

DORIAN GRAY PORTREE

821.111/68

1. uus .

OSCAR WILDE

DORIAN GRAY PORTREE

Tõlkinud

A. H. Tammsaare

Eesti Humanitaarinstituudi
RAAMATUKOGU

Nr. _____

EB06
4951E

TORONTO

TALLINNA ÜLKOOLI
AKADEEMILINE
RAAMATUKOGU

Originaali tiitel:
The Picture of Dorian Gray

PRINTED IN CANADA
KORREKTUURI LUGENUD HELENE VESKIMÄE
ORTOPRINT — TORONTO 1957

AUTORIST

Vähe on kirjanikkude seas nii traagilisi kujusid kui on seda Oscar Wilde. Tema elu on nagu mõni põnev romaan, mis lõpeb peakangelase hävinguga — hüppega mingisugusest peadpööravast kõrgusest alla kuristikku (muidugi piltlikult rääkides). Tema peakunstiteosena tundubki tema isiklik elu, mitte aga mõni tema kirjutatud raamat, kui uskuda tema sõprade ja tuttavate ning tema enda kinnitusi. „Tahate ehk minu elu suurt draamat teada?” küsib kirjanik ise Gide'ilt. „Oma geeniuse andsin ma elule, teostele ainult talendi.” Ja hiljem: „Minu elu on nagu mõni kunstiteos: kunstnik ei asu kaht korda sama asja kallale.” Kuna paljude maailma suurimate vaimukangelaste elulood meid üsna ükskõikseks jätavad, arvab F. Paul Greve Wilde'i elu kohta öelda võivat: „Tema teosed pole midagi, nad on ainult kahvatu helk sellest, mis ta ise oli oma elus.”

*

Oscar Fingall O'Flahertie Wills Wilde (nõnda kõlab kirjaniku täielik nimi) sündis 16. okt. 1854 Dublinis, nagu tema vaimu- ja veresugulane B. Shaw'gi, ainult

paar aastat varem kui viimane. Wilde suri 30. nov. 1900 ja maeti Pariisi külje alla Bagneaux' surnuaiale, kust ta jäänused 1909. a. tema parema sõbra Robert Ross'i korraldusel toodi Père-Lachaise'i kalmistule. Kinnitatakse, et tema haud siin ja Heinrich Heine haud Montmatre'i surnuaial meelitavat oma kuulsate kaasvendade seas kõige rohkem külastajaid kokku.

Kirjaniku isa kuulus seisuselt maa-aadlisse; elukutselt oli ta arst, eriala silma- ja kõrvahaigused. Elav, väsimatu ja alaliselt tegev inimene. Asutas silma- ja kõrvahaigetekliiniku, kus arstis vaeseid maksuta. Kuulus mitte ainult oma erialal, vaid ka ajaloolasena, poliitikuna, arheoloogina. Oma eraelus — „kõige räpasem inimene kogu Iirimaa!"; suur naistekütt, nii et tema surmavoodilgi istus tema naise kõrval ka keegi võõras loorituna; pidutseja, prassija, söödik, joodik, helde ja armuline, hoolimatu ja jõhker, kellest räägitakse palju head ja halba ja keda lõpuks ometi armastatakse, eriti naiste poolt.

O. Wilde'i ema oli pastori tütar — luuletaja, aja- viiteromaanide sepitseja, poliitiline ajakirjanik, iirlaste vanavara korjaja ja nende õiguste eest võitleja, kihutaja, ässitaja, suur kirjandusetundja ja keelteoskaja, ka kreeka keeles kodus. Muidu — edev, upsakas, auahne, kiitleja, vaimurikas, armastas välist hiilgust, riietus erilaadiliselt, kuni pentsikuseni silmatorkavalt, armastas võõraid vastu võtta, nende keskel hiilata mitte ainult vaimuga, vaid ka välimusega.

Oscar pani oma ande pärituna ema arvele. Samuti võis ta oma isiku teisigi omadusi pidada temalt pärituiks: seltskondlik vilumus, vaimukus, muretus, edevus, uhkus, kõrkus, toreduse- ja hiilgusearmastus. Aga isale

võlgnes ta kahtlemata tänu oma põhjalikkude teadmiste eest antiikkultuuris ja renessansis.

Emad olevat Oscari sündimise eel oodanud tüdrit, tarvilikud asjakesedki olnud sellekohaselt valmistatud. Nõnda pidanud pois alguses tütarlapse kehakatteid kandma. Ebausklik olles võiks öelda, et siit tulenesid teatud naiselikud jooned hiljem meheski.

Hellitatusena kasvas Oscar ühes oma venna ja õega, kes noorelt suri. Juba varakult liikus ta ema võõraste toas külaliste keskel, kus valitses harilikult väga vaba õhkkond ja kus ei pandud erilist rõhku kõneaine valikule. Nõnda võisid lapsed juba õrnas eas asju kuulda, mis polnud nende kõrvadele kuidagi kohased. Võõrastetoa õhkkond mõjus Oscarisse nõnda, et ta juba kaheteistkümnenda-aastaselt pühapäeviti pidulikku torukübarat kandis.

Kooligi viis ta selle salonglikkuse kaasa, eraldudes seal teistest lastest tagasihoidlikkuse, uhkuse ja kõrkusega. Nõnda torkas ta silma juba esimesil kooliaastail Enniskillen, veel enam aga Dublinis Trinity kolledzhis (1871—74) ja Oxfordis Magdaleena kolledzhis (1874—78). Igal pool pretendeeris ta kaasõpilaste seas valitsevale, üleolevale seisukohale, mis võis tekitada tema vastu ainult viha. Räägitakse, kord tunginud kaaslased talle kõrvalises paigas kallale, virutanud ta maha, sidunud kinni ja lohistanud siis mööda maad porisena kuhugi mäele. Kui nad ta seal aga vabastanud, siis pole ta neile püüdnud kätte maksta, pole ka etteheiteid teinud, seadnud ainult kübara korralikult pähe, vaadelnud ümbrust ja lausunud üleolevas rahus: „Jah, vaade siit kingult on tõesti vaimustav.”

Oli tema valitsemishimu, tema üleolek, uhkus, kõrkus, käskiv toon millegagi põhjendatud või õigustatud?

Küll ikka, kui põhjenduseks või õigustuseks võiks pidada suuremat vaimset arengut ja laiemaid teadmisi. Juba Enniskillenis paistis ta silma kreekakeelse testamendi mõistmises. Dublinis sai ta aga kreeka keele oskuse eest kuldmedali. Üldse oli ta tugev keeltes ja kirjanduses. Inglise, prantsuse ja saksa kirjanduses polnud tal õpilaste seas võistlejat. Aga matemaatikas ei avaldanud ta vähematki annet, samuti ka mitte loodusteaduses, mille enda ja ka selle õpetajate kohta sihtis ta ikka oma vaimukamad ja teravamad pilkenoored. Peaaegu kurdina esines ta ka muusikas, kuigi ta seda hiljem pidas kunstide kunstiks. Mitte ainult et ta põgenes perekondliku muusika eest kuhugi kõrvalisse toanurka, vaid ta ei käinud ka kunagi kontsertidel, nagu oleksid need igavaimaid koosviibimisi maailmas või nagu ei suudaks ta välja kannatada, et pidulik seltskond võib aega viita, ilma et kõigi tähelepanu keskpunktiks oleks tema, Oscar Wilde.

Ka spordist hoidus ta juba lapsest saadik eemale. Mängud ja ajaviited, mis nõudsid kehalist pingutust, harjutust ja oskust, ei leidnud temas kunagi pooldajat. See on seda tähelepanuväärsem, et ta elas maal ja ümbruses, kus selle huvi äratamiseks rohkem tehakse kui kusagil mujal. Nii siis — aerutamised, jalgpall, kriket jne. olid temale igavad. Kehaseisangud olevat mängides sagedasti inetud, ebaesteetilised, leidis ta.

Oxfordis omandas ta lõplikult selle mõju oma kaastelasse, mis jäi talle ustavaks seltskonnas kuni languzeni. Siin avaldusid juba selgesti ka tema huvid ja kalduvused, nagu nad püsisid tema eluotsani. Ikka enam ja enam koondus kogu tema vaimu- ja hingejõud esteetilisile küsimusile. Professoreist mõjutasid teda kõige rohkem Ruskin ja Pater, kuigi ta hiljem esimese eetilist

esteetikat ei pooldanud, arvates, et eetikal ja esteetikal pole teineteisega absoluutselt midagi ühist.

Oxfordi õpiaastail algasid tema esimesed katsed kirjandusepöllum — luules. Selleks ergutasid teda eriti kaks lühemat Itaalia-reisi ja kestmam reis Kreekamaale 1877. Kui ta Itaaliast sai vaimustust, siis Kreekast saabus ta kodumaale suurimas joovastuses. See tundmus Kreeka vastu püsis tal eluotsani — kunst jäi tema elu ja mõttemaailma a-ks ja o-ks. Kristusestki püüdis ta hiljem teha suurima individualisti ja kunstniku.

Oxfordis õppimise lõpul krooniti tema luuletus „Ravenna” auhinnaga ja tema ise kandis selle teatris avalikult ette, kutsudes esile suure vaimustuse ja tähelepanu. Esimest korda oli tal juhuse näidata, mis ta oma hääle ja ettekandega suudab. Muusika vastu ükskõikne, oskas ta ometi oma suurt ja ilusat häält nii muusikaliselt ja mõjuvalt tarvitada, et temale kiitust avaldati nagu mõnele kuulsale tenorile.

Pärast õppimise lõpetamist *summa cum laude* asus Wilde Londonisse — kahte möbleeritud tuppa Salisbury tänavale, jätkates seal oma uurimusi kirjanduse, esteetika ja ajaloo alal. Ka avaldas ta oma luuletusi mitmesuguseis ajakirjus ja katsus kogutud luuletusi ilmutada raamatuna. Kuid alguses ei leidnud ta kuidagi neile kirjastajat. Aga see ei heidutanud teda, vähemalt teistele nähtavalt mitte. Otse vastupidi: noor luuletaja viskas oma pea veel enam selga. Ta hakkas riietuma, tegutsema, talitama ja liikuma nõnda, et ta kõigile pidi silma torkama ja et temast tahes või tahtmata pidi räägitama, ükskõik kas head või halba. Ja vaata — see mõjus. Võiks öelda: oma isiku naeruväärsusega tasandas ta teed oma luuletustele, mis ilmusid raamatuna 1881. a. toredas ja

kallis väljaandes. Nad äratasid suurt tähelepanu ja kuue nädalaga müüdi neli trükki läbi. Raske on öelda, mis niisugust menu rohkem mõjutas, kas luuletuste erilised omadused või luuletaja eriline isik oma kombe- ja moealpusega, mis viis ta karikatuurid loetavamasse pilklehte („Punch”) ja mängitavamasse operetti (Sullivan'i „Patience”).

Üldiselt aga vihati teda kogu Londonis. Tema vaimuandeid ei tahetud tunnustada ja arvustus oli tema luuletustele karm. Ei võidud talle andeks anda tema pealetükkivust ja vaimset üleolekut, mida ta toonitas igal kohasel ja ebakohasel juhul kõige häbematumal viisil. Aga kirjanik ise uskus oma annet, oma geeniust. Seda näisid uskuvat niisugused kuulsusedki nagu Meredith, Whistler ja Swinburne, sest need olid tema sõbrad.

Oma luuletuste ilmumise aasta lõpul sõitis Wilde Ameerikasse kõnesid pidama. Ühelt poolt püüti tõendada, et ta seda teinud sellekohase kutse tõttu, mis saabunud tema luuletuste menu tagajärjel, teiselt poolt seletatakse, ta läinud üle ookeani selleks, et oma esimesele näidendile („Vera or the Nihilists”) lavastajat leida, sest Londonis rääkinud ta selles asjas kurtidele kõrvadele. New Yorgis võeti teda lõpuks kuulda, kuid edu ei olnud näidendil mitte. Euroopas pole seda kunagi mängitud.

Peakõneaineks Ameerikas oli Wilde'il „Inglise renessanss üheksateistkümnendal sajandil”. Selle kõrval rääkis ta ka „Kunstist ja käsitöölisest” ning „Maja sisseseadest”. Nagu kodu, samuti äratas ta ka siin suurt tähelepanu ennekõike oma isiku erilisusega riietuses, eluviisides, kommetes, esinemises. Ka loengud ise oleksid võinud niihästi oma sisukuse kui ka ettekande hiilgusega palju kuulajaid leida, kui kõneleja vahetevahel poleks

pillanud ütlusi ja märkusi, mis heidutasid ameerika harilikku praktilist kodanikku oma hoolimatuse, häbematus, põlguse, paradoksaalsuse ja mürgise teravusega. Küll oli kõneleja osanud juba maandumisel enda kuulsaks teha uhke ütlusega tolliametnikele: „Mul pole muud tollida kui oma geenius”, aga ometi ei õnnestunud kogu kõneteekond kuigi hästi, ehk küll õrnema soo poolt talle kinnitati: „New Yorgis imetleti teid, Bostonis leiata jumaldamist.”

Ameerikas olles kirjutas Wilde oma Oxfordi kaaslase Renell Rodd'i luuletuskogule „Rose-leaf and Apple-leaf” eessõna, mis on tähelepanuväärne selle poolest, et ta siin esimest korda katsus väljendada oma esteetilisi põhivaateid. Vististi pidi ta seda tegema üsna selgesti ja hästi, sest siitsaadik muutunud endine kaaslane ja sõber temale võõraks.

Aprillis 1883 pöördub Wilde kodumaale tagasi ja püsib siin ainult lühikest aega. Näib, nagu oleks ta juba noorusehullustusest läbi: ta hakkab seltskonda ja tema kombeid arvesse võtma riietuses, eluviisides, ülesastumises. Teda võib näha igal pool, olgu teatris esietendusil, võiduajamistel, näitustel, klubides või ka rautidel, five o'clockidel, ballidel, pidudel. Ikka liigub ta kas aristokraatlikes või boheemlikes ringkondades, kuna ta kodanlikust ümbruskonnast eemale jääb, sest ei tema ise kannata sealset kitsarinnalisust ja vagatsevat tagasihoidlikkust ega või ka need ringkonnad teda sallida. Boheemkonnas viibib ta meelsasti teatritegelaste seltsis, kus valitsevad vabamad vaated ja eluviisid. Siin ei kuulu tema tutvuste sekka mitte ainult tuntud nimed, vaid ta sobib hästi ka Londoni agulite teatrite primadonnadega või nende vähemate kaasvõitlejatega, olles sagedasti hea

lohutaja ja helde avitaja, kuigi tema omad sissetulekud on üsna kehvad.

Ainuke tume täpp, mis noil päevil jäi Wilde'i nimele, oli tema avalik vaidlus Whistler'iga, kes süüdistas teda oma mõtete plagieerimises. Juba tema luuletuste ilmumise puhul oli ajakirjanduses seda sõna tarvitatud, aga Whistler'iga vaieldes jäänud kõrvaltvaatajale tundmus, et siin oli see süüdistav sõna põhjendatult esitatud. Üldse oli O. W. selle poolest tähelepanuväärne, et ta nähtavasti muidu ei võinud elada, kui pidi kedagi jumaldama, ennastsalgavalt austama ja armastama, mis sundis teda oma jumaldatut ja armastatut jäljendama mitte ainult vaimsel, vaid ka välisel. See oli temas puhtnaise-lik joon, mis tõi talle lõpuks hukatuse. Oli aeg, mil ta jumaldas Carlyle'i, ja siis muretses ta endale tema kirjutuslauda. Sattus ta Balzac'i mõju alla, siis muretses ta endale kohe mungamantli-taolise valge öökuue, nagu oli seda kandnud geniaalne prantslane; samuti soetas ta endale tema eeskujul kepi. Hugo mõjule alludes tahtis ta tingimata samal paberil kirjutada nagu seegi. Baudelaire'ist vaimustudes tahtis ta tundma õppida tema armastatud uimastavaid jooke ja muid aineid.

Veel samal 1883. a., mil ta Ameerika-reisilt tagasi tuli, läks ta kauemaks ajaks Pariisi. Asukohaks valis ta endale Hotel Voltaire'i, üüris seal endale terve rea hästi möbleeritud tube, kus teda aga peagu kunagi polnud leida, sest enamasti viibis ta ikka väljaspool. Kui sõbrad siin seda ilusat vaatepilti imetlesid, mis avanes tema korteri akendest Seine'ile, ütles ta: „Dzhentlmen ei vaata kunagi aknast välja.”

Pariisis liikus ta kirjanduslikes ja kunstilises ringkonnis. Tema sõprade ja tuttavate hulka kuulus hulk

selleaegseid tuntuimaid nimesid, nagu Hugo, Edm. de Goncourt, Alph. Daudet, H. de Regnier, Mallarmé, J. Richpin, Gunnar Heiberg, Degas, Picasso, Sarah Bernhardt jne. Intiimsemaks sõbraks oli tal aga Paul Bourget. Ka Verlaine'iga on ta kokku puutunud, aga teda pole suutnud ta välja kannatada tema hävitava haiguse pärast, nagu talle ka Ameerikas pole meeldinud Walt Whitman oma musta ja räpase ümbrusega, mis haavanud Wilde'i ilutundlust. Huvitav on see sellepärast, et Wilde ise lõpuks pidi kannatama niihästi Verlaine'i tervislikku kui ka Whitman'i vaest olukorda, kus sõbrad ja tuttavad eemaldusid temast samuti nagu tema ise häil päevil oma ametivendadest. Hiljem neid kuulsusi oma kriitilises-filosoofilistes teostes puudutades annab ta nende võimiste kohta enamasti eitava otsuse, ainult Balzac'i suurust tunnustab ta nähtavasti kogu eluaeg.

Oma vaimukuse ja kõne- ning vestlusosavusega etendas O. W. Londonis salongilõvi osa. Koosviibimised peeti nurjaläinuks, kui seal puudus Wilde. Pariisis ei paistnud ta sedavõrd silma, sest tema vaimukuse kõrval leidis seda küllalt ka teistes, on ju Pariis vaimukuse kodumaa.

1883. a. lõpul oli W. uuesti Londonis. Sissetuleku muretsemiseks hakkas ta loenguid pidama, reisis kogu maal ringi. Nüüd rääkis ta „Ilusast majast” ja „Kunsti olemusest”. Tulunduslikult ei andnud loengud loodetavaid tagajärgi, kuigi W. polnud reklaamis tagasihoidlik. Tol ajal oli ta juba kui „estetismi apostel” üldiselt tuntud, sest ta oli juba elegantsena läbi Pariisi kõndinud, päevalil pika varre otsas käes. Ta oli oma naerutekitavat „esteetilist kostüümi” kandnud ja teati rääkida, et ta oma akende all kerjavale vanamehelegi lasknud valmistada esteetilise kerjusekuue — tuliue, ainult „esteeti-

lised" kääridega lõigatud augud neil paigul, nagu Wilde heaks arvas. Kui siis loengute eel silmatorkavalt kuulutati: „Tema tuleb!!! Tema tuleb!!! Tema tuleb!!! Kes tuleb??? Kes tuleb??? Kes tuleb??? Oscar Wilde!!! Oscar Wilde!!! Oscar Wilde!!! Suur esteetik!!! Suur esteetik!!! Suur esteetik!!!” siis kostis see peaaegu nagu mõni taevapasun, mida kõik pidid kuulma. Aga mitte kõik, kes kuulsid, ei võtnud seda tõsiselt, vaid paljud panid naeruks. Ent neid, kes W-i tõsiselt võtsid, tegi tema omakorda pahatihti naeruks, nagu ta oli talitanud Ameerikaski. Loenguist saadud raha pillas ta pahemale ja paremale poole, nagu ta tegi seda ka oma hilisemate palju suuremate sissetulekutegagi.

Kõigile ootamata abiellus ta 1884. a. Constance Lloyd'iga, võrdlemisi jõuka naisterahvaga. Nüüd üüris ta endale terve maja ja seadis end seal mõnusasti sisse. Sissetulekute puudusel hakkab ta a. 1887—1889 naisteajakirja (*The Woman's World*) toimetajaks, kirjutades siin korsettidest, kübaratest, riietusest, õmbluskursustest jne. Aga ta olnud halb toimetaja, sest temast ei saanud kunagi korralikku töötajat. Tema enese kinnituse järgi puudunud tal aeg korralikkuseks.

Pärast naistelehe toimetamist algas O. W-i elus tema loomingu viljakam ajajärk. Sundijaks loomisel oli sagedasti puudus, sest pillav elu nõudis suuri summasid. Väga viljakas polnud W. küll kogu oma eluski, sest tema ei tunnustanud ütlusi: „Geeniuses on üheksakümmend üheksa protsenti tööd” ja „Geenius on usinus”. Tema istus laua taha ainult häda ajal, muidu armastas ta istuda lõbusas seltskonnas ja võluda teisi oma silmade, hääle ja sõnadega. Kirjutama istudes püüdis ta lõpetada kõik ühe söömuga. Sellepärast on ta loonud ainult väiksemaid asju ja nende seas leiduvad tema loomingu paremad õied.

Pariisis oli ta loonud poemi „*The Harlot's House*” ja näidendi „*The Duchess of Padua*”, viimane kirjutatud eriliselt tuntud näitlejanna Mary Anderson'ile, kes aga tükkki nõrgaks pidas ja selles esinemisest loobus. Nähtavasti hindas ta seda teost õieti, sest hiljem on seda mängitud New Yorgis, Hamburgis ja Berliinis, aga igal pool eduta.

Vähemate artiklite kõrval ilmusid Wilde'il tema esimesed proosaraamatud „*The Happy Prince*” ja „*The House of Pomegrates*”, kuhu kogutud tema muinasjutud; „*Intentions*” — filosoofilis-kriitilised esseed, ja „*The Portrait of Mr. W. H.*” ning „*Lord Arthur Savile's Crime*” — satiirilised novellid. A. 1890 ilmub käesolev raamat. Nüüd on ta kui kirjanik oma kuulsuse tipul. On saabunud silmapilk, kus ollakse sunnitud teda tahes või tahtmata tõsiselt võtma. Aga tema tulunduslik seisukord on ikkagi kitsas. Sellepärast pöördub ta uuesti teatri poole, sest sealt on loota kõige ohtramaid sissetulekuid. Nõnda ilmub 1892. a. „*Lady Windermere's Fan*”, 1893 — „*A Woman of no Importance*” ja 1894 — „*The Importance of Being Earnest*” ja „*An Ideal Husband*”.

20. veebr. 1892 oli „*Lady Windermere's Fan*'i” esietendus St. Jamesi teatris. Tükk sai suure menu osaliseks ja siit peale algab W-i hiilgeaeg ka tulunduslikult, mis kestab kolm aastat — kuni languseni, mis osutus lõplikuks.

Sel hiilgeajal muutus Wilde täielikult „elukuningaks (*the king of life*)” ja „suureks elumeheks (*le grand viveur*)”, nagu ta ise juba varemalt ennast armastas nimetada. Ta oli mcejünger, võluja, sübariit, maiasmokk, kunstnik ja kunsti toetaja, kirjanik ja jutustaja, valitseja ja klaun — kõik kokku, eriti aga just jutustaja.

Isegi need, kes teda kaua aega ei suutnud tõsiselt võtta, allusid tema kõneldud sõnale, tema häälele ja sätendavaile silmadele. Keegi ütleb oma mälestusis: „Tema ilus hääл laulis ja muutus pehmeks, helisedes keset liigutatud vaikust nagu viola. See inglane, kes alles hiljuti oli tundunud veidrana, saavutas oma lihtsusega, õigemini — ületas ilmerikkusega inimsoo imelisemad oodid. Paljud meist olid pisarateni liigutatud. Kunagi polnud keegi uskunud, et inimsõnas peituks niisugune ilu.” Keegi teine kinnitab: „Kogu inimsoo ajaloos pole olnud niisugust vestlejat. Tema rääkis ja kõik, kes teda kuulasid, imestasid, miks ei kuula teda kogu maailm.” Ja temal endal polnud suuremat lõbu, suuremat õnne, joovastust, õndsust kui aga kõnelda hulgale. Isegi vangla laatsareti muutis ta hiljem oma sõnadega nagu rõõmsaks pidusaa-lik. Vanad kurjategijad ei pääsenud tema hääle ja kõne võluvusest.

Tulundusliku edu ja oma laiema kuulsuse saavutas O. W. eelnimetatud näidenditega. Kunstiliselt on need teosed kogu tema toodangus kõige tühisemad ja nõrgemad. Seda teadis kirjanik isegi. Nende kondikava otsis ta ikka klubis kusagilt ajalehesabast ja valmis kirjutas ta nad harilikult kahe, kolme päevaga. Paiguti on tundmus, et etteasteil pole muud ülesannet kui võimaldada lobisemist ja naljatamist ühel või teisel alal. Kuigi keegi prantslane kirjanikule ette heitis tema näidendite nõrkust, ütles ta: „Ah jaa, minu näidendid on ju muidugi halvad ja mina ise ei pea neist midagi, aga kui te ometi teaksite, kuis tunnevad inimesed neist lõbu.”

Et ka kõige suurem elumaitamine Wilde'is tõsist kunstnikuhinge ei suutnud üsna summutada, tõendab see, et ta oma kuulsuse ja külluse tipul nimetatud tühja-tähja

kõrval mahti leidis niisuguste teoste loomiseks, nagu on tema maailmakuulus „Salome” (1892), mille ta kirjutas prantsuse keeles ja niisama hiilgavalt, nagu oleks see ta teine emakeel, „A Florentine Tragedy” ja „La Sainte Courtisane or the Woman Covered with Jewels” (mõlemad lõpetamata) ning suurem luuletöö „The Sphinx” (1894). Tema kaks viimast enne langust ilmunud raamatut, „Phrases and Philosophics for the Use of the Young” ja „Oscariana”, ei sisalda midagi uut, vaid on peajasjalikult teistest teostest kogutud mõttekildude korjandused. Nende eesmärgiks oli ainult raha, mis kirjaniku taskust seda suurema hooga välja voolas, mida ohtramalt seda sisse tuli. W. oli silmapilgule saabunud, kus ta arvas öelda võivat: „Milleks peaksin ma veel kirjutama, kuulsuseks olen juba küllalt teinud.”

Elu sisuks ja ülesandeks oli veel mõnutsemine ja maitsmine, sest selles tundus kogu õnn, kogu unistus. Aga imelikul viisil tõestus kirjanikus tema enda öeldud, alguses nii paradoksaalsena kõlav ütlus: mitte midagi teha olevat raskeim töö. Kuigi hoolega valitud rinnalill pidi olema mõjuvam puhtusest ja süütusest ja kuigi „ilusasti köidetud kaelaside — esimene tõsine samm elus”, ometi ei pidanud ei vaim ega keha sellele „kebjale koormale” vastu. Ei aidanud kergendada kurnavat seisukorda ka see, et kirjanikku veel harva jalgsi kõndimas nähti, vaid aina vuras ta liikudes mõnes sõidukis. Tema eluloo kirjutaja Sherard ütleb tollest ajajärgust rääkides, et nüüd polnud W. enam endine imetlusese. Söögilauas temaga istuda polnud enam lõbus, ennemini piinav. Ta paistnud pondununa. Näost oli taganenud endine vaimsusega õilistatud ilu, ta hiilanud ainult veel materiaalsest hüvest. Ka tema kõne polnud enam endiselt meel-

div. „Jõudsin otsusele, et liiga hea elu ja liigne edu olid teinud temale kahju vaimselt ja kehaliselt.”

Gide kohtab teda 1895. a. just languse eel Alzhiiris. Kolm aastat pole ta teda näinud ja selle aja jooksul on ta nähtavalt muutunud. Tema pilgus paistab veel vähe endist pehmust, tema naerus kuulduv midagi karedat ja tema rõõmus tundub midagi vägivaldset. Ta ei räägi enam oma endisi mõistulugusid ja imeliselt vestetud jutukesed on tema suust hoopis kadunud. Ometi armastas ta seda kord nii väga ja oli neis mitte ainult väsimatu, vaid ka võrdlematu. Paljud neist imelistest lookestest olvat kaduma läinud, sest W. ei viitsinud neid kirja panna. Mõned neist on ta sõbrad üles kirjutanud.

O. Wilde'i languse otsekoheseks põhjuseks sai tema sõprus markii v. Queensberry noorema poja lord Alfred Douglas'ega. Tutvumine nende vahel toimus juba a. 1891 ja nende vahekord muutus aasta-aastalt aina lähemaks ja intiimsemaks. Isale ei meeldinud poja vahekord W-iga ja ta püüdis neid teineteisest eemaldada, kuid ilma tagajärjeta. Kord-korralt muutus markii ikka pealekäivamaks, süüdistades W-i oma poja demoraliseerimises. 1894. a. tungis ta W-i korterisse ja nõudis veel kord kõige jõhkramalt, et see tema poja rahule jätaks, ähvardades kirjaniku läbi peksta, kui ta teda kohtaks oma poja seltsis kusagil trahteris. W. lubas markii niisugusel korral lihtsalt maha põmmutada ning laskis ta siis oma teenril korterist välja ajada, käskides politsei kutsuda, kui see härra veel oma nägu peaks näitama. Kui äärmiselt tõsiseks asi oli kujunenud, tõendab ka see, et Alfred Douglas oma isale muu seas kirjutanud: „Kui mina su maha lasen või tema (W.) seda teeb, siis on meil selleks täieline õigus, ja mina arvan, et kuigi sa surnud oleksid, paljud ei märkaks sinu puudumist mitte.”

Markii töötas oma eesmärgi saavutamiseks edasi. Selle tõttu ja ka muidu, eriti just kirjaniku enda sõnade ja tegude tagajärjel, hakkasid lord Douglase ja W-i vahekorra kui ka W-i eraelust ringi liikuma igasugused kuuldused, mis äratasid kas imestust, võõristust või hukkamõistu. Muu seas räägiti, kirjanik heitvat sagedasti endalt dandy, salongilõvi, dzhentlmeni kehakatted ja kaduvat ümberrietatuna pimeduskatte all Londoni räpaseimaisse ööurgastesse, kus otsib varju ainult kuritegu, patt ja pahe, olgu ta loomupärane või loomuvastane. Kirjaniku sõbrad andsid temale mitmel-setmel korral tungivalt nõu, et ta neile kuulujuttudele vastu astuks, keelekandjad vaikima sunniks. Aga W. talitas otse vastupidi: ta andis igati märku, et kuulujutud põhinevad tõelusel. Tema pidas oma seisundit seltskonnas sedavõrd kindlaks, et julges teda isegi oma loomuvastaste pahedega kui „suure romantilise kirega” otse õrritada.

Niisuguseks teguviisiks aitas mõjuvalt kaasa kirjaniku noor sõber, kellele ta allus nähtavasti täiesti. Sündis imelik asi. W. polnud kunagi kellestki hoolinud, kogu seltskond oli temale mingisugune alaväärtuslik hulk, kelle tarvis temal oli ainult pilkavat naeru, üleolevat mõnitust, uhket ükskõiksust, hulljulget kõrkust ja keda ta ei pannud praegugi mikski, aga noore ja arenematu lordi mõjule ei suutnud ta vastu panna. See oli tujukas ja valitsemishimuline, mispärast W. tema sõprust sagedase meelehärmiga pidi lunastama. Ja ometi ei raputanud ta ennast noormehest lahti, vaid langes ikka enam ja enam tema mõju alla, kuigi siit ähvardas hukatus. Ta hakkas isegi teda geeniuks pidama, algupärasemaks kui iseend, olgugi et sõbrad õigusega W-i otsustusvõimes kahtlesid.

Nõnda saabus see, mis paratamata pidi saabuma. Ainult silmapilguks näisid W-il nagu teised mõtted pähe tulevat: ta sõitis 1895. a. jaanuaris Alzhiiri. Aga seda seletati kui argust ja põgenemist ning ajakirjandus arvas olevat nüüd paraja aja kuulsale kirjanikule tasuda kõik tema teravad pilkenooled, millega ta võimsat avalikku arvamist haavanud. Algas midagi klaperjahitaolist alles hiljuti veel kätel kantud kirjaniku peale. Asi oli seda halvem, et kirjanik ise tasakaalu oli kaotanud: liigne maitmine oli nagu vaimse nii ka ihulise keha vapustanud, seal lagunemisprotsessi sünnitanud. Gide lausub tema kohta Alzhiiris: „Ta läks mööda tänavaid keset imelikku hulgustekarja, lobises igaühega neist, vaatles neid lõbuga ja pildus oma raha neile kaela.”

14. veebr. 1895 oma näidendi „The Importance of Being Earnest” esietendusel on W. jällegi Londonis, sõprade hoiatusist hoolimata. „Sõbrad soovivad mulle ettevaatust,” rääkis W. ise Gide’ile. „Aga võib siis minul seda olla. See tähendaks ümber pöörduda, aga mina pean nii kaugele minema kui vähegi võimalik... Ja ma ei suuda enam kaugemale... Midagi peab sündima, midagi hoopis muud...” Neist sõnadest kostab juba nagu oma paratamatu saatuse eelaimus.

Markii v. Queensberry katsus eelmainitud näidendi esietendust nurja ajada, ja kui see ei õnnestunud politsei vahelesegamise tõttu, siis laskis ta klubiteenri (W. ja markii olid sama klubi liikmed) W-ile lahtise teotava kirja anda, millele see pidi vastama kas kaebusega teotuse tagasitõrjumiseks või jälle siinsest seltskonnast — Londonist lahkuma. Sõbrad soovitasid talle viimast, aga et lord Alfred Douglas nõudis oma isa vastutuselevõtmist, siis valis W. esimese tee.

3.—5. apr. 1895 oli asi esimest korda kohtus ees. Markii kaitsja hakkas algusest saadik kaebajale kohe kallale tungima, süüdistades teda kõlblusevastases kuritöös, millega ta hukutanud ka markii poja. Kolmandal päeval jõuti sinnamaale, et W-i volinik tema enda nõusolekul loobus markii süüdistamisest. Seega oli kaudselt tõestatud, et W. on süüdi neis kõlblusevastastes tegudes, milles markii teda süüdistab. Juba 5. apr. hommikul andsid W-i volinikud temale nõu Londoni tolm oma jalgadelt raputada, lubades protsessi ainult selleks veel pikendada, et oma kliendile põgenemiseks aega anda. Aga W. arvas, et aumees ei põgene võitluse eest, iiri aumees veel seda vähem. Nõnda siis ilmus politsei veel 5. apr. õhtul klubisse, kus W. pidas lõbusat olengut sõprade keskel, ja teatas tema areteerimisest. Ukse taga ootasid mehed, kes panid ta käed raudu ja viisid ta pimedasse vangitõlda. Enne klubist lahkumist jättis kirjanik sõpradega südamlikult jumalaga ja tühjendas pikkamisi viinaklaasi.

30. apr. ja 1. mail arutati peakriminaalkohtus W-i süüdistust, mis koosnes kahekümne viiest punktist. Süüdistusmaterjalina esinesid kaebaluse kirjad, mis ta saatnud lord Douglas’ele ja mis sattusid rahaväljapressijate pihku, W-i kirjatööd, muu seas ka „D. Gray portree” ja mitmesuguste kahtlaste isikute suusõnalised tunnistused. Esimesel kohtuistungil ei saadud W-i süüdi mõista, sest kaheteistkümnest vannutatud mehest jaatasid ainult üksteistkümmend ta süüd, kuna üks seda eitas. Kuni järgmise kohtuistungini lasti W. vabaks kautsjoni vastu, mille tasusid pooleks tema eest lord Douglas’e vanem vend ja keegi vaimulik Steward Headlem, võrdlemisi vähese varandusega inimene, kirjaniku austaja.

Nüüd selgus ka, kuhu oli see alles hiljuti nii hellitatud õnnelaps oma seisukorraga jõudnud. Kui ta vanglast võõrastemajja sõitis, et seal puhata ja toibuda, siis tungis rahvahulk võõrastemajja ja nõudis peremehelt, et see kirjaniku oma ulu alt välja kihutaks. Järgmises hotellis, kuhu W. läks, kordus sama lugu. Kirjanikul ei jäänud muud nõu üle, kui pidi oma ema korteris varju otsima, kus ta ukstelävel jõuetult kokku langes.

Ka nüüd soovitati W-ile põgeneda — ühes perekonnaga mandrile sõita, et päästa iseend, omakseid, sõpru, tuttavaid ja lõpuks kogu seltskonda ähvardava katastroofi eest. Sest tahes või tahtmata peab kogu protsessi käiku vaadeldes kalduma arvamisele, et see protsess ei pakkunud kuigi paljudele erilist lõbu, ehk küll kirjanikul oli nii palju vaenlasi, kes teda vihkasid. Isegi tema vastane markii v. Queensberry manitses teda Inglismaalt lahkuma. Ka politsei ei võtnud kuni viimase silmapilguni mingisuguseid ettevaatusabinõusid tarvitusele, nagu oleks ka tema oodanud sedasama, mida soovisid kõik. Aga W. jäi, nagu oleks ta igasuguse usu ellu ja tulevikku kaotanud, sest võidulootust polnud tal enam mingisugust, oli ta ju oma kergemeelselt naljatava, pilkava, väljakutsuva ja kõrgi teguviisiga viimse sümpaatia hävitanud ka kohtunikes.

22.—25. maini arutati asja uuesti ja nüüd andsid vannutatud mehed üksmeelse vastuse: süüdi. Kohtunik ütles otsust ette lugedes muu seas: „Et teie, Wilde, keskpunktis olete olnud noorte inimeste rikkumises kõige jäledamal viisil, selles on võimatu kahelda... Neil asjaoludel ei või ma muidu kui pean kõige raskema karistuse määrama, mis seadus mulle lubab, ja minu arvates ei ole sellest niisugusel juhul kaugeltki küllalt. Otsus lausub:

kaks aastat vangistust ja sunnitööd (to be imprisoned and kept to hard labour for 2 years).”

Kohtuotsuses öeldakse, et kaebelusele süüks pandud kuritöös pole kahtlust. Seda arvavad ka need, kes hiljem protsessi materjalidega lähemalt tutvunud. Aga selle kõrval arvavad nad ka, et kohtulikult tõestatud pole W-i kõlbusevastane süütegu mitte, sest kõik tõestused on kas kahtlased või kaudsed. Asja otsustamine sündis enam sisuliselt ja veendumuse põhjal kui vormilise õiguse sunnil. Ka ei või kuidagi öelda, et W-i kuritegu oleks tema kodumaal väga haruldane asi. Kõlbluse ajalood ja sellekohane ilukirjandus (muidugi keelatud) tõendavad otse vastupidist. Seega oli siis W-i süütegu tõeliselt selles, et ta julges „kahest armastusest” avalikult rääkida kohtu eeski, nagu oleks ta mõni vana-kreeklane. Aga juba Goethe teadis, et rääkida kõigest, millest rääkisid kreeklased, ei taha meile hästi kõlvata. W. mõtles oma elust teha kunstitöö, kunstil aga ei pidanud tema arvates kõlbusega midagi ühist olema. Seltskond, eriti inglise oma, arvas teisiti: tema nõuab kunstiski juba kõlblust, ammugi siis eraelus, vähemalt viisakuse pärast ja viisakuse piirides. Oli võimatu midagi andeks anda inimesele, kes oli tänini kohtunikkude selja taga seisvale seltskonnale avalikult näkku karjunud: „Meie rahva hiilgava tervise eest võlgname tänu meie rahvuslikule totrusele... Hea koka omamine on palju tähtsam kui kõlblus... Kiusatusele alla heita — see on ainuke abinõu temast vabanemiseks... Tähelepanu pöörata hea ja kurja mõistele tähendab vaimse arenemise kõhetuse (atroofia) ilmutamist... Värvide ja lillede tundmine on isiku arenemises tähtsam kui hea ja kurja mõistmine... Esteetika on kõrgem kui eetika... Kõlblusele kuuluvad madalamad ja

vähem intellektuaalsed vallad... Pole muud pattu kui aga rumalus..." Selletaolised pisted avalikku arvamise, mis toonitas vastupidist, olid seda ärritavamad, et nad paha-tihti tabasid asjade tõelist seisukorda küllusse uppumas seltskonnas. W. sai nõnda l'enfan terrible'iks, kes lobises välja kodused piinlikud asjad. W. tegi seda aga palju vähema tõsiduse ja mürgiga kui teeb seda tema vaimu-sugulane Shaw. Nad mõlemad kalduksid nagu Quincey' arvamisele, kes ütles: „Vähesed, kes mulle siin maa peal põlastuse sisendasid, olid õitsvad, hea kuulsusega inimesed. Kelmidele, keda tundsin (ja neid pole vähe), mõtlen lõbuga ja heal meelel.”

Lõpliku kohtupäeva kohta tähendab Carl Hageman: „W-i nimi ja mälestus kustutati. Inglismaal tehakse midagi selletaolist meisterlikult. 1895. a. 25. maist saadik on ta unustatud.”

Veel enam: ta surmati ka tulunduslikult. Äkki ei mängitud enam ühtegi tema näidendit, ei ostetud ega loetud enam ühtegi ta raamatut. Olevad raamatud põletati või hävitati muidu. Veel enne kohtuotsust ütlesid kõik võlausaldajad oma võlad üles ja nõudsid nende tasumist. Rahvahulk tungis ta korterisse ja rüüstas selle. Mõned valmis käsikirjadki läksid kaotsi ja tulid alles hiljem päevavalgele. W-i laia ja pillava elu tõttu oli tal võlgu niipalju, et võlausaldajaid ei suudetud rahuldada. Nõnda veeti ta 1895. a. sügisel veel kord kohtu ette — pankroti kuulutamiseks.

Kohtukojast sõitis W. rahvahulga vilistamise, mõni-tuse ja kisa saatel Pentonville'i vangimajja. Seal aeti ta pea paljaks ja sunniti ta vannini minema, mille vees juba mitmed vangid end enne olid pesnud. Pentonville'ist viidi ta Londoni eeslinna Wandworthi karistusmajja, mille

ülemale vali käsk oli antud W-ile mitte mingisuguseid kergendusi lubada. Varsti toimetati ta sealt Lõuna-Ing-lismaale Readingi karistusmajja. Teel tuli jaamas pool tundi oodata ja siin tunti W. teiste vangide seas ära. Mõnitades sülgas talle siin üks rahvasaadik näkku. Kin-del, see rahvaesindaja saavutas suurematuse, nagu Diana templi põletajagi. Ehk tuleb Inglismaalgi kord aeg, kus sellele paigale mälestussammas pannakse, kas või lihtne graniidist obelisk, pealkirjaga: „Siin sülitas rahvasaadik see ja see siis ja siis Oscar Wilde'ile näkku.”

Alguses ei lubatud W-ile mingisuguseid kergendusi vanglas ja nõnda lähenes tema hellitatud keha — suur ja tüse — täielikule kokkuvarisemisele. Laatsaretti ei jäetud teda kauemaks ajaks, sest tema häda peeti teh-tuks. Neli korda aastas võis ta välismaailmaga kokku puutuda. Need, kes teda vaatamas käisid, räägivad tema tööga purustatud ja veristest kätest, lõpnud kehast ja võimetult rippuvast lõuast. Palavalt armastatud ema suri tal vangipõlve ajal, aga poeg matusele ei pääsenud.

Vangipõlve teine pool oli tal pisut kergem — vangla ülemuse vahetamise ja sõprade hoolitsuse tõttu kesk-valitsuses. Kui tema „Salome” Pariisis oma esietenduse hiilgavalt läbi kannatas, soovis vangla ülem talle isegi õnne. Nagu Londonis aristokraatlikus seltskonnas, sa-muti võitis W. ka vanglas viimaks lugupeetud ja silma-paistva seisundi. Luges lõpuks siin Sophokles't, kiriku-isasid, testamenti ja Dante põrgut, oli ta ju ise praegu põrgus.

19. mail 1897 vabanes W. vanglast, kus talle lahku-des tehtud töö eest pool naelsterlingit pihku pisteti, mille ta andnud esimesele sandile. Sõbrad ja austajad olid talle suurema summa kokku pannud ja nõnda oli tal võimalik

kohe sõita Prantsuse põhjaranda, Dieppe'i lähedusse, Bernevali linnakesse, kus ta enda mugavalt sisse seadis ja peagi samuti laialt ja pillavalt elama hakkas, nagu oli seda teinud paar aastat tagasi. Mõned, kes teda siin külastavad, ütlevad, et vangipõlv mõjunud oma korraliku ja kasina eluga W-i tervisesse nähtavasti hästi: ponduvus oli kehast kadunud ja näkku oli iimunud jällegi see imeline seletatud vaimsus ja hingelisuus, mis oli võlunud endisel ajal kõiki nii väga.

Teda kutsuti siit Pariisi, aga tema ei tahtnud enne minna, kui tal oleks valmis mõni näidend. Muu seas ta kavatses mingit „Vaarao” draamat ja tahtis kirjutada jutustust „Juudas”, aga selle asemel andis siin lõpliku kuju juba vanglas kirjutatud pihtimusele „De Profundis”, mille üksikud osad tohivad ilmuda tema testamenditäitja määrust mööda alles 1960. a. Ka kirjutas ta siin oma luigelaulu „The Ballad of Reading Gaol”. Peale nende kahe teose oli ta juba varemalt kirjutanud kaks artiklit inglise vangimajades valitsevate olude kohta, eriti laste suhtes. Mõlemad artiklid leidsid lehes ilmudes üldist tähelepanu. See oleks kõik, mis W. loonud vangipõlves ja pärast seda. Küll lootis tema ise endast palju rohkem, nagu ta lootis seltskonnaltki hoopis muud kui ta temalt sai. Ta arvas „Profundis’es”, et kui ta loob ainsagi kunstiväärtusliku teose, et siis seltskond hakkab kalduma tema kuriteo unustusele ja andeksandmisele. Aga ei sündinud midagi selletaolist, ehk küll „De Profundis” ja eelnimetatud ballaadi imelisi omadusi tunnustavad needki, kes ei pea tema eelmisest toodangust kuigi palju. Küll pöördui W-i poole kaastöö saamiseks, aga ta pidi seda tegema varjunime all. Nõnda arvati Londonis. Pariisis selle vastu ihati tema kaastööd täisnime all. Aga

ei ühe ega teise pakkumisega olnud kirjanik nõus, sest Londonilt nõudis ta enda tunnustamist avalikult ja Pariisis ei tahtnud ta oma nimega lihtsaks reklaamiobjektiks saada.

Bernevalis lootis W., et ta naine, kes teda vanglas oli vaatamas käinud, ühes lastega tema juurde sõidab. Aga naine, kes umbes aasta hiljem suri, ei teinud seda teiste mõjul mitte, vaid W-ile pidi jääma terve aasta katseajaks, kas ta ehk tagasi ei lange oma endisse ellu. Esimeseks tingimuseks oli muidugi — ta ei tohtinud enam lord Alfred Douglas’ega kokku saada. See aga hakkas seda ikka tungivamalt nõudma, kuni W. üksikuna, mahajäetuna igavas sügisilmastikus ei suutnud kiusatusele vastu panna ja oma nõusoleku andis. Nähtavasti pidi see sündima, et saaks tõeks kirjasõna, mis räägib pestud emisest, kes läheb jällegi porri, ja koerast, kes asub oma okse kallale. Tahes või tahtmata tuleb see piiblisalm meelde, kui lugeda „De Profundis’t” ja „Readingi vangimaja ballaadi” ning vaadata, mis nüüd järgnes.

Vaevalt kunagi on ilusamini, südamlikumalt ja läbituntumalt räägitud inimese kannatusest, murest ja kurbusest ning vaevalt kunagi on sügavamini kaasa tuntud viletsale ja vaevatule, kui teeb seda W. oma kahes viimases teoses, kuigi ta tänini oli kinnitanud, tema võivat kõigele kaasa tunda, mitte aga inimese viletsusele. „Vangielu paneb inimesi ja asju nägema, nagu nad tõesti on, see muudab su kiviks,” kirjutab ta Robert Ross’ile. Ja sellepärast võib ta „De Profundis’es” kinnitada: „Kus on kannatus, seal on püha maa... Vaimulikud ja rahvas nimetavad kannatust mõnikord müsteeriumiks. Tõeliselt on ta ilmutus.”

Selleaolist lugedes hakkad lootma uut, suurt ja avarat loomingut, nagu näeme seda Dostojevski'l pärast inimeste viletsuse ja kannatuse sügavustes viibimist. Aga W. andis maailmale nii vähe. Nähtavasti ei suutnud ta üldisele masendavale õhkkonnale vastu pidada. Ta oli tõesti ainult „astunud ühest vanglast teise” ja oli hetki, mil kogu maailm näis talle vangikongina, kitsas ja kole. Pikemaks ajaks käis see tal üle jõu. Sellepärast ta ehk lõpetaski ballaadiga, nagu mõni maailmakuulus tenor või sopran, kes katkestab avaliku esinemise oma võimiste kõrgeimal tipul.

W. sai oma sõbraga kokku Rouenis, kust nad sõitsid Napoli juurde Posiliposse, lord Douglas'e suvilasse. Aga rõõm ja õnn polnud kuigi täielik ega ka kuigi kestev. Veel enam kui varemalt piinas sõber kirjanikku oma raske, tujuka ja jonnaka iseloomuga. Pealegi ei lasknud vana markii neid silmist. Sõprade lahutamiseks valis ta peagi kõige mõjuvama tee: sulges poja eest pangaarve. Nüüd polnud sõpradel enam muud pääseteed kui pidid lahku minema.

W. läks Pariisi ja sõi oma sõna: ta oli lubanud ilmuda sinna ainult uue näidendiga, ja ometi polnud tal midagi kaasas. Mis nüüd tuleb, on lõpu hakatus. Kuidas talle küll peale käiakse kirjutamiseks, kavatsused jäävad tal ainult kavatsusiks. Aja viidab ta hulkumisega, logelemisega, joomisega, söömisega, magamisega ning alamate ja tumedamates kihtides ümberkolamisega, misjuures ta vahetevahel sõpradele ja tuttavatele räägib „suurest romantilisest kirest”. Tõsiselt ei võta teda enam aga keegi. Uuesti pondub ta keha, uuesti kaob näost vaimsus, hingelisus.

1898. a. sügisel katsub Frank Harris, kes W-i eest

ka vangipõlves muretsenud, sõbra välja kiskuda Pariisi mülkast ja ergutada uuele loomingule: ta võtab tema endaga kaasa Itaaliasse. Aga loomingust ei saa siin midagi, katsed ei õnnestu. Varsti jätab ta sõbra maha ja läheb ühes kellegi Gland'iga Shveitsi, sest see äratas temas huvi noormehega, keda ta veab kaasa teenrina.

1899. a. suve lõpul on W. uuesti Pariisis, et jätkata siin oma endist elu. Sissetulekuid pole tal juba enam mingisuguseid. Ulualust leiab ta nagu varemaltki „Hotel d'Alsace'is” (Rue des Beaux-Arts), mille peremees, lihtne mehike, tunneb W-i juba tema hiilgeajast saadik ja annab temale elamiseks toa ning muretseb tema söögi ja joogi eest — kõik ilma tasuta. Kui W. vahetevahel sõpradelt või tuttavatelt suurema summa saab, siis elab ta laialt, ilmudes suurlinna aguli pimedikust kesklinna hiilgusse, aga saadud summa lõpeb peagi ja W. taandub jällegi nägematusse. Vahetevahel sõidab teda „kostitama” nagu edvistades ka sõber lord Douglas, kel selleks võimalus avanenud isa surmaga.

1900. a. hakkavad sagenema W-il peavalud, muutudes intensiivsemaks. Põhjuseks arvatakse kukkumist vanglas, kus teda haigena sunniti jumalateenistusele minema. Viimaks ei või ta muidu olla kui peab valu tuimendamiseks vahetpidamata jooma ja suitsetama, mis oli tema suuremaid kirgi kogu eluaeg. Arstimisest ei või suurt juttu olla, sest selleks puudub raha. Kui peas tekib paise ja arstid seda lõikavad, leiavad nad, et W. põeb juba kolmandas staadiumis inimsoo kohutavat haigust, mille ta pärinud ehk juba oma isalt. See seletab kogu tema elus nii mõndagi. Vististi vajab ta juba ammugi enam arstimist kui karistamist. Praegu oleks võinud tema elu ehk päästa ainult lõikus. Aga ainuke arst,

kes sellega oleks võinud rahuldavalt toime saada, nõudis nii suurt tasu, et kirjanikul muud üle ei jäänud kui oludele alludes oma otsa oodata. Ta sureb, nagu juba alguses tähendatud, 30. nov. 1900, ilma et oleks tõestunud temas see uuestisünd, millest ta unistas vanglas ja „De Profundis'es”. Enne surma läks ta katoliku kiriku rüppe. Tema silmad surus kinni hotelliomanik Duporier, sest see oli ainus inimene tema surivoodil, mille pidi tulega hävitama — niisuguses seisukorras oli see, sest lahkunus olid kuni lõpuni alal hoidunud tema rikkalikud loomalikud instinktid.

Ühed ütlevad, tema matuserongis olnud kolmteistkümme inimest, teised räägivad ainult seitsmest, needki pole kõik surnuaiale läinud. Matusetalitus oli kuiv, lühike, asjalik, sest vaimulikku ootasid teised hauad. Paar pärga. Sellel, mis oli vanamoelistest klaaspärlidest, seisis pealkirjana: *A mon locataire* — minu üürnikule. Hauakirjaks valisid sõbrad Hiiobi sõnad (29. peatükk, 22. salm) ladina keeles: *Verbis meis addere nihil audent et super illos stillabat eloquium meum*. (Ei nemad lausunud enam sõnagi pärast minu sõna ja minu kõne tilkus nende peale.)

*

Kui W. teostest otsida seda, milles kajastuks kõige rohkem tema isiklik elu, siis peab lugema käesolevat raamatut. Võiks peaaegu öelda: W. on enda siin kolmeks lõhestanud. Dorian Gray on W. ise tema elumaitsmises, kunstnik Basil Hallward — kunstimaitsmises ja lord Henry Wotton — filosoferimises. Nagu kirjanikul endal, samuti jookseb ka tema kangelaste elu ummikusse: saavad surma Basil ja Dorian, ning lord Henry

lahkub meist raamatu lõpul raskemeelselt ohtes. Wiisõna pole kunagi ülevamalt ja metallisemalt helisenud kui tema luigelaulus, vangimaja ballaadis, ja lord Henry ütleb Dorianile viimisel kohtamisel enne surma, kui ta klaverimängu lõpetab: „Kunagi pole te nii hästi mänginud kui täna öösel.”

Alguses ilmus see teos „Lippincotts Monthly Magazine'is” ja alles pärast seda raamatuna. Praeguse eessõna kirjutas W. a. 1891, kuna teos ise ilmus 1890, aga lühendatud kujul. Alles teises trükis omandas ta praeguse suuruse (juurde oli tulnud eessõna ja 3., 5. ning 15.—18. peatükk). Kaks korda on seda laval mängimiseks ümber töötatud, aga eduta, kuigi teos ise on menurikkamaid maailmas.

Öeldakse, W. olnud niihästi oma eraelus kui ka loomingu suurel määral jäljendaja, sest nõnda ilmutas ta oma armastust ja lugupidamist imetletud meistrite vastu. Muinasjutte kirjutades olnud tal ajendajaks ja mõtteandjaks Andersen, „Salome” idee saanud ta Flaubert'i lugedes ja käesoleva raamatu peamõtte (vananev pilt) olevat temas tekitanud Balzac oma „Shagrään-nahaga”, kuna muidu võivat temas leida muljeid ja jäljendusi I. K. Huysmans'ilt (A rebours), Poe'lt (William Wilson), Louis Stevenson'ilt (Dr. Jekyll and Mr. Hyde), Nathaniel Hawthornes'ilt (Prohvetlik pilt) jne. W. ise kinnitab, temas tärganud käesoleva teose peamõtte 1887. a., kui ta ennast maalida lasknud. Oma pilti vaadeldes tabanudki teda nukker mõte, et tema ise peab varsti vananema, kuna pilt jääb särama igaveses nooruses. Siis avaldanudki ta maalijale soovi, et lugu võiks ometi olla ümberpöördukt.

Et W. luues teistelt loojailt muljeid ja ergutust võis

vastu võtta, paistab üsna loomulikuna, sest kogu eluaeg ei väsinud ta kinnitamast: „Kunsti tõsine õpetaja pole elu, vaid kunst... Halb kunst tekib seal, kus pöörduakse elu ja looduse juurde, pidades neid kõrgeimaks hüveks... Ainult iseenda kaudu võib kunst täielikuks saada... Elu on kunsti parim, kunsti ainuke õpilane... Elu jäljendab kunsti rohkem kui kunst elu... Kunst ei kujuta midagi muud kui aga iseennast... Kunst pole kunagi teatud aja-järgu sümbol, vaid ajajärgud on kunsti sümbolid...” jne. jne. Looduski pidi kogu oma ilmastikkudega ennast kunsti järgi seadma. Aga on lugu W-i arvates tõesti nõnda, milleks siis loominguks aineid ammutada loodusest või elust. Looja peab pöörduma ainult loomingu poole — teiste loodud teoste poole.

Nõnda tegigi W. tõepoolest. Juba algusest peale ei olnud tema vaimustajaks loodus ega elu, vaid kunst ja kirjandus. Sellepärast on neil õigus, kes ütlevad, et tema oli kogu oma olemuses läbi ja läbi kultuuriline, raamatuline, maast lahti käristatud ja ebaorgaaniline. Tema teostes on palju rohkem tegemist kalliskivide, kallite riietega ja kunstiga kui loodusega. Kunst on tema arva-tes sisuta vorm. Ideaalseim kunstitöö on pärsia vaip oma muustriga, kus puudub tundmus, mõte, kõlblus, ühiskondlus, filosoofia, usk jne., sest kõik need inimlikud asjad püüavad ilu orjastada ja „kõik halb luule tuleb tõsisest tundmusest”. Sinine portselan olevat sama ilus kui ükskõik missugune Leonardo da Vinci maal. Oma käesolevat teostki nimetab ta kord puhtdekoratiivseks, kord kuld-koeks. Temaski etendab peaosas lõpuks mitte inimene, vaid kunstitöö — Dorian Gray pilt, see igavesti noor, igavesti särav.

Inglismaal võttis arvustus selle teose halvasti vastu. Tema kangelasi peeti ebakõlbelisiks ja ebatõenäolisiks.

Nagu juba tähendatud, esines käesolev teos tähtsa süüdistusmaterjalina kohtus. Huvitav on kuulda, mis arvas W. ise oma teosest „St. James' Gazette'ile” saadetud artiklis. Kõigepealt arvab ta, et kui tema raamat Prantsusmaal oleks ilmunud, siis poleks ükski vähegi nimekas arvustaja vähegi mõjukas lehes teda kõlbluse vaatepunktist hindama hakanud, sest see poleks määrinud tema nime mitte ainult kirjandusmaailmas, vaid ka laia lugejaskonna silmas. Pealegi: „Romantiline kunst tegutseb erandiga ja individuaalsega. Head inimesed, kes kuuluvad normaalse ja seega siis hariliku tüübi kilda, on kunstiliselt igavad. Halvad inimesed sellevastu on kunsti seisukohalt vaadatuina kõitvad uurimusesemed. Nad tähendavad värvi, lopsakust, haruldust. Head inimesed erutavad mõistust, halvad — kujutlusvõimet.”

Tõenäolisuse suhtes lausub ta: „Oleksid nad (kangelased) olemas, siis ei maksaks neist kirjutada... Niisuguseid inimesi pole olemas. Leiduksid nad kusagil, siis ei kirjutaks ma neist... Kirjanduses on suurimaks lõbuks: teostada olematu.”

Nõnda arvab W. kõlbluse ja tõenäolisuse kohta. Aga oma teost ei saa tema kuidagi ebakõlblaks pidada. Ta leiab selles selgesti avaldatud moraali, et „igas liialduses nagu ka igas keeldumuses peitub oma karistus. Maalija Basil sureb inimese käe läbi, kelle hinges ta koleda mõistusevastase edevuse suureks kasvatanud. Dorian Gray ka sureb pärast seda, kui ta elus andunud ainult himudele ja maitsmisele, oma südametunnistust surmata ja surmab seega iseenda. Lord Henry Wotton püüab elus jääda ainult pealtvaatajaks ja jõuab otsusele, et need, kes eemal püsivad lahingust, saavad sügavamalt haavata kui sellest osavõtjad. Ja muidugi — Dorian Gray'i on hirmus moraal, mida iharad ei suuda temas leida, kuna see

aga selgub neile kõigile, kel mõistus on terve. On see kunstiliselt vaadelduna viga? Ma kardan — jah... Kui mina oma raamatut tahaksin arvustada... siis peaksin ma oma kohuseks selgeks teha, et selles on liiga palju ärevat tegevust ja et ta on stiililiselt liiga paradokse, vähemalt mis puutub dialoogisse. Kunsti seisukohalt arvan ma need kaks puudust minu raamatu peaveaks. Aga igav ei ole ta mitte..."

Lisame kohe juurde, et nii paljud toleaeagsed ja ka tänapäevased arvustajad ei ühine W-i oma arvamisega. Nemad näevad käesoleva raamatu peanõrkust kunstiliselt selles, et kõik tema osad pole tasakaaluliselt, ühesuguselt arendatud ega ka kirjutatud. Eriti kipub sisu kandvus, vormi täius ja väljenduse hiilgus langema raamatu teisel poolel. Teos polegi nagu täielik kunstiline tervik. Ja ometi on käesolev raamat, W-i ainuke romaan, tema kuulsuse üks peatugesid. Lugejaskond nagu jagaks selle prantslase arvamist, kes ütles, et liigne vormi täius, stiili puhtus sünnitab teatud elutuse. Alles mõningane ebakorrapärasus annab elavale kui ka kunstilisele ilule tema sügavama huvi. Sellepärast on ehk tabavamaid ütlusi käesoleva raamatu kohta kirjaniku sõbra Gide'i sõnad: „Dorian Gray on nurjunud meistriteos.”

Üldiselt on W. väljendusvõime poolest suurimaid meistreid uuema aja kirjanduses. Tema teoste tõlkimine on sellepärast vastutusrikas ülesanne: nad kipuvad tõlkes nii palju kaotama. Keegi nimetab W-i tõlkimist kuri-teoks tema vastu. Hea meelega tahaksin ühineda selle arvamisega. Kui ma siiski asun käesoleva raamatu tõlkimisele, siis lohutusega: lugeja ehk vabandab mind vähemalt seniks, kuni ta ise hakkab algkeelest jagu saama.

TÖLKIJAJ

EESSÕNA

Kunstnik on ilusate asjade looja.

Ilmutada kunsti ja varjata kunstnikku on kunsti eesmärk.

Arvustaja on see, kes võib ilusaist asjust saadud mulje avaldada teisel viisil või teises aines.

Arvustuse kõrgeim ja madalaim vorm on oma-taaline autobiograafia.

Kes leiavad ilusaist asjust inetud mõtted, need on rikutud ilma võluvusetä. See on pahe.

Kes leiavad ilusaist asjust ilusad mõtted, neil on kultuuri. Need annavad lootust.

Kellele ilusad asjad tähendavad ainult Ihu, need on valitud.

Pole olemas moraalseid ega ebamoraalseid raamatuid. Raamatud on hästi kirjutatud või halvasti kirjutatud. See on kõik.

Üheksateistkümnenda aastasaja põlgus realismi vastu on Caliban'i ¹⁾ viha, et ta näeb iseenda nagu peeglis.

Üheksateistkümnenda aastasaja põlgus romantismi vastu on Caliban'i viha, et ta iseenda nagu peeglis mitte ei näe.

¹⁾ Tegeline Shakespeare'i „Tormis”. Salakaval pöörane peletis.

*Inimese moraalne elu on osa kunstniku aineval-
last, ent kunsti moraalsus seisab ebatäiusliku abi-
nõu täiuslikus tarvitamises.*

*Ükski kunstnik ei taha midagi tõestada. Isegi seda, mis
on tõsi, võib tõestada.*

*Ühelgi kunstnikul pole kõlbelisi sümpaatiaid.
Kõlbeline sümpaatia kunstnikus on stiili andes-
tamatu ebaloomulikkus.*

*Ükski kunstnik pole kunagi haiglane. Kunst-
nik võib kõike väljendada.*

*Mõte ja keel on kunstniku käes tema kunsti töö-
riistad.*

*Pahe ja voores on kunstniku käes tema kunsti
materjal.*

*Vormi seisukohalt vaadatuna on kõigi kunstide algkuju
helilooja kunst. Tundmuse seisukohalt vaadatuna on
näitleja oskus kunsti algkuju.*

Iga kunst on samal ajal pind ja sümbol.

*Kes tungib allapoole pinda, teeb seda iseenda vas-
tutusel.*

*Kes tungib sümbolisse, teeb seda iseenda vastu-
tusel.*

Vaatlejat peegeldab kunst tõeliselt, mitte elu.

*Lahkarvamised kunstiteose suhtes lõendavad, et
teos on uus, mitmekülgne ja eluline.*

*Lähevad arvustajad isekeskis lahku, on kunst-
nik iseendaga kooskõlas.*

*Inimest võib kasuliku asja tegemises vabandada, kuni
ta teda ise ei imetle. Ainukeseks vabanduseks kasutu
asja tegemises on, et teda piiramatult imetletakse.*

Kõik kunst on täiesti kasutu.

OSCAR WILDE

ESIMENE PEATÜKK

Ateljee oli täidetud rooside rikkaliku lõhnaga ja kui kerge suvine tuuleõhk aias puid liigutas, tuli sealt läbi lahtise ukse sireli raske lehk või roosaõielise laukapuu õrnem aroom.

Pärsia sadulakottidega kaetud diivani nurgal lamas ja oma harilikku viisi järele lugematuid sigarette suitsetades võis lord Henry Wotton'i silm tabada veel kuldnöreti mesimagusate ja meekarva õite helki, kuna puu värisevad oksad nagu vaevalt suutsid kanda oma leegitaolise ilu koormat; ning aeg-ajalt vilksatasid lendavate lindude fantastilised varjud üle pikkade hõredate siideesriiete, mis olid tõmmatud määratu suure akna ette, luues silmapilguks jaapanliku mulje ja pannes lama-
jat mõtlema neist kahvatuist kõhnanäolisist Tokio maali-
jaist, kes oma paratamatult liikumatu kunsti abil püüa-
vad väljendada kiiruse ja liikuvuse tundmust. Läbi pika
niitmata rohu teed murdvate mesilaste tume sumin või
nende üksluise püsivusega keerlemine mūhava lõhna-
kuslapuu tolmuste, koldsete sarvede ümber näis muutvat
vaikuse veel rõhuvamaks. Londoni tume mūra kostis
kauge oreli põriseva bassina.

Keset tuba tellingule kinnitatult seisis haruldaselt
ilusa noormehe elusuurune portree ja selle ees, pisut

eemal, istus Basil Hallward, kunstnik ise, kes mõni aasta tagasi oma äkilise kadumisega äratas suurt tähelepanu, andes põhjust nii paljudele imelikele oletustele.

Vaadeldes seda armast ja meeldivat kuju, mida tema kunst nii osavasti peegeldas, valgus rahuldusenaeratus üle kunstniku näo ja näis seal peatuvat. Kuid äkki virgus ta ja silmi sulgedes surus sõrmed laugudele, nagu mõtleks ta peaaigus kinni pidada mingit imelikku und, millest ta kardab end ärkavat.

„See on teie parim teos, Basil, parem kui kõik seni loodud,” ütles lord Henry rammalt. „Tuleval aastal peate ta tingimata Grosvenori näitusele saatma. Akadeemia on liiga suur ja igapäevane. Millal ma ka sinna olen läinud, ikka on seal kas nii palju inimesi, et võimatu on pilte näha, mis on hirmus, või seal on nii palju pilte, et pole võimalik näha inimesi, mis veel hirmsam. Grosvenor on tõesti ainuke paik.”

„Ma ei usu, et ma ta kuhugi saadaksin,” vastas kunstnik, visates pea tagasi sel vanal kombel, mis ajas sõbrad Oxfordi päevil ikka naerma. „Ei, mina ei saada teda kuhugi.”

Lord Henry kergitas oma kulme ja vaatas talle üllatatult otsa läbi sinihõreda suitsu loori, mis tõusis nii kenades keerdudes tema oopiumiga immutatud raskest sigaretist. „Mitte kuhugi teda saata? Mu armas poiss, miks mitte? On teil mõni põhjus? Kui imelikud olete teie, maalijad! Te teete kõik, mis võimalik, et kuulsaks saada. Ja niipea kui seda olete, tahate selle kohe minema visata. Teist on see rumal, sest maailmas on ainult üks asi halvem, kui et kellestki räägitakse, ning see on — kui mitte ei räägita. Selletaoline portree tõstaks teid Inglismaal kõigist noortest kõrgemale ja vanad teeks ta

üisna kadedaks, kui vanad üldse veel suudavad anduda mingile tundmusele.”

„Ma tean, te panete mind naeruks,” vastas kunstnik, „aga ometi ei või ma temaga esineda. Olen temasse pannud liiga palju iseendast.”

Lord Henry sirutas enda diivanil välja ja naeris.

„Muidugi, teadsin, et seda teete, ometi on see tõsi.”

„Liiga palju iseendast temasse! Uskuge, Basil, ma ei teadnud, et olete nii edev; ja ma ei suuda tõepoolest mingit sarnasust leida teie teie tõreda ja energilise näoga, teie süsimustade juustega ning selles Adonises, kes oleks nagu tehtud elevandiluust ja roosilehtedest. Õige, kallid Basil, tema on Narcissus — ja teie, muidugi on teie näos vaimne ilme ja kõik muu. Kuid ilu, tõeline ilu lõpeb seal, kus algab vaimne ilme. Mõistus on iseendast teatud liialdus ja sellepärast hävitab ta igas näos harmoonia. Silmapilgul, mil keegi istub maha mõtlema, muutub ta tervenisti ninaks, otsaesiseks või mingisuguseks koletiseks. Vaadake mõnda edurikast meest ükskõik mis õpetlaskutses. Kui eeskujulikult inetud on nad kõik! Vaimulikud muidugi välja arvatud. Aga vaimulikud ei mõtle ju. Piiskopil on viisiks kaheksakümne-aastaselt sedasama öelda, mis ta õppis ütlema kaheksateistkümne-aastase poisikesena, mille loomulikuks tulemuseks on, et ta välimus jääb alati otse võluvaks. Teie saladuslik noor sõber, kelle nime te mulle kunagi pole öelnud ja kelle portree mind tõepoolest võlub, ei mõtle kunagi. Tunnen seda päris kindlasti. Tema on mingisugune vaimutu ilus olend, kes peaks alati siin olema talvel, kui puuduvad lilled, mida vaadata, samuti ka suvel, kui vajame midagi, millega jahutada oma mõistust. Ärge siis meelitage iseend, Basil: teie pole põrmugi tema moodi.”

„Te ei mõista mind, Harry,” vastas kunstnik. „Muidugi pole ma tema moodi. Tean seda väga hästi. Tõepoolest, ma kahetseksin, kui oleksin. Te kehitate õlgu? Räägin teile tõtt. On midagi saatuslikku kõigis kehaliselt või vaimselt valituks, midagi sellest saatuslikkusest, mis näib taga kiusavat kuningate kobavaid samme läbi ajaloo. On parem, kui inimene ei erine oma kaaslastest. Inetuil ja rumalail on siin maailmas kõige parem. Nemad võivad mõnusasti istuda ja mängu pärani silmil pealt vaadata. Kuigi nad ei tea midagi võidust, siis vähemalt pole neil vajadust tunda kaotust. Nad elavad, nagu meie kõik peaksime elama — segamata, ükskõiksest, mureta. Ei nad too teistele hävitust ega võta seda ka teistelt vastu. Teie seisus ja rikkus, Harry; minu mõtted, nagu nad on — minu kunst, ükskõik mis ka peaks väärt olema; Dorian Gray ilu — meie kõik peame selle eest kannatama, mis jumalad meile andnud, hirmsasti kannatama.”

„Dorian Gray? On nõnda ta nimi?” küsis lord Henry, astudes üle ateljee Basil Hallward'i poole.

„Jah, nõnda on ta nimi. Mul polnud kavatsust seda teile öelda.”

„Aga miks siis mitte?”

„Oo, seda ei oska ma seletada. Kui ma kedagi väga armastan, siis ei ütle ma kunagi tema nime kellelegi. Seega annan temast nagu osa ära. Olen harjunud armastama saladuslikku. Mulle näib, see on ainuke asi, mis võib meie moodsa elu teha müstiliseks ja imeliseks. Kõige harilikumgi asi muutub vaimustavaks, kui teda varjata. Lahkun ma linnast, siis ei ütle ma kunagi oma inimestele, kuhu ma lähen. Öeldes seda kaotaksin kogu oma löbu. Õige, see on rumal harjumus, aga kuidagi

näib ta ellu toovat suure hulga romantikat. Nüüd peate mind muidugi hirmus arutuks?”

„Koguni mitte,” vastas lord Henry, „koguni mitte, minu armas Basil. Te unustate nähtavasti, et mina olen abielus, ja et abielu ainukeseks ilusaks küljeks on — mõlemapoolne absoluutne tarvidus elus petta. Ma ei tea kunagi, kus on mu naine, ja tema ei tea kunagi, mis mina teen. Kohates teineteist — me kohtame juhtumisi, kui sööme kusagil üheskoos lõunat või külastame hertsogit, — jutustame vastastikku kõige mõttetumaid lugusid kõige tõsisemate nägudega. Minu naine mõistab seda tõesti hästi, tõepoolest palju paremini kui mina. Ajas ei eksi ta kunagi, kuid mina teen seda alati. Aga kui ta mind mõnikord tabab, siis ei tee ta sellest väljagi. Mõnikord tahaksin, et ta seda teeks, aga tema naerab ainult.”

„Mina vihkan seda, kuidas te oma abielust kõnelete, Harry,” ütles Basil Hallward, sammudes aeda viiva ukse poole. „Mina arvan, teie olete väga hea abikaasa, aga te häbenete oma voorusi. Te olete haruldane inimene. Te ei räägi kunagi midagi moraalselt ja ei tee kunagi midagi kõlblusevastast. Teie künism on lihtsalt poos.”

„Loomulikkus on ikka poos, pealegi kõige ärritavaid poose, mida mina tunnen,” hüüdis lord Henry naerdes. Ja noormehed läksid kahekesi üheskoos aeda, kus asetused pikale bambuspingile, mis seisis kõrge loorberipõõsa varjus. Päikesehelk libises üle läikivate lehtede. Rohus värisesid karikakrad.

Natukese aja pärast võttis lord Henry kella.

„Kahjuks pean ma minema, Basil,” lausus ta, „aga enne kui lähen, nõuan teilt küsimuse vastamist, mille esitasin teile äsja.”

„Missuguse küsimuse?” küsis kunstnik ja vahtis ainiti maha.

„Te teate seda väga hästi.”

„Ei, ma ei tea, Harry.”

„Noh, siis ütlen teile, milles see on. Mina tahan, et seletaksite, miks ei mõtle teie Dorian Gray portreed välja panna. Mina vajan tõsist põhjust.”

„Ma ütlesin teile tõsise põhjuse.”

„Ei, seda te ei teinud. Te ütlesite, põhjuseks olevat see, et pildis on liiga palju teist endast. Aga see on ju lapsik.”

„Harry,” ütles Basil Hallward, vaadates sõbrale otseteed näkku, „iga portree, mis maalitud tundmusega, on kunstniku portree, mitte aga mudeli oma. Mudel on ainult juhuse, ainult ettekääne. Mitte teda ei ilmuta maali, vaid pigemini on tema ise see, kelle ta värvitud lõuendil ilmutab. Põhjus, miks ma seda pilti ei taha välja panna, on kahjuks see, et mina selles olen avaldanud oma hinge saladuse.”

Lord Henry naeris.

„Ja mis see on?” küsis ta.

„Ma ütlen teile,” vastas Hallward; kuid nõutuse ilme ilmus tema näkku.

„Ma olen ootus ise, Basil,” rääkis kaaslane temale otsa vaadates.

„Oo, siin on üsna vähe öelda, Harry,” vastas kunstnik, „ja ma kardan, et te mind vaevalt mõistate. Võib-olla vaevalt usutegi mind.”

Lord Henry naeratas ja kummardudes noppis rohust roosalehelise karikakra ning vaatles seda. „Olen kindel, et ma seda mõistan,” vastas ta, vahtides ainiti seda kuldset valgeudemelist ketast, „ja mis puutub uskumisse, siis võin ma kõike uskuda, eeldades, et see on üsna uskumatu.”

Tuul raputas mõned õilmed puist ja rasked sireliõied oma kobaras tähtedega liikusid edasi-tagasi rammestavas õhus. Rohutirts hakkas müüri siristama ja sinise joonena liugles pikk ja peenike kiil oma pruunidel loortiibabel mööda. Lord Henry oli, nagu võiks ta kuulda Basil Hallward'i südame tuksumist ja ta ootas, mis oli tulemas.

„Lugu on lihtsalt nõnda,” ütles maaliija veidi aja pärast. „Kaks kuud tagasi läksin ma leedi Brandon'i suurele vastuvõtu-õhtule. Teate ju, meie vaesed kunstnikud peame end aeg-ajalt seltskonnas näitama, et publikule meelde tuletada — me pole mitte mõned metslased. Nagu teie mulle kord ütlesite, võib sabakuuega ja valge kaelasidemega igauks, isegi börsimaakler, omandada haritud inimese kuulsuse. Noh, olin ehk vaevalt kümme minutit saalis olnud, rääkides pööraselt muktitud leskedega ja igavate akadeemikutega, kui äkki tundsin, et keegi vahib mind. Pöördusin pooleldi ümber ja nägin Dorian Gray'd esimest korda. Kui meie pilgud kohtusid, tundsin end kahvatavat. Imelik hirmutundmus valdas mind. Mõistsin, et seisin silm silma vastu kellegagi, kelle pelk isik oli sedavõrd võluv, et kui mina oleksin lasknud, siis oleks ta ära neelanud kogu minu loomuse, hinge ja isegi minu kunsti. Mina pole oma elus kunagi välismõjusid kannatanud. Teie teate, Harry, kui iseseisev olen oma loomuselt. Ikka olen ma iseenda isand olnud, vähemalt enne Dorian Gray kohtamist. Siis aga — ma ei tea, kuidas seda teile seletada. Miski näis mulle ütlevat, et mind on tabanud mu elus hirmus kriis. Mul oli imelik tundmus, et saatusel on minu jaoks tagavaraks haruldased rõõmud ja haruldased kannatused. Ma hirmusin ja pöördusin ümber, et lahkuda. Mitte südametunnistus ei aja-

nud mind seda tegema, vaid isesugune argus. Et ma põgeneda tahtsin, seda ei taha ma endale kuidagi teeneks lugeda.”

„Südametunnistus ja argus on tõeliselt sama asi, Basil. Südametunnistus on ettevõtte ärinimi. See on kõik.”

„Seda ei usu ma, Harry, ja ma arvan, teie isegi ei usu seda. Siiski, ükskõik mis oli minu ajeks — ja see võis olla uhkus, sest ma olen ikka olnud väga uhke — igatahes tormasin ma ukse poole. Seal aga muidugi ma tabasin leedi Brandon'i enese. „Ega te ometi nii ruttu taha ära joosta, mr. Hallward?” karjus ta. Te ju teate tema imelikult lõikavat häält?”

„Tean; ta on kõiges vau, mitte ainult iluduses,” ütles lord Henry, kiskudes oma pikkade närviliste sõrmedega karikakra puruks.

„Ma ei saanud tast kuidagi lahti. Ta tutvustas mind kuninglikkude kõrgustega, tähe- ja lindikandjatega ning vanemate daamidega, kel hiiglatiaarad ja papagoininad. Ta rääkis minust kui oma kallimast sõbrast. Ainult ühe korra olin teda varem kohanud, aga millegipärast võttis ta endale täna pähe teha mind päevakangelaseks. Ma arvan, mõnel minu pildil oli tol ajal suur edu, vähemalt oli neist odavais turulehis lobisetud, mis on üheksateistkümnenda sajandi surematuse mõõdupuu. Äkki leidsin enese silm silma vastu noormehe ees, kelle isik mind nii imelikult oli vapustanud. Me olime teineteisele üsna ligi, pea-aegu puutusime kokku. Meie silmad kohtusid jällegi. See oli mõtlematu, aga ometi palusin ma leedi Brandonit, et ta mind noormehega tutvustaks. Siiski, võib-olla polnudki see nii mõtlematu. See oli lihtsalt paratamatu. Me oleksime teineteisega rääkima hakanud ka ilma igasu-

guse tutvustamiseta. Selles olen ma kindel. Dorian ütles mulle seda pärast. Ka tema tundis, et me olime määratud teineteist tundma.”

„Ja kuidas kirjeldas leedi Brandon seda imelist noormeest?” küsis lord Henry. „Ma tean, tal on viisiks kõigi oma külaliste kohta silmapilksed kirjeldust anda. Mäletan, kuis ta kord mind viis kellegi metsiku ja punanäoline vanahärra juurde, kes oli üleni kaetud autähtede ja lintidega, kuna ta ise mulle kõrva sosistas kõige imetusväärsemaid üksikasju — traagilisel sisinal, mida pidid kuulma kõik, kes viibisid selles ruumis. Mina pistsin lihtsalt plehku. Mina armastan ise endale tutvusi otsida. Kuid leedi Brandon talitab oma külalistega, nagu teeb seda oksjonipidaja oma kaubaga. Tema kas seletab nad täiesti minema või räägib neist kõik, välja arvatud, mis neist vaja teada.”

„Vaene leedi Brandon! Te olete temale kare, Harry!” ütles Hallward loiult.

„Armas poiss, tema katsus asutada salongi, aga tal õnnestus avada ainult restoran. Kuidas võiksin siis teda imetleda? Aga jutustage mulle, mis rääkis ta Dorian Grayst.”

„Oo, midagi selletaolist, et „vaimustav poiss — vaene armas ema ja mina lahutamata koos — olen unustanud, mis ta teeb — kardan, et ei tee midagi — oh jaa, mängib klaverit — või on see viiul, kallis mr. Gray?” Kumbki meist ei suutnud naeru hoida ja nõnda saime korruga sõpradeks.”

„Naer pole sugugi halb algus sõprusele, selle lõpuks on ta aga kõige parem,” ütles noor lord, noppides teise karikakra.

Hallward raputas pead. „Teie ei mõista, mis on sõp-

rus, Harry," lausus ta, „ja sellepärast ka seda mitte, mis on vaenlus. Teile sobivad kõik inimesed, tähendab, teie olete kõigile ükskõikne.”

„Kui hirmus ülekohtune te olete!” hüüdis lord Henry, lükates oma kübarat tagasi ja vaadeldes väikesi pilvi, mis liikusid nagu läikiv-valge siidi rebestatud kiud suvetaeva türkiissinises õõnsuses. „Jah, hirmus ülekohtune. Mina teen inimestes suurt vahet. Sõbrad valin endale nende hea välimuse tõttu, tuttavad nende hea iseloomu tõttu ja vaenlased nende hea mõistuse tõttu. Inimene ei suuda kunagi küllalt hoolikas olla oma vaenlaste valikus. Minul pole nende seas ainustki tola. Neil kõigil on terav mõistus ja sellepärast peavad nad minust lugu. On see minus edevus? Ma arvan, see on teatud edevus.”

„Ma arvan ka, Harry. Aga teie astmeid arvestades kuuluksin mina ainult teie tutvuste sekka.”

„Minu armas vana Basil, teie olete palju enam kui tuttav.”

„Ja palju vähem kui sõber. Omataoline vend, oletan ma?”

„Oo, vennad! Vendadest ei pea ma midagi. Minu vanem vend ei taha surra ja minu nooremad vennad ei teegi muud kui aga surevad.”

„Harry!” hüüdis Hallward kulmu kortsutades.

„Armas pois, seda ei mõtle ma ju päris tõsiselt. Aga ma ei või midagi sinna parata, et pean oma sugulasi põlastama. Arvan, see tuleb sellest, et ükski meist ei või kannatada inimesi, kel on samad vead kui meil enestelgi. Mina sümpatiseerin väga inglise demokraatia vihale selle vastu, mida nemad nimetavad kõrgema klassi pahedeks. Hulk tunneb, et joomine, rumalus ja kõlblusetus peavad olema tema enda eriomandus, ja et kui mõni meist end

millegagi määrab, siis rikub ta tema ainuõigust. Kui vaene Southwark sattus abielulahutuse-kotta, oli hulga viha otse suurepärase. Ja ometi ei usu ma, et kümme protsentigi proletariaadist elaks korralikult.”

„Mina pole teie ainukesegi öeldud sõnaga nõus, ja mis veel enam, Harry, ma tunnen, ka teie ise pole.”

Lord Henry silitas oma teravat pruuni habet ja tok-sis tupsuga ehitud mustpuust kepiga oma lakksaapa nina.

„Kui väga inglane te olete, Basil! Juba teist korda tähendate sedasama. Kui keegi esitab tõsisele inglasele mingi idee — igatahes hädaohtlik tegu, — siis ei tule sellel uneski mõttese arutada, kas esitatud idee on õige või vale. Ainuke, mida tähtsaks peetakse — kas keegi ise usub oma ideed. Kuid teatud idee väärtusel pole midagi sellega tegemist, kas tema väljendaja ise seda tõsiselt võtab või ei. Tõepoolest, mida ebatõsisem on idee väljendaja, seda enam puhtmõistuseline on idee, sest niisugusel korral puuduvad temas väljendaja ajed, soovid ja eelarvamused. Ometi ei taha ma teiega vaidlema hakata poliitiliste, ühiskondlikkude ja metafüüsiliste küsimuste üle. Ma armastan inimesi rohkem kui põhimõtteid ja põhimõtetuid inimesi rohkem kui ükskõik mida maailmas. Rääkige mulle veel Dorian Grayst. Kui sagedasti kohtate teda?”

„Iga päev. Ma ei võiks õnnelik olla, kui ma ei näeks teda iga päev. Ta on mulle absoluutselt tarvilik.”

„Kui imelik! Ma arvasin, teid huvitab ainult teie kunst.”

„Tema on praegu kogu minu kunst,” ütles kunstnik tõsiselt. „Mõnikord ma arvan, Harry, maailma ajaloos on ainult kaks tähtsat järku. Esimene, kus ilmub kunstis uus väljendusvahend, ja teine — kus ilmub uus isik

kunsti jaoks. Mis oli Veneetsias õlimaali leid ja hilisele kreeka raidkunstile Antinouse nägu, seda on minule miljalgi Dorian Gray nägu. Mitte ainult, et mina teda maalilin, joonistan, skitseerin. Muidugi olen ma kõike seda teinud. Aga tema on minule palju enam kui ainult mudel. Ma ei tahaks öelda, nagu poleks ma sellega rahul, mis ma temast olen teinud, või nagu oleks tema ilu midagi niisugust, mida kunst ei suuda väljendada. Pole midagi olemas, mida kunst ei suudaks väljendada, ja ma tean, et minu töö, mis olen teinud seitsaadik, kui ma Dorian Gray'ga tutvusin, on hea töö, on minu elu parim töö. Kuid mingisugusel imelikul viisil — kahtlen, kas te mind mõistate — on tema isik minus äratanud sootuks uue kunstitõu, sootuks uue kunstistiili. Mina näen asju teisiti, mina mõtlen neist teisiti. Mina ammutan nüüd elust, mis oli varemalt minule varjatud. „Vormi unistus mõtte silmapilgul” — kes ütles seda? Olen unustanud; kuid just seda on Dorian Gray minule olnud. Selle poisi pelk nähtav olemus — sest tema tundub mulle vaevalt rohkem kui poiss, kuigi ta tõeliselt on juba üle kahekümne — tema pelk nähtav olemus, ah! Kahtlen, kas te suudate taibata, mis see kõik tähendab. Ebateadlikult määrab ta minule mingi uue kooli sihtjooned ja selles koolis peab avalduma romantilise vaimu kogu kirg, kreeka vaimu kogu täius. Hinge ja keha kooskõla — kui palju see on! Meie oma hulluses oleme need kaks lahutanud ja oleme leidnud realismi, mis on labane, ning idealismi, mis on sisutu. Harry! kui te ainult teaksite, mis Dorian Gray on minule! Teie mäletate ehk seda minu maastikku, mille eest Agnew mulle nii kõrget hinda pakkus ja millest mina ei tahtnud lahkuda? See on parimaid asju, mis mina kunagi loonud. Ja miks on see nõnda? Sellepärast, et seda maalides istus Dorian Gray minu kõrval. Mingi

saladuslik mõju voolas temast minusse ja esimest korda elus nägin ma lihtsas maastikus seda imet, mida ma alati selles olen otsinud, kuid mitte leidnud.”

„Basil, see on harukordne! Ma pean Dorian Grayd näha saama.”

Hallward tõusis istmelt ja kõndis aias edasi-tagasi. Natukese aja pärast tuli ta oma paigale.

„Harry,” ütles ta, „Dorian Gray on minule lihtsalt motiiv kunstis. Teie ehk ei näe temas mitte midagi. Mina aga näen temas kõik. Kunagi ei leidu teda rohkem minu teoses kui siis, kui tema enda kuju seal puudub. Nagu ma ütlesin, tema on ajeks uuele stiilile. Mina leian ta teatud joonte keerduks, teatud värvide armsuses ja õrnuses. See on kõik.”

„Miks ei pane te siis seda pilti välja?” küsis lord Henry.

„Sellepärast, et tahtmata olen temasse pannud teatud väljenduse kogu sellest imelisest kunstilisest ebajumaldamisest, millest ma temale muidugi sõnagi pole lausunud. Tema ei tea sellest midagi. Tema ei saa kunagi sellest midagi kuulda. Kuid seda võidakse aimata, ja mina ei taha oma hinge paljastada inimeste rumalatele, ahnete pilkudele. Minu süda ei lähe kunagi nende mikroskoobi alla. Selles pildis on liiga palju minust endast, Harry — liiga palju minust endast.”

„Luuletajad pole nii piinlikud kui teie. Nemad teavad, kui kasulik on oma kirge trükis avaldada. Tänapäev kannatab mõni murtud süda mitu trükki.”

„Sellepärast vihkan ma neid,” hüüdis Hallward. „Kunstnik peab ilusaid asju looma, aga mitte midagi iseendast sinna sisse panema. Meie elame ajajärgul, kus kunstiga talitatakse, nagu oleks ta mõnesugune autobio-

graafia. Oleme kaotanud abstraktse ilutundmuse. Miljalgi näitan ma maailmale, mis see on; ja sellepärast ei saa maailm kunagi minu Dorian Gray pilti näha."

„Ma arvan, te eksite, Basil, kuid ma ei taha teiega vaielda. Ainult vaimselt pankrottijäänud vaidlevad. Ütelge mulle, armastab Dorian Gray teid väga?"

Kunstnik mõtles silmapilgu. „Ta armastab mind," vastas ta natukese aja pärast. „Ma tean, ta armastab mind. Muidugi, ma ütlen talle hirmsasti meelitusi. Tunnen imelikku lõbu temale asju öelda, mida ma ükskord kindlasti kahetsen. Harilikult on ta minu vastu väga kena ja meie istume ateljees, rääkides tuhandeid asjust. Ajuti aga on ta hirmus hoolimatu ja näib suurt lõbu tundvat mind piinates. Siis tunnen ma, Harry, et olen kogu oma hinge andnud kellelegi, kes talitab temaga, nagu oleks ta mõni lill, mida nõõpauku pistetakse — ehteks tema edevuse völumiseks ja ühe suvepäeva iluks."

„Suvepäevad, Basil, võivad viibida," lausus lord Henry. „Võib-olla tüdinate teie enne kui tema. Kurb on mõelda, kuid pole kahtlust, geenius kestab kauemini kui ilu. Sellest tulebki, miks me nii palju vaeva näeme liialdamisega hariduses. Metsikus võitluses olemise eest vajame midagi kestvaid ja sellepärast täidame oma aju igasuguse puru ja tõsiasjadega rumalal lootuses, nõnda oma seisupaika kinni hoida. Läbi ja läbi hästi-informeeritud inimene — see on moodne ideaal. Aga läbi ja läbi hästi-informeeritud inimese peaju on hirmus asi. See on nagu mõni vanakraamikauplus, täis peletisi ja tolmu, kus iga asi on hinnatud üle oma tõelise väärtuse. Seega arvan ma siis, teie tüdinate temast enne. Ühel ilusal päeval vaatate oma sõbrale otsa ja ta paistab teile muutununa, teile ei meeldi mõni värvitoon või midagi

muud. Kibedasti heidate talle ette oma südames ja mõtlete tõsiselt, et ta on teiega halvasti talitanud. Kui ta järgmisel korral teid külastab, olete tema vastu üsna külm ja ükskõikne. Sellest on väga kahju, sest see muudab teid ennast. Mis te mulle jutustasite, on päris romaan — kunstiromaaniks võiks teda nimetada — ja kõige halvem ükskõik mis romaani läbielamisel on see, et ta jätab su nii ebaromantiliseks."

„Harry, ärge rääkige nõnda. Seni kui ma elan, valitseb minu üle Dorian Gray isik. Teie ei või tunda, mis mina tunnen. Teie muutute liiga sagedasti."

„Ah, kallis Basil, sellepärast ma just võingi seda tunda. Truud tunnevad ainult armastuse igapäevsust: ebatruud üksi tunnevad armastuse tragöödiat."

Ja lord Henry tõmbas kenal hõbeotsil tuld ja hakkas iseteadval ning rahuldunud näol sigaretti suitsetama, nagu oleks ta maailma mõtte koondanud ainsasse lausesse. Luuderohu lakitud lehtede roheluses kostis sirtsuvate varblaste krabistamine ja sinised pilvevarjud kihutasid üle rohu nagu lendavad pääsukesed. Kui mõnus oli siin aias! Ja kui imelised olid teiste inimeste tundmused! Palju imelisemad kui nende ideed, nii näis temale. Oma hing ja sõbra kired — need olid völuvad asjad elus. Vaikse naudinguga kujutles ta seda igavat hommikueinet, millest ta oli pääsenud, jäädes nii kauaks Basil Hallward'i juurde. Oleks ta oma tädi juurde läinud, siis oleks ta seal tingimata lord Goodbody't kohanud ja kogu kõnelus oleks puudutanud vaeste toitmist ja eeskujulikude üürimajade vajadust. Iga klass oleks jutlustanud nende vöoruse tähtsust, mille kasutamiseks tema enda elus polnud mingit tarvidust. Rikas oleks rääkinud kokkukõiu tähtsusest ja laisk oleks ilusaid sõnu teinud töö au-

väärsusest. Oli nii kena kõigest sellest pääseda! Oma tädist mõeldes turgatas tal midagi pähe. Ta pöördus Hallward'i poole ja ütles:

„Armas poiss, just praegu tuli mul meelde.”

„Mis nimelt, Harry?”

„Kus ma kuulsin Dorian Gray nime.”

„Kus see siis oli?” küsis Hallward kergelt kulmu kortsutades.

„Ärge tehke nii kurja nägu, Basil. See oli minu tädi, leedi Agatha juures. Tema ütles mulle, et tema leidnud suurepärase noormehe, kes teda pidi East Endis aitama, ja selle noormehe nimi oli Dorian Gray. Pean tähendama, tädi pole kunagi öelnud, et see noormees oleks ilus. Naistel pole ilust arusaamist, vähemalt pole seda headel naistel. Tädi ütles, noormees olevat väga tõsine ja temal olevat kena loomus. Kohe kerkis mul silme ette mingisugune lihtsoenguga olend, kel prillid ees, hirmsad tedretähed näos ja tohutud trampjalad all. Soovisin, et oleksin teadnud, see oli teie sõber.”

„Rõõmustan väga, et te seda ei teadnud, Harry.”

„Miks?”

„Ma ei tahaks, et teie teda kohtaksite.”

„Teie ei tahaks, et mina teda kohtaksin?”

„Ei.”

„Mr. Dorian Gray on ateljees, sir,” ütles teener tulles aeda.

„Te peate mind tutvustama,” hüüdis lord Henry naerdes.

Kunstnik pöördus teenri poole, kes seisis silmi pilgutades päikesevalguses.

„Paluge mr. Grayd oodata, Parker: ma tulen silmapilk sisse.” Teener kummardas ja läks mööda teed tagasi.

Nüüd vaatas kunstnik lord Henryle otsa. „Dorian Gray on minu kallim sõber,” ütles ta. „Temal on lihtne ja kena loomus. Teie tädil on täiesti õigus, kui ta temast nõnda rääkis. Ärge rikkuge teda. Ärge püüdke temasse mõjuda. Teie mõju oleks halb. Maailm on avar ja temas on palju imelisi inimesi. Ärge võtke minult ainukest isikut, kes annab minu kunstile kogu võluvuse, mis tal on: minu kui kunstniku elu oleneb temast. Pidage seda meeles, Harry, ma usaldan teid.”

Ta rääkis väga pikkamisi ja sõnad näisid vastu tema enda tahtmist endale teed murdvat.

„Missugust lollust te räägite!” ütles lord Henry naeratades ja Hallward'i käest kinni võttes ta peaaegu vedas teda majja.

TEINE PEATÜKK

Sisse astudes nägid nad Dorian Grayd. Ta istus klaveri ees, selg nende poole, lehitsedes Schumann'i „Waldszenen” köidet.

„Te peate selle mulle laenama, Basil,” hüüdis ta. „Tahaksin neid mängima õppida. Nad on otse imeilusad.”

„See oleneb täiesti sellest, kuidas te täna istute, Dorian.”

„Oo, ma olen istumisest tüdinud ja mina ei taha endast mingit elusuurust pilti,” vastas poiss ülemeelikult ja tujukalt klaveriistmel virru lüües. Nähes lord Henryt tõusis silmapilguks kerge puna tal palgeisse ja ta kargas üles. „Palun vabandust, Basil, aga ma ei teadnud ju, et teil on külaline.”

„See on lord Henry Wotton, Dorian, minu vana sõber Oxfordi päevilt. Just praegu jutustasin temale, missugune suurepärase modell te olete, ja nüüd rikkusite teie kõik.”

„Minu röömu teiega tutvuda ei rikkunud te mitte, mr. Gray,” ütles lord Henry edasi astudes ja oma kätt sirutades. „Minu tädi on teist mulle sagedasti rääkinud. Teie olete tema lemmikuid ja ma kardan, ka tema ohvreid.”

„Praegusel silmapilgul seisan ma leedi Agatha mus-

tas nimekirjas,” vastas Dorian kelmikalt kahetseval pilgul. „Mineval teisipäeval lubasin temaga kuhugi Whitechapeli klubisse minna, aga ma unustasin selle tõepoolest täiesti. Me pidime seal kahekesi ühe dueti mängima — ma arvan, kolm duetti. Nüüd ei tea ma, mis ta mulle küll ütleb. Ma ei julge teda külastadagi.”

„Oo, ma lepitan teid oma tädiga. Tema peab teist väga lugu. Ja ma ei usu mitte, et teie puudumisel oleks suuremat tähendust. Kuulajad arvavad vististi, et see ongi duett. Klaveri ette istudes teeb tädi Agatha ikka kahe eest müra.”

„See on teie tädi kohta väga hirmus ja ka minu kohta mitte väga kena,” vastas Dorian naerdes.

Lord Henry vaatas talle otsa. Jah, ta oli tõesti imeilus oma peenelt joonistatud punaste huulte, avameelsete siniste silmade ja kräsus kuldsete juustega. Tema näos oli midagi, mis äratas usaldust esimesest silmapilgust. Temas oli kogu nooruse otsekoheus ja nooruse kogu kirglik puhtus. Tundus, ta oli maailmaga kokkupuutumisest alles rüvetamata. Polnud ime, et Basil Hallward teda jumaldas.

„Teie olete heategevuseks liiga ilus, mr. Gray — üleliia ilus.” Ja lord Henry laskus diivanile ning avas oma sigaretitoosi.

Kunstnik oli ametis värvide segamisega ja pintslite korraldamisega. Ta oli tusane ja kuuldes lord Henry viimast märkust heitis pilgu temale, viivitas silmapilgu ja ütles siis:

„Harry, ma tahaksin oma pildi täna lõpetada. On see ehk teie arvates hirmus viisakuseta, kui paluksin teid lahkuda?”

Lord Henry naeratas ja vaatas Dorian Grayle otsa. „Pean ma minema, mr. Gray?” küsis ta.

„Oo, palun, mitte, lord Henry. Ma näen, Basilil on jällegi tema tusane tuju ja mina ei suuda tema tuska välja kannatada. Pealegi tahaksin ma teilt kuulda, miks ei peaks ma heategevusele anduma.”

„Ma ei tea, kas ma seda teile pean ütleva, mr. Gray. See on nii tüütu kõneaine, et sellest võiks ainult tõsiselt rääkida. Kuid kindlasti ei jookse ma nüüd kuhugi, kuna ju teie mind jääda palusite. Ega teilgi tõeliselt midagi selle vastu ole, Basil, ega? Sagedasti olete mulle ütelnud, et teile meeldib, kui leidub keegi, kellega teie modell võib lobiseda.”

Hallward hammustas huult. „Kui Dorian seda soovib, muidugi pead sa siis jääma. Doriani tujud on kõigile seaduseks, peale tema enese.”

Lord Henry võttis oma kübara ja kindad. „Teie sunnite mind küll jääma, Basil, kuid kahjuks pean ma minema. Lubasin kedagi Orleans'is kohata. Head päeva, mr. Gray. Tulge mind mõnel pealelõunal Curzoni tänavale vaatama. Kella viie paiku olen ma enamasti ikka kodus. Teatage oma tulekust kirjalikult. Kahetseksin väga, kui ma teid ei kohtaks.”

„Basil,” hüüdis Dorian Gray, „kui lord Henry Wotton läheb, siis lähen ka mina. Teie ei ava maalides kunagi oma suud ja on hirmus igav seista alusel ning katsuda teha lõbusat nägu. Paluge teda jääda. Mina nõuan seda.”

„Jääge, Harry, et vastu tulla Dorianile ja ka minule,” ütles Hallward, vahtides ainiti oma pildile. „On üsna tõsi, ma ei räägi töötades kunagi ega kuule midagi ja minu õnnetuil modellidel peab küll olema hirmus igav. Palun jääge.”

„Aga mis saab minu Orleans'i mehega?”

Kunstnik naeris. „Ma ei usu, et sellega oleks erilisi raskusi. Võtke jälle istet, Harry. Ja nüüd, Dorian, astuge kõrgendikule ja ärge tehke liiga palju liigutusi ega pange seda tähele, mis lord Henry teile ütleb. Tema mõjub kõigisse oma sõpradesse halvasti, ainukeseks erandiks olen mina.”

Noore kreeka märtri näoilmel astus Dorian Gray kõrgendikule, kus tegi rahulolematuse mossituse lord Henry poole, kes talle väga hakkas meeldima. Tema polnud sugugi Basili moodi. Mõlemad mehed olid vaimustavad vastandid. Ja lord Henry oli nii ilus hääl. Mõne silmapilgu pärast ütles ta: „On teil tõesti halb mõju, lord Henry? Nii halb, nagu Basil seda ütleb?”

„Head mõju pole üldse olemas, mr. Gray. Iga mõju on ebakõlbeline — ebakõlbeline teaduslikult seisukohalt vaadatuna.”

„Miks?”

„Sellepärast et mõjuda kellesegi tähendab — anda temale oma hing. Tema ei mõtle siis enam oma loomulikke mõtteid ega põle enam oma loomulikes kirgedes. Tema voorused pole tõeliselt tema omad. Tema patud — kui üldse on pattu olemas — on laenatud. Tema muutub mingisuguse võõra muusika vastukajaks, saab näitlejaks osas, mis pole kirjutatud tema tarvis. Elu eesmärk on endaarendamine. Teostada täielikult iseoma loomus, selleks oleme kõik siin. Tänapäev tunnevad inimesed ise- eneste ees hirmu. Nemad on unustanud oma kõrgeima kohuse — kohuse, et igaüks kuulub iseendale. Muidugi on nad headtegevad. Nad toidavad näljaseid ja katavad kerjuseid. Aga nende eneste hinged nälgivad ja on alasti. Julgus on meie soost kadunud. Võib-olla pole meil teda

tõeliselt kunagi olnudki. Ühiskonna-kartus, mis on kõlb-luse aluseks, ja jumalakartus, mis on usu saladus — need kaks asja valitsevad meid. Ja ometi...”

„Pöörake oma pead pisut paremale, Dorian, olge hea poiss,” ütles kunstnik süvenenuna oma töösse, kus ta ainult tundis, et poisi näkku oli tulnud ilme, mida ta varemalt kunagi polnud näinud.

„Ja ometi,” jätkas lord Henry oma madalal, kõlaval häälel ja selle ilusa käeliigutusega, mis oli alati temal nii iseloomulik, isegi juba Etoni päevil, „ja ometi usun ma, et kui inimene hakkaks elama täielikult ja põhjani oma elu, kui ta annaks vormi igale oma tundmusele, väljenduse igale oma mõttele, teostaks iga oma unistuse — mina usun, maailm omandaks siis niisuguse värske rõõmuhoos, et meie kõik unustaksime keskaja haigused ja pöörduksime tagasi vana kreeka ideaali juurde — millegi veel peenema ja rikkalikuma juurde võib-olla. Kuid mehisemadki mehed meie seas kardavad iseendid. Metslase enesevigastamine elab edasi traagilise jäänusena meie endaeitamises, mis hävitab meie elu. Me saame oma karistuse keeldumiste eest. Iga tung, mida püüame lämmatada, haub meie vaimus edasi ja mürgitab meid. Keha patustab ainult ühe korra ja on sellega temast lahti, sest iga tegu on omataoline puhastus. Järele ei jää midagi kui aga maitstud lõbu mälestus või kahetsuse toredus. Ainuke tee kiusatusest vabanemiseks on — temale järele anda. Pange talle vastu ja teie hing jääb haigeks, igat-sedes asju, mida ta ise endale keelanud, ja ihaldades seda, mille loomuvastased seadused on teinud loomu- ja sea-dusevastaseks. On öeldud, maailma suured sündmused leiavad aset peaaigus. Peaaigus ja ainult peaaigus leiavad aset ka maailma suured patud. Teil, mr. Gray, teil ene-

selgi oma roospunase nooruse ja oma roosvalge poisilik-kusega on kired, mis on teid kartma pannud, ja mõtted, mis on täitnud teid hirmuga, ning unistused päeval ja ööl, mida mälestades teie palgeid värvib häbipuna...”

„Pidage!” kogeles Dorian Gray. „Pidage, teie ajate mind segadusse. Ma ei tea, mis öelda. On olemas vastus teile, aga mina ei leia seda. Ärge rääkige. Laske mind mõelda. Või mis õigem — laske mind katsuda mitte mõelda.”

Peaaegu kümme minutit seisis ta liikumata, huuled avatud ja silmis imelik helk. Tumedalt taipas ta, et soo-tuks uued mõjud töötasid temas. Talle näis, nagu oleksid nad tõeliselt sündinud temas endas. Vähesed sõnad, mis Basili sõber temale ütelnud — juhuslikult räägitud sõnad, kahtlemata, oma meelega mõeldud paradoksaalsusega — olid puudutanud mingisuguseid salajasi keeli, mida pol-nud kunagi varem puudutatud, kuid mis nüüd, nagu ta tundis, löid temas võnkuma ja värisesid imelikus tuikes.

Samuti oli teda erutanud muusika. Muusika oli teda juba nii mõnigi kord erutanud. Aga muusikal polnud sõnu. See polnud uus maailm, vaid ennemini uus ürgsegu, mis ta löi. Sõnad! Paljad sõnad! Kui hirmsad nad olid! Kui selged, elavad ja julmad! Nende eest ta ei pääsenud. Ja ometi — missugune peen võluvus tundus neis! Nad näisid võivat anda plastilise vormi vormita asjadele ja neis oli omapärane muusika, mis oli nii magus nagu viiuli või kandle helin. Paljad sõnad! Oli midagi reaal-semat kui sõnad?

Jah, poisikesepõlves oli tal olnud asju, mida ta ei mõistnud. Nüüd mõistis ta neid. Elu omandas äkki tule-värvingu. Talle näis, nagu kõnniks ta leegis. Miks ei teadnud ta seda varem?

Oma peenel naeratusel vaatles teda lord Henry. Tema tundis täpselt seda hingelist silmapilku, kus pidi vaikima. Ta oli lõpmata huvitatud. Teda üllatas tema sõnade äkiline mõju ja mäletades raamatut, mida ta oli lugenud kuueteistkümnelt, raamatut, mis oli temale ilmutanud palju tänini tundmatut, küsis ta endalt, kas ehk Dorian Gray sama katset ei pea kordama. Tema oli ainult noole õhku lasknud. Tabas ta märki? Kui võluv oli see poiss!

Hallward maalís edasi oma imeliselt julge hooga, milles peitus tõsine peenus ja täiuslik õrnus ja mis vähemalt kunstis oleneb tõsisest võimest. Vaikust ei märganud ta põrmugi.

„Basil, ma olen väsinud seismast,” hüüdis Dorian Gray äkki. „Ma pean välja minema ja aias istuma. Õhku on siin lämmatav.”

„Mu armas poiss, mul on nii kahju. Maalides ei saa ma mõelda millestki muust. Kuid te pole kunagi paremini seisnud. Te olite täiesti paigal. Ja ma tabasin ilme, mida vajasin — poolavatud huuled ja särav pilk silmis. Ma ei tea, mis Harry teile rääkis, kuid teie saite sellest kõige imelisema näoilme. Usun, ta ütles teile meelitusi. Te ei pea ainustki tema sõna uskuma.”

„Muidugi, meelitusi ei ütelnud ta mulle mitte. Võib-olla sellepärast ei usugi ma midagi, mis ta mulle ütles.”

„Te teate, et usute kõik,” ütles lord Henry, vaadates oma unistavate ja väsinud silmadega talle otsa. „Ma tulen ühes teiega aeda. Ateljees on kole palav. Basil, laske meile midagi külma juua anda, midagi maasikatega.”

„Muidugi, Harry. Helistage, ja kui Parker tuleb, ütlen ma talle, mida vajate. Ma pean veel selle tagapõhja valmis maalima ja tulen teile pärast järele. Ärge pidage

Doriani liiga kaua kinni. Ma pole kunagi paremas hoos olnud maalimiseks kui täna. Sellest tuleb minu meistriteos. Ta on juba praegu minu meistriteos.”

Lord Henry läks aeda ja leidis Dorian Gray oma nägu suurde, jahedasse sireli-õiekobarasse surumas, juues kirglikult selle lõhna, nagu oleks see mõni viin. Ta astus noormehe ligi ja pani käe tema õlale.

„Teil on üsna õigus seda tehes,” lausus ta. „Hinge võivad ravida ainult meeled, nagu ka meeli ravib ainult hing.”

Noormees võpatas ja tõmbus tagasi. Ta oli palja päi ja lehed olid tagasi lükanud tema kangekaelsed lokid ning segi ajanud nende kuldsed kiud. Noormehe silmis helkis hirm, nagu näeb seda inimeste näos, keda äkki unest äratatakse. Tema peenelt voolitud ninasõõrmed värisesid ja mingisugune varjatud närv heidutas tema huulte puna ning pani nad võdisema.

„Jah,” jätkas lord Henry, „see on elu suuremaid saladusi — ravida hinge meelte ja meeli hinge abil. Teie olete imeline olevus. Teie teate rohkem kui ise arvate teadvat, nagu te ka teate vähem kui teil vaja teada.”

Dorian Gray kortsutas kulmu ja pööras näo kõrvale. Tahes või tahtmata pidi ta seda pikka, elegantset noormeest armastama, kes seisis tema läheduses. Tema romantiliselt oliivikarva nägu ja loid näoilme huvitasid teda. Tema madalas, rauges hääles oli midagi võluvast. Tema külmad valged lilletaolised käed — isegi neil oli imelik meeldivus. Rääkides liikusid nad muusikaliselt ja nad näisid omavat mingi erilise keele. Kuid Dorian tundis tema ees hirmu ja häbenes seda. Miks pidi olema see keegi võõras, kes ilmutas temale ta enda? Basil Hallward'i tundis ta juba kuid, aga sõprus temaga polnud

teda muutnud. Äkki aga satub talle põiki teele keegi, kes näib avavat talle elusaladuse. Ja ometi, mis oli seal karta? Tema polnud ometi mõni koolipoiss või tütarlaps. Hirmuda oli mõttetu.

„Läheme istume varju,” ütles lord Henry. „Parker tõi meile juua, ja kui te kauemaks päikese kätte jääte, rikute oma näovärvingu ning Basil ei saa teid enam maalida. Teie ei peaks tõesti mitte laskma ennast päikesest kõrvetada. See ei sobiks teile.”

„Mis siis sellest oleks?” hüüdis Dorian Gray naerdes, võttes istet aia tagumises otsas.

„Sellest oleks teile kõik, mr. Gray.”

„Miks?”

„Sellegärast, et teil on teie kõige imelisem noorus ja et noorus on ainuke asi, mis väärt omada.”

„Mina ei tunne seda, lord Henry.”

„Ei, teie ei tunne seda praegu. Millalgi, kui olete vana, kortsus ja inetu, kui mõte on oma jooned surunud teie otsaesisele ja kui kired on kõrvetanud teie huuled oma inetu leegiga, siis tunnete seda kokkudes. Praegu, kuhu te ka lähete, võlute maailma. Jääb see alati nõnda?... Teil on imeilus nägu, mr. Gray. Ärge kortsutage kulmu. See on tõesti nii. Ja Ilu on Geeniuse vorme — ta on tõeliselt Geeniusest kõrgem, sest tema ei vaja mingit seletust. Tema on maailma suuri tõsiasju, nagu on seda päikesepaiste, kevad või selle hõbeliua peegeldus tumedas vees, mida nimetame kuuks. Tema ei tõsta küsimusi. Temal on oma jumalik valitsemisõigus. Kel ta on, sellest teeb ta vürsti. Teie naerate? Ah, kui te kord ta kaotate, siis te enam ei naerata... Sagedasti öeldakse, Ilu olevat pinnaline. Võib-olla on see nii. Aga vähemalt pole ta nii pinnaline, nagu on seda mõte. Minule on Ilu imede

ime. Ainult pealiskaudsed ei otsusta välimuse järele. Maailma tõsine müsteerium on nähtav, mitte nägematu... Jah, mr. Gray, jumalad on olnud teile armulikud. Aga mille jumalad annavad, selle võtavad nad ruttu tagasi. Teil on ainult vähe aastaid, mil võite elada tõeliselt, täielikult, sisurikkalt. Nocrusega ühes läheb ka teie ilu ja siis märkate äkki, et teil pole elus enam triumfe või teie peate rahulduma nende tühiste triumfidega, mis tunduvad teie mineviku mälestuste valgusel kibedamaina kui kaotused. Iga mööduv kuu lähendab teid mingile koledale. Aeg on teile kade ja sõdib teie liiliate ja rooside vastu. Teie muutute kahvatuks, palged langevad auku, silm läheb tõntsiks. Teie kannatate hirmsasti... Ah! kasutage oma noorust, kuni ta on teil. Ärge raisake oma päevade kulda, kuulates neid tüütuid, kes püüavad päästa paratamatust hävingust, või heites oma elu rumalusele, igapäevsusele ja labasusele. Need on meie aja haiglased eesmärgid, valeideed. Elage! Elage seda imelist elu, mis on teis! Ärge laske endas midagi kaduma minna. Otsige vahetpidamata uusi elamusi. Ärge kartke midagi... Uus hedonism — seda vajab meie aastasada. Teie võite olla tema nähtav sümbol. Oma isikuga võite teie kõik. Üheks hooajaks kuulub maailm teile... Meie kohtamise silmapilgul nägin, te olete üsna ebateadlik sellest, mis te olete tõeliselt ja mis te tõeliselt olla tahate. Teis oli nii palju seda, mis mind võlus, et ma tundsin, ma pean teile midagi rääkima teist endast. Mõtlesin, kui traagiline oleks minna teil iseendale kaotsi. Sest noorus kestab nii üürrike aeg — nii üürrike aeg. Lilled nurmedel närtsivad, aga nemad löövad uuesti õilmitsema. Kuldnõreti on tulevas juunis niisama kollane kui praegu. Kuu aja pärast tulevad elulõngale purpursed tähed ja aasta aasta järele omandab tema lehtede roheline öö ikka needsamad purpursed

tähed. Ent meie ei saa oma noorust kunagi tagasi, Rõõmutuige, mis lööb meis kahekümneselt, muutub laisaks. Meie liikmed vaibuvad, meie meeled kõdunevad. Me kidume inetuiks nukkudeks, keda kummitavad mälestused kord kohutanud kirgedest ja haruldased kiusatused, millele me ei julgenud anduda. Noorus! Noorus! Maaailmas polegi muud kui aga ainult noorus!”

Dorian Gray kuulab imestusest pärani silmil. Sirelioks langes käest sõmerale. Karvane mesilane tuli ja sumises silmapilguks tema ümber. Siis hakkas ta ronima väikeste õite ovaalseil tähistatud kehadel. Noormees vaatles teda selle iseäralise huviga, mida tunneme tühiste asjade vastu, kui tähtsad asjad meid kohutavad või kui meid erutab mõni uus tundmus, millele ei leia väljendust, või kui mõni hirmutav mõte äkki valdab meie aju ja sunnib meid alluma. Natukese aja pärast lendas mesilane minema. Noormees nägi ta ronivat tüürose kassitapu laigulisse õiekarikasse. Õis lõi värisema ja hõljus siis tasakesi edasi-tagasi.

Äkki ilmus kunstnik ateljee uksele ja viipas neile sisseminemiseks. Nad pöördusid teineteise poole ja naeratasid.

„Ma ootan,” hüüdis ta. „Tulge sisse. Valgus on eeskujulik, ja oma klaasid võite kaasa võtta.”

Nad tõusid istmelt ja läksid pikkamisi üheskoos. Kaks rohelistvalget liblikat lendlesid neist mööda ja aianurgas pirnipuul hakkas laulma rästas.

„Te rõõmustate, et mind kohtasite, mr. Gray,” ütles lord Henry noormehele otsa vaadates.

„Jah, praegu olen ma rõõmus. Küsin ainult, kas olen seda alati?”

„Alati! See on hirmus sõna. Seda kuuldes käib mul

värin kehast läbi. Naised armastavad seda nii väga tarvitada. Nemad rikuivad iga romaani, püüdes seda teha igaveseks. See on pealegi mõttetu sõna. Ainuke vahe tuju ja elupikkuses kires on see, et tuju kestab pisut kauemini.”

Ateljeesse astudes pani Dorian Gray oma käe lord Henry käsivarrele. „Sel juhul olgu meie sõprus ainult tuju,” lausus ta, punastades iseenda julgusest, ja astus siis kõrgendikule, kus asus jällegi endisse asendisse.

Lord Henry laskus avarasse korv-tugitooli ja vaatles noormeest. Vaikust segasid ainult pintsli tõmbed ja löögid lõuendil, või olgu siis, et Hallward aeg-ajalt mõne sammu tagasi astus, nõnda oma pilti kaugemalt vaadeldes. Lahtisest uksest voolavais längus päikesekiirtes tantsiv tolm paistis kuldsena. Rocside raske lõhn näis hõljuvat kõige ümber.

Umbes veerand tunni pärast peatus Hallward maalimises, vahtis tüki aega Dorian Grayd, siis samuti tüki aega pilti, närvides üht oma suurist pintsleist ja kortsulades kulmu. „Ta on täiesti valmis,” hüüdis ta lõpuks ja kummardus, et suurte punaste tähtedega oma nime kirjutada lõuendi pahemasse nurka.

Lord Henry astus ligi ja uuris pilti. See oli tõepoolest imeline kunstitöö, samuti ka imeliselt sarnane.

„Armas poiss, soovin teile südamest õnne,” ütles ta. „See on praegusaja parim portree. Mr. Gray, tulge vaadake ka teie.”

Poiss võpatas, nagu ärgates mingist unest. „On see tõesti valmis?” lausus ta kõrgendilt maha astudes.

„Päris valmis,” kinnitas kunstnik. „Ja teie seisite läna suurepäraselt. Ma olen teile väga tänulik.”

„Selle tänu võlgnete täiesti mulle,” rääkis lord Henry vahele. „Eks ole nõnda, mr. Gray?”

Dorian ei vastanud, vaid läks vaikivalt pildi ette ning pöördus tema poole. Seda nähes tõmbus ta pisut tagasi ja silmapilguks tõusis tal palgesse meelega-puna. Silmi ilmus rõõmuhelk, nagu näeks ta iseend esimest korda. Ta seisis liikumatult imestades, uduselt märgates, et Hallward temaga rääkis, ilma et oleks taibanud tema sõnade mõtet. Iseenda ilu tundmus tuli talle kui ilmutus. Kunagi varemalt polnud ta seda märganud. Basil Hallward'i meelitussõnad tundusid talle ainult sõpruses öeldud ilusate liialdustena. Ta oli neid kuulnud, neid naernud ja nad unustanud. Nemad ei mõjutanud tema loomust. Siis tuli lord Henry Wotton oma imeliku nooruse kiidulauluga, oma hirmsa hoiatusega tema üürikese ea kohta. See oli teda siis erutanud ja nüüd, iseenda ilu varju vaadeldes, välgatas äkki asjade tõeline seisukord tal läbi pea. Õige, pidi tulema päev, kus tema nägu on krimpsus ja kortsus, tema silmad tuhmid ja värvita, tema kuju meeldivus murtud ja vormita. Puna kaob kord tema huulilt ja kuld põgeneb tema juustelt. Elu, mis pidi arendama tema hinge, pidi hävitama tema keha. Tema pidi muutuma hirmsaks, vastikuks, inetuks.

Seda mõeldes tabas teda kibe valuhoo nagu noaga ja pani kogu tema keha kiud värisema. Tema silmad tumenesid ametüstiks ja neid looris pisarate niiskus. Ta tundis, nagu surutaks jääne käsi tema südamele.

„Kas teile ei meeldi?” hüüdis Hallward viimaks, sest teda riivas pisut noormehe vaikimine, mida ta ei mõistnud.

„Muidugi meeldib talle,” ütles lord Henry. „Kellele ta siis mitte ei meeldiks? Tänapäeva kunstis on see suu-

rimaid teoseid. Mina maksaksin teile tema eest iga summa, mis te nõuate. Mina pean ta endale saama.”

„See pole minu, Harry.”

„Kelle siis?”

„Doriani muidugi,” vastas kunstnik.

„Sel poisil on õnne.”

„Kui kurb see on!” lausus Dorian Gray, rippudes ikka veel silmadega oma portreel. „Kui kurb see on! Mina lähen vanaks, hirmsaks, koledaks. See pilt jääb aga igavesti nooreks. Tema ei saa kunagi vanemaks kui just sel tänasel juunipäeval... Kui see ometi vastupidi oleks! Kui ometi oleksin mina see, kes jääks alati nooreks, kuna pilt vananeks! Selle eest — selle eest annaksin ma kõik! Jah, kogu maailmas pole midagi olemas, mida ma selle eest ei annaks! Oma hinge annaksin selle eest!”

„Teile meeldiks vaevalt niisugune korraldus, Basil,” hüüdis lord Henry naerdes. „See oleks teie teosele raskeks saatuseks.”

„Mina vaidleksin väga tõsiselt sellele vastu, Harry,” ütles Hallward.

Dorian Gray pöördus ümber ja vaatas talle otsa. „Seda ma usun, Basil. Teie armastate oma kunsti rohkem kui oma sõpru. Mina pole teile rohkem kui roheline pronkskuju. Vaevalt niigi palju, võiks öelda.”

Kunstnik vahtis pärani silmi üllatatult. Nõnda rääkida oli nii vähe Doriani moodi. Mis oli sündinud? Ta paistis vihasena. Tema nägu õhetas ja tema palged põlesid.

„Jah,” jätkas ta, „mina olen teile vähem kui teie elevandiluust Hermes või teie hõbedane Faun. Neid te armastate alati. Kui kaua armastate aga mind? Kuni ma saan oma esimese kortsu, arvatavasti. Nüüd tean, et kui

keegi kaotab oma ilu, milline see ka oleks, siis kaotab ta kõik. Teie pilt on mulle seda õpetanud. Lord Henry Wotton'il on päris õigus. Noorus on ainuke asi, mis väärt omada. Kui näen, et hakkab vananema, siis tapan enda."

Hallward kahvatas ja haaras ta käe. „Dorian! Dorian!” hüüdis ta. „Ärge rääkige nõnda. Minul pole kunagi olnud teiesugust sõpra ja kunagi ei leia ma teist niisugust. Te ei kadesta ometi ainelisi asju, ega? — teie olete ilusam kui ükski neist.”

„Kadestan kõike, mille ilu ei sure. Kadestan oma pilti, mille teie maalisite. Miks peab tema säilitama seda, mille mina kaotan? Iga mööduv silmapilk võtab minult midagi ja annab midagi temale. Oo, kui see oleks vastu-pidi! Kui ometi pilt võiks muutuda ja mina võiksin jääda, nagu olen praegu! Miks te ta maalisite? Millalgi irvitab ta mind — irvitab koledasti!”

Palavad pisarad paisusid tal silmis; ta kiskus oma käe lahti ja tormas diivanile, kus peitis oma näo patjadesse, nagu palvetaks ta.

„See on teie töö, Harry,” ütles kunstnik kibedalt.

Lord Henry kehtas õlgu. „See on tõeline Dorian Gray — see on kõik.”

„See pole mitte tema.”

„Kui see pole tema, mis on siis minul sellega tege-mist?”

„Teie oleksite pidanud minema, kui ma teid palusin,” lausus kunstnik.

„Mina jäin, kui te mind palusite jääda,” kõlas lord Henry vastus.

„Harry, samal ajal ei või ma ometi oma mõlema parima sõbraga riidu minna, kuid teie kahekesi omavahel olete pannud mind vihkama oma parimat teost,

mille ma kunagi loonud, ja nüüd hävitan ma tema. Mis on ta muud kui aga lõuend ja värvid? Ma ei taha, et ta kolmele elule põiki teele ette astub ja nad purustab.”

Dorian tõstis padjalt oma kuldse pea ja vaatas kahvatul näol ning pisarsilmil, kuidas Basil eesriidega kaetud suure akna alla kuusepuust maalilaua juurde läks. Mis oli tal seal tegemist? Tema sõrmed kobasid tinatorude ja kuivade pintslite roodus, otsides sealt midagi. Õige, see oli õhukese ja painduva teraga paletilabik, mida ta otsis. Viimaks leidis ta selle. Sellega tahtis ta lõuendi puruks lõigata.

Lämmatatud nuuksumisega kargas poiss diivanilt, tormas Hallward'i juurde, kiskus tal noa käest ja viskas selle kaugele ateljee nurka. „Ärge tehke seda, Basil, ärge tehke!” hüüdis ta. „See oleks tapatöö!”

„Rõõmustan, et te lõpuks ometi minu teost hindate, Dorian,” ütles kunstnik külmalt, kui ta oli oma üllatu-sest toibunud. „Seda poleks ma kunagi uskunud.”

„Teda hinnata? Ma armastan teda, Basil. See on osa minust endast. Ma tunnen seda.”

„Noh, niipea kui olete kuiv, lakitakse teid, raami-takse ja saadetakse koju. Siis võite endaga teha, mis tahate.” Ja ta läks läbi ruumi ning helistas kella teetoo-miseks. „Te soovite teed muidugi, Dorian? Ja teie, Harry, samuti? Või on teil midagi selle lihtsa lõbu vastu?”

„Mina jumaldan lihtsaid lõbusid,” ütles lord Henry. „Need on rafineeritute viimne varjupaik. Aga ma ei armasta etendusi, ehk olgu siis näitelaval. Missugused aru-tud olendid te küll olete, teie mõlemad! Ma ei tea, kes nimetas inimest arukaks loomaks. See oli kõige ebaküp-sem määritlus, mis kunagi tehtud. Inimene on kõik, mitte aga arukas. Siiski, rõõmustan, et ta seda ei ole, kuigi

sooviksin, et te enam selle pildi pärast ei sõneleks. Parem andke ta mulle, Basil. See rumal poiss ei vaja teda tõesti mitte, aga mina küll."

„Kui te ta ükskõik kellele annate, mitte aga minule, siis ei andesta ma seda teile kunagi!” hüüdis Dorian Gray. „Ja mina ei luba end rumalaks poisiks nimetada.”

„Te ju teate, pilt on teie, Dorian. Ma andsin ta teile juba enne sündimist.”

„Ja te teate, et te pisut rumalasti talitasite, mr. Gray, ja et teil ei või tõeliselt midagi selle vastu olla, kui teile teie äärmist noorust meelde tuletatakse.”

„Täna hommikul oleks mul palju selle vastu olnud, lord Henry.”

„Ah! täna hommikul! Aga seitsaadik olete pisut elanud.”

Ukselt kostis koputus ja teener ilmus koormatud kandmikuga, mille ta asetask väikesele jaapani lauale. Kostis tee- ja alustasside kõlin ja rihvatud gruusia teemasina susin. Teenriipoiss tõi kaks kerataolist portselanvaagnat. Dorian Gray läks ja valas teed sisse. Mehed astusid pikkamisi laua juurde ja kergitasid vaagnate katte.

„Lähme täna õhtul teatrisse,” ütles lord Henry. „Kusagil leidub kindlasti midagi huvitavat. Ma lubasin küll White'is lõunat süüa, kuid ainult ühe vana sõbraga, ja nõnda võin talle sõna saata, et olen haige või et olen takistatud minemast mingisuguse hilisema kutse tagajärjel. Ma arvan, see oleks päris kena vabandus: selles oleks igatahes üllatav otsekoheus.”

„Nii tüütu on frakki selga ajada,” urises Hallward. „Ja on ta sul kord seljas, siis on ta nii hirmus.”

„Jah,” vastas lord Henry unistavalt, „üheksateist-

kümnenda sajandi kehakate on vastik. Ta on nii tume ja rõhuv. Patt on moodsas elus ainuke tõsine värvikas aine.”

„Te ei peaks tõesti mitte niisuguseid asju Doriani kuuldes ütleva, Harry.”

„Missuguse Doriani ees? Kas selle ees, kes valab meile teed või kes on pildis?”

„Ei kummagi ees.”

„Mina tahaksin teiega teatrisse minna, lord Henry,” ütles poiss.

„Siis tulge kaasa; ja teie tulete ka, Basil, eks?”

„Ma ei või, tõesti mitte. Ka ei tahaks ma. Mul on hulk tööd teha.”

„Hea küll, siis läheme meie üksi, mr. Gray.”

„Tahaksin seda nii hea meelega.”

Kunstnik hammustas huult ja läks, tass käes, pildi juurde. „Mina jään selle tõelise Dorianiga,” ütles ta nukralt.

„On see siis tõeline Dorian?” hüüdis pildi algkuju ja sammus kunstniku juurde. „Olen ma tõesti tema moodi?”

„Jah, teie olete just seda moodi.”

„Kui imeline, Basil!”

„Vähemalt olete välimuselt tema sarnane. Kuid see ei muutu kunagi,” ohkas Hallward. „See on ka midagi.”

„Kui palju tühje sõnu teevad inimesed truudusest!” hüüdis lord Henry. „Isegi armastuses on ta ainult füsioloogiline küsimus. Temal pole meie tahtega midagi tegemist. Noored inimesed tahavad olla truud ja ei ole seda mitte; vanad inimesed tahavad olla truuduseta ja ei suuda seda: see on kõik, mis siin võib öelda.”

„Ärge minge täna õhtul teatrisse, Dorian,” ütles Hallward. „Jääge siia ja sööge minuga lõunat.”

„Ma ei või, Basil.”

„Miks?”

„Ma lubasin ju lord Henry Wotton'iga minna.”

„Sõnapidamise pärast ei peaks ta teist rohkem lugu. Tema murrab oma sõna alati. Ma palun teid mitte minna.”

Dorian Gray naeris ja raputas pead.

„Ma palun teid väga.”

Poiss kõhkles ja heitis pilgu lord Henry'le, kes vaatles neid teelaua juurest lõbusal naeratusel.

„Ma pean minema, Basil,” vastas ta.

„Väga hea,” ütles Hallward, läks teelaua juurde ja pani oma tassi kandmikule. „On juba üsna hilja, ja kuna te peate veel riietuma, siis on parem mitte aega viita. Head päeva, Harry. Head päeva, Dorian. Külastage mind varsti. Tulge homme.”

„Kindlasti.”

„Teie ei unusta?”

„Ei, muidugi mitte,” hüüdis Dorian.

„Ja... Harry?”

„Noh, Basil?”

„Pidage meeles, mis ma teilt täna hommikul aias palusin.”

„Olen unustanud.”

„Usaldan teid.”

„Tahaksin iseend võida usaldada,” ütles lord Henry naerdes. „Tulge, mr. Gray, minu kaarik ootab väljas, ma võin teid päralt toimetada. Head päeva, Basil. See oli väga huvitav õhtupoolik.”

Kui üks nende järel sulgus, langes kunstnik sohvale ja valuilme tõusis tal näkku.

KOLMAS PEATÜKK

Järgmisel päeval kell pool üks läks lord Henry Wotton Curzoni tänavalt Albany'le vaatama oma onu lord Fermor'it, lõbusat, kuigi pisut karedate kommetega vanapoissi, keda välismaailm nimetas egoistiks, sest ta ei ammutanud temast mingit tulu, kuna aga kõrgem seltskond pidas teda heldeks, toitis ta ju inimesi, kes teda lõbusasid. Tema isa oli olnud Inglise saadikuks Madridis, Isabella nooril päevil, mil veel Ellerheina Liidu¹⁾ peale ei mõeldud, kuid tõmbus diplomaatlikust teenistusest tagasi tusase tuju silmapilgul sellepärast, et temale ei pakutud saadikukohta Pariisi, kuhu temal ta enda arvates õigus oli saada oma sünni, loiduse, tema aruannete hea inglise keele ja ta haruldase lõbukire tõttu. Poeg, olles oma isa sekretär, lahkus teenistusest ühes ülemusega, mida tol korral peeti pisut meeletuseks, ja pärinud mõni kuu hiljem lordi aunime, andus ta kõrge aristokraatia mitte-midagi-tegemisekunsti raskele uurimusele. Linnas oli tal kaks suurt maja, kuid ometi eelistas ta elamist üürikorteris, sest see oli vähem tülikas, ja enamasti

¹⁾ Ellerheina Liit (*Primrose League*) — inglise vanameelsete ühing, asut. 1833, kuulsa riigimehe Disraeli põhimõtete pooldajad.

sõi ta ikka klubis. Pisut tähelepanu raiskas ta südamaal asuvaile kivisõekaevandustele, vabandades seda ärielu laiku tuluga, et omades kivisüsi dzhentlmen leiab mõnusa võimaluse iseenda koldes põletada puid. Poliitikas oli ta toori, välja arvatud silmapilgud, mil need valitsuse-tüüril istusid, mille vältel ta neid sõimas radikaalide kambaks. Kangelane oli ta oma teenrile, kes pidas teda oma päka all, hirmutis oma sugulastele, keda tema pidas omakorda oma päka all. Ainult Inglismaa võis tema toota ja alati kinnitas ta, see maa minevat hukatusse. Tema põhimõtted olid ajast ja arust, aga tema eelarvamustest võiks öelda nii mõndagi head.

Sisse astudes leidis lord Henry oma onu jämedas jahikuues istumas ja suurt ning tüsedat sigarit suitsetamas, kuna ta ise „The Times'i” lugedes urises.

„Noh, Harry,” ütles vanahärra, „mis ajab sind nii varakult välja? Mina arvasin, et teie, dändid¹⁾ kunagi enne kella kaht ei tõuse ja et teid enne kella viit ei näe.”

„Puhas perekondlik tundmus, kinnitan sulle, onu George. Tahaksin sinult midagi.”

„Raha vististi,” ütles lord Fermor tehes viltuse näo. „Hea küll, istu siis ja jutusta mulle see lugu ära. Noored mõtleavad tänapäeval, et raha on kõik.”

„Jah,” lausus lord Henry, korraldades lille nõõp-augus, „ja vanemaks saades teavad nad seda. Kuid mina ei vaja raha. Ainult need, kes oma arveid õiendavad, vajavad seda, onu George, aga mina ei õienda omi kunagi. Krediit on noorema poja kapital ja sellest võib toredasti elada. Pealegi on mul tegemist ainult Dartmoori ärimees-tega ja järelikult ei tülita nad mind. Mina vajan infor-

¹⁾ Dandy — moealp, moejünger.

matsiooni: muidugi mitte kasulikku informatsiooni, vaid kasutat.”

„Noh, ma võin sulle kõik öelda, mis leidub inglise Siniraamatus, kuigi tänapäev palju mõttetust kokku kirjutatakse. Olles veel diplomaat, olid asjad alles palju paremad. Aga nagu ma kuulen, lastavat nüüd eksamiga sisse. Mis võib sellest loota? Eksamid, sir, on puht pettus algusest kuni lõpuni. On keegi dzhentlemen, siis teab ta niikuinii küllalt, ja kui ta pole mitte dzhentlmen, seda halvem temale, kui ta midagi teab.”

„Mr. Dorian Gray ei kuulu Siniraamatusse, onu George,” ütles lord Henry loiult.

„Mr. Dorian Gray? Kes see on?” küsis lord Fermor oma valgeid kahus kulme kokku tõmmates.

„Seda tulingi teada saama, onu George. Õigemini — ma tean, kes ta on. Ta on viimase lord Kelso lapselaps. Tema ema oli sündinud Devereux — leedi Margaret Devereux. Mina tahaksin sinult tema emast midagi kuulda. Mis moodi ta oli? Kellele läks ta mehele? Omal ajal tundsid sa ju peaaegu kõiki, nõnda võisid ka teda tunda. Mina olen praegusel silmapilgul mr. Gray'st väga huvitatud. Sain just temaga tuttavaks.”

„Kelso lapselaps!” kajas vanahärralt vastu. „Kelso lapselaps!... Muidugi... Mina tundsin tema ema lähemalt. Arvan, ma olin tema ristseil. Ta oli haruldaselt ilus tüdruk, see Margaret Devereux, ja ajas kõik mehed hulluks, sest ta põgenes kellegi puupalja poisiga, kellegi ei-millegagi, sir, mingisuguse jalaväerügemendi noorema ohvitseriga või kellegi selletaolisega. Õige. Mäletan kogu loo, nagu oleks see sündinud alles eile. Vaene poiss surmati Spa's kahevõitlusel mõni kuu pärast abiellumist. Sellest räägiti inetuid asju. Räägiti, et lord Kelso nõuta-

nud kellegi kaabakliku juhusteotsija, mingisuguse jõhkra belglase, kes tema väimeest avalikult teotanud — Kelso maksnud talle selle eest, maksnud, sir — ja oli siis ta vardasse ajanud nagu tuvikese. Asi summutati ära, kuid ometi pidi lord Kelso klubis mõni aeg oma kotletti üksi-päinis sööma. Mulle räägiti, ta toonud oma tütre tagasi, kuid kunagi pole see temale enam sõnagi lausunud. Oh jaa, see oli halb lugu. Tüdruk suri varsti, aasta jooksul. Nõnda siis jättis ta poja järele, tõesti? Selle olen unustanud. Milline see poiss on? On ta oma ema moodi, siis peaks ta olema ilus.”

„Ta on väga ilus,” kinnitas lord Henry.

„Loodan, et ta satub häisse kättesse,” jätkas vanamees. „Tema pidi küll hulga raha saama, kui lord Kelso temaga õieti talitas. Ka tema emal oli raha. Kogu Selby langes vanaisa kaudu temale. Tema vanaisa vihkas Kelsot, pidades teda alatuks koeraks. Seda ta oligi. Minu Madridis olles tuli ta kord sinna. Tõepoolest, mul oli temast häbi. Kuningannal oli viisiks minult teateid nõuda selle inglise aadlimehe kohta, kes tülitseis alati voorimeestega sõiduhinna pärast. Sellest tehti terve pikk lugu. Kuu jooksul ei tihanud ma kordagi oma nägu õueringkonnas näidata. Loodan, et ta oma lapselapsega paremini talitas kui voorimeestega.”

„Seda ma ei tea,” vastas lord Henry. „Arvan, et poiss on jõukas. Ta pole veel täisealine. Selby on tema ema, seda tean. Ta ütles mulle. Ja... tema ema oli siis väga ilus?”

„Margaret Devereux oli meeldivamaid olevusi, keda ma kunagi näinud, Harry. Mis ajas teda nõnda talitama, nagu tema seda tegi, seda pole ma kunagi mõistnud. Tema oleks võinud endale meheks valida ükskõik kelle.

Carlington oli kui hull tema järele. Kuid tüdruk oli ju romantiline. Selles perekonnas olid kõik naised seda. Meestest polnud suurt asja, aga naised olid tõepoolest imelised. Carlington roomas põlvili tema ees. Ta ise rääkis seda mulle. Aga Margaret pani ta naeruks, ja ometi polnud tol ajal Londonis ainust tüdrukut, kes Carlington'ile poleks järele joosnud. Ah jaa, Harry, kuna meil arutuist abieludest jutt on, siis — mis hullu teie isa mulle Dartmoor'ist rääkis, nagu tahaks tema endale ameeriklanna kosida? Kas siis inglise tüdrukud temale ei kölba?”

„Praegu on väga moes ameeriklasi kosida, onu George.”

„Mina veaksin kihla inglise naiste peale kogu maailma vastu, Harry,” ütles lord Fermor rusikaga vastu lauda lüües.

„Praegu veetakse kihla ameeriklannade peale.”

„Nemad ei pea kaua vastu, õeldi mulle,” lausus vanahärra.

„Pikk pruudipõlv kurnab nad ära, aga takistus-võidujamistel on nad suurepärased. Nad tabavad kõike lennus. Ma ei usu mitte, et Dartmoor'il oleks väljavaateid.”

„Kes on selle naise sugulased?” urises vanahärra. „On tal neid üldse?”

Lord Henry raputas pead. „Oma vanemate varjamises on ameerika tüdrukud niisama osavad kui inglise tüdrukud oma mineviku varjamiseski,” ütles ta tõustes lahkumiseks.

„Ehk on nad seakaupmehed?”

„Loodan seda, onu George, Dartmoor'i huvides. Olen kuulnud, sigadega kauplemine olevat Ameerikas kõige tulutoovam äri, muidugi peale poliitika.”

„On ta ilus?”

„Ta talitab, nagu oleks ta seda. Suurem hulk ameeriklannasid teeb nõnda. See on nende meeldivuse saladus.”

„Miks ei või need ameerika naised kodumaale jääda? Nad kinnitavad ju alati meile, seal olevat naiste paradisi.”

„Seda ta on. See ongi põhjuseks, miks nad nagu Eevagi nii suure õhinaga sealt katsumad välja saada,” ütles lord Henry. „Ela hästi, onu George. Ma jään einele hiljaks, kui kauemaks viibin. Täna antud teadete eest. Oma uutest sõpradest tahan ma ikka kõik teada, oma vanadest mitte midagi.”

„Kus sa einestad, Harry?”

„Tädi Agatha juures. Palusin sinna iseenda ja mr. Gray. See on tädi viimane lemmik.”

„Hm! Ütle oma tädi Agathale, Harry, et ta mind enam oma armuandide nurumisega tulevikus ei tüütaks. Need hakkavad südame peale. See hea naine näib arvatvat, et mul pole midagi muud teha kui tema rumalate tujude rahuldamiseks tshekke kirjutada.”

„Väga hea, onu George, ma ütlen talle, kuid mõju pole sel mitte. Filantroobid kaotavad igasuguse inimsusetundmuse. See on nende eriline tunnus.”

Vanahärra urises heakskiitvalt ja kõlistas kella teenija kutseks. Lord Henry läks läbi madala võlvialuse Burlingtoni tänavale ja pööras oma sammud Berkeley Square'i poole.

Nõnda siis oli Dorian Gray sugukonna lugu. Kuigi kuivalt jutustatuna, ometi erutas see lord Henryt oma mõjuga peaaegu nagu mõni imelik moodne romaan. Ilus naine, kes paneb mängu kõik hullumeelse kire ajal. Mõni nädal metsikut õnne, mille katkestab inetu kurikaval

tapatöö. Kuud tumma meeleheidet ja siis valus sünnitatud laps. Ema näpsab surm, poiss jääb üksinda vana ja kalgi mehe hirmuvalitsusse. Jah; see oli huvitav tagasein. See tõstis poiisi esiplaanile, tegi ta nagu täieliku maks. Iga haruldase asja taga leidis ikka midagi traagilist. Maailmad pidid vaevlema sünnitusvaludes, et võiks õilmitseda kõige lihtsam lill... Ja kui võluv oli ta eile lõunasöögil, istudes pärani silmil ja lõbust kohutatuna poolavatud huultega klubis tema vastas, kuna punased tuulevarjud tema näo ärkavat imestusepuna suurendasid. Temaga rääkida oli, nagu mängiks mõnd head viiulit. Ta vastas poogna igale tõmbele ja puutumisele... Oli midagi kole võluvut oma mõju makspanekus. Mingit muud tegevust ei võinud võrrelda sellega. Valada oma hing üle ilusa vormi ja lasta ta seal silmapilguks viibida; kuulda iseenda mõtteid ja ideid tagasi kajavat ühes kogu nooruse ja kire muusikaga; oma temperament kellessegi teise edasi anda, nagu oleks ta mõni hõre vedelik või imelik lõhn: selles oli tõeline rõõm — võib-olla rahuldavaim rõõm, mis säilinud meile meie nii piiratud ja labasel ajaajargul, kus ollakse lõbudes nii jämedalt lihalik ja oma eesmärkides nii jämedalt igapäevane... pealegi oli see poiss, keda ta nii imejuhuslikult Basili ateljees kohanud, imeline tüüp või teda võis igatahes muuta imeliseks tüübiks. Temas oli armsus ja poisikeslik valge puhtus ning ilu, nagu seda säilitanud meile ainult kreeka marmor. Temast võis kõik teha. Temast võis teha hiiglase või mängukanni. Kui kahju, et niisugune ilu oli määratud närtsima!... Ja Basil? Kui huvitav oli tema psühholoogiliselt seisukohalt vaadelduna! Uus suund tema kunstis, värske vaade elule, mis sisendatud imelikul viisil ainult palja nähtava juuresoluga selle poolt, kes ise oli kõigest sellest nii ebateadlik; salavaim, kes asub tumedas

metsas ja kõnnib avaratel nurmedel, ilmutades äkki end kartmatult haldjana, sest selle hinges, kes teda otsib, ärkab see imeline nägemus, millele ainuüksi ilmutatakse imelised asjad; paljad asjade vormid ja kujud peenenevad ja omandavad teatud sümboolse tähenduse, nagu oleksid nad ise mudelid mingisugustele teistele enam täiuslikele vormidele, mille varju nad teostavad: kui imelik oli see kõik! Midagi selletaolist mäletas ta ajaloost. Eks see olnud Platon, see kunstnik mõtlemises, kes analüüsis seda esimesena? Eks see olnud Buonarotti, kes löikas selle oma sonettide-sarja värvitud marmorisse? Kuid meie sajandil oli see imelik... Jah; tema pidi katsuma olla Dorian Grayle sedasama, mida see poiss oli ebateadlikult maalijale, kes lõi selle imelise portree. Ta pidi katsuma teda valitseda — pooleldi oligi ta juba seda teinud. Ta tahtis selle imelise vaimu teha omaks. Oli midagi võluvast selles Armastuse ja Surma pojas.

Äkki peatus ta ja heitis pilgu majadele. Nähes, et ta tädi omast pisut mööda läinud, naeratas ta endamisi ja pöördus tagasi. Pisut nagu tumedasse eesruumi astunud, teatas talle peateener, et on juba einele mindud. Ta andis oma kübara ja kepi ära ning läks söögituppa.

„Hilja nagu harilikult, Harry,” hüüdis tädi ja vangutas talle pead.

Ta leidis pealiskaudse vabanduse, asus tädi kõrvale tühjale kohale ning laskis silmad ümber käia juuresolijail. Alt lauaoatsast tegi Dorian talle pelgliku kummarduse ja heameelepuna hiilis tal näkku. Vastas istus hertsoginna v. Harley — imestamisväärt hea südamega ja rõõmsa loomuga daam, keda armastasid kõik tema tuttavd väga ja kelle keha omas niisugused arhitektoonilised mõõtmed, mida kirjeldatakse naistes, kes pole hert-

soginnad, meieaegsete ajaloolaste poolt kui tüsedust. Tema paremal istus sir Thomas Burdon, radikaalne parlamendiliige, kes avalikus elus jälgis oma liiderit, eraelus aga paremaid kokki, süües ühes tooridega ja mõeldes liberaalidega, nagu nõudis tark hästituntud eluseadus. Hertsoginna pahemal pool asetses mr. Erskine Treadley'st, keegi vana ja tähelepanuväärselt meeldiv ning kultuurne dzhentlmen, kes oli aga omandanud imeliku viisi vaikida, sest juba enne kolmekümneaastaseks saamist, nagu ta millalgi tädi Agathale seletas, olla ta kõik öelnud, mis tal olnud öelda. Ta enese naabriks oli mrs. Vandeleur, tädi vanemaid sõbrannasid, naiste seas täielik pühak, aga nii hirmus maitsetult rietatud, et tuletas meelde halvasti köidetud lauluraamatut. Temale õnneks istus daami teisel poolel lord Faudel, keegi väga intelligentne keskealine keskpärasus, tühi ja paljas nagu ministeeriumi seletus alamkojas; temaga jutles mrs. Vandeleur sel pingutatud tõsisel toonil, millesse kui eksitusse langevad kõik tõeliselt head inimesed, nagu lord Henry ise millalgi oli tähendanud ja millest päris vaba pole neist keegi.

„Meie räägime vaesest Dartmoor'ist, lord Henry,” hüüdis hertsoginna, nokutades sõbralikult üle laua talle pead. „Arvate teie, et ta tõesti selle noore ja võlva isikuga abiellub?”

„Mina arvan, see noor isik on otsustanud Dartmoor'ile ettepaneku teha, hertsoginna.”

„Kui hirmus!” hüüdis leedi Agatha. „Keegi peaks tõesti vahele astuma.”

„Mina kuulsin kindlast allikast, tema isal olevat Ameerikas pudukaubaladu,” ütles sir Thomas Burdon kõrgil näoilmel.

„Minu onu oletas juba sigadega kauplemist, sir Thomas.”

„Pudukaup! Mis on Ameerikas pudukaup?” küsis hertsoginna, kuna ta imestuses oma suuri käsi tõstis ja öeldud sõna toonitas.

„Ameerika romaanid,” vastas lord Henry ja võttis endale vutipraadi ette.

Hertsoginna tegi jahmatanud näo.

„Ärge teda kuulake, mu kallis,” sosistas leedi Agatha. „Ta ei mõtle kunagi seda, mis ta ütleb.”

„Kui Ameerika avastati,” ütles radikaalne parlamendillige ja hakkas igavaid tõsiasju loetlema. Nagu kõik, kes püüavad tühjaks kurnata teatud ainet, kurnas ta ainult oma kuulajaid. Hertsoginna ohkas ja katsus tarvitada oma vahelerääkimise eesõigust. „Ma sooviksin jumala eest, et teda kunagi poleks avastatud!” hüüdis ta. „Tõepoolest, meie tüdrukul pole tänapäev enam mingit väljavaadet. See on väga ülekohtune.”

„Võib-olla pole Ameerikat üldse mitte üles leitud,” ütles mr. Erskine; „mina isiklikult ütleksin, et ta on ainult leitud.”

„Oo! aga mina olen tema elanikke näinud,” vastas hertsoginna ebamääraselt. „Pean tunnistama, enamasti on nad haruldaselt kenad. Ka riietuvad nad hästi. Nemad saavad kõik oma riided Pariisist. Sooviksin võida sedasama teha.”

„Õeldakse, surres lähevad head ameeriklased Pariisi,” kihistas sir Thomas, kel oli rikkalik tagavara huumori kõrvaleheidetud hilpe.

„Tõesti! Ja kuhu lähevad halvad ameeriklased surres?” päris hertsoginna.

„Nemad lähevad Ameerikasse,” lausus lord Henry.

Sir Thomas kortsutas kulmu. „Kardan, teie vennapojal on eelarvamused selle suure maa vastu,” ütles ta leedi Agathale. „Mina olen ta põhjani läbi reisinud — sõidukeis, mille muretsesid seltside direktorid, kes on niisuguseis asjus haruldaselt viisakad. Kinnitan teile, seal reisisid võib teha nii mõndagi enda harimiseks.”

„Peame meie siis tõesti Chicagot nägema, et haritud olla?” küsis mr. Erskine kaeblikult. „Mina ei saa selle reisiga kuidagi hakkama.”

Sir Thomas viipas käega. „Mr. Erskine of Treadley'l on kogu maailm riulitel. Meie praktilised inimesed armastame asju näha, mitte neist lugeda. Ameeriklased on väga huvitav rahvas. Nemad on täiesti aruinimesed. Arvan, et see on nende eriline tunnus. Jah, mr. Erskine, täiesti aruinimesed. Kinnitan teile, ameeriklases pole midagi arutut.”

„Kui hirmus!” hüüdis lord Henry. „Mina suudan vältida metsikut jõudu, aga metsik aru on täiesti väljakannatamatu. Tema tarvitamises peitub midagi ülekohtust. Ta sihhib allapoole mõistust.”

„Ma ei mõista teid,” ütles sir Thomas, minnes üsna punaseks.

„Mina küll, lord Henry,” lausus mr. Erskine naeratades.

„Paradoksid on omal viisil väga kenad...” tähendas baronet.

„Oli see paradoks?” küsis mr. Erskine. „Mina ei arvanud seda nõnda. Võib-olla oli. Noh, paradoksides tee on tõe tee. Tõelisuse tõestuseks peame teda tantsuköiel nägema. Kui tões muutuvad köietantsijaks, siis võime neid hinnata.”

„Armas aeg,” ütles leedi Agatha, „kuidas teie

mehed vaidlete! Tõesti, mina ei taipa kunagi, millest te räägite. Oo, Harry, mina olen teile üsna kuri. Miks püüate meie armast mr. Grayd veenda, et ta East Endist loobuks? Kinnitan teile, tema oleks meile väga tarvilik. Kõik armastaksid tema mängu väga."

„Tahaksin ennemini, et ta minule mängiks," hüüdis lord Henry naeratades ja vaatas allapoole laua otsa, kust sai vastuseks särava pilgu.

„Aga Whitechapelis ollakse nii õnnetu," jätkas leedi Agatha.

„Võin kõigele kaasa tunda, mitte aga kannatusele," ütles lord Henry õlgu kehitades. „Sellele ei või ma mitte kaasa tunda. See on liiga inetu, liiga hirmus, liiga rusuv. Moodsas kaastundmuses valule on midagi kole haiglast. Peaks kaasa tundma värvile, ilule, elurõõmule. Mida vähem sõnu eluvaevust, seda parem."

„Ometi on East End väga tähtis küsimus," tähendas sir Thomas tõsisel pearaputusel.

„Just nii," vastas noor lord. „See on orjuse küsimus ja meie püüame seda lahendada orjade lõbustamisega."

Poliitikamees vaatas talle teravasti näkku. „Misugust muutust soovitate siis teie?" küsis ta.

Lord Henry naeris. „Mina ei tahaks Inglismaal midagi muuta, ainult ilma," vastas ta. „Mina rahuldun täiesti filosoofilise vaatlemisega. Aga kuna üheksateistkümnes sajand pankrotti on läinud oma liialdatud kaastundmuse tõttu, siis soovitaksin pöörduda Teaduse poole, et tema meid juhataks õigele teele. Tundmuste eesõiguseks on — meid eksiteele viia, Teaduse eesõiguseks on — mitte tundmuslik olla."

„Aga meil on nii raske vastutus," julges mrs. Vandeleur pelglikult tähendada.

„Hirmus raske," kajas leedi Agathalt vastu.

Lord Henry heitis pilgu mr. Erskine'ile. „Inimsugu võtab end liiga tõsiselt. See on maailma pärispatt. Oleks koopaelanik osanud naerda, ajalugu oleks olnud teisugune."

„Teie olete tõesti väga lohutav," lõõritas hertsoginna. „Olen ennast ikka süüalusena tundnud teie tädi küllastama tulles, sest minul pole East Endi vastu põrmugi huvi. Tulevikus võin ma talle punastamata näkku vaadata."

„Punastamine on väga sobiv, hertsoginna," tähendas lord Henry.

„Ainult noorele," vastas see. „Kui minusugune vana punastab, siis on see väga halb märk. Ah, lord Henry, tahaksin, et ütleksite mulle, kuidas võib uuesti nooreks saada."

Lord mõtles silmapilgu.

„Kas mäletate mõnd suurt eksitust, mis te nooril päevil olete teinud, hertsoginna?" küsis ta, vaadates talle üle laua otsa.

„Mäletan mitut, kardan ma," hüüdis ta.

„Siis korrake neid uuesti," ütles lord tõsiselt. „Et oma noorust tagasi saada, on vaja ainult oma nooruserumalusi korrata."

„Vaimustav teooria!" hüüdis hertsoginna. „Ma pean ta teostama."

„Hädaohtlik teooria!" kuuldus sir Thomase kokkupigistatud huulilt. Leedi Agatha raputas pead, kuid löbu pakkus see ometi. Mr. Erskine kuulatas.

„Jah," jätkas lord Henry, „see on üks suuri elusala-dusi. Tänapäev sureb suurem hulk inimesi omataolisse roomavasse kainesse mõistusse ja nad leiavad alles liiga

hilja, et ainuke asi, mida inimene kunagi ei kahetse, on tema eksimused."

Naer liikus ümber kogu laua.

Ta mängis selle ideega ja muutus ülemeelikuks; paiskas ta õhku ja muutis ta uueks; laskis ta pagema ja haaras jällegi kinni; andis talle oma kujutusvõimega säravad värvid ja tiivustas ta oma paradoksiga. Jätkates suundus tema meeletuse kiitus filosoofiasse ja Filosoofiagi muutus nooreks ning haarates Naudingu meeletu muusika järele ja kandes nagu viinalaigulisi riideid ja eefeipärga, tantsis ta bakhandina üle elukinkude, pilgates Silenust tema kainuse pärast. Tõsiasiad põgenesid tema eest nagu kohutavad metsavaimud. Tema valge jalg tal- las ilmatu suures surutõrres, mille juures istus tark Omar, kuni vulisev marjamahl tõusis purpurseis vullides voogavana mööda tema paljaid liikmeid või ronis punase vahuna üle tõrre mustade, nirisevate längus servade. See oli haruldane improvisatsioon. Ta tundis, et Dorian Gray silmad kiindusid temasse, ja teadmine, et kuulajate seas viibis keegi, kelle meeli tema tahtis võluda, näis andvat tema arule teravuse ja laenavat kujutelmadele värvid. Ta oli hiilgav, fantastiline, vastutustundeta. Ta meelitas kuulajad neist enestest välja ja naerdes astusid nad tema vile kannul. Dorian Gray ei pööranud oma pilku temalt, vaid istus nagu äratehtuna, kuna naeratus ajas naeratus huulilt ja imestus aina kasvas tema tumenevais silmis.

Viimaks astus sisse Tõelisus praeguse ajajärgu kohaselt riietatuna teenri näol, kes teatas hertsoginnale, et tema sõiduk ootab. Naljaka meeleteitel ringutas see käsi.

„Kui tüütu!“ hüüdis ta. „Ma pean minema. Ma pean oma mehele klubisse järele minema, et teda Willisesse

viia mingile mõttetule kocsolekule, kus tema peab juhatama. Minu hiljaks jäädes on ta väga kuri ja selles kübaras ei või mul ometi mingit kokkupõrget olla. Ta on liiga habras. Vali sõnagi hävitaks ta. Noh, ma pean minema, kallid Agatha. Jällenagemiseni, lord Henry, teie olete otse vaimustav ja hirmus hädaohtliku mõjuga. Ma ei tea tõesti mitte, mis teie vaadete kohta öelda. Te peate mil- lalgi meile lõunale tulema. Teisipäeval? Olete te teisipäeval vaba?”

„Teie pärast jätan ma kõik muu, hertsoginna,“ ütles lord Henry kummardades.

„Ah, see on teist väga kena ja ka väga ülekohtune,“ hüüdis hertsoginna. „Ärge siis unustage,“ ja ta lahkus ruumist leedi Agatha ja teiste leedide saatel.

Kui lord Henry uuesti oli istunud, pöördus mr. Erskine ümber ja nihutades tooli tema ligi pani oma käe tema käele.

„Te räägite raamatutest,“ ütles ta, „miks ei kirjuta te mõnda neist?”

„Mina armastan liiga raamatute lugemist, kui et ma nende kirjutamisest võiksin hoolida, mr. Erskine. Küll tahaksin ma romaani kirjutada, romaani, mis oleks niisama meeldiv nagu pärsia vaip ja ka niisama ebareaalne. Kuid Inglismaal leidub kirjanduslikku publikumi ainult ajalehtede, kooliraamatute ja entsüklopeediate tarvis. Kõigist rahvastest maailmas on inglastel kõige vähem aru kirjandusliku ilu taipamiseks.”

„Kardan, teil on õigus,“ vastas mr. Erskine. „Ka minul endal oli kord kirjanduslikku auahnust, aga juba ammu loobusin ma sellest. Ja nüüd, mu kallid noor sõber, kui lubate end nõnda nimetada, tahaksin teilt küsida, kas te kõike seda, mis te einel rääkisite, ise tõepoolest arvate?”

„Olen täiesti unustanud, mis ma ütlesin,” naeratas lord Henry. „Oli see kõik tõesti halb?”

„Tõesti väga halb. Mina pean teid tõepoolest äärmiselt hädaohtlikuks, ja kui meie hea hertsoginnaga midagi peaks juhtuma, siis näeme teie isikut, kes on esimesena vastutav. Kuid mina tahaksin rääkida teiega elust. Minuaegne inimpõlv oli igav. Millalgi, kui olete Londonist tulinud, tulge alla Treadleysse ja seletage mulle oma nautimisfilosoofiat suurepärase burgundi pudeli juures, mis mul õnneks olemas.”

„Väga hea meelega. Külaskäik Treadleysse on suur eesõigus: seal on täiuslik peremees ja haruldane raamatukogu.”

„Teie teete ta täielikuks,” vastas vanahärra viisaka kummardusega. „Ja nüüd pean teie suurepärase tädiga jumalaga jätma. Atheneum ootab mind. On aeg, kus me seal magame.”

„Teie kõik, mr. Erskine?”

„Nelikümmend neljakümmes tugitoolis. Teeme harjutusi inglise teaduste-akadeemiaks.”

Lord Henry naeris ja tõusis toolilt. „Mina lähen Parki,” hüüdis ta.

Üksest välja minnes puudutas Dorian Gray tema kätt. „Lubage mind enesega kaasa,” lausus ta.

„Ma arvasin, et olete lubanud minna Basil Hallward'i vaatama,” vastas lord Henry.

„Parema meelega tuleksin teiega; jah, ma tunnen, et pean tulema teiega. Lubage mind tulla. Ja te peate lubama kogu aeg minuga rääkida. Ükski ei räägi nii imeiliselt kui teie.”

„Ah! Tänaseks olen juba küllalt rääkinud,” ütles lord Henry naeratades. „Nüüd tahan ainult elu vaadelda. Aga kui soovite, tulge kaasa ja vaadeldge ühes minuga.”

NELJAS PEATÜKK

Kuu hiljem ühel õhtupoolikul istus Dorian Gray lord Henry maja väikeses raamatukogus toredal tugitoolil Mayfairis. Oma kõrge puuvoodriga oliivikarva tammest, oma kollaka friisiga ja krohvist kõrgehetega laes ning telliskivikarva vaiba ja selle peale laotatud pikanarmaliste pärsia siidtekkidega oli see tuba omal viisil väga ilus. Kenal atlaspöuust laual seisis väike Clodion'i loodud kuju ja selle kõrval raamat „Les Cent Nouvelles”, mille Clovis Eve oli köitnud Margarete de Valois' tarvis, külvates selle üle kuldkarikakardegaga — lilledega, mis kuninganna valinud endale embleemiks. Kaminasimsil seisis mõned suured sinised portselanvaasid tulpidega ja läbi väikeseruudulise akna voolas Londoni suvepäeva aprikoosivärviline valgus.

Lord Henry polnud veel koju tulnud. Ta jäi alati hiljaks põhimõtteliselt, sest tema põhimõtteks oli, et täpsus on aja varas. Selletõttu oli noormees pisut tusane, lehitsedes ükskõikselt toredasti pildistatud „Manon Lescaut” köidet, mille ta oli leidnud kusagilt raamaturiiu-lilt. Louis Neljateistkümnenda kella ühetooniline tiksumine piinas teda. Paar korda oli tal mõte ära minna.

Viimaks kuulis ta väljas samme ja uks avanemas. „Kui hilja te tulete, Harry!” lausus ta.

„Kahju, aga see pole mitte Harry,” vastas hele hääl. Noormees vaatas ruttu ümber ja kargas jalule. „Palun vabandust! Ma mõtlesin...”

„Arvasite minu abikaasa tulevat. Aga see on ainult tema naine. Peate lubama, et ise ennast tutvustan. Päevapiltide kaudu tunnen teid väga hästi. Minu abikaasal on neid vististi seitseteistkümmend.”

„Kas tõesti seitseteistkümmend, leedi Henry?”

„Noh, siis kaheksateistkümmend. Pealegi nägin teid hiljuti temaga ooperis.”

Rääkides naeris ta närviliselt ja vaatles noormeest oma ebamääraste sinisilmadega. Ta oli imelik naine, kelle riided näisid olevat valmistatud suurimas õhinas ja selga aetud ülepeakaela. Ikka armastas ta harilikult kedagi, ja kuna ta ialgi vastuarmastust ei leidnud, säilitas ta kõik oma illusioonid. Püüdes olla maaliline, saavutas ta ainult ebakorraliku välimuse. Tema nimi oli Victoria ja tal oli otse haiglane kirg kirikus käia.

„See oli „Lohengrinil”, arvan ma, leedi Henry?”

„Jah, see oli „Lohengrinil”. Wagner'i muusikat armastan ma üle kõige. Tema on nii vali, et võib kogu aeg rääkida, ilma et teised su sõnu kuuleksid. See on suur eelis, eks ole, mr. Gray?”

Jällegi kõlas endine närviline ja katkendiline naer tema õhukesilt huulilt ja tema sõrmed hakkasid mängima pika kilpkonnakarbit paberinoaga.

Dorian naeratas ja raputas pead. „Kahju, mina ei arva nõnda, leedi Henry. Mina ei räägi muusika ajal kunagi, vähemalt hea muusika ajal. Halba muusikat kuulates on muidugi kohustus seda jutlemisega lämmatada.”

„Ah, see on Harry vaateid, eks ole, mr. Gray? Harry vaateid kuulen ma ikka tema sõpradelt. See on ainuke

tee midagi neist teada. Aga teie ei peaks arvama, nagu ei armastaks mina head muusikat. Ma jumaldan seda, kuid samuti kardan ka. Ta teeb mu liiga romantiliseks. Olen klaverimängijaid lihtsalt jumaldanud, mõnikord kahte korraga, nagu Harry kinnitab. Ma ei tea tõesti mitte, mis nendega on. Võib-olla sünnib see sellepärast, et nad on välismaalased. Seda nad on ju kõik, eks ole? Isegi need, kes sündinud Inglismaal, muutuvad mõne aja pärast välismaalasteks, eks ole? See on neist väga tark ja kunstile nii meelitav. Teeb ta kosmopoliidiks, eks ole? Te pole kunagi ühelgi minu vastuvõtul olnud, ega ole, mr. Gray? Te peate kord tulema. Orhideid ei suuda ma ju muretseda, aga välismaalaste suhtes ei ole ma kitsi. Nemad annavad ruumidele maalilikkuse. Aga seal on ka Harry! Harry, ma astusin sisse sind otsima, sinult midagi küsima — olen unustanud, mis see oli — ja leidsin mr. Gray siit. Me lobisesime muusikast nii lõbusasti. Meil on samad vaated. Ei, ma arvan, meie vaated lähevad üsna lahku. Aga oli väga kena. Rõõmustan väga, et teda kohtasin.”

„Kena, väga kena, mu armas,” ütles lord Henry, kergitades oma kuusirbi-taolisi kulme ja vaadates neid mõlemaid mõnusasti naeratades. „Mul on nii kahju, et hiljaks jäin, Dorian. Läksin Wardouri tänavale mingit vana brokaati vaatama ja pidin tundide kaupa seal tingima. Tänapäev tunnevad inimesed kõigi asjade hinda ja ei millegi väärtust.”

„Kahju, aga mina pean minema,” hüüdis leedi Henry, katkestades oma rumala äkilise naeruga rõhuva vaikuse. „Mina lubasin ühes hertsoginnaga välja sõita. Elage hästi, mr. Gray, ela hästi, Harry. Arvatavasti sööd väljas lõunat? Mina samuti. Võib-olla kohtan sind leedi Thornbury juures.”

„Vististi, mu kallis,” ütles lord Henry ja pani ukse tema järele kinni, kui ta lendas jasmiini lõhna maha jättes toast nagu mõni paradiisilind, kes kogu öö veetnud vihma käes. Siis süütas lord Henry sigareti ja laskus sohvale.

„Ärge abielluge kunagi naisega, kel õlgkollased juuksed, Dorian,” ütles ta mõne tõmbe järele.

„Miks mitte, Harry?”

„Nad on nii sentimentaalsed.”

„Aga mina armastan sentimentaalseid inimesi.”

„Üldse ärge abielluge, Dorian. Mehed abielluvad väsimusest, naised uudishimust: mõlemad on pettunud.”

„Ma ei usu, et ma nii kergesti abiellun, Harry. Olen liiga armunud selleks. See on teie mõtteteri. Mina teekstan ta, nagu ma teen kõik muugi, mis teie ütlete.”

„Kellesse olete armunud?” küsis lord Henry veidi aja pärast.

„Näitlejannasse,” ütles Dorian Gray punastades.

Lord Henry kehitas õlgu. „See on üsna igapäevane algus.”

„Teie ei ütleteks nõnda, kui te teda näeksite, Harry.”

„Kes ta on?”

„Tema nimi on Sibyl Vane.”

„Pole kunagi temast kuulnud.”

„Keegi pole. Siiski, temast kuuldakse kord. Ta on geenius.”

„Armas poiss, ükski naine pole geenius. Naised on dekoratiivne sugu. Neil pole kunagi midagi öelda, aga nad ütlevad seda võluvalt. Naised edustavad aine võitu vaimu üle, nagu mehed edustavad vaimu võitu kõlbluse üle.”

„Harry, kuidas võite ometi nõnda?”

„Minu kallis Dorian, see on täiesti tõsi. Mina uurin just parajasti naisi ja tean seda. Asi polegi nii keeruline, nagu ma alguses arvasin. Leidsin lõpuks, et on ainult kahte tõugu naisi — värvimata ja värvitud. Esimesed on väga kasulikud. Kui tahate omandada auväärset kuulust, siis võtke üks neist õhtusöögile kaasa. Teised naised on väga kenad. Siiski, nad eksivad ühes. Nemad värvivad, et võrgutada ja paista noortena. Meie vanaemad värvisid end, et võrgutada ja hiilgavalt lobiseda. Värv ja vaim käisid harilikult käsi-käes. See on tänapäev möödunud. Kuni naine võib kümme aastat nooremana paista kui tema oma tütar, on ta täiesti rahuldatud. Mis aga puutub jutlemisse, siis on Londonis ainult viis naist, kellega maksab rääkida, ja kahte neist ei või viisakasse seltskonda kaasa võtta. Siiski, jutustage mulle oma geeniusest. Kui kaua tunnete juba teda?”

„Ah! Harry, teie vaated ajavad mulle hirmu peale.”

„Sellest pole midagi. Kui kaua tunnete juba teda?”

„Nädalat kolm.”

„Ja kus kohtasite teda?”

„Ma jutustan teile, Harry, aga te ei tohi seda naeruks panna. Pealegi, see poleks kunagi sündinud, kui ma teid poleks kohanud. Teie täitsite mu metsiku kirega elu põhjani tundma õppida. Päevade kaupa pärast teiega kohtamist näis midagi minu soontes tukslevat. Läksin ma Parki või kõndisin ma Piccadillyl, ikka vahtisin ma igale vastutulijale silma ja tahtsin meeletus uudishimust teada saada, mis elu keegi neist elab. Mõned võlusid mind. Teised täitsid mind hirmuga. Kogu õhus tundus peen mürk. Mul tõusis tung elamuste järele... Nõnda siis, ühel õhtul kella seitsme paiku otsustasin välja minna mingit juhust otsima. Tundsin, et meie hallil, määratul

Londonil tema lugematute inimestega, räpaste patuste ja hiilgavate pattudega, nagu teie kord ütlesite, peab minule midagi tagavaraks olema. Kujutlesin tuhandeid võimalusi. Juba paljas hädaohu kartus tõstis vaimustus-tundmuse. Mul tuli meelde, mis te mulle rääkisite meie esimesel lõunasöögil, sel imelisel õhtul — rääkisite ilu otsimisest, mis on tõeline elusaladus. Ma ei tea, mis ma ootasin, kuid ma läksin välja ning sammusin ida poole, kaotades peagi tee räpaste tänavate ja mustade, rohuta platside rägas. Kella poole üheksa paiku läksin mööda mingist veiderväikesest teatrist tema suurte leegitsevate gaasitulede ja karjuvate kuulutustega. Keegi inetu juut, kõige üllatavamast vestis, mida ma kunagi näinud, seisis sissekäigul ja suitsetas vastikut sigarit. Tal olid võidunud lokid ja määratu suur teemant hiilgas keset määrdinud särki. „Soovite loozhi, mu lord?“ küsis ta mind nähes ja tõmbas suurepärase alandlikkusega kübara peast. Tema oli midagi, mis mulle nalja tegi, Harry. Ta oli niisugune peletis. Teie panete mind naeruks, ma tean, kuid ometi astusin sisse ja maksin terve ginea prostseeriumloozhi eest. Praegu ei mõista ma seletada, miks ma seda tegin; ja ometi, kui ma seda mitte poleks teinud, mu kallis Harry, kui mitte, siis oleksin kaotanud oma elu suurima romaani. Näen, te naerate. See on hirmus!”

„Ma ei naera, Dorian, vähemalt ei naera ma teid. Kuid teie ei peaks ütlema — minu elu suurim romaan. Kõige enam, see on teie elu esimene romaan. Teid armastatakse alati ja alati olete teie armastusse armunud. Suur kiring on nende eesõigus, kel pole midagi teha. See on ulajate klasside ainuke otstarve maal. Ärge kohkuge. Teil on tagavaraks suurepäraseid asju. See on ainult algus.”

„Peate siis minu loomust nii pealiskaudseks?“ hüüdis Dorian Gray pahaselt.

„Ei, ma pean teie loomust nii sügavaks.”

„Kuidas te seda arvate?”

„Mu kallis poiss, need, kes armastavad ainult kord oma elus, on tõeliselt pealiskaudsed. See, mida nad nimetavad lojaalsuseks ja truuduseks, seda nimetan mina kas harjumuse tardumuseks või kujutlusvõime nõrkuseks. Truudus tundmusteelus on sama, mis järjekindlus vaimses eluski — lihtsalt saamatuse tunnistus. Truudus! Miljalgi pean seda analüüsima. Omanduskirg peitub tema varjul. On nii palju asju, mida me minema viskaksime, kui me ei kardaks, et mõni teine nad üles korjab. Aga ma ei tahtnud teid katkestada. Jätkake oma jutustust.”

„Nõnda siis, leidsin enda koledast väikesest eraloozhist, labane lavaeesriie otse silme ees. Kardina varjult võisin ma kogu ruumi vaadelda. Maitsetult mükitud kupatis: aina Cupidod ja küllussarved, nagu kolmanda järgu pulmakoozil. Rõdu ja põrand olid üsna täis, aga rida rämpaseid kinnistoole oli päris tühi ja esiridades istus vaevalt keegi. Naised kõndisid apelsinide ja limonaadiga ja pähkleid hävitati seal hirmsal kombel.”

„See pidi olema just nagu inglise draama hiilgeajal.”

„Just nõnda, arvan ma, ja mind rusus see. Hakkasin mõtlema, mis ma küll pean tegema, kui heitsin silmad programmile. Arvake, mis seal mängiti, Harry.”

„„Loll poiss” või „Tumm, kuid süütu”. Meie isad armastasid selletaolisi tükke, usun ma. Mida kauemini ma elan, Dorian, seda teravamalt tunnen, et millest jätkus meie isadele, sellest meile ei jätku. Kunstis kui ka poliitikas: *les grand-pères ont toujours tort.*”

„See tükk oli meile küllalt hea, Harry. See oli „Romeo ja Julia”. Pean tunnistama, mind haavas mõte, et ma pean Shakespeare'i nägema selles viletsas koopas. Ometi

olin ma teatud viisil huvitatud. Igatahes otsustasin esimese vaatuse ära oodata. Peaaegu pidi mu välja peletama kole orkester, mida juhatas noor heebrealane häälestamata klaveri ees istudes, kuid lõpuks tõsis eesriie ja etendus algas. Romeoks oli tüse vanapoolne härra — mustaks korgitud kulmude, kähiseva traagilise hääle ja õlleaami-taolise kujuga. Mercutio oli peaaegu niisama halb. Teda mängis koomik, kes pistis oma sõnu vahele ja oli põrandaga väga sõbralikus vahekorras. Nemad mõlemad olid veidrad nagu näitelavagi, mis näis pärit olevat nagu mõnest maapalaganist. Ent Julia! Harry, kujutlege tüdrukut, vaevalt seitseteistkümmend, väike õietaoline nägu, väike kreeka pea, tumepruunide juuste patsid, silmad kui sinised kireallikad, huuled kui roosiõied. Ta oli meeldivaim olend, keda mina kunagi näinud. Teie ütlesite mulle kord, et paatos jätab teid ükskõikseks, kuna aga ilu, paljas ilu võib teie silmad täita pisaratega. Mina aga kinnitan teile, Harry, et seda tüdrukut võisin ma silmi tungivate pisarate neste tõttu vaevalt vaadelda. Ja tema hääl — kunagi pole ma kuulnud niisugust häält. Alguses oli see üsna vaikne, sügavate, sulavate varjunditega, mis näisid üksikult kõrva tungivat. Siis muutus ta pisut valjemaks ja helises nagu flööti või kauge oboe. Aiastseenis oli temas kogu see värisev ja kaasakiskuv vaimustushoog, mida võib koidikul kuulda ööbiku laksutuses. Hiljem kostis seal ajuti viiuli metsik kirg. Te teate, kuidas mõni hääl võib vahel erutada. Teie hääl ja Sibyl Vane'i oma on kaks asja, mida ma kunagi ei unusta. Sulgedes oma silmad kuulen neid ja kumbki neist räägib eri keelt. Ma ei tea, kummale järgneda. Miks ei peaks ma teda armastama? Harry, ma armastan teda. Tema on mulle elus kõik. Õhtu õhtu järele käin ma tema mängu vaatamas. Ühel õhtul on ta Rosalinde, teisel Imo-

gen. Olen näinud teda suuremas itaalia hauakoopa tumeduses, imedes mürki armukese huulilt. Olen vaadelnud teda rändavana läbi Ardenni metsa, riietatud ilusa poisina, jalas kintspüksid, seljas kuub, peas müts. Ta on olnud süütu ja armukadeduse mustad käed on lämmatanud tema pilliroo-taolise kõri. Olen teda näinud igas ajajärgus ja igasuguses riietuses. Harilikud naised ei ütle meie ettekujutusele midagi. Nemad kuuluvad ainult oma sajandile. Mitte mingi nõidusevägi ei suuda neid muuta. Nende hinge õpib niisama kergesti tundma nagu nende kübaraidki. Neid võib alati läbi näha, sest neis pole midagi saladuslikku. Nad ratsutavad hommikul pargis ja lobisevad pärastlõunasel teel. Neil on oma stereotüüpne naeratus ja viisipärased kombes. Nad on üsna läbipaistvad. Ent näitlejanna! Kui teissugune on näitlejanna! Harry, miks ei ütelnud te mulle, et ainult näitlejannat maksab armastada?"

„Sellepärast, et olen ise armastanud nii mõndagi neist, Dorian.”

„Oo, muidugi, värvitud juuste ja nägudega vastikud olendid.”

„Ärge põlake värvitud juukseid ja nägusid. Neis on haruldane võlvus mõnikord,” ütles lord Henry.

„Tahaksin, et ma teile Sibyl Vane'ist midagi poleks rääkinud.”

„Te pidite ju rääkima, polnud parata, Dorian. Kogu eluaeg jutustate mulle kõik, mis teete.”

„Jah, Harry, see on tõsi, arvan ma. Ma pean teile kõik rääkima. Teil on imelik mõju minusse. Kui ma kunagi kurjategijaks saaksin, siis tuleksin ja pihiksin teile. Teie mõistaksite mind.”

„Teiesugused tujukad elu päikesekiired ei saa kurja-

tegi jaoks, Dorian. Ometi olen teile teie meelituse eest väga kohustatud. Ja nüüd ütlege mulle — ulatage mulle tuletikud nagu hea poiss kunagi: tänan — missugune on teie tõeline vahekord Sibyl Vane'iga?"

Dorian Gray kargas jalule, palged punas ja silmad tules. „Harry! Sibyl Vane on püha!"

„Ainult pühi asju maksab puutuda, Dorian," ütles lord Henry imeliku paatosevarjundiga hääles. „Aga miks see teid pahandab? Millalgi kuulub ta vististi teile. Kui keegi on armunud, siis algab ta ikka iseenda petmisega ja lõpetab alati teiste petmisega. Seda nimetabki maailm romaaniks. Igatahes olete temaga tuttav, arvan ma?"

„Muidugi olen. Juba esimesel õhtul, mil olin seal teatris, tuli see vastik juut pärast etenduse lõppu loozhi ja tegi ettepaneku mind kulisside taha viia ja temaga tutvustada. Ma sain ägedaks ja ütlesin temale, et Julia on juba sajad aastad surnud ja et tema keha lamab Veronas marmorhauas. Tema rumala jahmunud näo järele otsustades pidi ta arvama, et ma olen liiga palju vahuviina joonud või midagi selletaolist."

„Seda võib juba arvata."

„Siis küsis ta minult, kas ma ehk mõnele lehele ei kirjuta. Ütlesin talle, et ma neid kunagi ei loegi. Sellest näis ta väga pettunud olevat ja usaldas minule, et kõik teatriarvustajad olevat tema vastu ühe mütsi all ning pealegi olevat nad kõik müüdavad."

„Ma ei imestaks, kui tal selles päris õigus oleks. Aga teisest küljest — otsustades nende välimuse järele, suurem hulk neist ei peaks kuigi kallid olema."

„Noh, aga tema näis arvavat, et nad on sealpool tema ostuvõimeid," naeris Dorian. „Vahepeal aga kustutati teatris tuled ja mina pidin minema. Ta katsus mulle

sigareid pakkuda, mida ta väga soovitas. Ma ei võtnud pakkumist vastu. Järgmisel õhtul olin muidugi jälle kohal. Mind nähes tegi ta sügava kummarduse ja kinnitas mulle, mina olevat helde kunstitoetaja. Ta oli hirmus vastik loom, kuigi tal oli haruldane kirk Shakespeare'i mängimiseks. Kord jutustas ta mulle teatud uhkusega, et tema viis pankrotti põhjenevad täiesti „Bard'il"¹⁾, nagu ta Shakespeare'i ikka nimetas. Ta näis seda pidavat teeneks."

„See oligi teene, armas Dorian — suur teene. Suurem hulk inimesi läheb pankrotti liigse kiindumisega eluproosasse. Ennast aga luulega ruineerida on au. Aga millal rääkisite Sibyl Vane'iga esimest korda?"

„Kolmandal õhtul. Ta mängis Rosalindet. Ma ei võinud muidu kui pidin näitelavale minema. Viskasin talle mõned lilled ja tema vaatas minu poole; vähemalt arvasin ma, et ta seda tegi. Vana juut oli järeleandmatu. Ta oli nähtavasti otsustanud mind näitelava taha viia ja nõnda olin siis lõpuks nõus. Eks olnud see iseäralik, et ma ei tahtnud temaga tuttavaks saada, mis?"

„Ei, mina ei arva mitte."

„Armas Harry, miks siis?"

„Seda seletan teile mõni teine kord. Nüüd tahaksin aga kuulda tüdrukust."

„Sibylit? Oo, ta oli nii pelglik ja õrn. Temas on midagi lapselikku. Tema silmad suurenesid otse imetuses, kui ütlesin talle oma arvamise tema mängu kohta, sest tal polnud oma võimest nähtavasti vähematki aimu. Mina arvan, meie mõlemad olime üsna närvilised. Vana juut seisis irvitades tolmu üldruumi uksele ja tema suust voolas tühiste sõnade rodu meie kahe kohta, kuna aga

¹⁾ Bard — luuletaja, laulik.

meie ise nagu kaks last teineteise ees seisime. Juut nime-
tas mind ikka veel lordiks ja sellepärast pidin mina
Sibylile kinnitama, et mina ei ole midagi selletaolist.
Tema vastas mulle üsna lihtsalt: „Teie olete enam print-
si moodi. Mina hüüan teid prints Völujaks”.

„Tõepoolest, Dorian, miss Sibyl teab, kuid meelitusi
öelda.”

„Teie ei mõista teda, Harry. Tema nägi minus ainult
teatud osa mängijat näidendis. Elust ei tea ta midagi.
Ta elab oma emaga; see on närtsinud, kurnatud naine ja
mängis esimesel öhtul leedi Capuleti mingis punases öö-
kuues; paistab, nagu oleks ta näinud paremaid päevi.”

„Tunnen seda väljanägemist. See rusub mind,” lau-
sus lord Henry oma sõrmuseid vaadeldes.

„Juut tahtis mulle tema elulugu jutustada, aga mina
ütlesin, et see mind ei huvita.”

„Teil oli täiesti õigus. Teiste kurblooluses on alati
midagi lõpmata igapäevast.”

„Sibyl on maailmas ainuke, kes mul südamel. Mis on
mul sellega tegemist, kust ta pärit. Oma väikesest peast
kuni oma väikese jalani on ta lihtsalt jumalik. Igal öhtul,
kuni elan, lähen tema mängu vaatama, ja igal öhtul on
ta ikka imelisem.”

„Siis see ongi põhjuseks, miks te ühes minuga enam
lõunat ei söö. Ma arvasin kohe, et teil peab küll mõni
huvitav romaan päevakorral olema. Ja teil ongi; kuid see
pole täiesti see, mis mina ootasin.”

„Kallis Harry, iga päev võtame ju üheskoos einet
või sööme öhtust ning ooperis olen teiega käinud juba
mitu korda,” ütles Dorian, ajades oma sinisilmad imes-
tades pärani.

„Teie tulete alati hirmus hilja.”

„Aga ma pean ju Sibyli mängu nägema,” hüüdis ta,
„kas või ühes vaatuseski. Ma nälgisin tema läheduse järele,
ja kui mõtlen seda imelist hinge, mis on peidetud sel-
lesse väikesse elevandiluust kehasse, siis täitun ma aus-
tusega.”

„Kas täna võiksite minuga lõunat süüa, Dorian?”

Noormees raputas pead.

„Täna on ta Imogen,” vastas ta, „ja homme öhtul
on ta Julia.”

„Millal on ta Sibyl Vane?”

„Ei kunagi.”

„Soovin teile õnne.”

„Kui kole te olete! Tema on kõik maailma suured
kangelannad kokku. Tema on enam kui üks isik. Teie
naerate, aga mina kinnitan — tema on geenius. Mina
armastan teda ja pean püüdma, et ka tema mind armas-
taks. Teie, kes te kõik elusaladused tunnete, ütlege ometi
mulle, kuidas võluda Sibyl Vane'i, et ka tema nind hak-
kaks armastama. Mina tahaksin teha Romeo armukade-
daks. Mina tahaksin, et kogu maailma surnud armas-
tajad kuuleksid meie naeru ja kadestaksid meid. Tahak-
sin, et meie kire hingus nende tolmule annaks uue elu
ja ärataks nende põrmus valud. Mu Jumal, kuid ma teda
küll armastan, Harry!”

Rääkides käis ta toas edasi-tagasi. Närvilised laigud
punasid ta palgeil. Ta oli hirmsasti erutatud.

Lord Henry vaatles teda vaikse lõbutundega. Kui
hoopis teissugune oli ta võrreldes selle pelgliku ja ara-
poisiga, keda ta oli kohanud Basil Hallward'i ateljees!
Õiena oli avanenud tema loomus, õilmitsedes leegitsevas
punas. Oma peiduurst oli roomanud ta Hing välja ja
Himu oli talle teele vastu astunud.

„Ja mida soovitate siis teie teha?” küsis lord Henry viimaks.

„Tahaksin, et tuleksite ühes Basil Hallward'iga mil-lalgi tema mängu vaatama. Tagajärgede kohta pole mul vähimatki hirmu. Teie tunnustate tingimata tema gee-niust. Ja siis peame ta juudi käest vabastama. Tema on sellega seotud kolmeks aastaks — vähemalt kaheks aastaks ja kaheksaks kuuks — praegusest silmapilgust ar-vates. Muidugi pean ma juudile teatud summa maksma. On see korras, siis toimetan ta kuhugi West Endi teat-risse, kus ta võiks korralikult esineda. Ta teeb kogu maa-ilma samuti hulluks, nagu on teinud minugi.”

„See oleks vististi võimatu, mu armas poiss.”

„Jah, tema suudab seda. Temas pole ainult kunst, arenenud kunstiinstinkt, vaid ka isik, ja teie olete mulle nii sagedasti kinnitanud, et elu viivad edasi mitte põhi-mõtted, vaid isikud.”

„Noh, millal me siis läheksime?”

„Pidage! Täna on teisipäev. Jääme homse peale kindlaks. Homme mängib ta Juliat.”

„Väga hea. Bristolis kell kaheksa, mina toon Basili kaasa.”

„Mitte kell kaheksa, Harry, palun. Pool seitse. Me peame seal olema enne eesriide tõusu. Te peate teda esi-meses aktis nägema, kus ta Romeod kohtab.”

„Pool seitse! Mis aeg see on? See on ju hullem kui mõni külm laud teega või inglise romaani lugemine. Olgu siis kell seitse. Ükski dzhentlmen ei söö lõunat enne kella seitset. Kas kohtate Basilit vahepeal või kirjutate mina talle?”

„Vaene Basil! Ma pole nädala jooksul kordagi silma temale heitnud. See on otse hirmus, liiatigi, kus tema

mulle mu portree koju saatis imelises raamis, mille ta ise erilisel joonistanud. Ja kuigi pilt mind pisut kadedaks teeb, sest see on juba terve kuu noorem kui mina, ometi pean tunnistama, et ta mulle väga meeldib. On ehk pa-rem, kui teie talle kirjutate. Mina ei tahaks teda nelja silma all näha. Tema räägib asju, mis mind tüütavad. Ta annab mulle head nõu.”

Lord Henry naeratas.

„Inimesed armastavad ikka seda teistele anda, mida nad nii väga vajavad ise. Seda nimetangi ma helduse põhjatuseks.”

„Oo, Basil on parimaid inimesi, kuid mulle näib, ta on pisut vilister. Sestsaadik, mil teid tunnen, Harry, märkan seda.”

„Basil, mu poiss, paneb kõik meeldiva oma teos-tesse. Tagajärjeks on, et eluks jäävad tal järele ainult tema eelarvamused, põhimõtted ja igapäevane inimaru. Ainsad kunstnikud, keda olen leidnud nende eraelus meeldivatena, on halvad kunstnikud. Head kunstnikud peituvad ainult selles, mis nad teevad, järelikult on nad selles, mis nad ise on, täiesti huvituseta. Suur luuletaja, tõeliselt suur luuletaja, on kõige luulevaesemaid olevusi maailmas. Kuid halvad luuletajad on lihtsalt vaimus-tavad. Mida halvemad nende riimid, seda maalilisemad nad ise. Juba ainult see paljas tõsiasi, et keegi on kogu teise järgu luuletusi välja andnud, teeb ta otse võrdle-matuks. Tema elab seda luulet, mida ta ei suuda kirju-tada. Teised kirjutavad luulet, mida nad ei söanda teos-tada.”

„On see tõesti nii, Harry?” küsis Dorian Gray tilgu-tades pisut lõhnaõli oma taskurätile suurest kuldpuunniga pudelist, mis seisis laual. „See peab nõnda olema, kui

teie seda ütlete. Ja nüüd lähen ma: Imogen cotab mind. Ärge unustage homset. Elage hästi!"

Pärast tema minekut sulgusid lord Henry rasked laud ja ta hakkas mõtlema. Kindlasti oli vähe neid, kes teda nõnda oleksid huvitanud kui Dorian Gray, ja ometi ei tekitanud poisi meeletu vaimustus kellestki teisest temas vähimatki kadedust või tuska. See isegi meeldis talle, sest see muutis noormehe veel huvitavamaks uurimusesemaks. Loodusteaduse meetodid olid teda alati võlunud, aga selle teaduse igapäevased ained tundusid temale ikka labaseina ja vähe tähtsaina. Ja nõnda oli ta alanud iseenda vivisektsiooniga, et lõpetada seda teiste juures. Inimese elu — see oli temale ainuke aine, mida maksis uurida. Sellega võrreldes polnud millelgi mingit väärtust. Muidugi, vaadeldes elu tema imelikul piina ja lõbu sulatuspannil, ei saanud klaaskatet silme ette tõmmata või takistada väävliure segamast peaju ja rikkumast kujutusvõimet peletislike viirastuste ning moonutatud unenägudega. Oli mürke, mis nii peened, et kui neid tahtis tundma õppida, siis pidi ise neist haigestuma. Oli nii imelikke haigusi, et pidi ise neid põdema, kui tahtsid nende loomust mõista. Ja ometi, kuidas see küll enda tasus! Kui imeliseks muutus kogu maailm sulle! Märkida kire ranget loogikat ja mõistuse tundmustega värvitud elu — vaadelda, kus nad kohtuvad ja kus lähevad lahku, mis punktil on nad kooskõlas ja mis punktil lahkõlas — selles oli midagi kaasakiskuvat! Oli tähtsuseta, mis see maksma läks. Ükski hind polnud liiga kallis mõninga elamuse eest.

Ta mõistis — ja see mõte tõi lõbuhelgi tema pruunidesse ahhaatsilmadesse — et just teatud tema sõnade, teatud muusikaliste sõnade muusikalise väljenduse tõttu

oli Dorian Gray hing pöördunud selle valge tüdruku poole ja hakanud teda jumaldama. Suurel määral oli see noormees tema enda loodud. Tema oli ta enneaegu valmima ajanud. See oli juba midagi. Harilikud inimesed ootavad, kuni elu neile oma saladused avab, kuid vähestele, valituile, ilmuvad elumüsteeriumid enne, kui eemaldatakse loor. Mõnikord on see kunsti mõju, peasjalikult kirjan-duse kui kunsti oma, sest see tegutseb vahenditult kirgede ning mõistusega. Kuid ajuti astub mõni komplitseeritud isik kunsti asemele ja täidab tema ülesande, olles ise teatud viisil tõeline kunstiteos, sest Elulgi on omad viimistletud meistriteosed, nagu leidub neid luules, skulptuuris ja maalits.

Jah, see poiss oli enneaegu küps. Ta kogus oma lõikust, ehk küll oli alles kevad. Nooruse rütm ja kirk olid alles temas, kuid ta muutus juba iseteadvaks. Teda vaadelda oli nii kaasakiskuv. Oma ilusa näo ja ilusa hingega oli ta imetlusväärne. Ükskõik kuis see kord lõppes või oli määratud lõppema. Tema oli neid pidulikkude etenduste või näidendite ilusaid kujusid, mille rõõmud tunduvad nii kauneina, kuna nende valud erutavad ilutundmust ja haavad paistavad nagu punased roosid.

Hing ja keha, keha ja hing — kui saladuslikud nad on! Hinges on midagi loomalikku ja kehal on omad vaimuse silmapilgud. Meeled võivad peeneda ja mõistus tagurpidi minna. Kes võib öelda, kus lõpeb ihuline aje ja kus algab hingeline? Kui pealiskaudsed on igapäevaste hingeteadlaste meelevaldsed määratlused! Ja ometi, kui raske oli erinevate õppesuundade vahel leida õiget teed! Oli hing mõni vari, mis elutses patuhoones? Või asus keha tõepoolest hinges, nagu arvas Giordano Bruno? Vaimu eraldamine ainest on müsteerium, nagu on seda vaimu ühendaminegi ainega.

Ta hakkas juurdlema, kas võiksime kunagi psühholoogia kui teaduse nii täpseks teha, et suudaksime paljastada iga vähimagi eluavalduse. Praegusel korral mõistame iseendid ikka võõriti ja teisest saame harva aru. Kogemusel pole vähimatki eetilist väärtust — nõnda nimetavad inimesed ainult oma eksitusi. Moralistid näevad temas harilikult teatud hoiatust, annavad temale iseloomu kujunemisel teatud kõlbla mõju, ülistavad teda millekski niisuguseks, mis õpetab, mida eeskujuks võtta, ja mis näitab, millest hoiduda. Tõeliselt ei leidu aga kogemuses mingit ajevõimet, nagu pole seda südametunnistuseski. Tõeliselt kinnitab ta meile ainult, et meie tulevik on nagu oli minevikki ja et pattu, mida tegime esiti jätkusega, kordame pärast mitmeti ning rõõmuga.

Tal oli selge, et katseline meetod oli ainuke, mille abil võis kirge teatud määral teaduslikult analüüsida; ja Dorian Gray oli kindlasti käepärane ese, mis näis töötavat viljakaid tagajärgi. Tema äkiline hullumeelne armastus Sibyl Vane'i vastu oli suurt huvi pakkuv hingeeluline nähtus. Kahtlemata oli selles palju uudishimu, uudishimu ja tungi uuteks kogemusteks; ometi polnud see lihtne, vaid väga keeruline kirg. Selle, mis seal leidis puhast nooruslikku meeltetungi, oli kujutlusjõud moonutanud ja muutnud millekski, mis tundus poisile endalegi meelusest kaugena ja mis oli selletõttu veel hädaohlikum. Just need kired, mille päritolu suhetes me end petame, valitsevad meid kõige meelevaldsemalt ja vägevamalt. Ainult oma nõrgemaist ajedest oleme teadlikud. Juhtub sagedasti, et kui mõtleme katsetada teistega, katsetame tööpoolest iseendiga.

Kuna lord Henry neist asjust uneldes istus, kostis ükselt koputus ja teener astus sisse meelde tuletama, et

on aeg lõunasöögiks riietuda. Ta tõusis üles ja vaatas tänavale. Vastasseisvate majade ülemistesse akendesse oli loojenev päike heitnud punase kulla, Ruudud kiirgasid nagu kuumad metallplaadid. Päike paistis nende kohal närtsinud roosina. Ta mõtles oma sõbra noorest leegivärvilisest elust ja oli huvitatud, kuidas see kõik küll lõpeb.

Kui ta kell pool üks koju tuli, leidis ta eesruumis laualt telegrammi. Ta avas selle ja nägi, see oli Dorian Gray'lt, kes teatas oma kihlusest Sibyl Vane'iga.

VIIES PEATÜKK

„Ema, ema, ma olen nii õnnelik!” sosistas tüdruk ja peitis oma näo närtsinud ja väsinud välimusega naise rüppe, kes istus — selg heleda, tüütava tule poole — ainukesel tugitoolil, mis leidus tema viletsas eluruumis. „Ma olen nii õnnelik,” kordas tüdruk, „ja ka sina pead olema!”

Mrs. Vane võpatas ja pani oma peened bismutvalged käed tütre pea peale. „Õnnelik!” kajas tema suust vastu. „Mina olen ainult siis õnnelik, kui näen sind näitelaval mängimas. Sina ei pea millelegi muule mõtlema kui oma mängule. Mr. Isaacs on olnud meie vastu väga hea ja meie võlgneme talle raha.”

Tüdruk tõstis silmad ja tegi mossitava näoilme.

„Raha, ema?” hüüdis ta. „Mis tähendab raha? Armastus on rohkem väärt kui raha.”

„Mr. Isaacs andis meile ette viiskümmend naela võlgade maksmiseks ja James'i viisakaks varustamiseks. Seda ei peaks sa unustama, Sibyl. Viiskümmend naela on väga suur summa. Mr. Isaacs on olnud meie vastu väga tähelepanelik.”

„Tema pole dzhentlmen, ema, ja mina vihkan seda tooni, milles ta minuga räägib,” ütles tüdruk, kargas jalule ja läks akna alla.

„Ma ei tea, kuidas me ilma temata läbi saaksime,” vastas vanem naisterahvas hädaldavalt.

Sibyl Vane viskas oma pea selga ja naeris. „Meie ei vaja teda enam. Prints Völuja juhhib nüüd elu meie eest.” Ta peatus. Rocs tärkas tema veres ja kattis tema palged. Kiire hingus avas tema huulte õilmelehed. Nad värisesid. Mingisugune kire lõunatuul lehvis tast üle ja liigutas tema riiete õrnu volte. „Ma armastan teda,” ütles ta lihtsalt.

„Rumal laps! Rumal laps!” kõlas papagoiline vastus. Kõverate, valekalliskividega ehitud sõrmede liigutamine andis sõnadele mingisuguse veidra mulje.

Tüdruk naeris jällegi. Selles helises puurilinnu rõõm. Silmad tabasid kooskõla ja vastasid särava helgiga; siis sulgusid nad hetkeks, nagu tahaksid peita oma saladust. Kui nad uuesti avanesid, oli neist üle libisenud unistuse loor.

Õhukeste huultega tarkus rääkis talle kulunud toolilt, manitsedes ettevaatusele, lugedes sellest arguse raamatust, mille autor peidab end kaine mõistuse nime taha. Tüdruk ei kuulnud. Ta oli oma kirgede vanglas vaba. Ja prints, prints Völuja oli temaga. Tarvitses pöörduda mälestuse poole ja ta oligi kohal. Neiu saatis oma hinge teda otsima ja see tõi ta tagasi. Tema suudlus põles uuesti neiu huulil. Tema silmalaud tundusid palavaina printsi hingusest.

Siis muutis tarkus oma meetodi ja hakkas rääkima järelekuulamisest ning selguse muretsemisest. See noormees võiks ehk olla rikas. On see nõnda, siis võiks mõelda abielu peale. Neiu kuulmeil murdusid elukogemuse lained. Kavaluse nooled sööstsid tast mööda. Ta nägi õhukesel huulil liikuvat ja naeratas.

Äkki tundis ta tarvidust rääkida. See vaikus rõhus teda.

„Ema, ema,” hüüdis ta, „miks armastab ta mind nii väga? Miks mina teda armastan, seda ma tean. Armastan teda sellepärast, et ta on, nagu peaks olema armastus ise. Aga mis näeb tema minus? Mina pole teda väärt. Ja ometi — miks, seda ei oska ma öelda, — ehk küll tunnen end temast kaugel alamal, ometi ei tunne end alandlikuna. Olen uhke, hirmus uhke. Ema, armastasid sa mu isa, nagu armastan mina prints Vólujat?”

Vana naine kahvatas nägu katva paksu puudri all ja tema kuivad huuled tõmblesid kramplikus valus. Sibyl tormas tema juurde, heitis oma käed talle kaela ja suudles teda.

„Anna andeks, ema. Tean, et isast rääkimine sulle haiget teeb. Kuid see on ju ainult sellepärast, et sa teda nii väga armastasid. Ära tee nii kurba nägu. Mina olen täna niisama õnnelik nagu sina kahekümne aasta eest. Ah! Las olla mind igavesti nii õnnelik!”

„Mu laps, sa oled liiga noor armumiseks. Pealegi, mis tead sa sellest noormehest? Sa ei tea isegi tema nime. Kogu see asi on väga tülikas ja nüüd, mil James Austraaliasse sõidab ja minul nii palju on mõelda, peaksid sa ometi järelemõtlikum olema. Siiski, nagu ma esiti ütlesin, kui ta on rikas...”

„Ah, ema, ema, lase mind olla õnnelik!”

Mrs. Vane heitis pilgu tütrele ja tehtud teatraalsete liigutustega, mis muutuvad sagedasti näitlejate teiseks loomuseks, haaras ta tema oma kätte. Samal silmapilgul avanes uks ja noor sagrais pruunide juustega poiss astus sisse. Kehalt oli ta tüse ja tema käed ning jalad olid suured ning liikumisel kuidagi kobavad. Tema pol-

nud nii peenelt kasvatatud kui tema õde. Vaevalt võis aimata nende lähedast sugulustki. Mrs. Vane pööras silmad pojale ja suurendas oma naeratust. Vaimus tõstis ta oma poja publikumi ausse. Ta tundis kindlasti, et etendus on huvitav.

„Sa võiksid mõned oma suudlused ka minule jätta, arvan ma,” ütles poiss heasüdamlikult urisedes.

„Ah! Sa ei armasta ju, et sind suudeldakse, Jim,” hüüdis neiu. „Sina oled va hirmus karu.” Ja ta jooksis üle toa ning haaras venna ümbert kinni.

James Vane vaatas oma õele õrnalt otsa. „Tahaksin, et sa minuga jalutama tuleksid, Sibyl. Ma ei usu, et ma seda koledat [Londonit veel kunagi näha saan. Kindlasti pole mul selleks enam tahtmist.”

„Mu poeg, ära räägi nii hirmsaid asju,” lausus mrs. Vane, võttis näruse teatrikostüümi ja hakkas seda parandama. Ta oli nagu pisut pettunud, et poeg polnud nendega ühinenud. See oleks seisukorra näitelavalist maaililisust suurendanud.

„Miks siis mitte, ema? Mina arvan seda.”

„Sa piinad mind, poeg. Olen kindel, sa tuled jõuka mehena Austraaliast tagasi. Arvatavasti pole asumail mingit seltskonda, mitte midagi selletaolist, mida mina seltskonnaks nimetaksin; nii et kui oled kogunud varandust, siis pead tagasi tulema ja enda Londonis kindlale jalale seadma.”

„Seltskond!” urises poiss. „Sellest ei taha ma midagi teada. Mina tahaksin pisut raha muretseda, et sina ja Sibyl võiksite teatrist ära tulla. Ma vihkan seda!”

„Oo, Jim!” ütles Sibyl naerdes. „Kui tõre sa oled! Aga kas tõesti tahaksid sa siis minuga jalutama minna? See oleks kena! Ma kartsin, et sa lähed oma sõpradega

jumalaga jätma — lähed Tom Hardy poole, kes andis sulle selle vastiku piibu, või Ned Langton'i juurde, kes heidab sinu üle nalja, kui seda piipu suitsetad. On väga kena, et sa oma viimase õhtupooliku minule ohverdad. Kuhu me läheme? Läheme parki!"

„Olen selleks liiga närune,” vastas poiss kulmu kortsutades. „Sinna lähevad ainult peened.”

„Lollus, Jim,” sosistas tüdruk ja silitas tema kuuekäist.

Poiss viivitas silmapilgu. „Hästi,” ütles ta viimaks, „kuid ära riietu nii väga kaua.”

Neiu läks tantsides uksest välja. Teda võis kuulda lauldes mööda treppi üles jooksvat. Tema väike jalg kõpsis pea kohal.

Poiss kõndis toas kaks, kolm korda edasi-tagasi. Siis pöördus ta vaikiva kuju poole toolil. „Ema, on mu asjad korras?” küsis ta.

„Täiesti korras, James,” vastas ema, vahtides oma tööle. Juba kuid oli ta end halvasti tundnud, jäädes oma kareda, tõsise pojaga üksi. Tema sisemiselt pealiskaudne loomus sattus segadusse, kui nende pilgud üksteist kohtasid. Ajuti küsis ta endalt, kas ehk poeg teda milleski ei kahtlusta. Kuna poeg rohkem midagi ei lausunud, siis muutus vaikus talle väljakannatamatuks. Ta hakkas hädaldama. Naised kaitsevad end kallaletungimisega, nagu nad ka kallale tungivad äkilise ja imeliku alistumisega.

„Loodan, et meremehele sulle meeldib, James,” ütles ta. „Sa ei tohi unustada, et see on su oma valik. Sa oleksid võinud advokaadi kontorisse astuda. Advokaadid on väga lugupeetud seisus ja provintsis istuvad nad sagedasti parimate perekondadega lõunalauas.”

„Mina vihkan kontoreid ja kirjutajaid,” vastas poeg. „Kuid sul on täiesti õigus. Oma elukutse valisin ise. Kõik, mis mul öelda, on — valva Sibyli järele. Ära lase talle midagi halba sündida. Ema, sa pead tema järele valvama.”

„James, sa räägid tõesti väga imelikult. Muidugi valvan ma Sibyli järele.”

„Olen kuulnud, keegi dzhentlmen ilmub iga õhtu teatrisse ja käib näitelava taga Sibyliga rääkimas. On see tõsi? Kuidas sellega on?”

„Sa räägid asjust, mida sa ei mõista, James. Meie oma eukutses oleme harjunud sagedasti väga rõõmustavat tähelepanu vastu võtma. Minule endalegi annetati omal ajal nii mõnigi lillekimp. See oli aeg, kus näitekunsti alles tõesti osati hinnata. Mis puutub Sibylisse, siis ei tea ma veel, kas tema tutvuses on midagi tõsisemat või mitte. Aga pole vähematki kahtlust, et kõnesolev noormees on täieline dzhentlmen. Minu vastu on ta alati viisakas. Pealegi näib ta olevat rikas ja lilled, mis ta saadab, on imeilusad.”

„Tema nime sa siis ei tea?” ütles poiss karmilt.

„Ei,” vastas ema pehmel näoilmel. „Ta pole oma õiget nime veel ilmutanud. Minu arust on see väga romantiline. Ta on vististi mõni aristokraatia liige.”

James Vane hammustas oma huult.

„Valva Sibyli järele, ema,” hüüdis ta, „valva tema järele!”

„Mu poeg, sa kurvastad mind väga. Sibyl on alati minu erilise valve all. Muidugi, kui see dzhentlmen on rikas, siis pole mingit põhjust, miks mitte temaga seadusepäraseid sidemeid sõlmida. Mina usun, ta kuulub aristokraatiasse. Pean ütleva, temal on kõik need väli-

mised tunnused olemas. Sellest võib kujuneda kõige hiilgavam partii Sibylile. Nendest saab tore paar. Tema ilus välimus on tõesti silmatorfav, kõik panevad teda tähele."

Poiss pomises midagi endamisi ja põristas oma karedate sõrmedega aknaruudul. Ta oli just ümber pöördunud, et midagi öelda, kui uks avanes ja Sibyl sisse jooksis.

"Kui tõsised te mõlemad olete!" hüüdis ta. "Mis on juhtunud?"

"Ei midagi," vastas poiss. "Vahepeal peab ometi ka tõsine olema, arvan ma. Head päeva, ema. Kella viieks tulen lõunale. Kõik on pakitud, peale särkide, nii et pole vaja muretseda."

"Head päeva, mu poeg," vastas ema kummardades tõsise auväärsusega.

Ta oli äärmiselt erutatud poja tarvitatud toonist ja selle pilgus oli midagi, mis ajas talle hirmu peale.

"Suudle mind, ema," ütles neiu. Ta lilletaolised huuled puudutasid närtsinud palgeid ja soojendasid nende külmust.

"Mu laps, mu laps!" hüüdis mrs. Vane, vaadates lakke, nagu otsiks ta silmadega kujutletud rõdu.

"Tule, Sibyl!" ütles vend kärsitult. Ta vihkas oma ema tehtud tundmusteküllust.

Nad läksid sädelevasse ja tuulisesse päikesepaistesse ja sammusid mööda tühja Euston Roadi. Möödaminejad vaatasid imestades seda tusast ja tüsedat poissi, kes kandis lihtsaid, halvasti-istuvaid riideid, kõndides nii meeldiva ja elegantse neiu kõrval. Ta oli nagu mõni harilik aednik, kes kõnnib roosiga.

Jim kortsutas aeg-ajalt kulmu, kui pani tähele endal mõne võõra uurivat pilku. Talle oli vastik see püüandil-

mil otsavahtimine, mida geeniused põlgavad vanas eas ja mida harilikud inimesed ei või kunagi kannatada. Kuid Sibyl oli täiesti ebateadlik mõjust, mida ta avaldas. Armastus värises tal huulte naerus. Ta mõtles prints Völujast, ja et ta võiks temast veel rohkem mõelda, siis ei rääkinud ta temast, vaid lobises laevast, millega Jim pidi sõitma, kullast, mida ta kindlasti lootis leidvat, ja imeilisest pärijannast, kelle ta pidi päästma kurikavalate punasärgiliste metsavendade käest. Sest tema ei tohtinud mitte jääda lihtsaks meremeheks, mõneks laadimis-meistriks või millekski muuks selletaoliseks. Oh ei! Meremehe elu oli hirmus. Ainult mõelda, et olla koledasse laeva topitud, kuhu kipuvad sisse tungima undavad, mügerikud lained, kuna must torm mastid murrab ja purjed kärjab pikkadeks vinguvaiks ribadeks! Melbourne'is pidi ta laevalt lahkuma, kapteniga viisakalt jumalaga jätma ja otseteed kullaväljadele minema. Enne nädala lõppu pidi ta juba suurele puhtale kullatükile sattuma, suuremale kui varemalt kunagi leitud, ja pidi selle mere-randa tooma vankriga, mida saatsid kuus ratsapolitseiniku. Metsavennad pidid kolm korda teel kallale tungima, aga iga kord löödi nad suure verevalamisega tagasi. Või ei! Ta ei pidanud kullaväljadele üldse minema. Need olid hirmsad paigad, kus inimesed jõid, üksteist baarides maha põmmutasid ja inetuid sõnu tarvitasid. Tema pidi olema kena lambakasvataja ja ühel õhtul, kui oli ratsutamamas koduteel, nägi ta seda ilusat pärijannat, keda viis röövel musta hobuse seljas, ning ta ajas röövlile järele ja vabastas ilusa vangi. Muidugi hakkas see teda armastama, samuti Jim ka teda, ja nad pidid abielluma, siis koju tulema ja elama ilmatu suures majas Londonis. Jah, tema jaoks olid tagavaraks toredad asjad. Tema ise aga

pidi heaks poisiks jääma, mitte kurjaks saama ega hullu-meelselt raha pillama. Õde oli ainult aasta vennast vanem, aga elust teadis ta palju rohkem kui tema. Ta tingimata kirjutagu temale iga postiga ja lugegu iga õhtu oma palve, enne kui heidab magama. Jumal on hea ja tema silm valvab Jimi üle. Tema, õde, tahab venna eest paluda ning mõne aasta pärast tuleb ta rikkana ja õnnelikuna koju tagasi.

Poiss kuulas teda tusaselt ja ei lausunud midagi vastuseks. Tal valutas süda kodust lahkudes.

Kuid mitte ainult see ei teinud teda nukraks ja mõtlikuks. Olgugi et tal polnud elukogemusi, ometi oli tal Sibyli hädaohtliku seisukorra pärast raske mure. See noor dändi, kes tema ümber lipitses, ei tähendanud temale head. Tema oli dzhentlmen ja Jim vihkas teda juba sellepärast, vihkas teda mingi imeliku klassi-instinkti tõttu, mis oli ebateadlik ja sellepärast seda vallutavam. Ka tundis poiss oma ema pealiskaudsust ja edevust ja nägi selles Sibylile ja tema õnnele lõpmatut hädaohtu. Lapsed algavad vanemate armastusega; vanemaks saades mõistavad nad nende üle kohut ja mõnikord annavad nad neile andeks.

Tema ema! Mõnikord oli poisil tung temalt midagi küsida, mida oli haudunud oma vaikivais mõtteis kuude kaupa. Juhuslik ütlus, mille ta kuulnud teatris, sosistatud nali, mis puutus ta kõrvu millalgi näitelava-ukse juures oodates, oli äratanud temas hirmsate mõtete rodu. Ta mäletas seda nagu piitsahoopi näkku. Tema kulnud tõmbusid kokku kiilutaoliseks kortsuks ja valutuksatuses hammustas ta oma alumist huult.

„Sa ei kuule ainustki sõna, mis mina sulle räägin, Jim,“ hüüdis Sibyl, „ja ometi teen ma sinu tulevikust kõige ilusamaid plaane. Ütle ometi midagi.“

„Mis ma peaksin ütlema?“

„Oo, et sina jääd heaks poisiks ja ei unusta meid,“ vastas neiu talle vastu naeratades.

Poiss kehitas õlgu. „Sinust võib ennemini arvata, et sa mind unustad, kui et mina sind unustaksin, Sibyl.“

Neiu punastas. „Mis sa sellega mõtled, Jim?“ küsis ta.

„Kuuldavasti on sul uus sõber. Kes ta on? Miks pole sa mulle temast rääkinud? Tema ei tähenda sulle head.“

„Pea, Jim!“ hüüdis õde. „Tema vastu ei tohi sa midagi öelda. Mina armastan teda.“

„Aga sa ei tea ju ta nimegi,“ vastas poiss. „Kes ta on? Mul on õigus teada.“

„Teda nimetatakse prints Völujaks. Kas sulle ei meeldi see nimi? Oo, sa rumal poiss! Sa ei peaks seda kunagi unustama. Kui sa teda ainult näeksid, siis peaksid sa teda kõige imelisemaks inimeseks maailmas! Millalgi, kui Austraaliast tagasi tuled, saad teda näha. Sulle meeldib ta tingimata väga. Kõigile meeldib ta ning mina... armastan teda. Tahaksin, et sa võiksid täna õhtul teatrisse tulla. Tema on ka seal ja mina mängin Juliat. Oo, kuis ma seda mängin! Mõtle ometi, Jim, olla armunud ja mängida Juliat! Tema juuresolekul! Tema joovastuseks mängida! Kardan ainult, et ma teistele mängijatele hirmu peale ajan või nad hulluks teen. Olla armunud tähendab tõusta iseendast kõrgemale. Vaene, vastik Isaacs kuulutab mind baaris tingimata geeniusseks. Ta on tänini minust kui dogmast jutlustanud, täna õhtul kuulutab ta mu ilmutuseks. Ma tunnen seda. Ja ometi on see ainult tema, tema üksi, prints Völuja, minu imeline armastaja, minu ilu jumal. Kuid mina olen tema kõrval vaene. Vaene? Mis on siis sellest? Kui vaesus ronib sisse uksest,

lendab armastus sisse aknast. Meie vanasõnad peaks ümber tegema. Nad on talvel tehtud, aga praegu on suvi; minule kevad, arvan ma, õilmete tants sinitaevastes.”

„Tema on dzhentlmen,” ütles poiss tuseselt.

„Prints!” hüüdis tüdruk. „Mida tahad sa veel?”

„Tema tahab sind orjastada.”

„Värisen mõeldes vabadusest.”

„Mina tahaksin sind tema eest kaitsta.”

„Teda näha tähendab teda jumaldada, teda tunda tähendab teda usaldada.”

„Sibyl, sa oled hull tema järele.”

Õde naeris ja võttis venna käsivarre.

„Sina mu vana kallis Jim, sa räägid nagu mõni saja-aastane. Millalgi armud sa ise. Küll sa siis tunned, mis see on. Ära tee nii pahast nagu. Sa peaksid kindlasti rõõmustama, et sa lahkudes mind näed õnnelikumana kui olen olnud kunagi varem. Elu on olnud meile mõlemaile karm, hirmus karm ja raske. Kuid nüüd saab ta teiseks. Sina lähed uude maailma ja mina olen juba leidnud ta. Siin on kaks tooli, istume ja vaatame peeni kõndijaid.”

Nad istusid pealtvaatajate hulga keskele. Tulbipeenrad leegitsesid teisel pool teed nagu lainetavad tuliringid. Sumbunud õhus värises midagi valge õietolmu pilve taolist. Heledavärvilised päikesevarjud hilplesid ja tantsisid nagu hiiglaliblikad.

Sibyl pani venna rääkima iseendast, oma lootusist ja kavatsusist. See rääkis pikkamisi ja sunnitult. Nad vaheatasid sõnu nagu mängijad mängumärke. Sibyl tundis end rõhutuna. Ta ei suutnud oma rõõmu vennale üle anda. Nõrk naeratus, mis moonutas venna tusast suud, see oli kõik, mis ta saavutas. Varsti muutus tüdruk vaikseks.

Äkki tabas ta kusagil kuldsete juuste helgi ja naervad huuled — Dorian Gray sõitis lahtises tõllas kahe daami seltsis mööda.

Neiu kargas jalule. „Seal ta ongi!” karjus ta.

„Kes?” küsis Jim Vane.

„Prints Võluja!” vastas neiu vahtides sõidukile järele.

James kargas püsti ja haaras karmilt õe käsivarrest kinni.

„Näita teda mulle. Missugune see on? Mõni tunnus! Ma pean teda nägema!” hüüdis ta. Kuid samal silmapilgul tuli hertsog Berwick oma kahe paariga vahele, ja kui see viimaks silmapiiri vabastas, oli otsitud kaless pargist kadunud.

„Läinud,” lausus Sibyl nukralt. „Oleksin tahtnud, et sa teda oleksid näinud.”

„Ka mina oleksin tahtnud, sest nii tõesti kui taevas jumal elab, tapan ma tema, kui ta peaks sinule midagi halba tegema.”

Hirmunult vaatas õde vennale näkku. See kordas oma sõnu. Nad tungisid pistodana õhku. Inimesed ümber ringi hakkasid vahtima. Sibyli läheduses seisev daam kihistas naerda.

„Tule, Jim, tule,” sosistas neiu. Tuseselt astus vend läbi rahvahulga tema kannul. Ta tundis oma sõnadest rõõmu.

Achilleuse kuju juures pöördus tüdruk ümber. Tema silmis helkis kaastundmus, mis muutus huulil naeruks. Ta raputas pead. „Sa oled arutu, Jim, äärmiselt arutu; halvasti kasvatatud poiss — see on kõik. Kuidas võid sa nii hirmsaid asju öelda? Sa ei tea, mis su suu räägib. Sa oled lihtsalt armukade ja halb. Ah! Tahaksin, et sa ise

armuksid. Armastus teeb inimesed heaks; mis aga sina ütlesid, oli kurjast.”

„Mina olen kuusteist aastat vana,” vastas tema, „ja tean, mis mu kohus on. Emast pole sul vähematki tuge. Tema ei oska sinu järele valvata. Praegu ei tahaks ma üldse Austraaliasse sõita. Kogu kupatise heidaksin heameelega kõrvale. Ja seda ma teeksingi, kui mitte leping poleks alla kirjutatud.”

„Oo, ära võta seda nii tõsiselt, Jim. Sina oled nende melodraamade kangelaste sarnane, milles ema nii väga armastab kaasa mängida. Ma ei taha sinuga riidu minna. Nägin teda ja teda näha tähendab täielikku õnne. Ärgem tülitsegem. Tean, sina ei teeks kunagi kellelegi halba, keda mina armastan, ega?”

„Muidugi seni mitte, kui sina teda armastad,” oli tusane vastus.

„Mina armastan teda igavesti!” hüüdis neiu.

„Ja tema?”

„Ka igavesti!”

„See olekski talle parem.”

Neiu pörkas temast eemale. Siis hakkas ta naerma ja pistis oma käe tema käsivarde, oli ta ju alles ainult poiss.

Marble Archi juures astusid nad omnibusse, mis viis nad nende kodu lähedusse Euston Roadile. Kell oli juba viis läbi ja Sibyl pidi enne etendust paariks tunniks voodi heitma. Jim nõudis seda. Ta ütles, temal oleks kergem tasta lahkuda, kui ema juures poleks. Ema oleks tingimata jälle korraldanud mõne etenduse, kuna aga poiss ei võinud kannatada mingisuguseid stseene.

Sibyli toas jätsid nad jumalaga. Poisi südames oli armukadedus ja äge, surmlilik viha selle võõra vastu, kes

oli tulnud, nagu näis, õe ja tema vahele. Aga kui tüdruku käed talle kaela langesid ja kui peened sõrmed sasisid ta juustes, siis läks ta süda pehmeks ja ta suudles õde tõsisel tundmusel. Pisarad tõusid tal silma mööda treppi alla astudes.

Ema ootas teda all. Ta urises poja ebatäpsuse pärast, kui see sisse astus. Poiss ei vastanud midagi, istus ainult lauda, et süüa oma lihtsat einet. Kärbsed surusid laua ümber ja ronisid mööda määrdinud lina. Omnibuste pöörinast ja troskade mürast hoolimata kuulis ta ometi ema hääle suminat, mis neelas tema viimased siinsed minutid.

Varsti lükkas ta taldriku kõrvale ja laskis pea kätele langeda. Ta tundis, temal oli õigus teada. Juba varemalt oleks pidanud temale ütlema, kui asi nõnda oli, nagu tema aimas. Tinaraskes hirmus pidas ema teda silmas. Mehaaniliselt voolasid sõnad ta huultelt. Katkine pitsist taskurätik värises ta sõrmede vahel. Kui kell lõi kuus, tõusis poiss ja läks ukse juurde. Seal pöördus ta ümber ja vaatas emale otsa. Nende pilgud läksid vastamisi. Ema silmis luges poeg metsikut palvet halastuseks. See ajas ta tulivihaseks.

„Ema, ma pean midagi küsima,” ütles ta. Ema pilk rändas ebamääraselt toas ringi. Ta ei vastanud midagi. „Räägi mulle tõtt. Mul on õigus seda teada. Olid sa minu isaga abielus?”

Ema ohkas sügavasti. See oli kergendusohje. Hirmus silmapilk, mida ta oli kartnud ööd ja päevad, nädalad ja kuud, oli käes, ja nüüd polnud tal enam vähematki hirmu. Tõeliselt oli ta teatud määral pettunudki. Küsimuse lihtne otsekoheus nõudis ka otsekohest vastust. Seisukord ei arenenud järk-järgult oma kõrgema tipuni. See

oli liiga igapäevane. Ta tuletas meelde mingit halba draamaproovi.

„Ei,” vastas ta ja imestas ise elu karmi lihtsust.

„Minu isa oli siis lurjus!” hüüdis poiss käsi rusikasse tõmmates.

Ema raputas pead. „Teadsin, ta ei olnud vaba. Me armastasime teineteist väga. Oleks ta elanud, siis oleks ta meie eest muretsenud. Ära räägi temast halba, mu poeg. Tema oli sinu isa ja dzhentlmen. Ta oli tõepoolest suurte sidemetega.”

Poja suust tuli vandesõna. „Minul isiklikult on see ükskõik,” hüüdis ta, „aga ära lase Sibyli... See on ju ka dzhentlmen, eks ole, kes teda armastab või ütleb, et ta armastab. Ka suurte sidemetega. arvan ma.”

Silmapilguks allus ema vastikule alandusetundmusele. Ta pea langes longu. Värisevate kätega pühkis ta silmi.

„Sibylil on ema,” lausus ta, „minul ei olnud.”

Poiss oli liigutatud. Ta astus ema juurde, kummarus ja suudles teda.

„Anna andeks, et ma sind oma küsimusega isast piinan,” ütles ta, „kuid ma ei võinud muidu. Pean minema. Ela hästi. Ära unusta, et sul on nüüd ainult üks laps, kelle järele valvata, ja usu, et kui see mees peaks minu õele halba tegema, siis saan ma teada, kes ta on, otsin ta üles ja tapan ta kui koera. Seda vannun ma.”

Ähvarduse liialdatud ägedus, seda saatev kirglik liigutus ning sõnade meeletu melodramaatilisus muutsid emale elu jälle tuntavamaks. Selle õhkkonnaga oli ta harjunud. Ta hingas vabamalt ja esimest korda mõne kuu jooksul imetles ta oma poega tõeliselt. Ta oleks tahtnud seda etendust pikendada samal tundmuste pinnal, kuid

poeg tegi kõigele järsku lõpu. Kohvrid pidi alla kandma, kaelaräti välja otsima. Majahoidja tuli ja läks toimetades. Voorimehega pidi tingima. Viimane silmapilk uppus igapäevasesse pisiasjusse. Ja uuesti ilmunud pettumuse-tundega lehvitas ema aknast oma rebenenud pitstaskurätti, kui tema poeg minema sõitis. Ta oli arvamisel, et suur silmapilk oli kasutamata jäänud. Aga ta lohutus jutustades Sibylile, kui kurvana ta oma elu tunneb sestsaadik, kui tal veel ainult ühe lapse järele on valvata. See ütlus oli tal meelde jäänud ja see meeldis talle. Ähvardusest ei lausunud ta sõnagi. Seda oli nii elavalt ja draamaatiliselt väljendatud. Ta tundis, et ühel ilusal päeval naeravad nad kõik selle üle.

KUUES PEATÜKK

„Teie olete vististi seda uudist kuulnud, Basil?” ütles lord Henry õhtul, kui Hallward kuhugi Bristol hotelli eraruumi juhutati, kus oli lõunalaud kaetud kolmele.

„Ei, Harry,” vastas kunstnik, ulatades oma kübara ja mantli kummardavale kelnerile. „Mis see siis on? Loodetavasti mitte midagi poliitilist? See mind ei huvita. Alamkojas leidub vaevalt keegi, keda maksaks maalida, küll aga kuluks nii mõnelegi pisut valget võõpa.”

„Dorian Gray on kihlatud,” ütles lord Henry ja vaatles ise oma kaaslast.

Hallward võpatas ja kortsutas siis kulmu. „Dorian kihlatud!” hüüdis ta. „Võimatu!”

„See on täiesti tõsi.”

„Kellega siis?”

„Mingisuguse väikese näitlejannaga.”

„Ma ei suuda seda uskuda. Dorian on selleks liiga mõistlik.”

„Dorian on selleks liiga tark, et üks või teine kord mitte rumalusi teha, armas Basil.”

„Abielu on vaevalt asi, mida võib teha üks või teine kord, Harry.”

„Välja arvatud Ameerikas,” oli lord Henry ükskõik-

selt nõus. „Kuid ma ei ütelnud, et ta oleks abielus. Ma ütlesin ainult kihlatud. Seal on suur vahe. Abiellumisest on mul selge mälestus, aga kihlusest pole mul midagi meeles. Kaldun arvamisele, et ma pole üldse kihlatud olnudki.”

„Aga mõtelge ometi Doriani seisust, seisukorda ja rikkust. Oleks ju meeletus naist võtta nii palju madalalt.”

„Tahate, et ta selle tüdruku endale kosiks, siis korrake talle seda, Basil. Siis teeb ta seda tingimata. Kui mees mõne rumala teo teeb, siis sünnib see ikka kõige õilsamate ajede tõttu.”

„Loodan, et see on hea tüdruk, Harry. Ma ei tahaks, et Dorian enda mõne alatu olendiga seoks, kes labastaks ta loomuse ja hävitaks ta mõistuse.”

„Oo, ta on enam kui hea, ta on ilus,” lausus lord Henry rüübates klaasist oma vermuti. „Dorian ütleb, ta olevat ilus, ja neis asjus eksib ta harva. Teie pilt on tema otsustusvõimet teritanud teiste välimuse kohta. Muu seas on tal ka see hea mõju olnud. Täna õhtul näeme seda neiut, kui poiss oma lubadust ei unusta!”

„Kas räägite tõsiselt?”

„Täiesti tõsiselt, Basil. Ma oleksin õnetu mõeldes, et ma peaksin kunagi olema tõsisem kui praegusel silmapilgul.”

„Kiidate siis teie seda heaks, Harry?” küsis kunstnik toas edasi-tagasi käies ja oma huult närvides. „Võimatu, et teie seda heaks kiidaksite. See on mingisugune rumal sõgedus.”

„Praegu ei kiida mina midagi heaks ega mõista ka hukka. Elule vastu panna oleks rumal seisukord. Me pole maailmas selleks, et uhkeldada oma kõlbeliste eelarva-

mustega. Mis ütlevad harilikud inimesed, seda ei pane ma tähele, nagu ei sega end ka kunagi meeldivate inimeste tegevusse. Kui keegi mind võlub, siis avaldagu ta oma isikut ükskõik mil viisil, ikka meeldib ta mulle. Dorian Gray hakkab ilusat tüdrukut armastama, kes mängib Juliati, ja tahab teda endale kosida. Miks mitte? Kuigi ta abielluks Messaliinaga, siis poleks ta ometi vähem huvitav. Teie teate, mina pole abielu eestvõitleja. Abielu peahalbus on selles, et ta teeb inimese ebaisekaks. Ebaisekad inimesed on aga värvita. Neis puudub isik. Siiski, on olemas loomused, mis abielu teeb komplitseeritumaks. Nemad säilitavad oma isekuse ja lisavad sellele mõne uue ise juurde. Nad on sunnitud enam kui ühte elu elama. Nad omandavad kõrgema organismi ja omada kõrget organismi on minu arust inimelu otstarve. Pealegi on igal kogemusel oma väärtus, ja mis ka abielu vastu võiks öelda, ometi on ta kogemus. Mina loodan, et Dorian Gray teeb sellest tüdrukust oma naise ja jumaldab teda kirglikult kuus kuud, siis aga võlub teda äkki keegi teine. Tema oleks siis imeline uurimuse.

„Teie ei usu ainustki sõna, mis te räägite, Harry, teie isegi teate seda. Kui Dorian Gray elu oleks rikutud, siis oleksite ise kõige kurvem. Te olete palju parem kui ise seda toonitate.”

Lord Henry naeris. „Põhjuseks, miks armastame teistest nii hästi mõelda, on see, et me kõik iseendid kardame. Optimismi aluseks on paljas hirm. Me peame endid õilsameelseiks, sest et me oma naabritele külge luuletame voorused, mis võivad meile enestele tulu tuua. Me kiidame pangapidajat, et võiksime oma arvest üle astuda, ja teerõovlis leiame head omadused lootuses oma taskuid päästa. Olen rääkinud ainult seda, mida arvan tõe-

liselt. Optimismi vastu on mul suurim põlgus. Mis aga puutub rikutud ellu, siis on rikutud ainult see elu, mille kasv on takistatud. Tahate mõnd loomust hävitada, siis tarvitseb teda ainult reformida. Tema abielu oleks muidugi rumalus, aga mehe ja naise vahel on ju teissuguseid ja huvitavamaid sidemeid. Nendeks aitan ma kindlasti kaasa. Neil on mooduse meeldivus. Kuid seal ongi Dorian ise. Tema ütleb teile rohkem kui mina seda võin.”

„Mu kallis Harry, mu kallis Basil, teie peate mõlemad mulle õnne soovima!” ütles poiss, kuna ta ise oma frakimantli, millel atlassiga vooderdatud tiivad, seljast viskas ja kordamööda sõprade käsi raputas. „Kunagi pole ma nii õnnelik olnud. Muidugi tuli see äkki: kõik tõeliselt imelised asjad tulevad nõnda. Ja ometi näib see ainuke asi olevat, mida ma kogu oma elu olen otsinud.”

Ta punetas erutusest ja meeleheast ning paistis äärmiselt ilusana.

„Loodan, et jääte alati õnnelikuks, Dorian,” ütles Hallward, „kuid ma ei või teile kunagi seda andeks anda, et te mulle kihlusest ei teatanud. Harryle te teatasite.”

„Ja mina ei või teile andestada, et jäite lõunasöögile hiljaks,” rääkis lord Henry vahele, pannes oma käe naeratades poisi õlale. „Tulge, istume lauda ja maitseme, mis see uus kokk siin suudab, ja siis jutustate meile, kuidas see kõik sündis.”

„Tõeliselt pole seal kuigi palju jutustada,” hüüdis Dorian, kui nad olid asunud väikese ümmariku laua ümber. „Kõik sündis lihtsalt nõnda. Kui ma eile õhtul teie juurest ära läksin, Harry, riietusin ma, sõin pisut lõunat selles väikeses itaalia restoranis Ruperti tänaval, kuhu teie mu kord viisite, ja läksin kella kaheksaks teatrisse. Sibyl mängis Rosalindet. Muidugi oli lavastus kole ja

Orlando hirmus. Kuid Sibyl! Te oleksite pidanud teda nägema! Kui ta sisse astus oma poisirõivais, oli ta lihtsalt imeline. Ta kandis samblakarva sametjakki, millel kaneelikarva varrukad, kitsaid pruune ristamisi paelustatud pükse, väikest kena rohelist mütsi, ehteks kullisulg, mida hoidis kalliskivi, ja paslikuga mantlit, millel tumepunane vooder. Kunagi pole ta mulle paistnud peenemana. Temas oli selle Tanagra kuju õrn ilu, mis seisab teie ateljees, Basil. Tema juuksed voogasid näo ümber, nagu raamiksid tumedad lehed kahvatut roosi. Mis puutub tema mängusse, noh, seda näete täna õhtul ise. Ta on lihtsalt sündinud kunstnik. Ma istusin rāpases loozhis täiesti võlutuna. Unustasin, et olen üheksateistkümnendal sajandil Londonis. Olin oma armsamaga kusagil kaugel metsas, mida keegi kunagi pole näinud. Kui etendus oli möödas, läksin ma näitelava taha ja rääkisin temaga. Kuna me kahekesi istusime, ilmus tema silmi pilk, mida ma varem seal kunagi polnud näinud. Minu huuled lähenesid tema omile. Me suudlesime teineteist. Ma ei suuda kirjeldada, mis ma sel silmapilgul tundsin. Mulle näis, nagu oleks kogu minu elu koondunud ainsaks roosikarvalise rõõmu punktiks. Tema värises kogu kehast ja võpatas nagu mõni valge nartsiss. Siis langes ta põlvile ja suudles mu käsi. Tunnen, et ma ei peaks seda kõike teile jutustama, kuid ma ei saa teisiti. Muidugi, meie kihlus on suur saladus. Tema pole sellest isegi oma emale rääkinud. Ma ei tea, mis mu hooldajad selle kohta ütlevad. Lord Radley läheb kindlasti viha pärast hulluks. Aga mis sest. Vähem kui aasta pärast saan ma täisealiseks ja siis võin teha, mis tahan. Ma talitasin ju õieti, Basil, võttes oma armsama luulest ja leides oma tulevase Shakespeare'i näidendeist? Huuled, mida õpetanud rääkima

Shakespeare, sosistasid oma saladuse minu kõrva. Rosalinde käed kallistasid mind ja ma suudlesin Julia huuli."

„Jah, Dorian, vististi on teil õigus," ütles Hallward pikkamisi.

„Täna kohtasite teda?" küsis lord Henry.

Dorian Gray raputas oma pead. „Ma jätsin ta Ardenni metsa ja leian ta Verona aiast uuesti."

Lord Henry maitstes mõttes oma vahuviina. „Misesugusel erilisel silmapilgul tähendasite teie abielule, Dorian? Ja mis ütles tema vastuseks? Võib-olla olete selle kõik unustanud."

„Kallis Harry, ma ei toimetanud seda ju nagu mõnd äriasja ja ma ei teinud ka mingit vormilikku ettepanekut. Ütlesin talle, et ma teda armastan, ja tema vastas, et tema pole väärt minu naiseks saama. Mitte väärt! Kogu maailm temaga võrreldes pole mulle mitte midagi."

„Naised on imeliselt praktilised," lausus lord Henry, „palju praktilisemad kui meie. Selletaolises seisukorras unustame meie ikka abielu mainida, aga nemad tuletavad meile seda meelde."

Hallward pani oma käe tema käele. „Laske olla, Harry. Teie pahandasite Doriani. Tema pole nagu teised mehed. Tema ei teeks kunagi kedagi õnnetuks. Tema loomus on selleks liiga peen."

Lord Henry vaatas üle laua. „Dorian ei pahanda minuga kunagi," vastas ta. „Mina esitasin oma küsimuse parimal põhjusel, tõepoolest ainukesel põhjusel, mis vabandab iga küsimuse — esitasin lihtsalt uudishimu ajel. Minul on teooria, et mitte meie pole need, kes kosivad, vaid seda teevad naised. Välja arvatud muidugi keskmise klassi elus. Aga keskmised klassid pole praegu sugugi moes."

Dorian Gray naeris ja viskas pea selga. „Teie olete tõesti parandamatu, Harry, aga mina ei võta seda südamesse. Teiega on võimatu kurjustada. Kui te Sibyl Vane'i näete, küllap siis tunnete isegi, et see mees, kes temale võiks haiget teha, peaks olema loom, süd ametu loom. Ma ei suuda mõista, kuidas võidakse küll seda häbistada, mida armastatakse. Mina armastan Sibyl Vane'i. Tahaksin asetada ta kuldalusele, et näha naist, kes on minu oma, maailma jumaldatuna. Mis on abielu? Murdmatu töötus. Sellepärast heidate tema üle nalja. Ah, ärge naljatage! Mina vajan murdmatu töötuse andmist. Tema usaldus teeb mu truuks ja tema usk muudab mu heaks. Temaga olles kahetsen ma kõike, mis teie mulle olete õpetanud. Mina saan teissuguseks kui see, millisena teie mind tunnete. Ma olen muutunud ja pelk Sibyl Vane'i käte puutumine paneb mu unustama teid ja teie eksitavaid, võluvaid, mürgiseid, joovastavaid teooriaid.”

„Ja need oleksid ...” küsis lord Henry võttes endale salatit.

„Oo, teie teooriad elust, armastusest ja lõbust. Üldse kõik teie teooriad, Harry.”

„Lõbu on ainuke vääriline ese, et tema kohta teooriat luua,” vastas see oma aeglasel, meloodilisel häälel. „Kuid kahjuks ei või ma oma teooriat tema kohta enese looduks pidada. Tema kuulub Loodusele, mitte minule. Lõbu on Looduse katsekivi, tema heakskiidu pits. Kui oleme õnnelikud, siis oleme ikka head, aga olles head pole me igakord õnnelikud.”

„Ah! Aga mida arvate heaga?” hüüdis Basil Hallward.

„Jah,” kajas ka Dorianilt, kes laskus toolil seljakile ja vaatas lord Henry poole üle raskete, purpurhuulsete

võhumõõga õite, mis seisid keset lauda, „mida arvate heaga, Harry?”

„Olla hea tähendab olla kooskõlas iseendaga,” vastas ta, puudutades viinaklaasi peent jalga oma kahvatute peeneotsaliste sõrmedega. „Lahkkõla tähendab sündi kooskõlaks teistega. Meie oma elu on tõeliselt tähtis asi. Mis aga puutub meie naabrite ellu, siis võib igauks, kes tahab olla silmakirjateener või vagatseja, selles oma kõlbeliste vaadetega ilutseda, aga tõeliselt ei puutu see meisse põrmugi. Pealegi, individualismil on kõrgem eesmärk. Moodne kõlblus tähendab oma ajajärgu mõõdupuu arvestamist. Mina aga arvan, et tõsisele kultuurinimesele on oma ajajärgu mõõdupuu arvestamine suurim eba-kõlblus.”

„Aga kindlasti peab see, kes elab ainult iseendale, Harry, selle eest kohutavat hinda maksma?” arvas kunstnik.

„Jah, tänapäev peame kõige eest liiga kallilt maksma. Mina arvan, vaeste suurim kurbloolus on selles, et nad ei või midagi muud endale lubada kui aga enesesalgamist. Ilusad patud, nagu ka ilusad asjad, on rikkaste eesõigus.”

„Peab maksma millegi muuga, mitte rahaga.”

„Millega siis, Basil?”

„Oo! Võib-olla kahetsuspiinadega, kannatusega... noh, languse teadvusega.”

Lord Henry kehtas õlgu. „Armas poiss, keskaja kunst on ilus, aga keskaja tundmused on ajast ja arust. Muidugi, neid võib luules kasutada. Aga siis võime luules tarvitada ainult seda, millel pole enam paika tege-likus elus. Usu, ükski tsiviliseeritud inimene ei kahetse oma lõbu, nagu ka tsiviliseerimatu ei tea, mis on lõbu.”

„Mina tean, mis on lõbu,” hüüdis Dorian Gray. „See on, kui kedagi jumaldada.”

„See on kindlasti parem kui olla ise jumaldatud,” vastas lord, mängides puuviljaga. „Olla jumaldatud läheb tüütuks. Naised talitavad meiega sagedasti, nagu talitab inimsugu oma jumalatega: nad austavad meid ja piinavad alatasa nõudmisega, et me nende heaks midagi teeksite.”

„Mina ütleksin, et mis nad ka meilt nõuavad, enne on nad seda kõike meile andnud,” ütles poiss tõsiselt. „Nemad loovad meie loomuses Armastuse. Neil on õigus seda tagasi nõuda.”

„See on päris tõsi, Dorian,” hüüdis Hallward.

„Miski ei ole päris tõsi,” ütles lord Henry.

„See on,” rääkis Dorian vahele. „Seda peate möönma, Harry, et naised annavad meestele nende elukulla.”

„Võimalik,” ohkas see, „kuid paratamata nõuavad nad selle sootuks peene rahana tagasi. See on tüütu. Naised vaimustavad meid meistriteosteks, nagu ütles seda millalgi keegi teravmeelne prantslane, kuid ikka takistavad nad meid samu teoseid loomast.”

„Harry, teie olete hirmus! Ma ei tea, miks ma teid nii väga armastan.”

„Teie armastate ka tulevikus ikka mind, Dorian,” vastas ta. „Tahate ehk kohvi, mu sõbrad? Kelner, tooge kohvi, konjakit ja sigarette. Ei, sigarette pole vaja, neid mul on. Basil, ma ei või lubada, et te sigarit suitsetate. Võtke sigaret. Sigaret on täiusliku lõbu täiuslik tüüp. Ta on peen ja ei rahulda sind. Mida muud võiks veel soovida. Jah, Dorian, teie armastate mind ka tulevikus ikka. Mina esildan teile kõik patud, mille teostamiseks on teil endal puudunud julgus.”

„Mis lollust te ometi räägite, Harry!” hüüdis poiss, võttes tuld leekipurskavalt hõbelohelt, mille kelner lauale

toonud. „Lähme teatrisse. Sibylit näitelaval nähes saate uue eluideaali. Tema esildab teile midagi, mida te varem kunagi pole tundnud.”

„Mina olen kõike tundnud,” ütles lord Henry väsinud pilguga silmis, „aga siiski olen alati valmis uueks elamuseks. Ometi kardan, et minule igatahes ei leidu seal midagi selletaolist. Siiski, teie imelik tüdruk ehk vapustab mind. Mina armastan näitlemist. See on palju reaalsem kui elu. Lähme. Dorian, teie tulete minuga. Kahju, Basil, aga minu kaarikus on ruumi ainult kahele. Peate endale troska võtma.”

Nad tõusid ja ajasid mantlid selga, juues seistes oma kohvi. Kunstnik oli vaikne ja endasse süvenenud. Teda valdas tusk. Ta ei võinud seda abielu kannatada ja ometi tundus see temale paremana kui nii mõnigi asi, mis oleks võinud sündida. Mõne minuti pärast läksid nad kõik trepist alla. Kunstnik sõitis üksinda, nagu kokku lepitud, ja sõites vaatles ta eeskihutava kaariku helendavat tuld. Imelik kaastundmus valdas ta. Ta tundis, Dorian Gray ei saa temale enam kunagi selleks, mis ta oli talle minevikus. Elu oli nende vahele astunud... Tema silmad tumenesid ja rahvaga täidetud helendavad tänavad loorusid tema pilgu ees. Teatri juurde jõudes tundus talle, et ta on saanud aastaid vanemaks.

SEITSMES PEATÜKK

Millegipärast oli saal sel õhtul rahvast täis ja lihav juudi direktor, kes neid lävel kohtas, säras kõrvast kõrvani värisevas õlitatud naeratuses. Mingisuguse tähtsa roomavusega saatis ta nad nende loozhi, vehkides oma kalliskivistatud käega ning rääkides kilaval häälel. Dorian Gray'le oli ta täna jälgim kui kunagi varemalt. Ta tundis, nagu oleks ta tulnud Mirandat vaatama ja kohanud Calibani. Lord Henryle sellevastu meeldis ta. Vähe-malt kinnitas ta seda ja tahtis tingimata tema kätt suruda, öeldes talle, tema olevat uhke tutvudes mehega, kes on leidnud tõelise geeniuse ning läinud pankrotti luuletaja pärast. Hallward'ile pakkus lõbu vaadelda all saalis olevaid nägusid. Kuumus oli hirmus lämmatav ja ilmatu suur kroonlühter säras määratu neitsisõlana, millel õilmeleheks kollased tuled. Poisid galeriil olid oma kuued ja vestid seljast maha ajanud ning nad rinnatisele ladunud. Nad rääkisid isekeskis üle teatri ja jagasid oma apelsine mükitud tüdrukutega, kes nende kõrval istusid. Mõned naised naersid all saalis. Nende hääled olid hirmus lõikavad ja ebameeldivad. Einelauast kostis pudelikorkide tõmbamine.

„Missugune paik oma jumalanna leidmiseks!“ ütles lord Henry.

„Jah,“ vastas Dorian Gray. „Siit leidsin ta ning ta on jumalikum kui kõik muu, mis elab. Tema mängu vaadates unustate kõik muu. See lihtne, harimatu rahvas saab hoopis teiseks, niipea kui ta näeb teda näitelaval. Nad istuvad vaikselt ja vaatavad teda. Nad nutavad ja naeravad, nagu tema seda neilt soovib. Ta teeb oma publiku viiulina vastukõlavaks. Tema hingestab nad ja siis tundub, nagu oleksid nad meiega samast lihast ja verest.“

„Samast lihast ja verest nagu meigi! Oo, loodan, et mitte!“ hüüdis lord Henry, kes silmitses binokliga galeeripublikut.

„Ära pane teda tähele, Dorian,“ ütles kunstnik. „Ma mõistan, mis te arvate, ja minul on sellesse tüdrukusse usku. Kõik, mida teie armastate, peab olema imeline, ja tüdruk, kes mõjub nagu kirjeldate, peab olema peen ja õilis. Oma ajajärku hingestada — see on, mida maksab teha. Kui see tüdruk võib anda hinge neile, kes on elanud ilma selleta, kui ta suudab luua ilutundmuse inimestes, kelle elu on olnud räpane ja inetu, kui ta võib kiskuda neilt nende isekuse ja anda neile pisarad teiste valu pärast, võib ta seda, siis on ta teie jumaldamise, siis on ta kogu maailma jumaldamise vääriline. See abielu on täiesti õige. Alguses ei arvanud ma seda nõnda, aga nüüd olen nõus. Jumalad on Sibyl Vane'i teie tarvis loonud. Ilma temata poleks te täiuslik.“

„Täna, Basil,“ vastas Dorian Gray tema kätt surudes. „Ma teadsin, et teie mind mõistate. Harry on nii küüniline, et ajab mulle hirmu peale. Aga juba algas orkester. Ta on päris kole, kuid ta mängib ainult minutit viis. Siis tõuseb eesriie ja te näete tüdruku, kellele mina tahan anda kogu oma elu, kellele olen andnud kõik, mis leidub minus head.“

Veerand tundi hiljem ilmus näitelavale Sibyl Vane haruldaset suure käteplaksutuse saatel. Õige, ta oli tõesti väga kena välimusega — üks meeldivamaid olevusi, keda lord Henry kogu oma elus näinud. Midagi hirvelist oli tema pelglikus ilus ja pärani aetud silmis. Kergete puna, nagu oleks see roosi vari hõbepeeglis, ilmus ta palgeile, kui ta vaatas seda täit ja vaimustatud maja. Ta astus mõne sammu tagasi ja tema huuled näisid värisevat. Basil Hallward kargas jalule ja hakkas käsi plaksutama. Liikumata, nagu unes istus Dorian Gray ja vahtis neiut. Lord Henry uuris teda läbi binokli ja lausus: „Kena! Kena!”

Näitelava kujutas Capuleti maja eesruumi ja ühes Mercutio ning oma teiste sõpradega astus sisse Romeo palverändaja ülikonnas. Orkester mängis mõne takti ja tants algas. Inetult ja viletsalt riietatud teiste näitlejate seas liikus Sibyl Vane nagu mõni olend, kes kuulub kuhugi peenemasse maailma. Tantsides hõljus ta keha nagu taim voolavas vees. Tema kaela joonestik tuletas meelde valget liiliat. Tema käed tundusid olevat külmast elevaldiluust.

Kuid ta oli imeliselt ükskõikne. Ta ei avaldanud vähematki rõõmu, kui ta silmad tabasid Romeod. Vähesed sõnad, mis tal öelda:

Hea palverändur, asjatu su rutt
Nii laita kätt, mis vaga austust näitab;
Sest puutuda võib rändur püha kätt,
See pigistus tal suudlus' aset täidab —

ja lühike kahekõne, mis sellele järgneb, väljendati läbi ja läbi kunstlikul viisil. Hääli oli suurepärase, kuid tooni suhtes oli see täiesti vale. Sel puudus värv, nii et luule kaotas kogu oma elu. Ta muutis kire ebareaalseks.

Dorian Gray muutus teda vaadates kahvatuks. Ta oli jahmunud ja hirmunud. Kumbki sõber ei sõandanud talle sõnagi lausuda. Tüdruk näis nende arvates täiesti andetu olevat. Nad olid hirmsasti pettunud.

Ometi tundsid nad, et iga Julia katsekiviks on rõdu-steen teises aktis. Nad jäid seda ootama. Ebaõnnestus ta ka seal, siis ei olnud temas midagi.

Kuuvalgele ilmudes oli ta imeilus, seda ei võinud salata. Kuid tema mängu teaterlikkus oli väljakannatamatu ja läks jätkates aina halvemaks. Tema liigutused muutusid hirmus tehtuiks. Ta üllirõhutas iga öeldavat sõna. Ilus katkend:

Sa tead, öö pime loorib nagu mul,
Palg neitsi muidu häbis punastaks
Neist sõnust, mis ma rääkind sellel ööl —

kanti ette piinliku täpsusega, nagu oleks ettekandja koolitüdruk, keda on õpetanud mõni teise järgu ilulugemise professor. Kui ta kummardus üle rõdu ja jõudis nende imeliste ridade juurde:

Ehk sinust rõõmu küll,
Ei tänaõisest leppes rõõmu mul:
Ta liiga järsk, liig oot'mata, liig äkki,
Liig nagu pikne, mis veel enne kaob,
Kui öelda võib: „Väik lööb!”
Head ööd, mu arm!
Me armupungast õhus kuumavas
Las' võrsub uueks kohtamiseks kaunis lill —

siis rääkis ta need sõnad nõnda, nagu poleks neil tema kohta mingit tähendust. See polnud närvilisus. Otse sellevastu näis ta enda üle täiesti valitsevat. See oli lihtsalt halb mäng. Ta ebaõnnestus täielikult.

Isegi harilik, harimata publik all saalis ja galeriil kaotas huvi mängu vastu. Inimesed läksid rahutuks ja hakkasid valjusti rääkima ning vilistama. Juudi direktor, kes seisis esimeste ridade taga, trampis ja vandus tulises vihas. Ainuke inimene, kes rahulikuks jäi, oli näitlejanna ise.

Pärast teist vaatust läks lahti sisistamistorm ja lord Henry tõusis oma toolilt ning ajas mantli selga. „Ta on väga ilus, Dorian,” ütles ta, „kuid ta ei mõista mängida. Lähme.”

„Mina vaatan mängu lõpuni,” vastas poiss karmil, kibedal häälel. „Mul on hirmus kahju, et raikasin teil õhtu, Harry. Palun vabandust teilt mõlemalt.”

„Kallis Dorian, mina tahaksin arvata, et miss Vane on haige,” rääkis Hallward vahele. „Me tuleme mõni teine õhtu.”

„Sooviksin, et ta oleks haige,” oli poiss nõus. „Kuid mulle näib, ta on lihtsalt ükskõikne ja külm. Ta on põhjani muutunud. Eile õhtul oli ta suur kunstnik. Täna õhtul on ta ainult harilik keskpärane näitlejanna.”

„Ärge rääkige nõnda sellest, keda armastate, Dorian. Armastus on imelisem asi kui Kunst.”

„Nad mõlemad on lihtsad jäljendusvormid,” tähendas lord Henry. „Kuid lähme, Dorian, teie ei peaks enam kauemaks siia jääma. Halba näitlemist näha ei ole kõlbeliselt soovitav. Pealegi arvan ma, teie abikaasal pole ometi vaja näidelda. Mis oleks siis sellest, et ta mängib Juliati nagu puunukk. Ta on väga meeldiv, ja kui ta elust niisama vähe teab nagu näitlemisest, siis on ta vaimustav kogemus. On ainult kaht tõugu inimesi, kes võluvad — ühed teavad absoluutselt kõik ja teised ei tea absoluutselt mitte midagi. Armuline taevas, mu kallis poiss,

ärge tehke nii traagilist nägu! Saladus nooreks jääda on — hoiduda ebakõlvulisest erutusist. Tulge minu ja Basiliga klubisse. Me suitsetame seal sigarette ja joome Sibyl Vane'i iluks. Ta on ilus. Mida tahaksite veel?”

„Minge ära, Harry,” hüüdis poiss. „Tahaksin üksi olla, Basil, te peate minema. Ah! Eks te näe, et mu süda lõhkeb?”

Palavad pisarad tungisid tal silma. Ta huuled värisid ja ta tormas loozhi taguseina, toetus selle vastu ja kattis oma näo kätega.

„Lähme, Basil,” ütles lord Henry imeliku õrnusega hääles; ja mõlemad noormehed läksid üheskoos välja.

Varsti pärast seda süttisid tuled näitelaval ja eesriie tõusis kolmandaks vaatuseks. Dorian Gray istus uuesti oma paigale. Ta paistis kahvatuna, uhkena ja ükskõiksena. Etendus venis edasi ja tundus lõpmatuna. Pooled inimesed läksid välja, naerdes ja trampides oma raskete saabastega. Kogu etendus oli nurjas. Viimane vaatust mängiti peaaegu tühjadele pinkidele. Eesriie langes naerukihina ja urina saatel.

Dorian Gray tormas taha riietumisruumi. Tüdruk seisis seal üksi, näol võidurõõmu helk. Ta silmad leegitsesid imelises tules. Teda piiras midagi säravat. Avatud huuled naeratasid millestki saladuslikust.

Kui Dorian sisse astus, vaatas neiu temale otsa ja tema näkku ilmus lõpmata rõõmu ilme. „Kui halvasti ma täna mängisin, Dorian!” hüüdis ta.

„Hirmsasti!” vastas noormees ja vahtis teda jahmunult. „Hirmsasti! See oli kole! Olete haige? Teil pole aimugi, mis see oli. Teil pole vähematki aimu, mis mina kannatasin.”

Tüdruk naeratas. „Dorian,” vastas ta, venitades

noormehe nime meloodiliselt muusikalise häälega, nagu oleks see tema huulte punastele õilmelehtedele magusam kui mesi — „Dorian, teie oleksite pidanud mõistma. Aga te mõistate ometi nüüd, eks ole?”

„Mida siin mõista?” küsis poiss pahaselt.

„Miks ma täna nii halb olin. Miks olen ka tulevikus alati halb. Miks ma ei saa enam kunagi hästi mängida.”

Dorian kehitas õlgu.

„Teie olete haige, arvan ma. Haigena ei oleks pidanud te mängima. Teie teete end naeruväärseks. Minu sõpradel oli igav. Minul oli igav.”

Neiu nagu ei kuulanudki teda. Rõõmu pärast oli ta otse ümber muudetud. Teda valdas õnnejoovastus.

„Dorian, Dorian!” hüüdis ta. „Kui ma teid veel ei tundnud, siis oli näitlemine minu elu ainuke tõelisus. Ainult teatris elasin ma tõepoolest. Mõtlesin, et see kõik on tōsi. Ühel õhtul olin Rosalinde, teisel Portia, Beatrice rõõm oli minu rõõm ja Cordelia valu oli minu valu. Mina uskusin kõike. Harilikud inimesed, kes minuga mängisid, paistsid mulle nagu jumalad. Värvitud seinad olid minu maailm. Ma tundsin ainult varje ja pidasin neid reaalseiks. Siis tulite teie — oo, mu ilus arm! — ja vabastasite mu hinge vanglast. Teie õpetasite mulle, mis tõelisus on tõeliselt. Täna õhtul esimest korda kogu oma elus nägin ma tühise teatrimaailma õõnsust, valet ja naeruväärsust, mille keskel ma alati olin mänginud. Täna õhtul esimest korda mõistsin ma, et Romeo oli inetu, vana ja värvitud, et kuuvalgus aias oli vale, et lavastus oli labane ja sõnad, mis ma pidin rääkima, olid ebareaalsed, sest nad polnud mitte minu sõnad, mitte need, mida mina tahtsin öelda. Teie tõite mulle midagi kõrgemat, midagi, millega võrreldes kunst on ainult vastuhelk. Teie õpeta-

site mind mõistma, mis on armastus tõeliselt. Minu armsam! Minu armsam! Prints Vōluja! Eluvürst! Ma olen varjudest tüdinud. Teie olete mulle rohkem kui kogu kunst kunagi võib olla. Mis on mul tegemist mõne näidendi nukkudega? Täna õhtul siia tulles ei mõistnud ma veel, kuidas see kõik minust on ära langenud. Mina arvasin, et pidin imeliseks muutuma, aga ma leidsin, et ma ei suuda midagi. Äkki koitis mul hinges, mida see kõik peab tähendama. Selles teadvuses oli mulle midagi imeelist. Kuulsin nende sisistamist ja ma naeratasin. Mis võisid nemad teada armastusest nagu meie oma? Võtke mind siit ära, Dorian — võtke mind enesega sinna, kus oleksime ainult kahekesi. Ma vihkan näitelava. Ma võin mängida tundmust, mida mul ei ole, aga ma ei või mängida tundmust, mis mind põletab tulena. Oh, Dorian, Dorian, kas nüüd mõistate, mis see tähendab? Isegi kui ma seda võiksin, siis oleks see mulle pühaduse rüvetamine — mängida armastust, Teie õpetasite mind seda mõistma.”

Dorian laskus sohvale ja pööras oma näo kõrvale. „Teie tapsite mu armastuse,” pomises ta.

Neiu vaatas teda imestuses ja naeris. Noormees ei vastanud. Neiu astus tema juurde ja silitas oma väikeste sõrmedega tema juukseid. Ta põlvitas istuja juurde ja surus selle käed oma huulile. Dorian kiskus oma käed ära ja värin raputas tema keha.

Siis kargas ta üles ja läks ukse juurde. „Jah,” karjus ta, „teie tapsite mu armastuse. Enne erutasite mu kujutlusjõudu, nüüd ei suuda te erutada isegi mu uudishimu. Teie lihtsalt ei avalda enam mingit mõju. Mina armastasin teid, sest teie olite imeline, teil oli geenius ja mõistus, teie teostasite suurte luuletajate unistusi ja andsite kuju ning sisu kunsti varjudele. Selle kõik olete

nüüd endast heitnud. Teie olete pealiskaudne ja rumal. Mu jumal! Kui rumal olin ma teid armastades! Missugune hullumeelne pidin ma olema! Praegu pole te mulle enam midagi. Mina ei taha teid enam kunagi näha. Ma ei taha teist enam kunagi mõelda. Kunagi ei võta ma enam teie nime suhu. Teie ei mõista, mis te mulle olite ükskord. Ah, ükskord... Oo, ma ei suuda seda mõtet kannatada! Tahaksin, et ma poleks kunagi teid näinud! Teie röövisite minult mu eluluule. Kui vähe taipate teie armastust, öeldes, tema hävitavat teie kunsti! Ilma teie kunstita pole te midagi. Mina oleksin teid teinud kuulsaks, hiilgavaks, suurepäraseks. Maailm oleks teid jumaldanud ja teie oleksite kandnud minu nime. Aga mis olete nüüd? Ilusa näoga kolmanda järgu näitlejanna."

Tüdruk muutus valgeks ja värises. Ta surus oma käed kokku ja tema hääl peatus nagu kurgus. „Teie ei mõtle seda tõsiselt, Dorian?” lausus ta. „Te näitlete.”

„Näidelda! Selle jätan teie ülesandeks. Teie teete seda nii hästi,” vastas ta kibedalt.

Neiu tõusis oma põlvilt ja paluva valuilmega näos astus ta üle toa noormehe juurde. Ta puutus selle kätt ja vaatas talle silma. Noormees tõukas ta tagasi.

„Ärge puutuge mind!” karjus ta.

Tasane oie tõusis neiu rinnast ja ta langes noormehe jalge ette, lamades seal tallatud lillena.

„Dorian, Dorian, ärge jätke mind maha!” sosistas ta. „Mul on nii kahju, et ma hästi ei mänginud. Kogu aeg mõtlesin ju teist. Kuid ma tahan püüda, tõepoolest, ma tahan püüda. See tuli kõik nii äkki minu üle, see armastus teie vastu. Arvan, ma poleks seda kunagi tundnud, kui teie mind poleks suudelnud — kui meie teineteist poleks suudelnud. Suudle mind veel, mu armsam.

Ärge minge minu juurest ära. Mu vend... Ei, mis sest. Tema ei arvanud seda. Ta naljatas... Kuid teie, oo! kas te siis seda tänast õhtut ei või mulle andeks anda? Ma tahan tublisti tööd teha ja ennast parandada katsuda. Ärge olge minule julm, sest ma armastan teid üle kõige maailmas. Pealegi ainult üks kord ei meeldinud ma ju teile. Kuid teil on täiesti õigus, Dorian. Mina oleksin pidanud end rohkem kunstnikuna näitama. Ma talitsin rumalasti ja ometi ei võinud ma sinna midagi parata. Oo, ärge jätke mind maha, ärge jätke mind maha!”

Kirglik nutuhoog raputas ta keha. Haavatud loomana roomas ta põrandal ja Dorian Gray oma ilusate silmadega vaatas alla tema peale ning tema voolitud huuled tõmbusid toredaks põlgusejooneks. On ikka midagi naeruväärset nende inimeste tundmustes, keda me enam ei armasta. Sibyl Vane paistis talle põhjatult melodramaatilisena. Tema ohked ja pisarad tüütasid teda.

„Mina lähen,” ütles Dorian viimaks oma külmal, selgel häälel. „Ma ei tahaks halb olla, kuid ma ei või teid enam näha. Ma olen teis pettunud.”

Neiu nuttis vaikselt ja ei vastanud, ta roomas ainult lähemale. Pimesi sirutas ta oma väikesed käed, mis näisid otsivat noormeest. See pöördus kannal ümber ja lahkus toast. Mõne silmapilguga oli ta teatrist väljas.

Kuhu ta läks, seda teadis ta vaevalt. Pärast mäletas end kõndinud olevat läbi tumedalt valgustatud tänavate, mööda kõrgeist mustavarjulisist väravavõlvistikest ja inetuist majadest. Kähiseva häälega ja kareda naeruga naised olid talle järele hõiganud. Hiigelahvidena olid temast möödunud joodikud vandudes ja endamisi mõnades. Ta oli näinud lävedel kükitamas veidraid lapsi ja tumedailt hoovidelt oli ta kuulnud karjatusi ning vandumist.

Hämarikul leidis ta enda Covent Gardeni juurest. Pimedus kadus ja nõrga valgusega ülekallatuna õnustus taevas toredaks pärliks. Ilmatu suured vankrid mürisesid pikkamisi nokutavate liiliatega läbi hiilgavate, tühjade tänavate. Õhk oli lämmatav lilledel lõhnast ja nende ilu näis talle toovat valu vaigistust. Ta läks turule ja vaatas, kuidas inimesed oma vankreid tühjendasid. Keegi valgerüüline aednik pakkus talle kirsse. Ta tänas ja imestas väga, miks aednik raha ei tahtnud võtta, ja hakkas siis ükskõikselt sööma. Kirsid olid keskööl korjatud ja kuu jahedus oli tunginud nende sisemusse. Tema eest läks läbi pikk rida poisse vöödiliste tulpide ja kollaste ning punaste rooside korvidega, otsides enestele teed suurte nefriitroheliste keeduvilja-hunnikute keskel. Hallide, päikesekõrvetatud sammastega värvavõlvistikus logeles kari näruseid paljapealisi tüdrukuid, kes ootasid oksjoni möödumist. Teised olid kogunenud Piazza kohviku pöörduks juurde. Rasked veohobused läksid trampides mööda kõvu kive, väristades oma kuljuseid ja rakmeid. Mõned juhid olid kotivirnale magama uinunud. Toitu otsides jooksid vikerkaarevärviliste kaelte ja roosade jalgadega tuvid mööda maad.

Natukese aja pärast hüüdis ta voorimehe ja sõitis koju. Silmapilguks peatus ta lävel ja laskis silmad ümber käia vaikselt platsil tema tühjade suletud akende ja nende silmatorkavate eesriietega. Taevas oli praegu puhas opaal ja majakatused helkisid hõbedana temale vastu. Mõnest vastasseisvast korstnast tõusis peen suitsujuga. Violetse lindina keerles see läbi pärlmutrilise õhu.

Kusagilt doodzhi pargaselt saadud ilmatu suures veneetsia laternas, mis rippus suure, tammepuuga vooderdatud eesruumi laes, loitis alles kolm gaasituld: nad paistsid peente siniste õilmelehtedena, mida raamis valge

leek. Ta kustutas need, ja visanud kübara ning mantli lauale, läks läbi raamatukogu oma magamistoa poole, mis asus esimesel korral ja oli suur kaheksanurkeline ruum; oma vasttekinud toredustundmuses oli ta ise lasknud selle dekoreerida ja oli ta katnud haruldaste renessansi-aegsete gobeläänidega, mis olid leitud kusagilt Selby Royali katusekambrist. Ukse käepidet pöörates langes ta pilk pildile, mille Basil Hallward temast maalinud. Üllatatult pörkas ta tagasi. Siis astus ta pisut jahmununa oma tuppa. Kui oli võtnud lille oma kuue nõõpaugust, lõi ta kõhklema. Viimaks läks ta tagasi, astus pildi juurde ja uuris seda. Tumedas valguses, mis tungis läbi koorekarva siideesriiete, paistis pilt nagu pisut muutununa. Näoilme näis teisenä. Oleks võinud öelda, et suu ümber oli tekkinud julm joon. See oli tõesti imelik.

Ta pöördus ümber, läks akna juurde ja tõmbas eesriide üles. Lai koiduvalgus voolas tuppa ja peletas fantastilised varjud värisevaina tumedaisse nurkadesse. Kuid imelik pildi ilme, mida ta oli esiti tähele pannud, näis viibivat ja isegi veel selgemaks muutuvat. Värisev, kõrvetatav päikesevalgus näitas julmuse jooni suu ümber nii selgesti, nagu vaatleks ta pärast mingisugust hirmsat sündmust oma nägu peeglis.

Ta võpatas ja võttes laualt elevandiluust Amorettesse raamitud peegli, lord Henry kingituse, heitis ta kärsitu pilgu poleeritud sügavusse. Ainuski selline joon ei inestanud tema punaseid huuli. Mis pidi see tähendama?

Ta hõõrus oma silmi ja astus otse pildi juurde, teda seal uuesti uurides. Maalis endas kui niisuguses polnud vähematki muudatust märgata ja ometi polnud kahtlust, et kogu ilme oli teisenenud. See polnud ainult tema kujutelm, vaid kohutavalt selge tõsiasi.

Ta laskus tugitoolile ja hakkas mõt'ema. Akki turgatas tal pähe, mis ta oli ütelnud Basil Hallward'i ateljees sel päeval, kui pilt sai lõplikult valmis. Jah, seda mäletas ta selgesti. Ta oli avaldanud hullumeelse soovi, et tema ise peaks jääma nooreks, kuna pilt vananeks; et tema enese ilu seisaks rikkumata, kuna aga nägu lõuendil kannaks tema kirgede ja pattude koormat; et maalitud kuju inestaksid kannatuse ja mõtte jooned, kuna temas endas säiliks kogu tema õitsev nooruse meeldivus ja armsus, mis talle just praegu oli nii mõistetavaks saanud. Ega ometi tema soov täide lähe? Niisugused asjad on võimatud. Hullumeelsus oleks sellest mõeldagi. Ja ometi seisis pilt praegu tema ees, julmuse jooned suu ümber.

Julmus! Oli ta siis julm olnud? See oli ju tüdruku, mitte tema süü. Tema oli tast unistanud kui suurest kunstnikust ja o'i andnud talle oma armastuse, sest ta pidas teda suureks. Siis pettus ta temas. Ta oli pealiskaudne ja väärtusetu. Ometi valdas teda lõpmatu kahetsus mõeldes, kuidas neiu tema jalge ees oli lamanud ja väikese lapsena nuuksunud. Tal tuli meelde, kui ükskõikselt ta teda seal oli vaadelnud. Miks oli ta niisugusena loodud? Miks oli temale niisugune hing antud? Kuid ka tema oli kannatanud. Kolme koleda tunni jooksul, mil kestis mäng, oli ta elanud valuga täidetud sajandeid, piinarikkaid aastatuhandeid. Tema elu oli ometi niisama palju väärt kui neiu. Kui tema oli neiu haavanud eluks ajaks, siis oli neiu tema silmapilguks rikkunud. Pealegi olid naised valude kannatamiseks kohasemad kui mehed. Nemad elasid tundmuseerutusist ja mõtlesid ainult neist. Armukesti soetades teevad nad seda ainult selleks, et neil oleks keegi, kellega stseene korra'dada. Lord Henry oli talle seda ütelnud ja tema ometi teab, mis on naine. Miks

peaks ta siis Sibyl Vane'i pärast muretsema? Tema polnud talle praegu enam midagi.

Aga portree? Mis pidi sellest arvama? Tema hoidis oma algkuju elusaladust ja jutustas tema elulugu. Tema oli teda õpetanud armastama iseenda ilu. Õpetab ta ehk teda põlgama ka iseenda hinge? Vaatab ta veel kunagi teda?

Ei, see pidi olema ainult viirastus, mille löid tema segatud meeled. Veedetud hirmus öö oli jätnud järele nägemused. Akki oli langenud tema peaaajule see tulipunane laik, mis ajab inimesed hulluks. Portree polnud muutunud. Pöörane oli seda mõeldagi.

Kuid see vaatles teda, vaatles oma ilusa rikutud näo ja julma naeratusega. Tema heledad juuksed helkisid varases päikesepaistes. Tema sinised silmad kohtasid noormehe omi. Teda valdas lõpmatu haletsus mitte iseenda, vaid oma maalitud kuju pärast. See oli juba muutunud ja pidi muutuma veelgi. Tema kuld pidi närtsima halliks. Tema punased ja valged roosid pidid surema. Iga tema tehtud patu pärast pidi mõni laik varjama ja rikkuma tema ilu. Aga tema ei patusta. Muutunud või muutumatu pilt oleks tema südametunnistuse nähtav kuju. Tema paneb kiusatusele vastu. Lord Henryga ei saaks ta enam kokku — igatahes ei kuulaks ta enam tema peene-mürgilisi õpetusi, mis olid Basil Hallward'i aias esimest korda äratanud temas kire võimatute asjade järele. Tema läheb Sibyl Vane'i juurde tagasi, lepib temaga ära, abiellub temaga, katsub teda uuesti armastada. Jah, tema kohus oli nõnda talitada. Sibyl pidi küll rohkem kannatama kui tema ise. Vaene laps! Tema oli talle olnud isekas ja julm. Võluvus, mida ta neiu oli saanud, tuleks tagasi. Kahekesi üheskoos oleksid nad õnnelikud. Tema elu neiuiga oleks ilus ja puhas.

Ta tõusis toolilt ja tõmbas suure sirmi pildi ette, ise värisedes teda nähes. „Kui kole!” lausus ta endamisi ja astus klaasukse juurde ning avas selle. Välja rohule astunud, hingas ta sügavasti. Värske hommikuõhk näis peletavat kõik tema tumedad kired. Ta mõtles ainult Sibylist. Nõrk endise armastuse vastukaja pöördus temasse tagasi. Ikka ja jälle kordas ta neiu nime. Linnud, kes laulsid kastemärjas aias, näisid jutustavat temast lilledele.

KAHEKSAS PEATÜKK

Ta ärkas alles hilja pärast lõunat. Teener oli juba mitu korda kikivarbail tuppa hiilinud vaatama, kas ta ehk juba end liigutab, ja ta imestas, mis küll paneb noorhärra nii kauaks magama. Viimaks helistati ja Victor astus vaikselt sisse, kandes teetassi ja pakki kirju, mõlemad Sèvres'i portselanist kandmikul, ja tõmbas kõrvale oliivikarva siidised, särava sinivoodriga eesriided kõigi kolme akna eest.

„Monsieur magas täna hommikul hästi,” ütles ta naeratades.

„Mis kell on, Victor?” küsis Dorian Gray uniselt.

„Veerand kaks, monsieur.”

Kui hilja! Ta tõusis istukile, ja rüübanud pisud teed, hakkas kirju lugema. Üks oli lord Henrylt ja toodud käsitsi täna hommikul. Ta viivitas silmapilgu ja pani selle siis kõrvale. Teised avas ta ükskõikselt. Neis leitudid harilikud kaardikollektsioonid, kutsed lõunasöögile, piletid eranäitustele, headtegevate kontsertide programmid ja muud selletaolist, millega peened noorhärrad külvati üle igal hommikul kogu hooaja kestel. Seal oli ka üsna raske arve Louis viieteistkümnenda graveeritud hõbedase tualettserviisi eest, mida ta tänini polnud söandanud saata oma hooldajatele, kes olid äärmiselt vana

moodi inimesed ja ei võtnud seda arvesse, et meie elame ajajärgul, mil ebatarvilikud asjad on meie ainukesed tarvidused. Kirjade seas leidsid ka mitmed väga viisakalt sõnastatud teadaanded Jermyni tänava rahalaenajailt, kes pakkusid talle ükskõik missuguse summa ükskõik mil ajal ja seda väga parajate protsentide eest.

Minuti kümne pärast tõusis ta, ja riietunud kallisse siidiga tikitud kashmiri villast öökuube, läks oonüskpõrandaga vannituppa. Külma vesi karastas teda pärast kauast magamist. Näis, nagu oleks ta kõik tehtu ja olnu unustanud. Ainult tumedalt tõusis tal paar korda tundmus mingist imelikust tragöödiast, millest tema osa võtnud, kuid see loorus unenäolisse ebatõelisusse.

Niipea kui oli riietunud, läks ta raamatukoguruumi ja sõi kergelt prantsuse einet, mis oli talle asetatud väikesele ümmargusele lauale lahtise akna alla. Oli suurepärase päev. See õhk tundus võrtsidena täidetuna. Mesi-lane lendas aknast sisse ja sumises vesineitsikarva vaasi ümber, mis seisis väävelkollaste lilledega laual tema ees. Ta tundis end olevat täiesti õnneliku.

Äkki langes ta pilk sirmile, mille ta asetanud pildi ette, ja ta võpatas.

„Monsieur'le liiga külm?” küsis teener omletti lauale pannes. „Ma sulen akna.”

Dorian raputas pead. „Mul ei ole külm,” lausus ta.

Oli see siis kõik tõsi? Oli portree tõesti muutunud? Või oli see ainult tema oma kujutlusvõim, mis ajas teda nägema seal halba, kus säras ainult rõõmuilme? Värvitud lõuend ei võinud ometi muutuda. See oli meeletu. Millalgi võis ta sellest kui kenast loost Basilile jutustada. See paneks ta naeratama.

Ja ometi, kui hirmus elav oli ta mälestus kogu as-

jast! Esiti tumedas videvikus ja pärast täies koiduvalguses oli ta näinud huulte ümber inetuid julmusejooni. Tal oli peaaegu hirm, et teener võiks toast lahkuda. Ta teadis, üksi jäädes pidi ta tingimata pilti uurima mine-ma. Ta kartis tõsiasjas veendumist. Kui olid toodud kohv ja sigaretid ja teener tahtis minna, tõusis Dorianil met-sik soov öelda talle, et ta jääks. Ukse sulgumisel tema jä-rel hüüdis ta tema tagasi. Teener seisis ja ootas käske. Dorian vaatas talle silmapilguks otsa.

„Ma pole kellelegi kodus, Victor,” ütles ta ohates. Teener kummardus ja kadus.

Siis tõusis Dorian lauast, süütas sigareti ja langes toredate patjadega kaetud diivanile, mis seisis sirmi ees. Sirm oli vana, kullatud hispaania nahast, mis oli veidi liialdatult kaetud Louis neljateistkümnenda mustriliste väljapressitud ilustistega. Ta uuris teda huviga, küsides iseendalt, kas ta ehk ka varem millalgi on varjanud mõne inimesu saladust.

Pidi ta selle ehk lõpuks kõrvale nihutama? Miks mitte sinna jätta? Milleks seda teada? Oli see tõsi, siis oli see hirmus; kui mitte, mis siis tema pärast muret-seda? Aga mis siis, kui saatuse või mõne hirmsa juhuse tõttu mõned teised silmad peale tema omade selle sirmi taha vaataksid ja seda koledat muutust märkaksid? Mis peaks ta tegema, kui Basil Hallward ise tuleks ja tahaks oma pilti näha? Millalgi teeks Basil seda kindlasti. Ei, pilti pidi kohe uurima. Parema kõik muu kui niisugune kole kahtlus.

Ta tõusis ja lukustas mõlemad ukсед. Oma häbi-maski vaadeldes pidi ta vähemalt üksi olema. Nüüd lükkas ta sirmi kõrvale ja vahtis ennast näost näkku. Oli täiesti tõsi. Pilt oli muutunud.

Nagu ta pärast sagedasti mäletas ja seda alati suure imestusega, leidis ta enda alguses pildi eest seda peaaegu teadusliku huviga silmitsemast. Et võis sündida niisugune muutus, oli talle uskumatu. Ja ometi oli see tõsiasi. Oli ehk mingisugune peen sugulus teda kujutavate värvi ja lõuendi keemiliste aatomite ja tema kehas asuva hinge vahel? Võis see olla, et aatomid teostaksid hinge mõtted? — et nemad muudaksid tõsiasjaks tema unistused? Või oli muutuseks mõni teine, veel hirmsam põhjus? Ta väris kartuses, ja kui oli uuesti aset võtnud diivanil, lamas ta seal ning silmitses pilti jälestavas hirmus.

Ühte oli pilt ometi teinud, seda tundis ta. See tegi teda teadlikuks sellest, kui julm ja ülekohtune oli ta olnud Sibyl Vane'ile. Polnud veel liiga hilja halba heaks teha. Ta võis ikka veel ta endale naiseks saada. Tema ebatõeline ja isekas armastus pidi alluma mingile kõrgemale mõjule, pidi muutuma mingiks õilsamaks kireks, ja pilt, mille Basil Hallward temast maalinud, saaks talle tejuhiks kogu eluteel, saaks temale selleks, mis on ühtedele pühadus, teistele südametunnistus ja meile kõigile jumalakartus. Leidus opiaate südametunnistusele ja uimastusaineid, mis uinutavad kõlbla tundmuse. Aga siin oli tõenduseks, kuis patt langetab, silmaga nähtav sümbol. Siin oli alaliselt püsiv märk hävitusest, mille inimesed tõmbavad oma hingele.

Kell lõi kolm, lõi neli, lõi pool viis, kuid Dorian Gray ei liigutanud end. Ta püüdis koguda oma elu tulipunaseid lõngu ja nendest kududa mustrit; püüdis leida teed palavate kirgede labürindis, milles ta praegu rändas. Ta ei teadnud, mis teha või mis mõelda. Viimaks läks ta laua äärde ja kirjutas neiule, keda ta armastanud, kirgliku kirja, paludes kõigest südamest andeksandmist ja süüdis-

tades iseend hullumeelsuses. Lehekülje lehekülje järel katis ta kahetsuse metsikute ja valu veelgi metsikumate sõnadega. Iseenda süüdistuses on teatud iharus. Hukka mõistes iseend arvame, et kellelgi teisel pole enam õigust meid hukka mõista. Patud annab meile andeks pihtimine, mitte preester. Kirja lõpetades tundis Dorian, et temale on andeks antud.

Äkki kostis ükselt koputus ja ukse tagant kuulis ta lord Henry häält. „Kallis poiss, ma pean teiega kokku saama. Laske mind kohe sisse. Ma ei või kannatada, et teie end nõnda lukutate.”

Dorian ei vastanud alguses, vaid oli üsna vait. Kuid koputamine jätkus ja muutus valjemaks. Jah, parem oli lord Henry sisse lasta ja temale oma uut kavatsetavat eluviisi seletada, temaga vaielda, kui seda peaks tarvis olema, temast lahku minna, kui see on paratamatu. Ta kargas üles, tõmbas pildile sirmi ruttu ette ja keeras ukse lukust lahti.

„Mul on kõigest sellest nii väga kahju, Dorian,” ütles lord Henry sisse astudes. „Kuid teie ei pea sellele liiga palju mõtlema.”

„Mõtlete teie Sibyl Vane'i?” küsis poiss.

„Jah muidugi,” vastas lord Henry, laskudes toolile ja kiskudes pikkamisi oma kollaseid kindaid käest. „See on hirmus teatud seisukohalt vaadates, aga see polnud ju teie süü. Ütelge mulle, läksite teie pärast näitelava taha, pärast mängu lõppu?”

„Jah.”

„Ma teadsin seda. Oli teil temaga kokkupõrge?”

„Ma olin jöhker, Harry, hirmus jöhker. Kuid nüüd on jälle kõik hea. Ma ei kahetse enam, mis on sündinud. See õpetas mind iseennast paremini tundma.”

„Ah, Dorian, ma olen nii rõõmus, et te seda nõnda võtate! Kartsin, et leian teid üleni südametunnistusepiinades, kiskudes oma ilusaid juukselokke.”

„Sellest kõigest olen juba läbi,” ütles Dorian pead raputades ja naeratades. „Nüüd olen täiesti õnnelik. Kõigepealt tean ma, mis on südametunnistus. Ta pole mitte see, mis teie mulle olete ütelnud. Ta on meis kõige imelisem asi. Ärge irvitage selle üle, lord Henry, vähemalt ärge tehke seda minu ees. Mina tahan hea olla. Ma ei suuda mõtet kanda, et minu hing oleks inetu.”

„Tõesti kena kunstiline alus kõlblusele, Dorian! Soovin teile selleks õnne! Aga kuidas tahate algust teha?”

„Sibyl Vane'iga abielludes.”

„Abielludes Sibyl Vane'iga!” hüüdis lord Henry üles karates ja vaadates talle otsa täielikus jahmatuses. „Mu kallis Dorian, aga...”

„Jah, Harry, ma tean, mida te mõtlete öelda. Midagi hirmsat abielust. Ärge öelge parem. Ärge öelge mulle enam midagi selletaolist. Kaks päeva tagasi palusin Sibyli kätt. Oma sõna tema vastu ei mõtle ma murda. Tema peab minu naiseks saama.”

„Teie naiseks! Dorian!... Kas te minult kirja ei saanud? Ma kirjutasin teile täna hommikul ja saatsin kirja oma teenriga ära.”

„Teie kiri? Oh jaa, ma mäletan. Ma pole seda lugenud, Harry. Kartsin, et seal on ehk midagi sees, mis mulle ei meeldi. Oma pilkesõnadega löikate elu tükkideks.”

„Siis ei tea te midagi?”

„Mida te sellega arvate?”

Lord Henry läks üle toa, istus Doriani juurde, võttis tema mõlemad käed pihku ja hoidis neid kõvasti.

„Dorian,” ütles ta, „minu kiri — ärge ehmuge — pidi teatama, et Sibyl Vane on surnud.”

Valukarjatus tõusis poisi huulilt ja ta kargas püsti, kiskudes käed lord Henry omist. „Surnud! Sibyl surnud! See pole tõsi! See on hirmus vale! Kuidas julgete seda öelda?”

„See on tõesti tõsi, Dorian,” vastas lord Henry tõsiselt. „See seisab kõigis hommikulehtedes. Mina kirjutasin teile, et te ühtegi neist enne ei loeks, kui mina tulen. Muidugi algab juurdlus ja teid ei pea sellesse segatama. Pariisis minnakse niisuguste asjadega moodi, aga Londonis ollakse nii eelarvamuste kütkes. Siin ei peaks keegi algust tegema mõne skandaaliga. Seda peaks tagavaraks hoidma huvi äratamiseks vanas eas. Loodan, teatris teie nime ei teata? Kui ei, siis on kõik korras. Kas keegi nägi, kui te tema tuppä läksite? See on tähtis punkt.”

Mõned silmapilgud Dorian ei vastanud. Ta oli hirmust uimane. Lõpuks kogeles ta lämmatatud häälel:

„Harry, nimetasite teie juurdlust? Mis te sellega arvasite? Ega siis Sibyl...? Oo, Harry, ma ei suuda seda välja kannatada! Kuid ruttu! Ütelge mulle kohe kõik.”

„Olen kindel, et see polnud õnnetu juhtum, Dorian, kuigi seda niisugusena peab avalikkuse ette kandma. Näib olevat nõnda, et kui ta kella poole ühe paiku emaga teatrist pidi lahkuma, siis ütles ta, et midagi olevat üles unustanud. Teda oodati mõni aeg, aga ta ei tulnud. Viimaks leiti ta surnuna tema riietusetoa põrandalt. Ekstises oli ta midagi sisse võtnud, midagi koledat, mida teatrites tarvitatakse. Ma ei tea, mis see oli, kuid see sisaldas sinihapet või tinavalget. Mina kalduksin sinihappe poole, sest ta suri nähtavasti silmapilkselt.

„Harry, Harry, see on hirmus!” karjus poiss.

„Jah, see on muidugi väga traagiline, kuid teid ei pea sellesse segatama. „The Standard'ist” näen ma, et ta

oli alles seitsmeteistkümmene. Mina pidasin teda peaaegu veel nooremaks. Ta paistis otse lapsena ja näitlemisest näis ta nii vähe teadvat. Dorian, te ei pea laskma seda asja endale närvidesse minna. Te peate minuga lõunasöögile tulema ja pärast pistame jalad ooperisse. Täna on Patti õhtu, nii et kõik on seal. Te võite minu õe loozhi tulla. Temaga kaasas on mõned elegantsed daamid.”

„Siis tapsin mina Sibyl Vane’i,” ütles Dorian Gray pooleldi endamisi, „tapsin ta nii kindlasti, nagu oleksin noaga tema väikese kõri läbi lõiganud. Ometi õitsevad roosid niisama armsasti nagu täninigi. Linnud laulavad niisama õnnelikult mu aias. Ja õhtul söön teiega lõunat, lähen siis ooperisse ning sööme arvatavasti õhtust pärast seda kusagil. Kui hirmus dramaatiline on elu! Oleksin ma seda kusagilt raamatust lugenud, Harry, siis oleksin selle üle nutnud. Nüüd aga, kus see tegelikult sündinud, pealegi veel minu endaga, on see pisaraiks liiga imeline. Siin on minu esimene kirglik armastuskiri, mille ma oma elus üldse kirjutanud. Imelik, et see pidi olema adresseeritud surnud tüdrukule. Küsin endalt, kas võivad need valged, vaiksed inimesed tunda, keda nimetatakse surnuiks? Sibyl! Võib ta tunda, teada või kuulda? Oo, Harry, kuis ma teda kord armastasin! Sellest oleks nagu aastaid möödunud. Ta oli minule kõik. Siis tuli see hirmus öö — oli see tõesti alles möödunud öö? — mil ta nii halvasti mängis ja minu süda peaaegu lõhkes. Ta seletas mulle hiljem kõik. See oli hirmus kurb. Kuid mind see ei liigutanud põrmugi. Mina pidasin teda pealiskaudseks. Äkki sündis midagi, mis ajas mulle hirmu peale. Ma ei tea, mis see oli, aga see oli midagi koledat. Ütlesin juba, et ma oleksin tema juurde tagasi läinud. Tundsin, et olen ülekohut teinud. Ja nüüd on ta surnud. Mu jumal! Mu jumal! Harry, mis pean ma tegema? Teie ei tunne häda-

ohtu, milles ma viibin, ja pole midagi olemas, mis mind ülal hoiaks. Tema oleks seda minule teinud. Temal polnud mingit õigust ennast tappa. See oli isekas temast.”

„Kallis Dorian,” vastas lord Henry, võttes karbist sigareti ja otsides kullatud tikutoosi, „ainuke tee, kuidas naine võib meest muuta, on — teda nii põhjalikult ära tüüdata, et ta kaotab igasuguse eluhoovi. Oleksite teie selle tüdrukuga abiellunud, siis oleksite õnnetuks saanud. Muidugi oleksite kohelnud teda hästi. Inimeste vastu, keda mikski ei panda, võib ikka hea olla. Kuid tema oleks peagi aimanud, et teie olete temale ükskõikne. Ja niipea kui naine oma mehe kohta sellele otsusele jõuab, siis kas muutub ta hirmus lohakaks või ta hakkab väga elegantseid kübaraid kandma, mille eest peab maksma mõne teise naise mees. Ühiskondlikust eksisammust, mis oleks teie asjas hirmus olnud, ei taha ma midagi lausuda, kuigi ma seda endastmõistetavalt heaks poleks kiitnud, aga ma kinnitan, et kogu see asi oleks toonud ainult täieliku pettumuse.”

„Mina arvan sedasama,” lausus poiss, kuna ta ise surnukahvatuna toas edasi-tagasi kõndis. „Kuid ma usun, see oli minu kohus. Pole mitte minu süü, et see hirmus kurbmäng mind takistas seda tegemast, mis õige. Mäletan, et millalgi ütlesite — heade kavatsuste üle valvab midagi saatuslikku, nad tehakse ikka liiga hilja. Minuga oli see tõesti nõnda.”

„Head kavatsused on tarbetud katsed teaduslikke seadusi segada. Nende algpõhjuseks on lihtsalt edevus ja nende tulemus võrdub absoluutse nulliga. Vahetevahel annavad nad meile mõne liialdatud tühise tundmuse, mis omab meeldivuse ainult nõrkadele. See on kõik, mis neist võib öelda. Nad on lihtsalt tshekid pankadesse, kus pole inimestel mingit arvet.”

„Harry,” karjus Dorian Gray ja tuli üle toa ning istus sõbra kõrvale, „miks ei tunne ma seda tragöödiat sel määral, nagu ma tahaksin tunda? Ma ei arva, et oleksin süd ametu. Või arvate teie seda?”

„Viimase paari nädala jooksul olete liiga palju rumalusi teinud, kui et võiksite endale seda nimetust anda, Dorian,” vastas lord Henry pehmel, nukral naeratusel.

Poiss kortsutas kulmu.

„See seletus ei meeldi mulle, Harry,” ütles ta, „kuid ma olen rõõmus, et teie mind süd ametuks ei pea. Mina pole midagi selletaolist. Tean, ma pole seda. Ja ometi pean tunnistama, see sündmus ei mõjutanud mind nõnda, nagu ta oleks pidanud seda tegema. Mulle tundub ta lihtsalt imelise näidendi imelise lõpuna. Tal on mõne kreeka tragöödia kogu kohutav ilu; tragöödia, milles mina suurt osa mängisin, kuid millest jäin haavamata.”

„See on huvitav küsimus,” ütles lord Henry, kes tundis sügavat lõbu poisi ebateadlikul egoismil mängides, „äärmselt huvitav küsimus. Minu arvates käib õige seletus nõnda. Sagedasti juhtub, et tõelise elu tragöödiad sünnivad sedavõrd ebakunstilisel kombel, et nad riivavad meid oma toore jõhkruuse, oma põhjaliku korratuse, naeruväärse mõttetuse ja täieliku stiilipuudusega. Nad mõjuvad meisse nagu iga labasus. Nad tekitavad meis ainult palja toore jõu mõju ja meis tõuseb mäss selle vastu. Siiski, mõnikord juhtub meie eluteele mõni tragöödia, mis mõjub meisse oma kunstiliste elementidega. Kui need iluelemendid on tõelised, siis mõjub kogu sündmus meie dramaatilisse tundes. Äkki leiame, et meie pole enam mängus tegutsejad, vaid pealtvaatajad. Või õigem — me oleme mõlemad. Me vaatleme iseendid ja etenduse pelkimelisuus võib meid. Aga mis on siis praegusel korral tõe-

liselt sündinud? Keegi tappis enda, sest ta armastas teid. Tahaksin, et minul oleks kunagi niisugune kogemus. See oleks pannud mu armuma oma armastusse ülejäänud elu-päeviks. Inimesed, kes mind on jumaldanud — palju pole neid olnud, siiski mõni on leidunud, — on ikka edasi elanud, veel kaua pärast seda, kui mina enam neist või nemad enam minust pole hoolinud. Nad muutusid tüsedaks ja igavaks, ja kui ma neid kohtan, pöörduvad nad kohe mälestuste juurde. Ah seda naiste hirmsat mälu! Missugune kole asi see on! Ja millist äärmist seisakut ilmutab see mõistuses! Endasse peaks immutama elu värvingu, aga kunagi ei peaks mees pidama tema üksikasju. Üksikasjad on alati labased.”

„Pean oma aeda magunaid külvama,” ohkas Dorian.

„Selleks pole mingit vajadust,” ütles lord Henry. „Elul on alati magunad peos. Muidugi, üks või teine kord viibivad asjad pikemalt. Millalgi kandsin kogu hooaja ainult orvulilli — kunstilise leinana romaani pärast, mis ei tahtnud surra. Lõpuks ometi suri ta. Olen unustanud, mis sai tema tapjaks. Arvan, see oli tema esitis ohverdada minule kogu maailm. See on alati hirmus silmapilk. Ta täidab su kogu igaviku koledusega. Noh — uskuge või ei — aga nädal tagasi leidsin end leedi Hampshire'i juures lõunal kõnesoleva daami kõrval istumas ja tema tahtis tingimata kogu asja uuesti läbi võtta, kaevates minevikus ja rehitsedes tulevikus. Mina olin oma romaani matnud asfodilli sängi. Tema kiskus ta sealt uuesti välja ja kinnitas mulle, mina olevat tema elu hävitanud. Võin siiski konstateerida tõsiasja: tema sõi hiiglaisuga, nii et mina ei tarvitsenud tema pärast vähematki hirmu tunda. Aga millist maitsepuudust ta avaldas! Mineviku ainuke sarm on, et ta on minevik. Kuid naised ei tea kunagi, millal eesriie on langenud. Nemad vajavad ikka kuuendat

vaatust, ja niipea kui huvi mänguks on täiesti läinud, soovivad nad mängu jätkata. Kui sünniks nende tahtmise järele, siis oleks igal naljamängul kurb lõpp ja iga kurbmängu tagatipus oleks jant. Nemad on meeldivalt kunstnikud, kuid neil puudub kunsti tundmus. Teie olete minust õnnelikum. Kinnitan teile, Dorian, mitte ainuski naine poleks minu pärast seda teinud, mis Sibyl Vane tegi teie pärast. Harilikud naised lohutuvad ikka millegagi. Mõned teevad seda sentimentaalsete värvide kandmisega. Ära usalda kunagi naist, kes kannab helelillat, ükskõik mis eas ta oleks, või naist üle kolmekümne viie, kes armastab roosasid linte. See tähendab alati, et nende elul on minevik. Teised saavutavad suurt lohutust oma meeste heade omaduste äkilise leiuga. Nad paiskavad sulle oma abieluõnne näkku, nagu oleks see kõige võluvamaid patte. Mõned lohutuvad usuga, mille müsteeriumidel olevat täielik armatsemise kaasakiskuvus, nagu keegi naine mulle kord ütles; ja mina mõistan seda väga hästi. Pealegi miski ei tee inimest nii edevaks kui rääkimine, ta olevat patune. Südametunnistus teeb meist kõigist enesearmastajad. Jah, pole lõppu lohutustel, mida naised leiavad tänapäevases elus. Tõepoolest, ma pole seda tähtsaimat veel nimetanudki."

„Mis see siis on, Harry?" küsis poiss hajameelselt.

„Oo, silmatorkav lohutus. Võtta kellegi teise austaja, kui oled kaotanud oma. Heas seltskonnas peseb see alati iga naise valgeks. Aga kui hoopis erinev pidi küll olema Sibyl Vane teistest naistest, keda kohtame! Tema surmas on minule midagi väga ilusat. Rõõmustan, et elan aastajal, kus sünnivad niisugused imed. See paneb uskuma nende asjade tõelisust, millega meie kõik mängime — paneb uskuma romantikat, kirge ja armastust."

„Mina o'ln talle hirmus julm. Seda unustate."

„Kardan, et naised hindavad julmust, puhast julmust rohkem kui ükskõik mida. Neil on imeliselt algelised instinktid. Meie oleme nad teinud iseseisvaks, kuid nemad jäävad ikkagi orjadeks, kes otsivad endale isandaid. Nad armastavad, et neid valitsetakse. Olen kindel, teie olite suurepärase. Mina pole teid kunagi veel täiesti ja põhjani vihasena näinud, aga ma võin kujutleda, kui kaasakiskuv te olite. Ja lõpuks, üleile ütlesite mulle midagi, mida mina pidasin lihtsalt kujutelmaks, kuid ometi oli see täiesti tõsi, nagu ma nüüd näen, ning see on võti kõigele."

„Mis see siis oli, Harry?"

„Teie ütlesite mulle, et Sibyl Vane esildab teile kõiki romantilisi kangelannasid — et ta oli ühel õhtul Desdemona, teisel Ophelia; et kui ta suri Juliana, siis tõusis ta uuesti ellu Imogenina."

„Enam ei tõuse ta kunagi ellu," lausus poiss ja kattis oma näo kätega.

„Ei, enam ei tõuse ta kunagi ellu. Tema mängis oma viimase osa lõpuni. Kuid teie peate tema üksildasest surmast seal kehvas riietustoa mõtlema nagu mõne jakobiinliku tragöödia imelikust ja õudsest katkendist, nagu mõnest Webster'i, Ford'i või Cyril Tourneur'i imelisest stseenist. See tüdruk ei elanud tõeliselt kunagi ja sellepärast pole ta ka kunagi tõeliselt surnud. Igatahes teile oli ta ainult unenägu, viirastus, mis hõljus läbi Shakespeare'i tükkide ja muutis nad oma juuresolekuga armsamaks — flööt, mis andis Shakespeare'i muusikale rikkalikuma ja täiuslikuma rõõmukõla. Silmapilgul, mil ta puutus tõelist elu, hävitas ta selle ja see hävitas tema ning nõnda lahkuski ta. Leinake Opheliat, kui see teile meeldib. Riputage endale tuhka pähe, et Cordelia kägistati. Karjuge taeva poole, et suri Brabantio tütar. Kuid

ärge raisake oma pisaraid Sibyl Vane'i pärast. Tema oli vähem reaalne kui nemad."

Vaikus. Videvik tihenes taas. Hõbejalgsed varjud ronisid aiast kuulmatult sisse. Pikkamisi vaibusid asjade värvid.

Natukese aja pärast tõstis Dorian Gray silmad. „Teie seletasite mulle minu enda, Harry,” lausus ta teatud kergendusohkega. „Tundsin kõike seda, mis teie ütlesite, aga kuidagi kartsin ma ja ei suutnud seda iseendale väljendada. Kui hästi te mind tunnete! Kuid ärgem rääkigem enam sellest, mis sündinud. See oli imeline kogemus. See on kõik. Kas elul peaks veel midagi niisama imelist minule tagavaraks olema?”

„Elul on teie jaoks ükskõik mis tagavaraks, Dorian. Pole midagi olemas, mida teie ei suudaks oma haruldaselt ilusa välimusega teha.”

„Aga oletame, Harry, et mina muutun kõhnaks, vanaks ja kortsuliseks? Mis siis?”

„Ah siis,” ütles lord Henry, tõustes lahkumiseks, „siis, mu kallid Dorian, peate oma võitude saavutamiseks võitlema. Praegu kantakse nad teile kätte. Ei, teie peate oma ilusa välimuse säilitama. Meie elame ajajärgul, mis loeb liiga palju, et olla tark, ja mis mõtleb liiga palju, kui et olla ilus! Teieta on meil võimatu läbi saada. Nüüd aga riietuge parem ja sõidame klubisse. Oleme üsna hiljaks jäänud.”

„Ma arvan, me kohtame Ooperis, Harry. Olen liiga väsinud, et midagi süüa. Mis on teie õe loozhi number?”

„Kakskümmend seitse, arvan ma. See on esimeses reas. Te leiate tema nime ukselt. Aga mul on kahju, et te ühes minuga sööma ei tule.”

„Ma ei tunne selleks tahtmist,” ütles Dorian väsi-

nult. „Kuid ma olen teile väga tänulik kõige eest, mis mulle ütlesite. Teie olete kindlasti minu parim sõber. Ükski pole mind kunagi nõnda mõistnud kui teie.”

„Meie oleme alles oma sõpruse algusel, Dorian,” vastas lord Henry tema kätt surudes. „Jällenägemiseni. Loodetavasti kohtan teid pool kümme. Pidage meeles, Patti laulab.”

Kui lord Henry enda järel ukse oli sulgenud, kõlistas Dorian Gray; mõne minuti pärast ilmus Victor lambiga ja laskis eesriided alla. Dorian ootas kärsitult, et ta ometi kord läheks. Teener näis tarvitavat lõpmata aja kõige juures.

Niipea kui teener oli toast läinud, tormas Dorian sirmi juurde ja tõmbas selle kõrvale. Ei, pildis polnud mingit uut muutust. Tema pidi Sibyl Vane'i surma teated enne saama kui Dorian ise. Tema tundis elusündmusi, nagu nad tõeliselt olid. Paheline julmus, mis inestas tema suu peeni jooni, oli kahtlemata ilmunud just sel silmapilgul, mil neiu mürki jõi, ükskõik mis see ka oli. Või oli ta ükskõikne tagajärgede vastu? Võttis ta teatavaks ainult selle, mis sündis hinges? Võib olla, ja ta lootis, et millalgi sünnib ehk muutus otse tema enda silmi all, ning see lootus pani ta värisema.

Vaene Sibyl! Milline romaan see kõik oli olnud! Näitelaval oli ta sagedasti surma mänginud. Aga nüüd puutus Surm ise teda ja võttis ta endaga kaasa. Kuidas mängis ta küll selle viimse hirmsa stseeni? Needis ta teda, Doriani, surres? Ei, tema suri armastusest tema, Doriani vastu ja armastus pidi olema temale alati sakramendiks. Ta lunastas kõik oma elu chvriga. Enam ei tahtnud Dorian sellest mõelda, mida Sibyl oli pannud teda sel hirmsal õhtul teatris kannatama. Teda mälestades

tahtis ta temas näha ainult imetlusväärset traagilist kuju, mis on saadetud maailma näitelavale näitama Armastuse kõrgeimat tõelisust. Imeline traagiline kuju? Pisarad tõusid noormehel silma, kui ta mõtles neiu lapse-likule pilgule, tema võluvale olemusele ja tema värisevalt pelglikule ilule. Ruttu heidutas ta selle nägemuse ja vaatas jällegi pilti.

Ta tundis, silmapilk oli tulnud, mil ta pidi valima. Või oligi ta juba valinud? Jah, elu oli otsustanud tema eest — elu ja tema oma lõpmata uudishimu elu vastu. Igavene noorus, lõpmatu kirg, peened ja salajased lõbud, metsikud rõõmud ja veel metsikumad patud — seda kõike pidi ta saama. Portree pidi tema häbikoormat kandma: see oli kõik.

Valutundmus valdas teda, kui ta mõtles rüvetusest, mis pidi osaks saama sellele ilusale näole lõuendil. Kord oli ta Narcissust poisikeslikult jäljendades suudelnud või teinud suudlema neid värvitud huuli, mis naeratasid nüüd nii julmalt temale. Igal hommikul oli ta istunud tema ees ja imetlenud tema ilu, temasse peaaegu armudes, nagu talle ajuti näis. Pidi see nüüd muutuma iga tujuga, millele ta andus? Pidi ta nüüd muutuma hirmsaks ja vastikuks asjaks, mille pidi peitma ja lukutama kuhugi ruumi, et varjata teda päiksepaiste eest, mis oli nii sagedasti kallanud ta imelistele voogavatele lokkidele säravat kulda? Kui kahju! Kui kahju!

Silmapilguks mõtles ta palvetada, et tema ja pildi vaheline hirmus suhe kaoks. Palve tõttu oli ju see muutus sündinud, võib-olla kaoks pildi muutus samuti palve tagajärjel. Ja ometi, kes loobuks võimalusest nooreks jääda, ükskõik kui fantastiline see võimalus ka oleks ja ükskõik kui saatuslikud tagajärjed see kaasa tooks? Pealegi, sei-

sis see veel tema võimuses? Oli tõesti palve selle muutuse mõjutanud? Kas ei ole ehk põhjuseks mingisugune ime-lik teaduslik tõsiasi? Kui mõte võib mõjutada elusat organismi, miks ei võiks ta siis mõjutada surnuid ja anorgaanilisi asju? Veel enam, kas välised asjad ei või meie suhtes ilma mõtte ja teadusliku soovita võnkuda meie meeleolude ja kirgedega kooskõlas, oletades imelikku sugulust või salajast armastust aatomite vahel? Kuid põhjusel polnud siin tähtsust. Kunagi elus ei tahtnud ta enam palve kaudu kutsuda mingit hirmsat võimu. Kui pilt pidi muutuma, siis muutugu ta. See oli kõik. Milleks pidi ta sellesse nii sügavale tungima?

Sest pidi olema ju tõsine lõbu teda vaadelda. Ta pidi võima oma hinge jälgida tema salajamaisse urkaisse. See pilt pidi olema temale kõige imelikum nõiapeegel. Nagu ta oli temale ilmutanud tema enda ihu, samuti pidi ta ka ilmutama temale ta hinge. Ja kui pildile langeb juba talv, seisaks tema ise ikka veel seal, kus kevad sirutab suvele käe. Kui pildi näolt valgub veri ja järele jääb kahvatu kriidimask tinaste silmadega, hoiaks tema alal noorusliku võluvuse. Ainuski tema meeldivuse lilledest ei närt-siks. Ainuski tema elutuige ei nõrgeneks. Kreeka jumalaini jääks ta tugevaks, nobedaks ja rõõmsaks. Mis oleks siis sellest, mis sünnib värvitud näoga lõuendil? Tema oleks kaitstud. See oli kõik.

Ta tõmbas sirmi endisele paigale pildi ette ja naeratas ise seda tehes; siis läks ta magamistuppa, kus juba teener teda ootas. Tund hiljem oli ta ooperis ja lord Henry kummardus tema tooli kohal.

ÜHEKSAS PEATÜKK

Kui ta järgmisel hommikul einestas, astus Basil Hallward sisse.

„Olen nii rõõmus teid kohates, Dorian,” ütles ta tõsiselt. „Eile õhtul käisin siin, aga mulle öeldi, et te olete operis. Muidugi teadsin ma, et see on võimatu. Aga ma oleksin tahtnud, et oleksite sõna jätnud, kuhu te tõeliselt läksite. Minul möödus hirmus öö, sest ma kippusin kartma, et ühele kurbmängule võiks järgneda teine. Arvan, et oleksite võinud mulle telegrafeerida, kui sellest kuulsite. Juhuslikult lugesin sellest „The Globe’i” viimasest väljaandest, mis puutus pihku klubis. Tulin siis kohe siia ja olin teid mitte leides väga õnnetu. Ma ei suuda teile öelda, kui hirmus valus on mul kogu selle asja pärast. Mõistan, mis peate teie küll kannatama. Aga kus olite? Käisite teie tüdruku ema vaatamas? Silmapilguks mõtlesin teile sinna järele tulla. Aadress oli lehes. Kusagil Euston Roadil, eks? Kuid ma ei söandanud pealetükkivaks muutuda valus, mida ma ei suuda vähendada. Vaene naine! Missuguses seisukorras ta küll peab olema! Pealegi oli see tema ainus laps! Mis ütles ta kõige selle kohta?”

„Armas Basil, kust mina seda tean?” lausus Dorian Gray, kuna ta ise hirmus tüdinuna veneetsia klaasist rüü-

pas kahvatukollast, kullas pärlendavat viina. „Mina olin operis. Teie oleksite pidanud ka sinna tulema. Kohtasin Harry õde, leedi Gwendoleni esimest korda. Olime tema loozhis. Ta on väga võluv; ja Patti laulis jumalikult. Ära räägi koledaist asjust. Kui asjast mitte rääkida, siis pole ta kunagi sündinudki. Ainult väljendus annab asjadele reaalsuse, nagu ütleb Harry. Võiksin ainult tähendada, et ta polnud selle naise ainuke laps. On veel poeg, kena poiss, arvan ma. Kuid tema pole näitelaval. Tema on meremees või midagi selletaolist. Ja nüüd rääkige mulle iseendast ja sellest, mis te maalite.”

„Teie läksite operisse?” ütles Hallward väga pikkamisi, pingutatud valutoon hääles. „Teie läksite teatrisse, kuna Sibyl Vane lamas korjusena kusagil räpases toas? Teie võite mulle rääkida teistest naistest, et nemad olnud võluvad, Pattist, et ta laulnud jumalikult — võite rääkida seda veel enne, kui teie armastatud tüdruk on leidnud hauarahugi? Inimene, seda väikest valget keha ootavad ju koledused!”

„Pidage, Basil! Ma ei taha seda kuulata!” karjus Dorian püsti karates. „Ärge rääkige mulle sellest! Mis tehtud, see tehtud. Mis läinud, see läinud?”

„Teie ütlesite eilse kohta läinud?”

„Mis on tõelisel ajahetkel sellega tegemist? Ainult pealiskaudsed inimesed nõuavad aastaid, et vabaneda teatud meeleliigutusest. Inimene, kes valitseb iseend, võib võita valu niisama kergesti nagu leida uue lõbugi. Mina ei taha olla oma tundmuste meelevaldas. Mina tahan neid kasutada, neid maitsta ja neid valitseda.”

„Dorian, see on kole! Miski on teid täielikult muutnud. Välimuselt olete täpselt sama imeline poiss, kes tuli iga päev oma pildi maalimiseks minu ateljeesse. Kuid siis

olite lihtne, loomulik, südamlük. Teie olite kõige rikkumatum olend kogu maailmas. Nüüd ei tea ma enam, mis teisse on läinud. Teie räägite, nagu poleks teil südant ega kaastundmust. See kõik on Harry mõju. Seda näen.”

Poiss läks punaseks, ja kuna ta astus akna alla, vaatas silmapilguks välja rohelisse, helkivasse päikeseküllasesse aeda.

„Harryle võlgnen ma palju, Basil,” ütles ta viimaks, „rohkem kui teile. Teie õpetasite mu ainult edevaks.”

„Noh, selle eest olen ma karistatud, Dorian — või ma saan millalgi oma karistuse.”

„Ma ei mõista, mis te sellega mõtlete, Basil,” hüüdis poiss ümber pöördudes. „Ma ei tea, mis te tahate. Mida te tahate?”

„Tahan seda Dorian Gray'd, keda ma maalisin,” vastas kunstnik nukralt.

„Basil,” ütles poiss tema juurde astudes ja kätt talle õlale pannes, „teie tulite liiga hilja. Eile, kui kuulsin, et Sibyl Vane on enda tapnud...”

„Enda tapnud? Armuline taevas! Kas selles pole siis mingit kahtlust?” karjus Hallward ja vahtis hirmunud pilgul poisile näkku.

„Mu kallis Basil! Ega te ometi arva, et see oli labane juhus? Muidugi tappis ta iseenda.”

Vana mees kattis oma näo kätega. „Kui kohutav,” pomises ta ja värin vapustas ta keha.

„Ei,” ütles Dorian Gray, „selles pole midagi kohutavat. See on meie aja suuri romantilisi tragöödiaid. Hari-likult elavad näitlejad kõige igapäevasemat elu. Nad on head mehed või truud naised või midagi selletaolist igavat. Teie ju teate, mis ma mõistan keskklasside voorus-tega ja muude niisuguste asjadega. Kui hoopis teissugune

oli Sibyl! Oma peenima tragöödia elas ta. Tema oli alati kangelanna. Oma viimisel mänguõhtul — sel õhtul, mil teie teda nägite — mängis ta halvasti, sest ta oli tundma õppinud tõelist armastust. Aga niipea kui ta mõistis elu ebatõelisust, suri ta, nagu pidi kord surema Julia. Ta läks jällegi kunsti valdkonda. Temas on midagi vagast kannatajast. Tema surmal on kogu valurikka märterlikkuse kasutuse pitsar, kogu selle raisatud ilu. Kuid te ei pea mitte arvama, nagu poleks mina kannatanud. Kui teie oleksite eile teatud silmapilgul sisse astunud — võib-olla nii kella poole või kolmveerand kuue paiku, — siis oleksite leidnud mu pisarais. Isegi Harryl, kes oli siin ja tõi mulle selle uudise, isegi temal pole tõeliselt vähematki aimu, mis mina olen pidanud läbi tegema. Ma kannatasin pööraselt. Siis läks see üle. Olnud tundmust ei saa ma korrata. Ükski ei või seda, välja arvatud sentimentalistid. Ja teie olete hirmus ülekohtune, Basil. Teie tulete siia, et mind lohutada. See on teist väga kena. Aga kui leiate mu lohutatuna, siis saate vihaseks. Kui kaastundlik te olete! Teie tuletate mulle meelde seda Harry jutustatud filantroopi, kes kulutanud kakskümmend aastat oma elust selleks, et kõrvaldada mingi halbust või muuta mingi ülekohtune seadus — olen unustanud, mis see just oli; lõppeks õnnestus see ja miski ei või ületada tema pettumust. Tal pole enam midagi teha, sureb peaaegu igavusest ja muutub veendunud misantroobiks. Pealegi, mu kallis Basil, kui tahate tõesti mind lohutada, siis õpetage mind unustama, mis on sündinud, või vaatlema seda puht kunstiliselt seisukohalt. Eks olnud see Gautier, kes armastas kirjutada *la consolation des arts*'ist? Mäletan, et leidsin millalgi teie ateljeest väikese pärgamenti köidetud raamatu, mida lehitsedes sattusin sellele ütlusele. Noh, mina pole selle noormehe sarnane, kellest mulle

rääkisite, kui olime üheskoos Marlow's, ja kes armastas öelda, et kollane satään võiks lohutada kõigis eluviletsustes. Mina armastan ilusaid asju, mida võib puutada ja kätte võtta. Vanad brokaadid, rohelised pronksid, lakktooted, nikerdatud elevandiluu, kallis ümbrus, toredus, pidulikkus — kõigest sellest võib nii paljugi nautida. Kuid kunstiline tundmus, mis nad loovad või vähemalt ilmutavad, on mulle veel enam väärt. Saada iseenda elu vaatlejaks, nagu ütleb Harry, tähendab pääsemist elukannatusest. Tean, teie olete üllatatud, et ma teiega nõnda räägin. Teil pole aimugi, kuidas ma olen arenenud. Ma olin alles koolipoiss, kui teie mind tundsite. Praegu olen ma mees. Mul on uued kired, uued mõtted, uued ideed. Ma olen teissugune, aga sellepärast ei pea te mind vähem armastama. Ma olen muutunud, aga teie peate ikka mu sõbraks jääma. Muidugi meeldib Harry mulle väga. Aga ma tean, teie olete parem kui tema. Teie pole mitte tugevam — teie kardate elu väga, — aga teie olete parem. Ja kui õnnelikud olime kahekesi! Ärge jätke mind maha, Basil, ja ärge tõrelge minuga. Mina olen, mis ma olen. Rohkem pole siin midagi öelda.”

Kunstnik tundis end imelikult liigutatuna. Noormees oli talle lõpmata kallis ja tema isik oli olnud tema kunsti suureks pöördepunktiks. Ta ei suutnud mõtet kannatada, et ta peaks temale veel midagi ette heitma. Pealegi, tema ükskõiksus on ehk ainult tuju, mis möödub peagi. Temas on nii palju head, nii palju õilsat.

„Hea küll siis, Dorian,” ütles ta viimaks nukral naeratusel, „tulevikus ei räägi ma teiega enam sellest hirmsast sündmusest. Tahaksin ainult loota, et teie nime sellega ühenduses ei mainitaks. Täna pärast lõunat algab juurdlus. On nad teid kutsunud?”

Dorian raputas pead ja piinlikkuse ilme tõusis tal näkku sõna „juurdlus” juures. Kõigis neis asjus oli midagi toorest ja labast. „Nad ei tea minu nime,” vastas ta. „Aga neiu teadis ometi?”

„Ainult minu ristinime ja sedagi ei maininud ta kunagi teiste kuuldes, selles olen kindel. Ta rääkis mulle kord, et kõik olevat uudishimulikud teada saama, kes mina olen, ja et tema ikka ja alati minule on andnud ainult prints Võluja nime. Seda tegi ta kenasti. Teie peaksite mulle Sibylit tegema joonistuse. Tahaksin temast pisut rohkem kui pelka mälestust mõnest suudlusest ja mõnest haprast pateetilisest sõnast.”

„Kui teie seda soovite, Dorian, siis katsun ma midagi teha. Kuid teie ise peate tulema ja mulle jällegi istuma. Ma ei suuda ilma teieta läbi saada.”

„Kunagi ei või ma teile enam istuda, Basil. See on võimatu!” hüüdis ta tagasi põrgates.

Kunstnik vahtis laial pilgul talle otsa.

„Kallis poiss! Mis lollus see siis on!” hüüdis ta. „Tahate teie öelda, et see, mis mina teist tegin, ei meeldi teile? Kus see on? Miks olete talle sirmi ette tõmmanud? Laske mind teda vaadata. See on minu parim teos, mis ma kunagi teinud. Võtke sirm eest ära, Dorian. Teie teener on lihtsalt häbematu, et ta minu teost nõnda varjab. Ma tundsin kohe sisse astudes, et tuba on teissuguseks muutunud.”

„Minu teenril pole sellega midagi tegemist, Basil. Ega te ometi arva, et mina laseksin teda oma tuba korraldada? Lilli paneb ta mõnikord mulle, see on kõik. Ei, seda tegin ise. Valgus oli pildile liiga hele.”

„Liiga hele? Kindlasti mitte, mu armas poiss. See on imehea paik temale. Laske ma vaatan!” Ja Hallward sammus toanurga poole.

Hirmukarjatus kostis Dorian Gray huult ja ta kargas kunstniku ning sirmi vahele. „Basil,” ütles ta sootuks kahvatuna. „Ärge vaadake teda. Mina ei taha seda.”

„Iseoma teost mitte vaadata! Seda ei mõtle te ometi tõsiselt. Miks ei peaks ma teda vaatama?” hüüdis Hallward naerdes.

„Kui te peaksite katsuma teda vaadata, Basil, siis, ausõna, kunagi oma elus ei räägi ma teiega enam. Olen täiesti tõsine. Ma ei anna mingit seletust ja teie ei pea ka mingit küsima. Aga pidage meeles: kui puutute seda sirmi, on meie vahel kõik lõpetatud.”

Hallward seisis nagu piksest rabatuna. Ta vahtis täielikus jahmatuses Dorian Gray'le otsa. Kunagi polnud ta teda veel sellisena näinud. Poiss oli tõeliselt vihast valge. Tema käed olid rusikas ja tema silmaterad välkusid sinisest tulest kettaina. Ise värises üleni.

„Dorian!”

„Ärge rääkige!”

„Aga mis see siis on? Muidugi ei vaata ma teda, kui teie ei taha,” ütles ta üsna külmalt, pöördudes kandadel ja minnes akna alla. „Kuid tõepoolest tundub see mõttekusena, et ma ei või iseoma pilti näha, liiatigi kui ma mõtlen teda sügisel Pariisis välja panna. Võib-olla pean teda enne veel kord lakkima ja sellepärast pean teda millalgi nägema ning miks siis mitte täna?”

„Seda pilti välja panna! Teie tahate ta välja panna?” hüüdis Dorian Gray, kuna imelik hirmutunne üle kogu ta keha ronis. Pidi siis maailmale näidatama tema saladust? Pidi inimesed pärani silmil tema elumüsteeriumi vahtima? See oli võimatu. Midagi pidi kohe tegema; mida just, seda ta ei teadnud.

„Jah, ma ei arvanud, et teil midagi selle vastu võiks

olla. Georges Petit tahab kõik minu parimad pildid kokku korjata ja nendest erilise näituse korraldada Rue de Sèze'il; näituse avaks ta oktoobri esimesil päevil. See pilt puuduks siit ainult kuu aega. Tahaksin uskuda, et teie seniks temast võiksite lahkuda. Pealegi pole te vististi sel ajal linnaski. Ja kui te ta niikuinii sirmi taga hoiate, siis pole teil temast ju kuigi palju.”

Dorian Gray laskis käe üle otsaesise käia. Seal olid higipisarad. Ta tundis, et ta seisab hirmsa hädaohu kuristikul.

„Kuu tagasi ütlesite ju, et te seda pilti kunagi välja ei pane,” hüüdis ta. „Miks olete oma otsuse muutnud? Teil, kes te kuulute püsivate kilda, on sama palju tujusid nagu teistelgi. Ainuke vahe, et teie tujud on nii mõttetud. Te pole ometi unustanud, et kinnitasite mulle kõige pühalikumalt — miski maailmas ei võivat teid ajada seda pilti näitusel välja panema. Harryle rääkisite sedasama.” Äkki vaikus ta ja tema silmi ilmus eriline helk. Tal tuli meelde, et lord Henry talle kord pool tõsiselt, pool naljatades oli ütelnud: „Kui tahate endale imeliku veerandtunni valmistada, siis küsige Basililt, miks ta seda pilti ei taha välja panna. Minule ütles ta, miks ta ei taha, ja minule oli see ilmutus.” Jah, võib-olla oli ka Basilil oma saladus. Ta katsus seda teada saada.

„Basil,” ütles ta, astudes tema juurde ja vahtides talle otseteed silma, „meil mõlemal on omad saladused. Ütelge mulle oma, siis ütlen mina teile oma. Mis oli teil põhjuseks loobuda pildi väljapanekust?”

Tahtmata tundis kunstnik kehas värinat.

„Dorian, kui ma seda teile ütleksin, peaksite minust vähem kui praegu ja te naeraksite mu vististi välja. Aga ma ei võiks kannatada ei üht ega teist. Kui soovite, et

ma enam kunagi teie portreed ei vaataks, siis olen ma sellega nõus. Teie ise olete alati mul vaatamiseks olemas. Kui soovite, et parim teos, mis ma kunagi loonud, oleks maailma silme eest varjatud, siis rahuldun ka sellega. Teie sõprus on mulle rohkem väärt kui ükskõik missugune kuulsus või kiitus.”

„Ei, Basil, teie peate mulle ütlema,” nõudis Dorian Gray. „Mina arvan, mul on õigus seda teada.”

Tema hirm oli kadunud, uudishimu oli selle asemele asunud. Ta võttis kindlasti nõuks Basil Hallward'i saladust teada saada.

„Istume, Dorian,” ütles kunstnik nõutult. „Istume. Ja vastake mulle üks küsimus. Olete ehk teie pildis midagi tähelepanuväärset märganud — midagi, mis alguses ehk teile silma ei puutunud, kuna ta alles hiljem äkki sai teile nähtavaks?”

„Basil!” karjus poiss, haarates toolitugedest väri-sevail kätel kinni ja vahtides metsikul, pärani pilgul talle otsa.

„Näen, see on nii. Ärge rääkige. Oodake, kuni kuullete, mis mul öelda. Dorian, esimesest silmapilgust peale, mil ma teid kohtasin, oli teie isikul minusse haruldaselt suur mõju. Kogu minu hing, peaaegu ja jõud seisid teie võimuses. Teie muutsite minule selle nägematu ideaali nähtavaks kehastuseks, mis kummitab meie, kunstnikkude kujutlemisvõime imeilusa unenäona. Ma jumaldasin teid. Kadestasin igaüht, kellega teie rääkisite. Tahtsin teid tervena endale. Olin õnnelik ainult siis, kui olin teiega. Olles eemal minust isiklikult, viibisite minu läheduses ometi kunstina... Muidugi ei lasknud ma teid enast sellest midagi teada. See oleks võimatu olnud. Teie poleks seda mõistnud. Vaevalt mõistsin seda isegi. Tead-

sin ainult, et olin näinud täiuslikkust näost näkku ja et maailm oli minu silmas muutunud imeliseks — võib-olla liiga imeliseks, sest niisuguses hullumeelses jumaldamises peitub hädaoht, mitte vähem kaotuse kui tema säilimise hädaoht... Nädal läks nädala järele ja mina süvenesin ikka enam teisse. Siis tuli uus arenemine. Olin teid joonistanud Parisena kenas relvastuses, Adonisena jahimehe ülikonnas läikiva odaga. Kroonituna raskete lootoseõitega istusite Hadrianuse pargase ninas ja vaatasite üle rohelise, sogase Niiluse. Teie kummardusite mõne Kreeka maastiku vaikse lätte kohal ja vaatasite hõbedase vee vaikuseseenda näo imet. Ja see kõik oli, nagu kunst peab olema — ebateadlik, ideaalne ja kauge. Ühel päeval, saatustlikul päeval, arvan ma ajuti, otsustasin maalida teie imelise portree, nagu olete praegusel silmapilgul, mitte surnud aegade kehakattes, vaid teie enda ülikonnas ja teie enda ajajärgul. Oli see nüüd realistlik meetod või ainult teie isiku ime, mis mulle nõnda ilmus ilma varjuta ja loorita, seda ei või ma öelda. Aga ma tean, et töötades näis iga värvilaik ja -varjund minu saladuse ilmutavat. Hakkasin kartma, et teised võiksid minu ebajumaldamist aimata. Tundsin, Dorian, et olin ütelnud liiga palju, et olin pannud liiga palju iseendast pildisse. Siis ma otsustasingi mitte kunagi teda välja panna. Teie olite pisut riivatud, kuid siis ei mõistnud te kõike, mis see mulle tähendas. Harry, kellele ma seda rääkisin, naeris mind välja. Kuid mina ei teinud sellest väljagi. Kui pilt oli lõpetatud ja mina selle ette maha istusin, siis tundsin, et minul oli õigus... Nii siis, mõne päeva pärast lahkus pilt minu ateljeest, ja niipea kui olin vabanenud tema väljakannatamatust võluvast juuresolekust, näis mulle, et olin olnud hullumeelne, kujutledes temas midagi rohkem nägevat, kui et teie olete haruldaselt ilus ja et mina või-

sin ta maalida. Isegi nüüd ei saa ma muidu, kui pean mõtlema, et on eksitus arvata, nagu peaks teoses avalduma see kirg, mis täidab loojat luues. Kunst on ikka abstraktsem kui meie seda kujutleme. Vorm ja värv räägivad meile ainult vormist ja värvist — see on kõik. Sage-dasti näib mulle, et kunst varjab kunstnikku palju rohkem kui ta teda ilmutab. Ja kui ma siis Pariisist selle pakkumise sain, otsustasin ma teha teie pildi näituse naelaks. Mul ei tulnud mõttessegi, et teie võiksite vastu olla. Nüüd aga näen, et teil on õigus. Seda pilti ei või näitusele viia. Teie ei pea mulle seda pahaks panema, Dorian, mis ma teile rääkisin. Nagu ma kord Harryle ütlesin, teie olete loodud jumaldamiseks.”

Dorian Gray hingas sügavasti. Puna ilmus uuesti näkku ja naeratus mängles ta huulil. Hädaoht oli möödas. Seks korraks oli ta päästetud. Kuid ta ei saanud muidu kui pidi lõpmata kaastundmusega mõtlema kunstnikule, kes oli nii imelikult talle iseendast pihtinud, ning ta küsis endamisi, kas ka teda kunagi valdaks samal määral mõne sõbra isik. Lord Henry oli meeldiv omadus väga hädaohtlik olla. Kuid see oli ka kõik. Tema oli liiga osav ja liiga küüniline, kui et teda oleks võinud tõesti austada. Kas ilmub kunagi keegi, kes täidaks ta oma imeliku ebajumaldamisega? Oli ehk ka see veel elul tema jaoks tagavaraks?

„See on otse imestusväärne, Dorian,” ütles Hallward, „et teie võisite seda selles pildis tähele panna. Paistis see teile tõesti silma?”

„Jah, ma nägin temas midagi,” vastas ta, „midagi, mis paistis mulle väga imelikuna.”

„Noh, nüüd pole teil ometi enam midagi selle vastu, et mina teda vaatan?”

Dorian raputas pead.

„Seda ei pea te mult paluma, Basil. Ma ei või teid selle pildi ette lasta.”

„Aga millalgi teete seda ometi?”

„Ei kunagi.”

„Noh, võib-olla on teil õigus. Ja nüüd elage hästi, Dorian. Teie olete ainuke inimene, kes tõeliselt minu kunsti on mõjutanud. Kõige hea eest, mis olen teinud, võlgnen tänu teile. Ah! Teie ei tea, mis see mul maksis, et seda kõike teile öelda.”

„Minu kallis Basil,” ütles Dorian, „mis te siis õige mulle ütlesite? Lihtsalt, teie tunnete, et imetlete mind liiga. See pole isegi meelitus.”

„See polnud meelitusena mõeldud. See oli pihtimus. Nüüd, mil ma seda olen teinud, oleks nagu midagi minust lahkunud. Võib-olla ei peaks oma austamistundmust kunagi sõnades väljendama.”

„See oli pihtimus, mis tõi pettumuse.”

„Kuis nii? Mis teie siis ootasite, Dorian? Ega te ometi midagi muud pildis pole märganud, ega? Temas polnud midagi muud näha?”

„Ei, seal polnud midagi muud näha. Miks te küsite? Kuid teie ei peaks jumaldamisest rääkima. See on meeletus. Teie ja mina oleme sõbrad, Basil, ja selleks peame ka jääma.”

„Teil on ju Harry,” ütles kunstnik nukralt.

„Oo, Harry,” hüüdis poiss naeruvinega, „Harry kulutab oma päevad, rääkides midagi uskumatut, ja õhtud, tehes midagi ebatõenäolist. See on just see eluviis, nagu mina tahaksin elada. Aga ometi ei läheks ma Harry juurde, kui oleksin hädas. Ennemini otsiksin teid üles, Basil.”

„Teie tahaksite jällegi mulle istuda?”

„Võimatu.”

„Teie hävitate minu kui kunstniku elu oma loobumise-
ga, Dorian. Keegi ei taba kaht ideaali elus. Harva
neid, kes tabavad ühtegi.”

„Ma ei või teile seletada, miks, Basil, kuid mitte
kunagi ei istu ma teile enam. Portrees on midagi saatus-
likku. Ta elab iseenda elu. Mina tulen teiega teed jooma.
See on niisama lõbus.”

„Teile veel lõbusam,” lausus Hallward kahetsevalt.
„Ja nüüd elage hästi. Mul on kahju, et te mind ei lase
veel kord seda pilti vaadata. Kuid sinna ei või parata.
Mõistan väga hästi, mis teie selle juures tunnete.”

Kui kunstnik oli lahkunud, naeratas Dorian Gray
endamisi. Vaene Basil! Kui vähe teadis ta tõsisest põhju-
sest! Ja kui imelik see oli, et oma saladuse avaldamise
asemel oli tal peaaegu juhuslikult õnnestunud kiskuda
sõbralt ta saladus! Kui palju seletas see imelik pihtimus
temale! Kunstniku imelikud kadedusehood, tema metsik
austamine, liialdatud kiidulaulud ja tema iseäralik vaiki-
mine — nüüd mõistis ta seda kõike ja tal oli kahju. Talle
tundus, et niisuguses romantilise varjundiga sõpruses on
midagi traagilist.

Ta ohkas ja kõlistas. Portree pidi kõrvale toimetata-
ma, maksku mis maksab. Ta ei tahtnud enam uuesti niisuguse-
sse hädaohtu sattuda, kus tema saladus võiks teatavaks
saada. Oli hullumeelsus, et ta oli pildi jätnud tun-
niks ajakski siia, kuhu pääsesid kõik tema sõbrad.

KÜMNES PEATÜKK

Kui teener sisse astus, silmitses ta teda ainiti, küsi-
des iseendalt, oli ta mõttele tulnud sirmi taha vaadata
või ei. Mees oli täiesti ükskõikne ja ootas käske. Dorian
süütas sigareti ja läks peegli ette, kuhu ta pilgu heitis.
Victori nägu võis ta seal selgesti näha. See oli nagu rahu-
liku orjalikkuse mask. Seal ei leidunud vähematki, mida
oleks tarvitsenud karta. Siiski arvas ta paremaks ette-
vaatlik olla.

Pikkamisi rääkides ütles ta teenrile, et tema vajab
majapidajat ja et peale selle peaks teener raamitegija
juurde minema ja teda paluma kaks oma meest kohe siia
saata. Talle näis, et toast lahkudes rändasid teenri sil-
mad sirmi poole. Või oli see ainult tema enda kujutelm?

Mõne minuti pärast kahises raamatukogutuppa oma
mustis siidrõivais ja vanamoelistes niitkinnastes mrs.
Leaf. Dorian palus tema't koolitoota võtit.

„Vana koolituba, mr. Dorian?” hüüdis majapidaja.
„See on ju tolmu täis. Ma pean ta enne korda seadma,
kui teie sinna sisse lähete. Ta pole praegu kohases seisukorras,
et teie võiksite sinna pilku heita, sir. Tõepoolest mitte.”

„Ma ei vaja tema korraldamist, Leaf. Ma vajan ainult võtit.”

„Noh, sir, teie ajate end seal ämblikuvõrke täis. Seda ust pole ligemale viis aastat avatud, pärast lordi surma üldse mitte.”

Dorian võpatas oma vanaisa meeldetuletusel. Tal olid temast vastikud mälestused.

„Sellest pole midagi,” vastas ta. „Tahan ainult seda tuba näha, muud midagi. Andke mulle see võti.”

„Siin on see võti,” ütles vana proua, sõrmitsedes värisevate ja kobavate kätega oma võtmekimbu kallal. „Siin ta on. Ma võtan ta kohe kimbust välja. Aga härra, ega te ometi sinna taha elama asuda, kuna teil ju siin on nii mugav?”

„Ei, ei,” hüüdis ta kärsitult. „Täna teid, Leaf. See on kõik.”

Majapidaja viivitas silmapilguks ja lobises oma kohuste üksikasjust. Dorian ohkas ja käskis teda asju ajada, nagu ta seda heaks arvab. Naine lahkus toast, nagu naerukortsudega läbi põimitud.

Niipea kui uks tema järel oli sulgunud, pistis Dorian võtme tasku ja vaatas toas ümber. Ta silm langes suurele purpursele satäänvaibale, mis kaetud raskete kuldtikanditega. See oli hiilgav tükk veneetsia tööd seitsmeteistkümnenenda sajandi lõpupoolelt ja vanaisa oli ta leidnud ühest kloostrist Bologna lähedalt. Jah, see pidi saama selle hirmsa asja katteks. Võib-olla oli teda juba nii mõnigi kord tarvitatud surnulinana. Nüüd pidi ta midagi varjama, milles peitus mingisugune rike, halvem rike kui ehk surm ise — midagi, mis haub koledust ja ometi kunagi ei sure. Mida olid ussid laibale, seda pidid olema tema patud maalitud kujule lõuendil. Nad pidid hävitama tema ilu ja õgima tema mee'divuse. Nad pidid ta rüvetama ja tegema ilgeks. Ja ometi pidi ta edasi elama. Ta pidi iga-vesti elama.

Värin käis tal kehast läbi ja silmapilguks kahetses ta, et polnud Basil'ile nimetanud õiget põhjust, miks ta tahab pilti varjata. Basil oleks aidanud tal lord Henry mõjule vastu panna ja võidelda ka tema oma loomuse veel vägevamate mürkidega. Armastuses, mida Basil tema vastu oma südames kandis — sest see oli ju tõeliselt armastus — polnud midagi, mis poleks õilis ja vaimne. See polnud paljas kehalise ilu imetus, mis sünnib meeltes ja mis sureb ühes meelte väsimusega. See oli armastus, nagu oli seda tundnud Michelangelo, Montaigne, Winckelmann ja isegi Shakespeare. Jah, Basil oleks võinud ta päästa. Kuid nüüd oli see hilja. Mineviku võis iga-tahes kustutada. Kahetsus, keeldumus ja unustus võis seda saavutada. Kuid tulevik oli paratamatu. Temas peitus kirgi, mis pidid leidma pääsetee välismaailma, ja unistusi, mis pidid muutma oma pahede varjud tõelisuseks.

Ta võttis diivanilt suure kuldtikandusega purpurvaiba ja läks sellega sirmi taha. Oli ehk nagu lõuendil inetum kui varemalt? Talle näis, et ta on muutumata, ja ometi oli nagu tema vastikus selgemini toonitatud. Kuldsed juuksed, sinised silmad ja roospunased huuled — need kõik olid säilinud. Muutunud oli ainult näoilme. Oma julmuses oli see hirmus. Võrreldes selle laitude ja etteheitega, mida ta siit luges, kui pealiskaudsed olid küll Basili etteheited Sibyl Vane'i pärast — kui pealiskaudsed ja sisutud! Tema oma hing vahtis talle lõuendilt vastu ja kutsus teda aru andma. Valuilmel tõusis tal näkku ja ruttu heitis ta kalli vaiba üle pildi. Kohe pärast seda kostis ükselt koputus. Ta astus sirmi tagant välja, kui teener sisse tuli.

„Mehed on siin, monsieur.”

Dorian tundis, et ta peab teenrist silmapilk vaba-

nema. Ta ei tohi teada, kuhu pilt toimetatakse. Temas oli midagi kavalat ja tal olid mõtlikud, äraandlikud silmad. Istunud laua äärde, kritseldas ta lord Henryle mõned read, paludes teda endale midagi lugeda saata ja tuleta-des meelde, et nad pidid täna õhtul kell veerand üheksa kohtama.

„Oodake vastust,” ütles ta kirja teenrile andes, „ja saatke mehed sisse.”

Kahe, kolme minuti pärast kostis jällegi koputus ja sisse astus kuulus South Audley tänava raamitegija mr. Hubbard ise ühes mingisuguse karuse noore abilisega. Mr. Hubbard oli väikse punase põskhabemega õitsev mees, kelle kunsti-imetlust vähendas suurel määral nende kunstnikkude rahapuudus, kellega temal oli tegemist. Harilikult ei lahkunud ta kunagi oma ärist. Ta ootas, et tema juurde tuldaks. Kuid Dorian Gray suhtes talitas ta ikka erandlikult. Dorian Gray's oli midagi, mis võlus kõiki. Oli lõbu teda vaadatagi.

„Mis ma võiksin teie heaks teha, mr. Gray?” ütles meister, hõõrudes oma lihavaid tedretähniliisi käsi. „Lubasin endale selle au, et ilmusin isiklikult. Just praegu sain ilusa raami, sir — kusagilt oksjonilt. Vana Firenze töö. Vististi Fonthillilt saabunud. Imeliselt kohane mõnele usulisele pildile, mr. Gray.”

„Kahetsen, et vaevaks võtsite isiklikult ilmuda, mr. Hubbard. Kindlasti astun millalgi sisse, et seda raami näha — kuigi ma praegu usulise kunstiga suuremat tege-mist ei tee, — täna aga vajan ainult, et mul üks pilt üles kantaks maja kõrgemale korrale. Ta on kaunis raske ja sellepärast arvasin, et ehk saadaksite mulle paar oma meest.”

„Asjata mure, mr. Gray. Rõõmustan teile kuidagi kasulik olles. Missugune on see kunstiteos, sir?”

„See,” vastas Dorian Gray sirmi eest ära tõmmates. „Suudate teda kanda, nagu ta on, ühes kattega? Tahak-sin, et teda ülesviimisel ei kriimustataks.”

„See ei valmista mingit raskust, sir,” ütles sõbralik raamitegija ja hakkas abilise toetusel pilti vabastama pikast messingahelast, mille otsas ta seinal rippus. „Ja nüüd, kuhu võime ta viia, mr. Gray?”

„Ma näitan teile teed, mr. Hubbard, kui tahaksite nii lahke olla ja mulle järgneda. Või parem on, et teie lähek-site ees. Kahju, aga see paik on ülal katuse all. Me peame esitreppi tarvitama, sest see on laiem.”

Ta hoidis ukse nende ees lahti ja laskis nad eesruu-mi, kust algas ülesminek. Peenelt väljatöötatud raam oli pildi väga raskeks teinud ja mr. Hubbard'i alandlikest protestidest hoolimata, kellele kui tõsisele ärimehel vas-tumeelt oli, kui härrasmees midagi kasulikku tegi, pistis Dorian ometi paiguti käe külge, et mehi kandmisel aidata.

„Õige paras kandam talumiseks, sir,” lõõtsutas väike mees üles jõudes ja pühkis oma läikivat otsaesist.

„Kahju küll, aga see on tõepoolest kaunis raske,” lausus Dorian ust avades, mis pidi hoidma tema elu ime-likku saladust ning varjama tema hinge inimeste silme eest.

Enam kui neli aastat polnud ta oma jalga siia ruumi toonud, mis oli alguses olnud tema mängutoaks ja vane-maks saades õppetoad. See oli avar ja ilus tuba, mis ehitati viimase lord Kelso poolt erilise't just oma väikese tütrepoja tarvis, keda lord alati oli vihanud poisikese imeliku sarnasuse tõttu oma emaga ja ka muil põhjusil, ning sellepärast endast eemale hoidnud. Dorianile näis, nagu oleks tuba ainult pisut muutunud. Seal oli ilmatu

suur itaalia kapp oma fantastiliselt värvitud raamistikuuga ja oma tuhmunud kuldehistega, mille ta poisina nii sagedasti oli teinud oma peiduurkaks. Seal seisis ka sametpuust raamatukapp täis murtud nurkadega kooliraamatuid. Selle taga seinal rippus nārune flaami gobelään oma luitunud kuninga ja kuningannaga, kes mängisid aias malet, kuna salk kullijäagreid mööda ratsutas, kandes oma raudkinnastel tutiga linde. Kui hästi mäletas ta seda kõike! Iga silmapilk kogu tema üksildasest lapsepõlvest tuli talle siin ringi vaadates meelde. Ta mäletas oma elu laiguta puhtust ja talle paistis hirmsana, et just siia pidi ta peitma selle saatusliku portree. Kui vähe oli ta neil surnud päevil sellest teadnud mõelda, mis teda elus ootab!

Kuid kogu majas polnud ainustki nii kindlat paika uurivate pilkude eest. Võti seisab tema käes ja keegi ei pääse siia sisse. Purpurse katte all võis lõuendile värvitud nägu muutuda tooreks, pondunuks ja räpaseks. Mis sest? Keegi ei võinud teda näha. Tema isegi ei näeks teda. Miks pidigi ta vaatlema oma hinge vastikut raiskumist? Tema säilitas oma nooruse, see oli kõik. Ja pealegi, kas ei võinud tema loomus muutuda paremaks? Polnud mingit põhjust arvata, et ka tulevik peaks olema häbiga kaetud. Armastus ehk tabab teda eluteel ja puhastab ta ning kaitseb teda nende pattude eest, mis erutavad juba praegu tema vaimu ja ihu — kaitseb nende imelikude ja tänini kirjeldamata pattude eest, mille saladuslikkus andis neile nende peensuse ja kaasakiskuvuse. Võib-olla kaob millalgi punaseilt himurailt huulilt nende julm ilme ja temal avaneb võimalus maailmale näidata Basil Hallward'i meistriteost.

Ei, see oli võimatu. Tund-tunnilt, nädal-nädalalt pidi nägu lõuendil vananema. Ta võis ju pääseda patu inetu-

sest, aga aastate inetus jäi temale ikkagi. Palged pidid muutuma õõnsaks ja närtsinuks. Kollased kanavarbad pidid ümbritsema kustunud silmi ja muutma nad hirmsaks. Juuksed pidid kaotama oma läike, suu pidi lahti seisma või olema allavajunud lõuaga, pidi saama rumalailmeliseks või tooreks, nagu on seda vanade inimeste suud. Pidi ilmuma kortsunud kael, külmad sinisoonelised käed, vimmas keha, nagu ta mäletas seda vanaisal, kes oli tema vastu lapsepõlves nii tõre. Pilti tuli varjata. Sinna polnud midagi parata.

„Tooge ta sisse, palun, mr. Hubbard,” ütles ta väsinult ümber pöördudes. „Vabandage, et teid nii kaua kinni pidasin. Mõtlesin millestki muust.”

„Rõõmustan alati, kui puhata võin, mr. Gray,” vastas raamitegija, kes ikka veel lõõtsutas. „Kuhu me ta paneme, sir?”

„Oo, ükskõik kuhu. Siia, sellest aitab. Ma ei taha teda üles riputada. Pange ta seina najale. Täna.”

„Kas võiks seda kunstiteost näha, sir?”

Dorian võpatas.

„See ei pakuks teile huvi, mr. Hubbard,” ütles ta pidades meest silmas. Ta oli valmis temale kallale kargama ja ta põrandale virutama, kui ta julgeks seda toredat eesriiet tõsta, mis varjas tema elusaladust. „Rohkem ei taha ma teid seekord enam tülitada. Täna teid väga lahkuse eest, et tulite.”

„Võtke heaks, võtke heaks, mr. Gray. Olen alati valmis teie heaks midagi tegema, sir.”

Ja mr. Hubbard läks kolinal mööda treppi alla, kannul abiline, kes vaatas imestades oma kareda, ebameeldiva näoga tagasi Doriani poole. Kunagi polnud ta kedagi nii imelist näinud.

Kui nende sammud olid kaugusse surnud, lukustas Dorian ukse ja pistis võtme oma tasku. Nüüd oli ta kindel. Keegi ei saa kunagi seda koledust näha. Ükski silm peale tema oma ei näe kunagi tema häbi.

Raamatukogusse tagasi jõudes leidis ta, et kell oli just viis läbi ja tee oli juba sisse toodud. Väikesel tumedast lõhnavast puust ja rikkalikult pärlmutriga ehitud laual — tema hooldaja lord Radley abikaasa, selle ilusa, elukutselise põdeja kingitusel, kes oli viimase talve veetnud Kairos, — seisis kiri lord Henrylt ja selle kõrval kollases köites raamat, mille ümber pandud paber oli pisut kulunud ja ääred määrdunud. Kandikul seisis „The St. James's Gazette” kolmanda väljaande number. Kõik tõendused, et Victor oli tagasi. Teda huvitas küsimus, kas teener mehi välja minnes oli kohanud või mitte ja kas ta neilt oli välja uurinud, mis nad siin tegid. Ta pidi tingimata pildi puudumist tähele panema, oligi juba kahtlemata tema kadu märganud, pannes toodud asju lauale. Sirm polnud veel oma paigale nihutatud ja seinast vahtis vastu tühi ruum. Võib-olla leiab ta millalgi öösel teenri ülalt, kus ta püüab lukustatud uksest sisse murda. Hirmus oli omada iseenda majas nuuskurit. Ta oli kuulnud rikkastest inimestest, kellelt pigistas kogu eluaeg raha välja mõni teener, kes oli lugenud mõnd kirja, pealt kuulnud mõnd kõnelust, leidnud kaardi mingisuguse aadressiga, padja alt närtsinud lille või tüki kortsunud pitsi.

Ta ohkas, ja kui oli endale pisut teed kallanud, avas ta lord Henry kirja. Selles seisis, et ta saadab temale õhtulehe ja raamatu, mis teda võiks huvitada, ja et tema läheb klubisse veerand üheksa. Ükskõikselt avas ta lehe ja laskis silmad sellest üle käia. Punane pliiatsimärk torakas talle viiendal küljel silma. See juhtis tähelepanu järgmisele artiklile:

„Kohtulik juurdlus ühe näitlejanna korjuse asjus. — Juurdlust toimetati täna hommikul Bell Tavernis, Hoxton Roadil ringkonna laipadeuuriija mr. Danby poolt noore näitlejanna Sibyl Vane'i asjus, kes oli viimati teenistuses Holbornis, Royal Theatres. Otsus lausus leitud andmete põhjal: surm õnnetuse tagajärjel. Suurt kaastundmust äratas kadunu ema, kes oli väga põrutatud niihästi tema enda kui ka laiba lahkaja dr. Birrell'i ülekuulamisel.”

Dorian kortsutas kulmu, kiskus lehe lõhki, läks üle toa ja viskas ta minema. Kui inetu see kõik oli! Ja kui hirmus tõeliseks tegi asjad inetus! Ta oli lord Henryle pisut pahane, et see selle teate talle läkitas. Ja oli meelest seda punase pliiatsiga märkida. Victor võis seda ehk lugeda. Selleks oskas teener inglise keelt enam kui tarvis.

Võib-olla lugeski ta juba ja hakkab ehk midagi kahtlast aimama. Kuid siiski, mis sest? Mis on Dorian Gray'l tegemist Sibyl Vane'i surmaga? Karta polnud midagi. Dorian Gray pole ometi teda tapnud.

Ta pilk langes kollasele raamatule, mille lord Henry talle saatnud. Mis võis see küll olla? Ta läks väikese pärlmutrikarva kaheksanurgelise raamaturiiuli juurde, mis tundus talle alati mingisuguse imeliku egiptuse mesilaste teosena, kes töötavad hõbedaga, ja võttes pihku raamatu, laskus ta tugitooli ning hakkas lehitsema. Mõne minuti pärast süvenes ta lugemisse. See oli imelikem raamat, mida ta kunagi lugenud. Talle näis, nagu liiguksid kogu maailma patud tema silme eest mööda kõige kenamais rõivais ja meeldivate flöödihelide saatel. Asjad, millest ta tumedalt oli unistanud, said talle äkki tõelisuseks. Asjad, millest ta polnud kunagi unistanud, ilmutusid temale samm-sammult.

See oli romaan ilma tegevuseta ja ainult ühe tege-
lasega: tõepoolest lihtsalt hingeteaduslik uurimus kel-
lestki noorest pariislasest, kes kulutas oma elu katsetega
teostada üheksateistkümnendal sajandil kõik kired ja
mõttevormid, mis kuuluvad kõigile sajandeile peale käes-
oleva, ja seega koondada endasse mitmesugused mee-
olud, millest maailma vaim aja jooksul läbi käinud,
armastades ainult nende kunstlikkuse tõttu neid keeldu-
musi, millele inimesed oma arutuses nimeks andnud voo-
rus, ja ka neid loomulikke üleastumusi, mida targad in-
mesed ikka veel nimetavad patuks. Stiil, milles see kõik
kirjutatud, oli see imelik lihvitud stiil, mis on täis selgust
ja tumedust samal ajal, täis arhaisme, tehnilisi oskus-
sõnu ja nikerdatud lauseid — stiil, mis iseloomustab
mõnede prantsuse sümbolistide kooli kuuluvate peene-
mate kunstnike teoseid. Seal leidis metafoore, mis
haruldased nagu orhideed ja niisama peened värvivarjun-
deis. Meelte-elu oli kirjeldatud müstilise filosoofia sõna-
dega. Paiguti oli raske mõista, kas lugesid mõne keskaeg-
se pühaku hingevalanguid või praeguseaja patuse haiglast
pihtimust. See oli mürgine raamat. Nagu oleks raske
viirukisuitsu hõljunud lehtede kohal ja erutanud aju. Juba
paljas lausete voogavus, nende muusika peen ühetooni-
lus, kuigi see nõretas mitmekesisest kordumistest ja
viimistletult korratud liikuvusest, mõjusid poisisse nagu
mõni unelm või unistuse palavik, mis pani ta unustama
mööduva päeva ja roomavad varjud, kui ta luges peatüki
peatüki järele.

Pilvitu ja ainukese tähega tipitud taevas helkis vask-
rohelistena läbi akna. Ta luges sel tumedal valgusel, kuni
silmad veel vähegi seletasid. Siis, pärast seda kui teener
oli juba mitu korda hilist aega meelde tuletanud, tõusis
ta ja läks kõrvalruumi, pani raamatu seal väikesele

firenze lauale, mis seisis alati tema voodi kõrval, ja hak-
kas riietuma lõunasöögiiks.

Kell oli juba peaaegu üheksa, kui ta jõudis klubisse,
kus ta leidis lord Henry üksinda istumas, näides väga
tudinuna.

„Mul on kahju, Harry,” hüüdis noormees, „aga see
on teie enda süü. Teie saadetud raamat võlus mind seda-
võrd, et ma unustasin lendava aja.”

„Jah, arvasin kohe, teile peaks ta meeldima,” vastas
sõber toolilt tõustes.

„Ma pole ütelnud, et ta mulle meeldib, Harry. Ütle-
sin — ta võlus mind. Selles on suur vahe.”

„Ah, te olete seda juba märganud?” lausus lord
Henry. Ja nad astusid söögituppa.

ÜHETEISTKÜMNES PEATÜKK

Aastate jooksul ei suutnud Dorian Gray vabaneda selle raamatu mõjust. Aga ehk oleks täpsem öelda, ta ei püüdnudki sellest vabaneda. Ta muretses endale Pariisist mitte vähem kui üheksa suurekaustalist esimese trüki eksemplari ja laskis nad kõita erivärvilistena, nii et võiks neid vahetada muutuvate meeleolude ja loomuse tujude kohaselt, mille kontrolliks tal näis ajutiselt kaduvat peaaegu igasugune võim. Kangelane, see imeline noor pariislane, kelles nii imelikult olid segatud romantilised ja teaduslikud kalduvused, muutus talle omataoliseks eeskujulikuks algtüübiks. Ja tõepoolest, kogu raamatus näis peituvat tema enda elulugu, mis kirjutatud enne, kui tema elanud.

Ühes asjas oli tema õnnelikum kui romaani fantastiline kangelane. Tema polnud kunagi tundnud — tõepoolest polnud tal kunagi põhjustki tunda seda teatud määral veidrat hirmu peeglite, poleeritud metallide ja vaikse veepinna ees, mis valdas noore pariislase juba nii varases elus, olles põhjendatud tema millalgi nii silmapaistva ilu äkilise hävinguga. Peaaegu julma rõõmuga — võib-olla on igas rõõmus, samuti nagu igas lõbuski julmusel oma osa — luges ta raamatu viimast jagu, tema ehk pisut liialdatud, kuid tõeliselt traagilist jutustust ini-

mese valust ja meeleheiteist, kes oli iseendas kaotanud selle, mida ta teistes kogu maailmas hindas kõige kõrgemalt.

Sest imeline ilu, mis oli võlunud Basil Hallward'i ja nii mõndagi teist, ei pidanud teda nähtavasti kunagi maha jätma. Isegi need, kes olid temast kuulnud kõige halvemaid asju — sest aeg-ajalt liikusid tema eluviiside kohta Londonis imelikud kuulujutud, mis andsid klubides kõneainet, — ei suutnud temast midagi auvastast uskuda, niipea kui olid teda ennast kord näinud. Ikka veel oli tal selle välimus, kes on enda puhta hoidnud maailma rüvetusest. Inimesed, kes armastasid kahemõtteliselt rääkida, jäid Doriani sisse astudes vait. Tema näo puhtuses oli midagi, mis oli neile etteheiteks. Tema pelk juuresolek näis neile meelde tuletavat nende süütust, mille nad olid rüvetanud. Nad imestasid, kuidas küll midagi nii võluv ja meeldivat nagu tema oli suutnud pääseda hukutusest ajajärgul, mis oli niisama räpane kui ihar.

Sagedasti, kui ta oli koju tulnud mõne't neilt saladuslikelt ja kestvamaillt teekonnilt, mis andsid põhjust nii imelikkude kuulujuttude levimiseks tema kohta sõprade keskel või nende seas, kes endid selleks pidasid, ronis ta mööda treppi üles, avas lukustatud toaukse võtmega, mis nüüd juba enam kunagi tema juurest ei lahkunud, ja peegel peos seisis oma pildi ees, vaadeldes seda vastikut ja aastais nägu lõuendil ning noort nägu lihvitud klaasil, kust ta temale vastu naeris. Just nende vastandite teravus suurendas tema naudingut. Ikka enam ja enam armus ta iseenda ilusse, ikka enam ja enam tundis ta huvi oma hinge raiskumise vastu. Mõnikord uuris ta suurima hoole ja õudse ning hirmsa lõbuga neid ilgeid jooni, mis inestasid tema otsaesist ja ronisid tema himura suu ümber, küsides endamisi, mis küll on koledam, kas pattude või

aastate tunnused. Ta pani oma valged käed pildi karedate ja pondunud omade kõrvale ning naeratas. Ta irvitas pildi inestunud keha ja nõtru liikmeid.

Öösiti olid siiski silmapilgud, mil ta lamas uneta silmil oma õrnlohnavas toas või väikese halva kuulsusega kõrtsi rāpases ruumis dokkide läheduses, kus ta armastas käia võõra nime all ja võõrais rõivais; siis pidi ta mõtlema hävingust, mis ta toonud oma hingele, mõtlema kahetsuses, mis oli eriti terav, sest ta oli täiesti egoistlik. Kuid sellised silmapilgud olid harvad. See huvi elu vastu, mille lord Henry temas esimest korda äratanud nende ühise sõbra aias, näis naudinguga aina kasvavat. Mida rohkem ta teadis, seda rohkem ta tahtis teada. Temas peitus hullumeelne nälg, mis muutus süües aina ahnemaks.

Kuid oma seltskondlikke suhteid ei jätnud ta mitte täiesti hooletusse. Kord või kaks iga kuu talve vältel ja hooaja iga kesknädala õhtul avas ta seltskonnale oma ilusa maja ja laskis kuulsamaid muusikamehi lõbustada oma külalisi nende kunsti imedega. Tema väikesed eined, mille korraldamisel lord Henry teda alati aitas, omasid kuulsuse niihästi kutsutute valiku ja paigutamise kui ka haruldase maitse tõttu, mis avaldus laua ehtimises tema eksootiliste lillede peene sümfooniaga, tikitud laudlinadega ja vanaaegsete hõbe- ning kuldriistadega. Tõepoolest, leidus nii mõnigi, eriti väga noorte keskel, kes nägid või arvasid nägevat Dorian Gray's teatud tüübi kehastust, millest nad olid unistanud Etoni ja Oxfordi päevil ja mis pidi endas ühendama õpetlase tõelise kultuuri ja maailmakodaniku meeldivuse, õilsuse ning kommete peenuse. Neile tundus ta kuuluvat nende sekka, kellest Dante kirjutab, et nad püüavad „teha end täius-

likkudeks ilu jumaldamisega”. Ühes Gautier'ga oli tema üks neid, kellele „on olemas nähtav maailm”.

Ja tõepoolest, Elu ise oli talle esimene ja suurim kunst, millele teised kunstid olid ainult ettevalmistuseks. Moel, mille tõttu tõeliselt fantastiline muutub silmapilguks üldiseks, nagu ka moealpusel, mis on omataoline katse maksma panna ilu absoluutset modernsust, oli muidugi tema kohta oma võlvus. Tema riietusviisil ja erilistel stiilidel, mida ta aeg-ajalt ilmutas, oli tunduv mõju elegantseisse noortesse Mayfairi ballidel ja Pall Malli klubiaknaisse, mis jäljendasid teda kõiges tema tegevuses ja püüdsid korrata tema juhuslikkude, ainult poolleldi tõsistena mõeldud narruste kaasakiskuvat võlvust.

Sest kuna tema kõigest südamest valmis oli vastu võtma seisundit, mida temale peaaegu viibimata pakuti täisealiseks saades, ja kuna ta tõepoolest sügavat lõbu tundis mõeldes, et tema võib oma päevil Londonile sedasama olla, mida oli „Satyriconi” autor millalgi Neroaegsele keiserlikule Roomale, kandis ta oma sügavamas südame põhjas ometi soovi olla midagi rohkem kui paljas *arbiter elegantiarum*, kellelt küsitakse nõu, kuidas kanda mõnd kalliskivi, kõita kaelasidet või hoida keppi. Tema püüdis välja töötada uue elukava, millel oleks oma põhjendatud filosoofia ja korraldatud põhimõtted — püüdis leida meelte hingestamiseks selle elukava kõrgeima teostuse.

Meelte jumaldamine on sagedasti, pealegi veel põhjendatult, omandanud halva kuulsuse, sest inimesed tunnevad loomulikku hirmu ärrituste ja kirgede ees, mis näivad olevat neist enestest tugevamad ja mida nad jagavad madalamate organismidega. Kuid Dorian Gray'le tundus, et meelte tõsist loomu pole kunagi õieti mõiste-

tud ja et nemad on jäänud metsikuks ja loomalikuks just sellepärast, et maailm on neid näljutanud allaheitmiseks või neid tapnud piinadega, kuna ta oleks aga pidanud neid püüdma teha uue hingelisuse elementideks, kus oleks valitsevaks tunnuseks peen iluinstinkt. Vaadates tagasi Inimesele ajaloo voolavuses kummitas teda kaotundmus. Nii paljust oli loobutud ja nii vähese tagajärjega! Oli leidunud hullumeelset, vabatahtlikku keeldumust ja kuulmatut enesepiinamist ning enesesalgamist, mille algpõhjuseks osutus hirm ja mille tagajärjeks oli palju kohutavam langus kui see kujutletu, millest inimesed oma teadmatuses olid püüdnud leida pääseteed. Loodus oma imelises iroonias kihutas üksiklase toitu otsima ühes kõrveloomadega ja tegi loomad väljal tema kaaslasteks.

Jah, pidi tulema, nagu lord Henry oli ennustanud, uus hedonism, elu uueks looma ja teda vabastama karedast, inetust puritanismist, mis ärkas just tema enda päevil imelikult uuesti. Muidugi pidi ta vaimu teenima, kuid ei kunagi võidud leppida teooria või süsteemiga, mis oleks kaasa toonud ükskõik mis kujul tundmuselu kogemustest loobumise. Hedonismi eesmärk oleks tõepoolest kogemus ise ja mitte selle vili, olgu ta magus või kibe. Ta ei tohtinud midagi teada ei meeli surmavast asketismist ega harilikust liiderlikkusest, mis nüristab meeled. Kuid inimesi pidi õpetama keskendumale meie elu silmapilkudele, mis on isegi ainult silmapilk.

Vähe leidub meie seas neid, kes poleks mõnikord ärganud enne koitu või pärast unenäota ööd, mis paneb meid peaaegu surmasse armuma, või ka pärast mõnd hirmu ja moonutatud rõõmu ööd, kus hinge urgastes hiilivad viirastused, mis on koledamad kui tõelisus ise, olles täidetud tuksuva eluga, mis pesitseb igas veidruses ja mis annab kestva elujõu gooti kunstilegi, sellele kunstile, mis

on nähtavasti eriti määratud neile, kelle hinge vaevab unistustetõbi. Pikkamisi ronivad valged sõrmed läbi eesriiete ja nad näivad värisevat. Mustade fantastiliste kujudena roomavad tumedad varjud toanurka ja lõmitavad sinna maha. Väljas liiguvad linnud lehestikus, kostavad inimeste sammud tööle minnes või kinkudelt tuleva ja ümber vaikse maja hiiliva tuule ohked ja nuuksumine, nagu kardaks ta magajaid äratada, kuna ta ometi peab une hüüdma tema purpurses koopast. Üks tume gaasloor teise järele kerkib ja pikkamisi omandavad asjad jällegi vormi ning värvid, ning me näeme hämarikku andvat maailmale tema endise kuju. Kustunud peeglid omandavad jällegi helkja elu ja leegita küünlad seisavad seal, kuhu me nad olime jätnud, ning nende kõrval asub pooleldi lahti lõigatud raamat, mida lugesime, närtsinud lill, mida kandsime ballil, kiri, mida me ei söandanud lugeda või mida olime lugenud liiga sagedasti. Miski pole nähtavasti muutunud. Ebatõelistest varjudest saabub tõeline elu, mida tunneme. Alustame teda sealt uuesti, kus olime ta lõpetanud, ja meisse poeb tundmus hirmsast paratamatusest, oma jõudu alatasa kulutada samas tüütus tardunud eluharjumuste ringkäigus, või metsik igatsus, et meie silmalaud ometi kord ühel ilusal hommikul avaneksid pimedikus meie rõõmuks ümbermuudetud maailma ees, kus asjadel oleks värske kuju ja värv ning uued saladused, maailma ees, kus oleks minevikul veidi või ei mingit ruumi ja kus puuduks vähemalt teadlikul kujul kohustus või kahetsus, kuna isegi mälestus rõõmudest on segatud kibedusega ja mõtted möödunud naudinguid sisaldavad valu.

Niisuguste maailmade loomises nägi Dorian Gray elu peaülesannet või üht tema peaülesandeist. Ja otsides elamusi, mis oleksid niihästi uued kui ka meeldivad ja

kus leiduks see õudsuse element, mis on nii omane romantikale, oleks ta ajuti valmis olnud anduma teatud mõtteviisidele, mis — nagu ta tundis — tema loomusele tõeliselt võõrad, alluma nende salajasele mõjule, ja olles nõnda tabanud nende värvi ning rahuldanud oma vaimlikku uudishimu, jätta nad selle imeliku ükskõiksusega, mis pole mitte vastuolus palava loomusega, vaid on tõepoolest selle eeltingimuseks, nagu seda arvavad mõned uuemad hingeteadlased.

Kord liikus tema kohta kuulujutt, ta tahtvat astuda rooma-katoliku usku; ja tõepoolest avaldaski rooma jumalateenistus temale külgetõmbavat mõju. Igapäevane messiohver, tõeliselt kohutavam kui kõik vanaaja ohvrid, erutas teda niihästi oma uhke põlgusega meelelise tõestuse suhtes kui ka oma elementide algelise lihtsusega ning inimtragöödia igavese paatosega, mida ta püüdis sümboliseerida. Ta armastas põlvitada külmal marmorpõrandal ja vaadelda preestrit tema paindumatus lilletatud messikuues pikkamisi liikumas ja valgete kätega loori kõrvaldamas tabernaaklilt või aeg-ajalt kergitamas kalliskividega ehitud laternataolist monstrantsi ühes kahvatu pühitsetud leivaga, mida oleks tõepoolest võinud pidada *panis coelestis*'eks — inglite leivaks, või näha teda Kristuse kannatuspäevade rõivais murdmas hostiat karikasse ning löömas pattude pärast endale vastu rindu. Peene võluvusega mõjutasid teda suitsvad viirukipannid, mida hõljutasid tõsised poisid oma pitsidega ehitud punastes kuubedes nagu suuri kullatud lilli. Kirikust välja minnes heitis ta pilgu mustadele pihitoolidele ja ta oleks tahtnud nende tumedas varjus istuda ja kuulata mehi ning naisi sosistamas läbi kulunud võre oma tõelist elulugu.

Kuid mitte kunagi ei langenud ta eksitusse takistada

oma vaimulikku arenemist mõne formaalse usu või õppe-süsteemi omaksvõtmisega või pidada alaliseks elumajaks mõnd võõrastemaja, mis on kohane ulualune ainult üheks ööks või ainult mõneks tunniks öö jooksul, kui pole taevast ainult tähte ja kuu alles sünnivaludes. Üheks hooajaks huvitas teda müstitsism oma imelise võimega muuta igapäevased asjad meile haruldasiks, ja teravamõtteline kõlbuvabadus, mis näib alati teda saatvat. Üheks hooajaks kaldus ta ka Saksamaa darwinismi liikumise materialistlikele õpetustele ja tundis imelikku lõbu asetada inimese mõtted ja kired kuhugi peaaegu rakkpärlisse või mõnesse valgesse erku inimkehas, olles kaasa kistud arvamisest, et vaim oleneb täiesti kehalisest seisukorrast, olgu see haige või terve, normaalne või kidev. Aga ometi, nagu juba eespool tähendatud, polnud ühelgi teoorial elu endaga võrreldes vähematki tähtsust. Teravalt tundis ta kogu mõttelise spekulatsiooni viljatust, kui temast eraldatakse tegevus ja katse. Tema teadis, et meeltel on ilmutada niisama palju vaimseid saladusi nagu hingelgi.

Ja nõnda uuris ta nüüd lõhnu ja nende valmistamise saladusi, destilleerides raskelt lehkavaid õlisid ja põletades hommikumaa aromaatilisi vaike. Ta leidis, et pole hingelist seisukorda, mille puuduks vastav osa meelte elus, ja ta hakkas otsima endale õiget suhet, küsides, mis see küll on viirukisuitsus, et ta teeb inimese müstiliseks, ambralõhnas, et ta erutab kirgi, kannikestes, et nad äratavad mälestuse surnud armust, muskuses, et ta segab aju, ja püüdes sagedasti luua lõhnade tõelist psühholoogiat ning hinnata magusalõhnaliste juurte, uimastava tolmuga lillede, aromaatiliste palsamite, tumedate lehkavate puude, vastikustäratava nardi, hulluksajava hoveenia

ja aaloe mitmesugust mõju, mis võivad peletada hingest nukruse.

Mõni teine kord pühendus ta täiesti muusikale ja pikas võrestikuga ehitud, punakuldse lae ja oliivroheliseks lakitud seintega ruumis armastas korraldada ime-likke kontserte, kus joovastunud mustlased meelitasid metsikuid helisid oma tillukesilt tsitreilt, tõsised kollas-esse linikusse mässitud tuniislased plõnnitasid oma mää-ratuid pingulkeelseid kandleid, kuna irvitavad neegrid tagusid oma ühetoonilisi vasktrumme, turbanitega ehitud hindulased, kükitades punastel mattidel, puhusid oma pikki roost või messingist vilesid, võludes või tehes, nagu võluksid nad suuri prillmadusid ja kohutavaid sarvnasti-kuid. Nende barbaarsete muusika karedad intervallid ja lõikavad lahkõlad erutasid teda mõnikord, kui Schu-bergti armsus, Chopin'i kaunid kurbused ja isegi Beet-hoven'i vägevad kooskõlad möödusid tähelepanematult tema kuulmeist. Tervest maailmast kogus ta kõige ime-likumad mänguriistad, olid need leitud surnud rahvaste haudadest või mõnelt metsikult suguharult, mis oli tänini läänekultuuriga kokkupuutumisest pääsenud, ja ta armas-tas neid mänguriistu katsuda ning nendel mängida. Temal oli Rio Negro indiaanlaste müstiline *juruparis*, mida nai-sed ei tohtinud kunagi näha ja millele isegi noormhed ei võinud enne pilku heita, kui olid paastunud ja neid oli pekstud; perualaste savist kruusid, mis häälitseid nagu heledakõrilised linnud; flöödid inimeste kontidest, nagu Alfonso de Ovalle oli neid kuulnud Tshiilis, ja helisevad rohelist jaspised, mis leiti Cuzco läheduses ja mis and-sid erilise maheda tooni. Temal olid maalitud kõrvitsad, väikesed kivid sees, mis ragisesid, kui neid raputada; mehhiklaste pikk *clarin*, mida mängija ei puhu, vaid millele ta ainult õhku sisse tõmbab; amatsooni-sugu-

harude kare *ture*, mida puhuvad vahid, kes istuvad päev läbi kõrge puu otsas, ja mida võib kuulda, nagu kinni-tatakse, kolme penikoorma taha; *teponaztli*, millel on kaks võnkuvat puukeelt ja mida pekstakse piimasest taimemahlast valmistatud sitke kummiga võitud keppi-dega; atsteekide *yotl*-kellad, mis riputatakse kobaraina nagu viinamarjad, ja ilmatu suur toru moodi trumm, mis suurte madude nahaga üle tõmmatud — selletaoline, mida nägi Bernal Diaz, kui ta läks ühes Cortes'iga meh-hiko templisse, ja mille kaebliku kõla kohta ta on jätnud nii elava kirjelduse. Mänguriistade fantastiline iseloom võlus teda ja ta leidis imelikku lõbu mõeldes, et kunstil nagu looduselgi on omad peletised, loomaliku välimusega ja inetu häälega riistapuud. Aga mõne aja pärast tüdines ta neist ja istus siis üksi või ühes lord Henryga operi loozhis, kuulates kaasakiskuva naudinguga „Tannhäu-serit“ ja nähes selle suure kunstiteose eelmängus iseoma hinge tragöödiat.

Ühel juhusel asus ta kalliskive uurima ja ilmus kuhugi näokattepidule kui Anne de Joyeuse, prantsuse admiral, riitel viissada ja kuuskümmend pärli. See kal-duvus võlus teda aastaid ja ei lahkunud temast tööpoolest enam kunagi. Sagedasti kulutas ta kogu päeva, ikka uues-ti ja uuesti tõstes ühest kastist teise mitmesuguseid kal-liskive, mille seas olid oliivrohelist krüsoberüllid, mis muutuvad lambivalgusel punaseks, nagu hõbetaadiga põimitud tsümofoaanid, roheline mandli karva peridotid, roosapunased ja viinkollased topaasid, tulipunased ru-biinid, milles värisuvad neljajarulised tähed, leegilised kaneelkivid, apelsinkollased ja violetsed spinellid ja ame-tüstid oma vahelduvate rubiini ja safiiri kihtidega. Ta armastas päevakivide punast kulda ja kuukivi pärlilist valget ning piimakarva opaali hapraid vikerkaarevärve.

Amsterdamist tellis ta endale kolm haruldaset suurt ja värviküllast smaragdi ja tal oli üks türkiis *de la vieille roche*, mis oli kõigil asjatundjatel pinnuks silmas.

Ka leidis ta kalliskivide kohta imelisi lugusid. Alphonso „*Clericalis Disciplina's*” mainitakse madu, kel tõelisest hüatsindist silmad, ja Aleksandri romantilises ajaloos on öeldud, et Emathia võitja leidnud Jordani orust ussid „tõeliste smaragdide kobaratega, mis kasvasid nende seljas”. Philostratos jutustab meile, lohe peaaus leiduvat kalliskivi ja „kuldtähtede ning punase riide näitamisega” võidavat peletis suigutada maagilisse unne ning siis ta tappa. Nagu suur alkeemik Pierre de Boniface teatab, tegevat teemant inimese nägematuks ja india ahhaatkivi muutvat ta sõnakaks. Karneool vaigistab viha ja hüatsint uinutab magama ning ametüst peletab viina-auru. Granaat ajab kurjad vaimud välja ja hüdropikus röövib kuult tema helgi. Seleniit kahaneb ja kasvab ühes kuuga ja melokeust, mis paljastab vargad, võib mõjutada ainult kitseverega. Leonardus Camillus on näinud valget kivi, mis oli võetud äsjatapetud kärnkonna peaajust ja oli kindel abinõu mürgi vastu. Bezoar, mis leiti araabia hirve südamest, on ravimiks katku vastu. Araabia lindude pesades leidub aspilaat, mis päästab omaniku igasugusest tulehädast.

Ceilani kuningas ratsutas oma kroonimispidul läbi linna, suur rubiin käes. Preester Johannese palee väravad olid tehtud „tumepunasest karneoolist, millesse asetatud sarvmadude sarv, et keegi ei saaks sisse tuua mürki”. Katuseharjal seisis „kaks kuldõuna, millesse pistetud kaks tulipunast rubiini”, nii et kuld pidi särama päeval ja rubiinid öösel. Lodge'i imelikus romaanis „*A Margarine of America*” jutustatakse, et kuninganna kambris võis näha „kõiki maailma süütuid naisi, vormitud hõbe-

dast, ja paistmas läbi krüsoliidid, tulipunase rubiini, safiiri ja roheline smaragdi”. Marco Polo näinud Zipangu päriselanikke korjuste suhu panevat roosavärvilisi pärle. Mingisugune merepeletis olnud armunud pärlisse, mille tuuker tõi kuningas Prozes'ele, ja peletis tappis varga ning leinas seitse kuud kallist kadu. Kui hunnid meelitasid kuninga suurde kuristikku, viskas ta selle pärli minema — Procopius jutustab seda — ja seda ei leitud enam kunagi, ehk küll keiser Anastasius selle eest pakkus viissada naela kulda. Malabari kuningas oli kellelegi veneetslasele näidanud palvepaela kolmesajast ja neljast pärlist, iga pärl ühe austatava jumala jaoks.

Kui Aleksander VI poeg, Valentinois' hertsog, Prantsuse kuningat Louis XII külastas, oli tema hobune, nagu Brantôme jutustab, kuldlehtedega kaetud ja tema müts oli ümbritsetud kahekordse rubiinide reaga, mis heitsid säravat helki. Inglise kuningas Karl oli tarvitanud ratsutades jaluseid, mis tipitud neljasaja ja kahekümne ühe teemandiga. Richard II-sel oli kuub, mida hinnati kolmekümne tuhande marga peale ja mida katsid punased spinellid. Hall kirjeldab Henry VIII tema sõidul Towerisse kroonimisele ja ütleb, ta olevat kandnud „kuldkuube, rind tikitud teemantide ja teiste kalliskividega ning kaelas ehe suurtest punastest spinellidest”. James I lemmikud kandsid kuldfiligraani paigutatud smaragdidest kõrvarõngaid. Edward II andis Piers Gaveston'ile punakuldse varustuse, mis tipitud hüatsintidega, kuldrosidest kaelakee türkiisidega ja peakatte, mis üle külvatud pärlidega. Henry II kandis kuni küünarnukkideni ulatuvaid kindaid, mida ehtisid kalliskivid, ja tal oli jahikulli-kinnas, mida katsid kaksteist rubiini ja viiskümmend kaks suurt pärli. Viimse Burgundia hertsogi võsu Charles Julge hertsogi-

mütsil rippusid pirnitaolised pärlid ja see oli tipitud safiiridega.

Kui imeline oli elu ükskord! Kui pillav oma toreduses ja ehtes! Surnute toredusest lugedagi oli juba imeline.

Siis pöördus ta tähelepanu tikandustele ja gobeläänidele, mis täidavad freskomaalide aset Euroopa põhjapoolsete rahvaste jahedates tubades. Kui ta sellesse ainesse süvenes — ja temal oli alati haru'dane võime täielikult anduda ükskõik millele, — täitis teda peaaegu lein mõeldes, missuguse hävingu tocb aeg i'usaile ja imelisile asjule.

Tema vähemalt oli sellest pääsenud. Suvi järgnes suvele ja kollased nartsissid õitsesid ning närtsisid nii mõnegi korra, õudsed ööd kordasid oma häbi ajalugu, kuid tema jäi muutumatuks. Ükski talv ei rikkunud tema nägu ega inestanud ta lilletaolist õitsengut. Kui teissugune oli tema võrreldes aineliste asjadega! Kuhu olid need kadunud? Kus oli see safranikarva rüü, mille pärast jumalad võitlesid hiiglastega ja mille olid valmistanud tumedanahalised tüdrukud Ateenale meeleheaks. Kus on see määratu suur riie, mille Nero tõmbas Roomas üle Kolosseumi, see hiiglasuur purpurpuri, millel oli kujutatud tähine taevas ja Apollo kihutamas valgete kuld-akrakis tääkudega? Ta oleks tahtnud näha neid imelisi laudlinu, mis kootud päikesejumala preestreile ja millele asetati kõik need maiustused ja road, mis kuulusid pidusöökide juurde; näha kuningas Hilperichi surnurüüd tema kolmesaja kuldmesilasega; näha neid fantastilisi rõivaid, mis äratasid Pontuse piiskopis pahameele ja mida katsid „lövide, pantrite, karude, koerte, metsade, kaljude ja jahimeeste pildid — ühe sõnaga kõik, mida

võidi maalida looduse eeskujul"; ja seda kuube, mida kandis kord Orleans'i Charles ja mille käistele oli tikitud laul algussõnadega „*Madame, je suis tout joyeux*“, kuna muusika neile sõnadele oli kirjutatud kuldlongadega, igas noodis — tol ajal neljanurgelised — neli pärlit. Ta luges toast, mis oli Reimsi palees korraldatud Burgundia kuningannale Joanile ja mis oli ehitud „kolmesaja kuuekümmne ühe tikitud papagoiga, kuninga vappidega ja saja kuuekümmne ühe liblikaga, kelle tiivul kuninganna vapp, ning kogu see töö kullas. Katariina v. Medicil oli leinasäng mustast sametist, mis kuude ja päikestega üle külvatud. Säangi eesriided olid damastist, mille kuld- ja hõbepõhjal lehtedest pärjad ja vanikud, serva mööda pärlitrikand; säng ise seisis toas, milles ridastikku rippusid mustast sametist lõigatud ja hõberiidele paigutatud kuninganna deviisid. Louis XIV toas olid kuldtrikandis karuatiidid, viisteistkümmend jalga kõrged. Poola Sobieski hiilgesäng oli valmistatud smürna kuldbrokadist, millele türkiisidega tikitud salmid Koraanist. Tema kullatud hõbedast sambad olid ilusasti tsiseleeritud ja rikkalikult ehitatud emailitud ja kalliskivistatud medaljonidega. See oli saadud türgi laagrist Viini all ja Mohamedi lipp oli seisnud tema baldahhiini kullasära all.

Nõnda püüdis ta terve aasta koguda kõige haruldasemaid kudumis- ja tikandusteoseid, muretsedes endale peeni Delhi musliine, mida katsid kuldkoelised palmioksad ja olid üleni tipitud vikerkaarevärviliste putukatiibadega; Dacca gaase, mida tuntakse idas nende läbi- paistvuse tõttu kui „kootud õhku“, „voolavat vett“ ja „õhtukastet“; Jaava imelikkude kujudega kaetud riideid; hiina peenelt valmistatud eesriideid; helepruuni satääni või sinisesse siidi köidetud raamatuid, mida ehivad *fleurs de lys*, linnud ja kujud; Ungaris valmistatud pits-

loore; sitsiilia brokaate ja hispaania raskeid sameteid; gruusia töid nende kuldrahadega ja jaapani *foukousas'* id nende roheka kulla ja imeliste sulgedega lindudega.

Nagu ta tundis huvi kõige vastu, mis oli kuidagi ühenduses kirikuga, nõnda oli tal ka eriline kirk kiriklike riiete vastu. Pikkadesse seedrikastidesse, mis seisis ridamisi tema maja läänegaleeris, oli kogutud nii mõnigi haruldane ja ilus tükk sellest, mis on tõeline rüü Kristuse mõrsljale, kes peab kandma purpurit ja kalliskive ning peeni linaseid riideid, et ta võiks varjata oma kahvatut ja piinatud ihu, mis kurnatud enda otsitud kannatustega ja haavatud enda tehtud valudega. Tal oli tore sügavpunasest siidist ja kuldkoelisest damastist koorikuub, mida ehtis korduv kuldsete, kuuelehelistesse stiliiseeritud õilmeisse asetatud granaatõunte muster, selle mõlemal poolel pärlidega kootud ananas. Kuue ripatsid olid ruutudesse jagatud, igas ruudus stseenid neitsi Maarja elust, kuna tema kroonimine seisis värvilistes siidides kujutatuna mütsil. See töö oli valmistatud Itaalias viieteistkümnendal sajandil. Teine kuub oli rohelisest sametist, millele tikitud südamekujulised akan-tuselehtede kobarad; neist tõusid pikavarrelised valged õied, mille üksikasjad hõbelõngadest ja värvilisest kristallist. Pannal kandis kuldkoelist seeravi pead. Ripatsid olid kootud punasesse kuldsiidist damasti ja olid tähitud nii mõnegi pühaku ja vaga kannataja medaljoniga, muu seas ka püha Sebastiani omaga. Tal olid ka messikuued ambravärvilisest siidist, sinisest siidist ja kuldbrokaadist, kollasest siidamastist ja kuldriidest, millel esitatud Kristuse kannatus ja ristilöömine ning tikitud lövid, vaud ja teised emb'eemid; dalmaatikad valgest satää-nist ja helepunasest siidamastist, mida ehtisid tulbid, delfiinid ja *fleurs de lys'*d; altarivaibad tumepunasest

sametist ja sinisest linasest riidest; hulk messirätikuid, karikakatteid ja higerätikuid. Müstilises kultuses, kus tarvitati niisuguseid asju, peitus midagi erutavat tema fantaasiale.

Sest kõik need varandused ja muud asjad, mis ta oma imelisse majja kogunud, olid määratud unustusevahendiks, mis aitasid tal teatud silmapilgukski pääseda aeg-ajalt väljakannatamatult suureks kasvavast hirmust. Üksikus lukustatud toas, kus ta oli nii palju veetnud oma lapsepõlvest, riputas ta iseoma käega seinale selle hirmsa portree, mille muutuvad jooned näitasid talle tema elu tõelist langust ja mille varjuks ta oli heitnud kuldpunase surnurüü eesriidena. Nädalate kaupa ei läinud ta sinna, unustades selle vastiku maalitud asja, ja nõnda ta sai tagasi oma kerge südame, imelise rõõmu ja kirgliku süvenemise paljasse olelusse. Äkki aga hiilis ta mõnel ööl oma majast välja ja läks Blue Gate Fields'i juures asuvaisse hirmsaisse urgastesse, viibides päev päeva järele seal, kuni ta sealt pidi põgenema. Tagasi tulnud, istus ta oma portree ees, needes ajuti teda ja iseennast, kuid ol'es teinekord täis uhkust oma individualismist, mis on pool kogu patu võluvusest, ja ta naeratas salajase lõbuga selle inestatud välimusega varju poole, mis pidi kandma temale endale kuuluvat koormat.

Mõne aasta pärast ei suutnud ta enam kauemini Inglismaalt eemal püsida ja ta loobus suvilast, mida ta jagas lord Henryga Trouville'is, ja ka müüriiga piiratud majast Alzhiiris, kus nad olid veetnud enam kui ühe talve. Ta ei tahtnud lahus olla oma pildist, milles oli nii suur osa tema elust, ja kartis pealegi veel, et tema äraolekul võiks keegi üles tuppa pääseda, hoolimata keerulistest lukkudest, mis ta oli lasknud ukse ette panna.

Ta teadis kindlasti, et pilt mõnele teisele midagi ei

ütleks. Näo inetusest ja vastikusest hoolimata säilitas pilt ikka sarnasuse oma algkujuga, kuid mis oleksid võinud teised siit õppida? Ta oleks igauhe välja naernud, kes tema üle oleks katsunud irvitada. Tema polnud ometi seda pilti maalinud. Mis puutus see temasse, kui alatuna ja kõlvatuna ta paistis. Isegi kui ta neile kõik oleks ütelnud, kas nad oleksid uskunud?

Ometi kartis ta. Mõnikord, olles Nottinghamshire'is oma suures mõisas ja lõbustades seal oma seisusse kuuluvat elegantset noorsugu, kust pärit ka tema peakaaslased, ning pannes imestama kogu krahvkonda oma pillava toredusega ja oma hiilgavate eluviisidega, pidi ta äkki oma külalised maha jätma ja linna kihutama, et järele vaadata, kas ehk pole üks maha murtud ja pilt kadunud. Mis oleks, kui see varastataks? Pelk mõte ajas talle külmad hirmujudinad kehale. Kindlasti saaks maailm tema saladuse teada. Võib-olla aimaski maailm juba seda.

Sest kuna ta paljusid võlus, leidis nii mõnigi, kes teda ei usaldanud. Peaaegu ei tahetud teda kuhugi West Endi klubisse vastu võtta, mille liikmeks tal oli õigus saada sünni ja seltskondliku seisundi tõttu, ja teati rääkida, et ühel juhul, kui keegi sõber tõi ta Churchilli klubi suitsetamistuppa, hertsog v. Berwick ja keegi teine dzhentlmen silmatorkavalt üles tõusid ja välja läksid. Imelikud lood liikusid suust suhu, kui ta oli kakskümmend viis aastat vanaks saanud. Teati rääkida, teda nähtud prassimas ühes välismaa madrustega kusagil madalas kongis Whitechapeli kaugemas osas ja et tema käivat läbi varaste ning valerahategijatega, tundes nende ametisaladusi. Tema imelikud aegajalised puudumised said tuttavaks, ja kui ta uuesti seltskonda ilmus, sosistati nurkades üksteisele kõrva, mindi irvitades

temast mööda või mõõdeti teda külma uuriva pilguga, nagu tahaksid nad avada tema saladuse.

Niisugustele häbematuks ja haavamiskatseile ei pannud ta muidugi mingit rõhku ja suurema hulga inimeste silmas oli tema avameelne, sundimatu teguviis, tema meeldiv poisikeslik naeratus ja selle imelise nooruse võluvus, mis nähtavasti kunagi temast ei lahkunud, küllaldaseks vastuseks avaldatud laimustele, sest nõnda nimetati tema kohta liikuvaid kuulujutte. Ometi võis märgata, et mõned neist, kes olid olnud tema lähemad tuttavad, aeg-ajalt hakkasid temast kõrvale hoiduma. Naised, kes teda pööraselt jumaldanud ja kes olid tema pärast mängu pannud oma seltskondliku seisukorra, loobudes viisipärastest kommetest, muutusid hirmu või häbi pärast kahvatuks, kui Dorian Gray sisse astus.

Nende sosistatud skandaalsete lugude tõttu kasvas ometi mõnede silmas Dorian Gray hädaohtlik võluvus. Tema suur rikkus oli talle suureks kaitseabinõuks. Seltskond, vähemalt tsiviliseeritud seltskond, pole kunagi valmis midagi uskuma nende kahjuks, kes on niihästi rikkad kui ka võluvad. Loomusunniliselt tunneb ta, et kombed on tähtsamad kui moraal, ja suurimgi kõlblus on tema meelest vähem väärt kui hea kokk. Ja lõpuks on väga vilets lohutus kuulda, et mees, kes on andnud halva lõunasöögi või pakkunud viletsat viina, on oma eraelus väljaspool igasuguseid etteheiteid. Isegi inimese põhi-voorused ei või tasuks olla poolkülma *entrée* eest, nagu tähendas kord lord Henry selle aine üle mõtteid vahe- tades, ning tema arvamise heaks võiks vist nii mõndagi öelda. Sest hea seltskonna põhimõtteks on või vähemalt peaksid olema samad, mis maksavad kunstiski. Vorm on temas peaasi. Temas peab leiduma tseremoonia auväär- sus nagu ka selle ebatõelisus, ja temas peaks ühinema

romantilise näidendi ebaotsekoheusus vaimukuse ja iluga, mis teeb need näidendid meile nii kaasakiskuvaks. On siis ebaotsekoheusus nii hirmus asi? Ei usu. See on ainult meetod oma isiku paljundamiseks.

Vähemalt niisugune oli Dorian Gray arvamine. Tema imestas nende pealiskaudset psühholoogiat, kes nägid inimese minas midagi lihtsat, püsivat, usaldusväärset ja ühetaolist. Tema arvates oli inimene olend, kel on tuhat elu ja tuhat tundmust, keeruline ja mitmekordne olend, kes kannab oma mõtteis ja kirgedes imelikku pärivust ja kelle ihugi oli märgitud surnute peletislikkude haigus- tega. Oma mõisas armastas ta pikkamisi läbi külma pildigalerii sammuda ja vaadelda nende näopilte, kelle veri voolas tema soontes. Siin oli Philip Herbert, kellest Francis Osborne räägib oma raamatus „*Memoires on the Reigns of Queen Elizabeth and King James*” kui mehest, keda „kuningakojas hellitatud tema ilusa näo pärast, mis ei jäänud mitte kauaks tema kaaslaseks”. Oli see ehk noore Herberti elu, mida tema elas? Oli ehk mõni imelik mürgitatud idu kehast kehha roninud, kuni jõudis temani? Oli see ehk mõni tume aimus sellest hävinud ilust, mis ajas teda peaaegu vähemagi põhjusega Basil Hallward'i ateljees avaldama seda imelikku, kogu tema elu muutvat palvet? Siin seisis ka oma kulttikitud punases vammuses, kalliskivistatud ülekuues ja kuldääreliste kroogetega kaela ning käerandmete ümber sir Anthony Sherard, jalge ees hõbedane ja must relvastus. Mis oli selle mehe pärandus? Oli see Napoli Giovanna armuke talle sündimises kaasa andnud patu ja häbi? Olid ehk tema, Doriani teod ainult unistused, mida polnud julgenud teostada see kadunu? Siinsamas naeratas luitunud lõuendilt ka leedi Elizabeth Devereux oma gaasist tanu, pärlidest rinnalapi ja punakate lõhkkäistega. Paremas

käes hoidis ta lille, pahemas emailitud valgeist ja punaseist roosidest kaelaehet. Tema kõrval laual seisis mandoliin ja õun. Oma väikestel teravaninalistel kingadel kandis ta suuri rohelisti topse. Dorian tundis tema elu ja oli kuulnud imelikke lugusid, mida räägiti ta armukestest. Oli ehk temas midagi ka selle naise loomusest? Need ovaalsed raskelaulised silmad näisid uudishimulikult teda vahtivat... Ja seal see George Willoughby oma puuderdatud juuste ja fantastiliste ilumärkidega. Kui kurjalt ta vaatas! Nägu oli sünge ja tume ja iharad huuled olid nagu põlguses kokku litsutud. Peened pitskrooked lange- sid kõhnadele kollastele kätele, mis ägasid sõrmuste koorma all. Tema oli olnud kaheksateistkümnenda sajandi moejünger ja noorpõlves lord Ferrar'i sõber. Ja kuis oli lugu lord Beckenhamiga, selle printsregendi kaaslasega tema elu metsikumal ajajärgul, kes oli tal üheks tunnis- tajaks abiellumisel Mrs. Fitzherbert'iga? Kui uhke ja kena ta oli oma kastanikarva lokkide ja väljakutsuva sei- sanguga! Missugused kired oli see talle pärandanud? Maailm oli teda autuks pidanud, Tema oli olnud juhiks Carlton House'i prassinguil. Sukapaela ordu täht säras tema rinnal. Tema kõrval rippus ta naise näopilt — kah- vatu, õhukesehuuleline naine mustas. Ka tema veri pidi Dorianis liikuma. Kui imelik see kõik oli! Ja tema ema oma leedi Hamiltoni näoga ja oma niiskete veinikarva huultega — mis ta temalt oli pärinud, ka seda teadis ta. Temalt oli saanud ta oma ilu ja kire teiste ilu vastu. Ema naeris talle vastu oma lahtises bakhandi ülikonnas. Tema juustes olid viinapuulehed. Midagi purpurset voolas käes hoitavast karikast. Ihuvärv oli pildil luitunud, kuid sil- mad olid alles imelised oma sügavuse ja särava helgiga. Nad näisid järgnevat talle igale poole.

Kuid inimesel on esivanemad mitte ainult oma sugu-

konnas, vaid ka kirjanduses ja need viimased on talle oma tüübi ja loomuse poolest ehk veel lähedasemad ning kindlasti on nende mõju palju arusaadavam. Mõnikord näis Dorian Gray'le, et kogu ajalugu pole midagi muud kui aga tema enda elulugu, mitte just niisugusena, nagu tema teda elanud tegelikult ja ümbruselt, vaid nagu ta tema loonud oma kujutelmades ja nagu ta kujunenud tema ajus ja kirgedes. Talle näis, nagu oleks ta tundnud kõiki neid imelikke ja hirmsaid kujusid, mis on möödunud maailma näitelaval, tehes nii imelisi patte ja peenuse küündivat kurja. Talle tundus, et mingil saladuslikul teel on nende elu tema enda oma.

Selle imelise romaani kangelanegi, mis nii väga mõjutanud tema elu, oli maitsenud samasugust tundmust. Seitsmendas peatükis jutustab ta, kuidas ta loorberiga kroonituna, et teda ei tabaks välk, istunud nagu Tiberiuski Capril aias, lugedes Elefantise häbematuid raamatuid, kuna kääbused ja vaud tema ümber kõndinud ja flöödimängija viirukisuitsetajat pilganud; nagu Caligula oli ta prassinud rohelistes pluusides tallipoistega tallis, ja söönud elevantiluuist sõimest ühes kalliskiviehtes hobusega; nagu Domitian oli ta rännanud läbi marmorpeeglitega kaetud koridori, otsides eksivate silmadega helki pistodalt, mis pidi lõpetama tema elu, ja kannatades elutüdimumst, seda hirmsat *taedium vitae*'d, mis on nende osa, kellele elu ei keela midagi; läbi lihvitud smaragdi oli ta piilunud Circuse punastele tapapinkidele ja siis pärlidest ja purpurist kandraamil hõberaudadega hobueeslite kantuna liikunud läbi Granaadi tänava Kuldmaja poole, kuuldes inimesi karjumas keiser Nerot; nagu Elagabalus maalinud ta oma näo värvidega ja kedranud naiste keskel ning toonud kuu Kartaagost ning pannud ta päikesega müstilisse abiellu.

Ikka ja jälle armastas Dorian lugeda seda fantastilist ja kaht sellele järgnevat peatükki, milles olid nagu mõnes imelikus gobeläänis või emailis kujutatud nende koledad ja ilusad vormid, keda Pahed ning Veri ja Tüdimus olid teinud hulluks või muutnud peletiseks — milles olid kujutatud: Milano hertsog Filippo, kes tappis oma naise ja värvis tema huuled helepunase mürgiga, et tema armuke imeks surma surnud naise huulilt, keda ta kallistas; veneetslane Pietro Barbi, tuntud kui Paul II, kes püüdis oma edevuses omandada Formosuse aunime ja kelle tiaara, mille väärtust hinnati kahele tuhandele floriinile, oli lunastatud hirmsa patuga; Gian Maria Visconti, kes tarvitas kceri inimeste peale jahti pidades ja kelle tapetud korjus kaeti roosidega teda armastava lõbutüdrukuga; Borgia oma valge hobuga, Vennatapp ratsul tema kõrval, ja oma mantliga, millel Perotto vere laigud; Pietro Riario, Firenze noor kardinal-peapiiskop, Sixtus IV-nda laps ja lemmik, kelle iluga võistles ainult tema liiderlikkus ja kes võttis Leonora v. Aragoni vastu valgest ja punasest siidist paviljonis, mis oli täidetud nümfi ja kentauridega, ja kes kuldask poisi, et ta ümmardaks teda pidudel nagu Ganymede või Hylas; Ezzelein, kelle nukrust võis arstida ainult surma näitamisega ja kes ihkas punast verd samuti nagu teised punast viinagi — Vanakurja enese poeg, nagu öeldi, kes pettis täringumängul iseoma isa, kui ta mängis temaga oma hinge pärast; Giambattista Cibo, kes omandas pilkeks Süütu nime ja kelle kangestunud soontesse pumbati juudi arsti poolt kolme poisi veri; Sigismondo Malatesta, Isotta armuke, Rimini isand, kelle kui jumala ja inimeste vaenlase pilt põletati Roomas ja kes kägistas Polyssena suurätikuga, andis Ginevra d'Estele mürki smaragdkarikas ning kes ehitas ilge kire auks paganatempli kristlikuks

jumalateenistuseks; Charles VI, kes jumaldas nii metsikult oma venna naist, et teda keegi pidalitõbine hullumeelsuse eest hoiatas, ja kes siis, kui ta aju oli muutunud haigeks ning imelikuks, võis vaigistust leida ainult saratseenlaste mängukaartidest, millele olid maalitud Armastuse, Surma ja Hullumeelsuse kujud; ja oma mükitud vammuses, kalliskivistatud mütsis ning karusõraliste lokkidega Grifonetto Baglioni, kes tappis Astorre tema mõrsjaga ja Simonetto tema kannupoisiga ja kelle ilu oli niisugune, et kui ta surevana lamas Perugia kollases piazzas, siis pidid need, kes teda vihkasid, pisaraid pühkima, ja Atalanta, kes oli ta neednud, pidi teda õnnistama.

Selles kõiges oli õudne võlvus. Ta nägi neid öösiti ja päeval erutasid nad tema fantaasiat, Renessanss tundis imelikke mürgitusviise — mürgitusi kiivri ja põleva tõrvikuga, tikitud kinda ja kalliskivistatud lehvikuga, kullatud lõhnaklaasikese ja merivaigust keega. Raamat oli Dorian Gray mürgitanud. Oli silmapilke, mil ta nägi kurjas ainult vormi, mille kaudu ta võis teostada oma ilumõiste.

KAHETEISTKÜMNES PEATÜKK

See oli üheksandal novembril, tema kolmekümne kaheksanda sünnipäeva eelõhtul, nagu ta seda nii sagedasti meenutas hiljem.

Ta oli kella üheteistkümne paiku koduteel lord Henry juurest, kus ta oli lõunat söönud, ja oli enda mässinud raskesse kasukasse, sest ilm oli külm ja udune. Grosvenori platsi ja South Audley tänava nurgal möödus temast mees kiirel sammul, halli mantli krae ülal. Käes kandis ta reisipauna, Dorian tundis mehe ära. See oli Basil Hallward. Doriani valdas imelik hirm, millele ta seletust ei leidnud. Ta ei avaldanud mingit märki, et ta tema ära oleks tundnud, ja läks ruttu oma maja poole edasi.

Kuid Hallward oli teda tähele pannud, Dorian kuulis, kuis ta esiti kõnnil peatus ja siis temale järele ruttas. Mõne minuti pärast puutus kunstnik tema kätt.

„Dorian! Missugune õnnelik juhus! Ootasin teid teie raamatukogus kella üheksast saadik. Lõpuks hakkas mul teie teenrist kahju ja lahkudes käskisin tal magama minna. Keskõise rongiga sõidan Pariisi ja enne ärasõitu tahtsin eriti just teid näha. Kui te minust mööda läksite, arvasin, et see peaks olema teie või vähemalt teie kasukas. Ometi polnud päris kindel. Kas teie mind ei tundnud?”

„Selle uduga, kallis Basil? Ma ei tunne Grosvenori platsigi. Arvan, mu maja on kusagil siin kandis, kuid üsna kindel pole ma selles mitte. Kahetsen, et te ära sõidate, kuna ma ju teid aastate kaupa pole näinud. Aga arvatavasti tulete varsti tagasi?”

„Ei. Lähen, et jääda pooleks aastaks. Mõtlesin Pariisis ateljee võtta ja enda sinna kinni panna, kuni olen lõpetanud suure pildi, mis mul peas. Aga mitte endast ei tahtnud ma rääkida. Olemegi teie ukse juures. Lubage mind silmapilguks sisse. Mul on teile midagi öelda.”

„See rõõmustab mind. Aga ega te rongist maha jää?” ütles Dorian Gray loult, kui ta astmeid mööda üles läks ja võtmega ukse avas.

Lambivalgusel, mis võitles uduga, vaatas Hallward oma kella.

„Mul on aega laialt,” vastas ta. „Rong läheb veerand üks ja kell on praegu ainult üksteist. Teid kohates olin parajasti teel klubisse, et sealt teid otsida. Kuna ma oma rasked asjad ära saatsin, siis pole mul pakkidega muret. Kõik, mis mul kaasas, on selles paunas, ja Victoria jaama jõuan siit lähedasti kahekümne minutiga.”

Dorian vaatas talle otsa ja naeratas.

„Missugune viis kuulsal kunstnikul reisida! Gladstone-paun ja ulster-mantel! Tulge sisse, muidu poeb udu majja. Ja pidage meeles — te ei räägi mitte midagi tõsist. Tänapäev pole enam miski tõsine. Vähemalt mitte miski ei peaks olema.”

Hallward raputas sisse astudes pead ja läks Doriani järele raamatukogusse. Hele puutuli leegitses suures lahtises kaminas. Lambid põlesid ja avatud hollandi hõbedane viinakast seisid ühes soodaveepudelite ja suurte voolitud klaasidega väikesel mosaiiklauul.

„Nagu näete, tegi teie teener mulle siin õige koduseks, Dorian. Ta andis mulle kõik, mis vajasin, isegi teie kuldotsalisi sigarette. Ta on väga vastutulelik olend. Mulle meeldib ta palju rohkem kui see prantslane, kes oli teil varem. Muu seas, mis sai sellest prantslasest?”

Dorian kehtas õlgu.

„Vististi abiellus ta leedi Radley teenijaga ja seadis selle Pariisis kohale kui Londoni õmblejanna. Kõik inglise oma on seal praegu moes, nagu ma kuulen. See on prantslastest väga rumal, eks ole? Kuid, teate, ta pole sugugi halb teener. Ma ei armastanud kunagi teda, aga ette heita pole mul temale midagi. Sagedasti kujutled endale asju, mis on päris võimatud. Tema hoidis väga minu poole ja näis lahkudes väga kurb olevat. Soovite ehk veel konjakit soodaveega? Või meeldib teile rohkem reinvein seltersiga? Mina joon alati viimast, kõrvalruumis peab seda tingimata leiduma.”

„Täna, ma ei sooviks enam midagi,” ütles kunstnik ja võttis mütsi peast ning mantli seljast ja viskas nad reisipaunale, mille ta oli paigutanud nurka. „Ja nüüd, mu kallis sõber, tahan teiega tõsiselt rääkida. Ärge kortsutage nõnda kulmu. Seega teete asja mulle ainult raskemaks.”

„Mis siis õige lahti on?” hüüdis Dorian pahaselt ning laskus sohvale. „Loodan, see pole ometi minust. Endast olen ma täna tüdinud. Tahaksin keegi teine olla.”

„See puutub just teisse,” vastas Hallward oma tõsisel, sügaval häälel, „ja ma pean seda teile ütleva. Ma pean teid ainult pool tundi kinni.”

Dorian ohkas ja süütas sigareti.

„Pool tundi!” pomises ta.

„Ma ei nõua teilt palju, Dorian, ja ainult teie enda

pärast räägin ma. Minu arvates peate teie ometi kord teada saama, et teie kohta räägitakse Londonis kõige hirmsamaid asju.”

„Mina ei taha sellest midagi teada. Skandaale teistest armastan ma, aga skandaalid iseenda kohta ei huvita mind. Neil puudub uudsuse sarm.”

„Need peavad teid huvitama. Iga dzhentlmen peab oma heast nimest huvitatud olema. Te ei taha ometi, et inimesed teist räägivad kui alatust ja langenust. Muidugi on teil oma seltskondlik seisund, rikkus ja muud niisugused asjad. Kuid seltskondlik seisund ja rikkus pole veel kõik. Pidage meeles, mina neid kuulujutte ei usu. Vähemalt ei või ma neid uskuda, kui ma teid näen. Patt on asi, mis kirjutab inimese näkku. Teda ei saa varjata. Inimesed räägivad mõnikord salapahedest. Niisuguseid asju pole olemas. On rikutud inimesel mõni pahe, siis ilmutub see kohe tema suujoontes, rippuvais silmalaugudes, isegi tema kätevormis. Keegi, kelle nime ma ei taha nimetada, kuid keda teie tunnete, tuli mineval aastal minu juurde, et mina maaliksin tema portree. Mina polnud teda kunagi varem näinud ja polnud siis veel midagi temast kuulnud, küll aga nii mõndagi sest ajast saadik. Ta pakkus haruldaselt suure summa. Mina andsin eitava vastuse. Tema sõrmede kujus oli midagi, mida ma vihkan. Tean, mul oli kõiges õigus, mis ma temast oletasin. Tema elu on hirmus. Teie aga, Dorian, oma puhta, särava, süütu näoga ja oma imelise rikkumata noorusega — teie kohta ei või ma midagi halba uskuda. Aga ma näen teid väga harva ja enam kunagi ei tule te minu ateljeesse, ja kui ma nõnda teist eemal seisan ning kuulen kõiki neid inetuid asju, mis inimesed teist sosistavad, siis ei tea ma, mis öelda. Miks on see nõnda, et hertsog v. Berwick'i taoline mees sealt klubiruumist lahkub, kuhu

teie sisse astute? Miks nii paljud Londoni härrad kunagi teie majja ei astu ega teid ka enda poole kutsu? Teie olite ikka lord Staveley sõber. Möödunud nädalal kohtasin teda lõunasöögil. Juhtumisi mainiti teie nime nende miniatuuride tõttu, mis teie olite Dudley näitusele laenanud. Staveley vingutas huuli ja ütles, et teil võib küll peen kunstiline maitse olla, kuid et ometi olete mees, keda ükski puhaste tundmustega neiu ei tohiks tunda ja kellega ükski korralik naine ei peaks ühes ruumis istuma. Mina tuletasin talle meelde, et mina olen teie sõber, ja küsisin temalt, mis ta arvab oma sõnadega. Ta ütles mulle seda. Ta ütles mulle seda otseteed kõigi kuuldes. See oli kole! Miks on teie sõprus noormeestele nii saatuslik? Näiteks see vilets poiss kaardiväes, kes tappis enda. Teie olite temaga suured sõbrad. Siis see sir Henry Ashton, kes pidi Inglismaalt lahkuma määratud nimega. Teie olite temaga lahutamatult koos. Ja kuis oli lugu Adrian Singleton'iga ning tema hirmsa lõpuga? Ja mis oli lord Kent'i ainukese poja ning karjääriga? Mina kohtasin tema isa eile St. Jamesi tänaval. Ta näis murtuna häbist ja murest. Ja mis oli noore Perthi hertsogiga? Mis elu pidavad ta praegu elama? Missugune aumees tahaks veel temaga läbi käia?”

„Pidage, Basil. Te räägite asjust, millest te midagi ei tea,” ütles Dorian Gray, hammustades oma huult ja lõpmatu põlgusega hääles. „Teie küsite minult, miks lahkub Berwick toast, kui mina sinna sisse astun. See on sellepärast, et mina tean tema elust kõik, tema aga minu omast mitte midagi. Ja kuidas võiks inimesel hea kuulsus olla, kel voolab niisugune veri soontes, nagu on seda tema oma? Teie küsite minult Henry Ashton'i ja noore Perth'i kohta. Õpetasin mina ühele tema pahed ja teisele tema liiderlikkuse? Kui Kent'i arutu poeg võtab oma naise

tänavalt, mis puutub see siis minusse? Kui Adrian Singleton oma sõprade nimed vekslitele kirjutab, olen siis mina tema hoidja? Tean, kuidas Inglismaal keelt kantakse. Keskklassid kehklevad oma kõbeliste eelarvamustega rikkaliku lõunalaua taga ja sosistavad sellest, mida nad nimetavad kõrgemate klasside kõlblaks lodevuseks, püüdes nõnda näidata, et nemad kuuluvad peenesse seltskonda ja seisavad lähemas ühenduses nendega, keda nad laimavad. Siin maal on õilsusest ja vaimukusest küllalt, et iga labast keelt enda vastu liikuma panna. Ja mis elu elavad need inimesed ise, kes peavad ennast kõbeliseks? Mu kallid poisid, te unustate, et me asume silmakirjalikkude sünnimaal."

„Dorian,” hüüdis Hallward, „küsimus pole selles. Inglismaa on küllalt halb, seda tean ma, ja inglise seltskond pole parem. Sellepärast tahaksingi, et teie puhtana hoiduksite. Aga teie ei ole seda teinud. Inimese üle võib otsustada selle mõju kaudu, mis tal on oma sõpradesse. Teie omad näivad kaotavat igasuguse au, headuse ja puhutusetunde. Teie olete nad täitnud lõbuhullustusega. Nad on langenud alla sügavusse. Teie juhtisite nad sinna. Jah: teie juhtisite nad sinna ja ometi võite te naeratada, nagu teete seda praegugi. Aga on olemas veel halvemat. Tean, et teie ja Harry olete lahutamatud. Juba ainult sellepärast poleks te pidanud tegema tema õe nime sõimusõnaks."

„Olge ettevaatlik, Basil. Teie lähete liiga kaugele."

„Ma pean rääkima ja teie peate kuulama. Ja teie kuulate. Kui teie kohtasite leedi Gwendolen'i, siis polnud veel miski teda riivavalt puudutanud. Aga kas leiduks praegu veel ainuski viisakas naine Londonis, kes sõandaks temaga parki sõita? Isegi ta lapsi ei lubata tema

juures elada. Peale selle on veel teised lood, nimelt — teid olevat nähtud hämarikus välja ronivat hirmsaist majadest ja valerõivais hiilivat Londoni räpasemaisse urgastesse. On see tõsi? Võib see tõsi olla? Esimest korda sellest kuuldes naersin ma. Nüüd aga paneb see mind juba värisema. Kuidas on lugu teie majaga maal ja mis elu olete seal elanud? Dorian, te ju teate, mis teist räägitakse. Mul pole ometi vaja teile kinnitada, et ma ei taha teile hakata jutlust pidama. Mäletan, et Harry millalgi ütles, et igäüks, kes muutub silmapilgukski asjaarmastajaks vaimulikuks, lubab alati mitte jutlustada ja murrab siis kohe oma sõna. Noh, hea siis küll, mina tahaksin teile jutlustada. Mina tahaksin, et elaksite niisugust elu, mis paneks inimesed teid austama. Mina tahaksin, et teil oleks puhas nimi ja hea kuulsus. Mina tahaksin, et loobuksite neist hirmsaist inimesist, kellega te läbi käite. Ärge kehitage nõnda oma õlgu. Ärge olge nii ükskõikne. Teil on imeline mõju. Tarvitage seda heaks, mitte kurjaks. Õeldakse, et teie rikute igäühe, kellega tutvute lähemalt, ja et olevat küllalt teie astumisest kuhugi majaja, kui juba teie kannul kõndivat mingisugune häbi. Mina ei tea, on see nii või mitte. Kuidas võiksingi seda teada. Aga nõnda räägitakse teist. Mulle on asju räägitud, milles võimatu kahelda. Lord Gloucester oli Oxfordis minu paremaid sõpru. Ta näitas mulle kirja, mille oli saatnud temale ta naine oma üksildaselt surmavoodilt Mentone suvilas. Teie nime mainiti seal ühenduses kõige hirmsamate pihtimustega, mida ma kunagi lugenud. Mina ütlesin temale, et see on rumalus, et mina tunnen teid läbi ja läbi ja et teie ei saa kunagi millegi niisugusega toime. Aga tunnen ma siis teid? Küsisin endalt, kas tunnen? Enne kui sellele võiksin vastata, peaksin teie hinge nägema."

„Minu hinge nägema!” lausus Dorian Gray sohvalt karates ja hirmust peaaegu valgeks muutudes.

„Jah,” vastas Hallward tõsiselt, sügav kurbus hääles, „peaksin teie hinge nägema. Kuid ainult jumal võib teda näha.”

Kibe irvitus pääses noorema mehe huulilt.

„Täna õhtul peate teda oma silmaga nägema!” hüüdis ta ja võttis lambi laualt. „Tulge: see on teie enda kätetöö. Miks ei peaks teie teda nägema? Kui heaks arvate, võite maailmale pärast kõik öelda. Ükski ei usuks teid. Ja kui teid ustaks, siis armastataks mind selle eest veel rohkem. Mina tunnen oma aega teist paremini, kuigi teie temast nii tüütavalt lobisete. Tulge, ütlen ma. Teie olete raiskumusest juba küllalt vaderdanud. Nüüd saate teda näost näkku näha.”

Uhkusehullustus kõlas igas sõnas, mis ta rääkis. Poisikesliku häbematuslega lõi ta jalga vastu põrandat. Ta tundis kohutavat rõõmu mõttest, et veel keegi teine peaks tema saladust tundma ja et just see mees, kes maailis selle portree ja oli kogu tema häbi algpõhjuseks, pidi koormama enda kogu eluks oma teo vastiku mälestusega.

„Jah,” jätkas ta temale lähemale astudes ja vaatas otseteed tema tõsisesse silmadesse, „mina näitan teile oma hinge. Teie näete seda, mida võib teie arvates näha ainult jumal.”

Hallward pörkas tagasi.

„See on jumalateotus, Dorian!” hüüdis ta. „Teie ei peaks niisuguseid sõnu rääkima. Need on hirmsad ja neil pole mingit mõtet.”

„Arvate?” naeris Dorian uuesti.

„Ma tean seda. See aga, mis ma teile täna ütlesin, oli ainult hästi mõeldud. Te teate ju, ma olen ikka olnud teie truu sõber.”

„Ärge puutuge mind. Lõpetage, mis teil öelda.”

Valus tuksatus lõi läbi kunstniku näo. Ta peatus silmapilguks ja teda valdas metsik kaastundmuse hoog. Lõpuks, mis õigus oli temal tungida Dorian Gray ellu? Oli ta ühe kümnendikugi sellest teinud, mis räägiti, kui palju pidi olema ta siis kannatanud! Ta ajas end sirgeks ja läks üle toa kamina juurde, kus vahtis põlevaid puuhalge, härmatisetaolist tuhka ja leegitsevat tuld.

„Ma ootan, Basil,” ütles noormees karmil, selgel häälel.

Kunstnik pöördus ümber. „Mis mul öelda, on see,” hüüdis ta: „Teie peate mulle vastuse andma kõigi nende teie vastu tõstetud süüdistuste kohta. Ütlete teie, et nad algusest lõpuni täiesti valed on, siis usun teid. Eitage neid, Dorian, eitage neid! Eks te ometi näe, kuis ma kannatan? Mu jumal! Ärge ütlege ometi mulle, et teie olete halb, rikutud ja alatu.”

Dorian Gray naeratas. Ta huulil hõljus põlgus. „Tulge üles, Basil!” ütles ta rahulikult. „Mina pean tund-tunnilt oma päevaraamatut, mis ei lahku kunagi sellest ruumist, kus ta kirjutatakse. Ma näitan teda teile, kui tahaksite minuga kaasa tulla.”

„Ma tulen, Dorian, kui soovite. Praegu märkan, et olen oma rongist maha jäänud. Aga sellest pole midagi. Võin ka homme sõita. Kuid ärge nõudke, et ma täna midagi loeksin. Mina tahan ainult selget vastust oma küsimusele.”

„Selle saate ülal. Siin ei saa ma teile seda anda. Teil pole vaja kaua lugeda.”

KOLMETEISTKÜMNES PEATÜKK

Ta läks toast välja ja hakkas mööda treppi üles minema, kuna Basil Hallward tema kannul astus. Nad sammusid vaikselt, nagu teevad seda inimesed öösel loomusunniliselt. Lamp heitis trepile ja müürile fantastilisi varje. Tõusev tuul lõgistas aknaid.

Kui nad olid jõudnud ülemisele trepiplatvormile, pani Dorian lambi põrandale, võttis taskust võtme ja keeras ukse lukust lahti.

„Teie tahate tingimata teada, Basil?” küsis ta vaikselt häälel.

„Jah.”

„See rõõmustab mind,” vastas Dorian naeratades. Siis lisas ta kuidagi tõredalt juurde: „Teie olete ainuke inimene maailmas, kel on õigus minust kõik teada. Teil on minu eluga rohkem tegemist olnud kui te ise arvate.” Ja kuna ta lambi üles oli võtnud, avas ta ukse ja astus sisse. Külma tuul puhus neile vastu ja tuli tõusis tumekollase leegina silmapilguks kõrgemale. Värin käis tast läbi. „Pange üks enda järel kinni,” sosistas ta, kuna ta ise lambi lauale asetas.

Hallward vaatas üllatatult ümberringi. Tuba oli seda moodi, nagu poleks siin aastaid elatud. Luitunud

flaami gobelään, eesriidega varjatud pilt, vana itaalia kapp ja peaaegu tühi raamatukapp — see oli kõik, mis silma puutus peale tooli ja laua. Kuna Dorian pooleldi põlenud küünalt ahjusimsil põlema süütas, nägi kunstnik, et kõik kohad olid tolmu täis ja et vaip oli auklik. Hiir jooksis krabinal puuvoodri taga. Tundus niiske hallituse haisu.

„Teie arvate siis, et ainult jumal võib hinge näha, Basil? Tõmmake see eesriie kõrvale ja teie näete minu oma.”

Rääkija häälel oli külm ja julm.

„Teie olete hull, Dorian, või mängite hullu,” lausus Hallward kulmu kortsutades.

„Teie ei taha seda teha? Siis pean seda ise tegema,” ütles noormees ja tõmbas eesriide puult ning viskas ta põrandale.

Hirmukarjatus lipsas kunstniku huulilt, kui ta nägi tumedas valguses seda inetut nägu endale vastu irvitavat. Näoilmes oli midagi, mis täitis teda vastikuse ja jälkusega. Armuline taevast! See oli Dorian Gray enda nägu, mida ta vaatas! Ükskõik kui suur oli see koledus, ometi polnud veel täiesti hävitatud tema imeline ilu. Leidus veel pisut kulda hõrenevais juustes ja pisut puna himuras suus. Pondunud silmis oli säilinud veel endist sinist armsust, voolitud ninasõõrmed ja plastiline kael polnud veel täiesti minetanud oma kaares joonestikku. Jah, see oli Dorian Gray ise. Kuid kes oli selle maalinud? Ta näis iseenda pintsli tundvat ja raam oli tema joonistatud. Mõte oli pöörane, tal tuli hirm peale. Ta võttis küünla ja tõstis selle pildi juurde. Pahemas nurgas seisis tema oma nimi — suured särava punasega kirjutatud tähed.

See oli mingisugune inetu paroodia, mingisugune

häbematu ja alatu pilge. Tema polnud ometi kunagi seda teinud. Ja ometi oli see tema oma pilt. Ta teadis seda ja äkki tundus talle, nagu oleks ta veri leegist jääks muutunud. Tema oma pilt! Mis pidi see tähendama? Miks oli ta muutunud? Ta pöördus Doriani poole ja vahtis teda nagu mõni haige. Tema suus tõmbles ja pahtunud keel ei tahtnud sõna kuulda. Ta laskis käe üle otsaesise käia. Seda kattis tihke higi.

Dorian tugenes vastu kaminat ja vaatles teda selle imeliku näoilmega, mida võib näha neil, kes süvenevad mõne suure kunstniku mängu. Selles polnud ei tõelist muret ega tõelist rõõmu, vaid ainult vaatlemiskirg, mis segatud ehk tsipakese võidurõõmuga silmis. Lille oli ta nõõpaugust võtnud ja nuusutas seda või tegi, nagu nuusutaks.

„Mis peab see tähendama?” hüüdis Hallward viimaks. Iseenda hääle kõlas tema oma kõrvus lõikavalt ja võõralt.

„Aastate eest, kui olin alles poisike,” ütles Dorian Gray lille oma käes purustades, „kohtasite mind, ütlesite mulle meelitusi ja tegite mu edevaks ilu pärast. Ühel ilusal päeval tutvustasite mind oma sõbraga, kes seletas mulle nooruse ime, ja teie lõpetasite pildi, mis ilmutas mulle ilu ime. Hullumeelsel silmapilgul, mille kohta ma praegugi veel ei tea, kas seda kahetseda või mitte, avaldasin soovi, teie võib-olla nimetate seda palveks...”

„Ma mäletan seda! Oo, kui hästi ma seda mäletan! Ei! See on ometi võimatu! Tuba on niiske. Hallitus on lõuendisse sööbinud. Värvidel, mida tarvitasin, oli mingi vastik mineraalne mürk sees. Kinnitan teile, see on võimatu.”

„Ah, mis on võimatu?” lausus noormees akna alla astudes ja otsaesist vastu higist klaasi surudes.

„Te ütlesite mulle, et olete ta hävitanud.”

„See polnud tõsi. Tema on minu hävitanud.”

„Ma ei usu, et see oleks minu pilt.”

„Kas te oma ideaali temas ära ei tunne?” küsis Dorian kibedalt.

„Minu ideaal, nagu teie seda nimetate...”

„Nagu teie seda nimetasite.”

„Selles polnud midagi halba, midagi häbistavat. Teie olite mulle ideaaliks, nagu ma seda enam kunagi ei kohta. See on saatüri nägu.”

„See on minu hinge nägu.”

„Issand! Mida mina küll olen jumaldanud! Tal on kuradi silmad.”

„Igaühel meist on Taevas ja Põrgu südames, Basil,” hüüdis Dorian metsikul meeleheite liigutusel.

Hallward pöördus jällegi pildi poole ja vahtis seda.

„Mu jumal! Kui see oleks tõsi,” hüüdis ta. „Siis see on, mis te oma eluga olete teinud. Te peate küll halvem olema kui need arvavad, kes teist räägivad!” Ta lähendas tule pildile ja vaatles seda. Pind näis täiesti rikkumatuna, nagu siis, kui ta pildi enda käest andis. Lagunemine ja koledus olid tulnud nähtavasti seestpoolt. Imeliku sise-ise elupõlemise tõttu sõi patu pidalitõbi pildi pikkamisi. Korjuse mädanemine märjas hauas polnud mitte nii hirmus kui see.”

Ta käsi värises ja küünal kukkus tilkudes põrandale. Ta pani jala küünlale ja kustutas selle. Siis laskus ta vanale toolile, mis laua ees seisis, ja kattis näo kätega.

„Armuline jumal, Dorian, missugune õpetus! Missugune hirmus õpetus!” Ei tulnud mingit vastust, kuid ta kuulis, et noormees akna all nuuksus. „Paluge, Dorian, paluge,” lausus ta. „Mida õpetatakse meid lapsepõlves

ütlemas? „Ja ära saada meid kiusatusse. Anna andeks meile meie võlad. Päästa meid ära kurjast.” Ütleme seda üheskoos. Teie uhkuse palve võeti kuulda. Kuulda võetakse samuti ka teie kahetsuse palve. Mina jumaldasin teid liiga. Selle eest olen karistatud. Teie jumaldasite iseend liiga. Meie mõlemad oleme karistatud.”

Dorian Gray pöördus pikkamisi ümber ja vaatas läbi pisarate temale otsa.

„On juba liiga hilja, Basil,” kogeles ta.

„Kunagi pole liiga hilja, Dorian. Laskume üheskoos põlvili ja katsume, ehk tuleb mõni palve meil meelde. Kas pole mitte olemas salm: Ja kuigi teie patud oleksid punased kui veri, mina pesen nad valgemaks kui lumi?”

„Neil sõnadel pole enam minu kohta mingit tähendust.”

„Tasa! Ärge seda öelge. Teie olete oma elus küllalt halba teinud. Mu jumal! Kas te siis ei näe, kuis see needud pilt meile vastu irvitab?”

Dorian Gray heitis pilgu pildile ja äkki valdas teda võitmatu viha Basil Hallward'i vastu, nagu oleks seda talle kõrva sosistanud nagu lõuendilt oma irvitavate huultega. Tagaetud metsloomade hullumeelsed kired mässasid temas ja ta jälestas laua ääres istuvat meest rohkem kui midagi muud kogu oma eluajal. Metsikult vaatas ta enda ümber. Midagi läikis vastasseisval värvitud kastil. Tema pilk langes sellele. Ta teadis, mis see oli. See oli nuga, mille ta mõne päeva eest nõõri lõikamiseks üles toonud ja siia unustanud. Ta sammus pikkamisi tema poole, möödudes seega Hallward'ist. Niipea kui oli jõudnud tema selja taha, haaras ta noa ja pöördus ümber. Hallward liigutas end toolil, nagu mõtleks ta tõusta. Dorian kargas tema juurde ja torkas noa talle suurde veresoonda, mis asub

kõrva taga, virutades mehe pea lauale ning lüües ikka ja jälle uuesti.

Kuuldus lämmatatud oie ja iseenda veres lämbuva inimese kole häälitus. Kolm korda söötsid väljasirutatud käed kramplikult õhku, hõljutades veidralt kanges-
tunud sõrmi. Dorian lõi veel kaks korda, aga mees ei liigutanud enam. Midagi hakkas põrandale tilkuma. Ta ootas silmapilgu, surudes ikka veel mehe pead. Siis paiskas noa lauale ja kuulatas.

Ta ei kuulnud midagi, ainult tilkumist — tilkumist kulunud vaibale. Ta avas ukse ja astus selle ette välja. Maja oli täiesti vaikne. Kedagi polnud liikumas. Mõne silmapilgu kummardus ta käsipuu kohal ja vahtis alla voogavasse pimedusse. Siis võttis ta võtme uksest, läks tuppaga tagasi ning keeras ukse enda järele lukku.

Mees istus ikka alles toolil, pea lõdvalt laual, selg vimmas ja käed fantastiliselt pikad. Poleks kuklas seda punast täkkelist haava ja laual seda pikkamisi laienevat musta loiku, siis oleks võinud arvata, et mees on lihtsalt magama uinunud.

Kui ruttu see kõik sündis! Ta tundis end imelikult rahulikuna ja astus klaasukse juurde, mille ta avas, et välja rõdule minna. Tuul oli udu laiaili puhunud ja taevas oli nagu määratu vausaba, mis tipitud tuhandete kuldsilmadega. Ta vaatas alla ja nägi seal politseinikku oma ringil laternatule helgiga vaiksete majade uksi valgustamas. Voorimehe punane tuli vilkus tänavanurgal ja kadus siis. Keegi naine lehvivas sallis läks pikkamisi mööda ja tuikus astudes. Aeg-ajalt seisatas ta ja vahtis tagasi. Äkki hakkas ta kähiseval häälel laulma. Politseinik astus tema juurde ja ütles talle midagi. Naine läks taarudes edasi ja naeris. Vinge tuul puhus üle platsi.

Gaasilambid leegitsesid sinakalt ja raagus puud raputasid oma musti raudseid oksid. Temast käis värin läbi ja ta läks tagasi tuppa ning pani klaasukse enda järel kinni.

Jõudnud ukse juurde, keeras ta selle lukust lahti ja avas ta. Ta ei heitnud ainustki pilku tapetule. Ta tundis, et kogu saladus peitub selles, kuidas endale asjast mitte aru anda. Sõber, kes oli maalinud pildi, mis sai temale elus nii saatuslikuks, oli siit maailmast lahkunud. Sellest oli küllalt.

Siis tuli tal lamp meelde. See oli väga huvitav mauri töö, valmistatud läiketust hõbedast, mis ehitud poleeritud terasest arabeskidega ja tipitud lihvimata türkiisidega. Võib-olla leiab ehk teener ta vajaka olevat ja hakkab küsima. Ta viivitas silmapilgu; siis pöördus ta tagasi ja võttis lambi laualt. Tahtmata pidi ta sellejuures surnut vaatama. Kui vaikne ta oli! Kui hirmus pikkadena paistsid valged käed! See oli nagu mõni kole vahakuju.

Kui ta oli ukse enda järel lukustanud, läks ta tasakesi mööda treppi alla. Puust astmed krägisesid ja näisid nagu valu pärast karjuvat. Ta peatus mitu korda ja ootas. Ei: kõik oli vaikne. Kuuldusid ainult tema enda sammud.

Kui ta astus raamatukogusse, nägi ta reisipauna ja mantlit nurgas. Need pidi kuhugi kõrvale peitma. Ta avas puuvoodri sees salaurka, milles ta hoidis iseenda valeriided, ja pistis kadunu asjad sinna. Pärast võis ta nad kergesti ära põletada. Nüüd võttis ta kella taskust. Kell oli kakskümmend minutit üle ühe.

Ta istus ja hakkas mõtlema. Iga aasta — peaaegu iga kuu — poodi Inglismaal inimesi selle eest, mis tema praegu tegi. Tapmise hullumeelsus pidi õhus hõljuma. Mõni punane täht oli maakerale liiga lähedale sattunud...

Ometigi, missugused tõendid võisid tema kohta olla? Basil Hallward oli kell üksteist majast lahkunud. Keegi polnud tema tagasitulekut näinud. Suurem hulk teenijaid oli Selby Royalis. Toapoiss magas... Pariis! Jah, Pariis oli see, kuhu Basil oli läinud, ja keskõise rongiga, nagu ta oli kavatsenud. Tema imelikkude tagasihoidlikkude eluviiside tõttu pidi kuluma enne kuid, kui mingisugused kahtlused oleksid võinud tõusta. Kuid! Seniks võis aga kõik hävitada.

Äkiline mõte turgatas tal pähe. Ta pani karusmantli endale selga ja kübara pähe ning läks eesruumi. Seal peatus ta, kuulates politseiniku aeglast, rasket sammu prügitusel ja vaadates läbi akna paistvat laternatule helki. Ta ootas hinge kinni pidades.

Mõne minuti pärast võttis ta võtme lukust, avas ukse ja lipsas välja, mispeale ta ukse tasakesi sulges. Siis hakkas ta kella helistama. Umbes viie minuti pärast ilmus toapoiss, pooleldi riides ja väga unine.

„Mul on kahju, et pidin teid äratama, Francis,” ütles ta sisse astudes, „kuid ma olin võtme koju unustanud. Mis kell on?”

„Kümme minutit kolme peal, sir,” vastas mees, vaadates silmi pilgutades kella.

„Kümme minutit kolme peal? Kui hirmus hilja! Äratage mind hommikul kell üheksa. Mul on toimetamist.”

„Hea küll, sir.”

„Kas keegi käis täna õhtul siin?”

„Mr. Hallward, sir. Ta oli siin üheteistkümmeni ja läks siis, et rongile jõuda.”

„Oo! Kahju, et ma teda ei kohanud. Jättis ta mingi teate?”

„Ei, sir, aga ta pidi teile Pariisist kirjutama, kui ta teid klubis ei leia.”

„Hea küll, Francis. Ärge unustage mind hommikul kell üheksa äratamast.”

„Ei, sir.”

Teener läks oma tuhvleid lohistades mööda koridori minema.

Dorian Gray viskas oma mantli ja kübara lauale ning astus raamatukogusse. Veerand tundi käis ta siin mõttes edasi-tagasi ja näris oma huult. Siis võttis ta riulilt aadressraamatu ja hakkas seda lehitsema. „Alan Campbell, 152, Hertford Street, Mayfair.” Jah, see oli see mees, keda ta vajab.

NELJATEISTKUMNES PEATÜKK

Järgmisel hommikul kell üheksa astus teener sisse, tõi kandmikul tassi shokolaadi ja avas aknaluugid. Dorian magas päris rahulikult, lamades paremal küljel, käsi palge all. Ta oli nagu poiss, kes väsinud mängimast või õppimast.

Teener pidi enne kaks korda teda õlast puutama, kui ta ärkas, ja silmi avades ilmus kerge naer ta huulile, nagu viibiks ta mõnes magusas unes. Ometi polnud ta üldse und näinud. Tema ööd polnud mingi lõbu- ega valuviirastus seganud. Aga noorus naeratab ka ilma põhjusteta. See on tema peavõluvusi.

Ta pööras teise külje ja hakkas shokolaadi rüüpima, toetudes küünarnukile. Pehme novembripäike volas tupp. Taevas oli selge ja õhus tundus sõbralik soojus. Oli midagi maihommiku taolist.

Pikkamisi roomasid õised sündmused oma verest määrdinud jalgedega tema ajju ja omandasid seal kohutava selguse. Ta võpatas mõeldes, mis ta kõik on pidanud kannatama, ja silmapilguks tundis ta Basil Hallward'i vastu sama imelikku jätkust, mis oli teda ajanud tema vastu kättki tõstma, kui ta toolil istus, ning ta muutus vihast külmaks. Surnud mees istus ikka veel ülal ja

praegu päikesepaistel. Kui hirmus see oli! Niisugused inetud asjad kuuluvad ööpimedusele, mitte päevalgele.

Ta tundis, et kui ta kauemini sündinud asjust mõt- teid haub, siis hakkab tal süda pööritama või ta läheb hulluks. Oli patte, mille võlvus oli neist mõeldes suu- rem kui neid tehes, imelikke triumfe, mis rahuldasiid uhkustunnet rohkem kui kirgi ja töid vaimule rõõmuhoo, mis oli suurem kui ükski rõõm, mida nad andsid või olek- sid iial anda suutnud meeltele. Kuid see siin ei kuulunud nende hulka. See oli asi, mille pidi hingest peletama, magunatega uimastama või kägistama, et ta ei kägistaks sind ennast.

Kui kell lõi pool kümme, laskis ta käe üle otsaesise käia ja tõusis siis ruttu üles, riietus isegi harilikust suu- rema hoolega, pannes suurt rõhku kaelasideme ja nõela valikule ning vahetades oma sõrmuseid enam kui üks kord. Ka kulutas ta palju aega einel, maitsedes mitme- suguseid roogi ja rääkides teenriga uutest livreedest, mis ta mõtles teenijaskonnale Selbys valmistada lasta, ja vaatas kirjad läbi. Mõnede juures naeratas ta. Kolm kirja ajasid talle igavuse peale. Üht luges ta mitu korda ja kis- kus ta siis puruks, näos kerge meelepaha ilme. „Mis- sugune kole asi, see naise mälestus!” nagu ütles lord Henry millalgi.

Joonud tassi musta kohvi, pühkis ta huuled pikka- misi rätikuga, käskis toapoisil oodata ja läks laua äärde, kus kirjutas kaks kirja. Ühe pistis endale tasku, teise andis toapoi si kätte.

„Viige see Hertfordi tänavale 152, Francis, ja kui mr. Campbell pole linnas, siis võtke ta aadress.”

Niipea kui ta ükski jäi, süütas ta sigareti ja hakkas paberil kriipseldama, joonistades esiti lilli ja arhitek-

tuuri osi, pärast aga inimnägusid. Äkki märkas ta, et igal joonistatud näol on mingisugune imelik sarnasus Basil Hallward'i omaga. Ta kortsutas kulmu, tõusis üles ja läks raamaturiiu li juurde, kust võttis huupi mingi köite. Ta otsustas sündinud asjast mitte enne enam mõelda, kui see peaks tingimata tarvilik olema.

Juba sohval lamades heitis ta alles pilgu võetud raa- matu nimele. See oli Gautier' „*Émaux et Camées*”, Char- pentier' jaapani paberi väljaanne, Jacquemart'i joonis- tustega. Köide oli sidrunrohelistest nahast, kaunistatud kuldvõrestikuga ja tipitud granaatõuntega. Adrian Singleton oli selle talle annetanud. Lehitsedes langes ta pilk luuletusele Lacenaire'i käest, külmast, kollasest käest „*du supplice encore mal lavé*” tema tihedate, pu- naste karvadega ja tema „*doigts de faune*”. Ta vaatas oma valgeid ja peeneotsalisi sõrmi ja tundis vastu taht- mist kergelt värinat kehas. Ta lehitses edasi, kuni jõudis järgmiste ilusate salmideni Veneetsiast:

„*Sur une gamme chromatique,
Le sein de perles ruisselant,
La Vénus de l'Adriatique
Sort de l'eau son corps rose et blanc.*

*Les dômes, sur l'azur des ondes
Suivant la phrase au pur contour,
S'enflent comme des gorges rondes
Que soulève un soupir d'amour.*

*L'esquif aborde et me dépose,
Jetant son amarre au pilier,
Devant une façade rose,
Sur le marbre d'un escalier.”*

Kui ilusad need salmid olid! Neid lugedes tundus,

nagu liugleksid ise rohelisi veeteid läbi roosa ja pärlilise linna, istudes mustas gondlis, millel hõbedane nina ja lohisevad eesriided. Juba paljad read näisid talle nagu need sirged türkiissinised joomed, mis saadavad sind, kui sõidad välja Lido poole. Värviliselt kõlavate sõnade äkiline helk tuletas talle meelde opaali- ja vikerkaarevärviliste kaeltega linde, kes lendlesid kõrgete mesikärbeliste tornide ümber või kes kõnnivad nii üleva kenadusega tumedail, tolmunud võlvialuseil. Suletud silmil seljakile laskudes kordas ta ikka ja jälle:

*„Devant une façade rose,
Sur le marbre d'un escalier.”*

Kogu Veneetsia oli selles kahes reas. Ta mälestas sügist, mis ta seal veetnud, ja imelist armastust, mis hukutanud teda hullumeelseile, kaasakiskuvaile rumalustele. Seal leidis romantikat igal pool! Aga Veneetsia, nagu Oxfordki, oli säilitanud ka romantilise tagapõhja ja tõsine tagapõhi on romantikale kõik või peaaegu kõik. Basil oli tol korral osa aega temaga ja oli Tintoretto pärast aru kaotanud. Vaene Basil! Kui hirmus on mehel nõnda surra!

Ta ohkas, võttis jällegi raamatu ja püüdis unustada. Ta luges pääsukestest, kes lendavad Smürnas väikeses kohvikus sisse ja välja, kus istuvad vagad palverändajad ja loevad merivaigust pärle ning turbanis kaupmehed suitsetavad oma pikki ehitud piipe ja räägivad tõsiselt üksteisega. Ta luges Place de la Concorde'il seisvast obeliskist, mis nutab kivipisaraid oma päevapõudes maa-paos ja igatseb tagasi lootosega kaetud palava Niiluse juurde, kus on sfinksid, roospunased iibised, valged kuldküüntega raisakullid ja väikeste berüllsilmadega krokodillid, kes roomavad mööda rohelist auravat muda.

Ta hakkas mõtteid hauduma salvide üle, mis saanud oma muusika suudlustega kaetud marmorilt ja räägivad sellest imelikust raidkujust, mida Gautier võrdleb altohäälega, sellest „*monstre charmant'ist*”, mis lamab Louvre'i porfüürruumis. Kuid natukese aja pärast langes raamat tal käest. Ta muutus närviliseks ja kole hirmuvalang valdas ta. Mis siis, kui Alan Campbell'i poleks Inglismaal? Päevad võisid mööduda, enne kui ta tagasi tuleb. Võib-olla ta ei tahakski tulla. Mis pidi ta siis tegema? Iga silmapilk oli äärmiselt tähtis.

Millalgi olid nad olnud suured sõbrad, aastat viis tagasi peaaegu lahutamatud sõbrad. Siis oli sõprus äkki lõppenud. Kui nad nüüd seltskonnas kohtasid, naeratas ainult Dorian Gray; Alan Campbell ei teinud seda kunagi.

Tema oli haruldaselt tubli mees, kuigi tal kunstide kohta suurem arusaamine puudus ja ta sel alal oma teadmised ainult Dorian Gray'lt oli omandanud. Tema peakirg kuulus teaduse'le. Cambridge'is oli ta kulanud suurema osa ajast laboratooriumides töötades ja oli oma aasta lõpetajate seas eksamil omandanud silmapaistva seisukoha. Tõepoolest andus ta ikka veel keemiale ja tal oli oma laboratoorium, milles ta veetis terved päevad, pahandades nõnda oma ema, kes oleks tahtnud teda näha parlamendis ja kellel oli mingi tume arusaamine, et keemik on ainult tähtede järele rohtude valmistaja. Ta oli peale selle suurepärase muusikamees, mängides viiulit ja ka klaverit paremini kui suurem hulk asjaarmastajaid. Tõeliselt oligi just muusika see, mis oli tema ja Dorian Gray kokku toonud — muusika ja see määramatu ligitõmbavus, milleks oli Dorianil alati võime, kui ta aga tahtis, ja mis avaldus temas tahtmata ja teadmatagi. Nad kohtasid esimest korda leedi Berkshire'i juures sel ööl, kui Rubinstein seal mängis, ja pärast seda

nähti neid alati üheskoos ooperis ja igal pool, kus oli kuulda head muusikat. Nende lähedus oli kestnud poolteist aastat. Campbell viibis alati kas Selby Royalis või Grosvenor Square'il. Nagu paljudele teistele oli Dorian Gray temale kõige selle algkuju, mis on elus imelist ja võluv. Kas nende vahel mõni tüli oli juhtunud või mitte, seda ei teadnud keegi. Aga äkki pandi tähele, et nad kohates veel vaevalt mõne sõna vahetavad ja et Campbell lahkus võimalikult aegsasti igast seltskonnast, kus viibis ka Dorian Gray. Ta oli muutunud — oli imelikult nukker, näis muusikat põlgavat, ei tahtnud ise kunagi mängida, vabandades end ikka teadusse süvenemisega, mis ei andvat mahti muusikaga tegelemiseks. Ja see oligi tõsi. Päev-päevalt näis bioloogia teda ikka rohkem huvitavat ja tema nimi ilmus paar korda teaduslikes ajakirjades, olles ühenduses mingisuguste huvitavate katsetega.

Seda meest ootaski nüüd Dorian Gray. Iga silmapilg vaatas ta kella. Aja möödumisel muutus ta väga erutatuks. Viimaks tõusis ta ja hakkas edasi-tagasi käima, paistes nagu mõni ilus puuriloom. Ta sammus pikalt ja hiilivalt. Ta käed oli imelikult külmad.

Ootamine muutus väljakannatamatuks. Aeg näis roomavat tinajalul, kuna aga teda mingisugune pöörane tuul kihutas kuhugi kuristiku või sügaviku hambulisele servale. Ta teadis, mis teda seal ootas. Tõepoolest nägi ta seda ja värisedes surus ta higiste kätega palavaid lauge, nagu tahaks ta röövida ajult nägemise ja kihutada silmad nende koobastesse. See oli asjata. Peaaugul oli oma söödamaa, kus ta prassis, ja kujutlusvõim, mille hirm muutnud veidraks, tõmbles ja rabeles valuga nagu mõni elus olend, tantsis nagu vastik nukk ja irtitas läbi liikuva näokatte. Ning äkki peatus temale Aeg. Jah: see pime, vaevalt hingav loom ei roomanud enam ja hirm-

sad mõtted tormasid üle surnud Aja edasi, kiskudes vastiku tuleviku hauast, et seda temale näidata. Pärani silmil vahtis ta seda. Hirm muutis ta kiviks.

Viimaks ometi avanes uks ja teener astus sisse. Dorian pööras klaasised silmad tema poole.

„Mr. Campbell, sir,” ütles teener.

Kergendusohu pääses kuivanud huulilt ja veri valgus jällegi näkku.

„Paluge ta kohe sisse, Francis.”

Dorian tundis, ta oli jälle tema ise. Argusehoog oli kadunud.

Teener kummardus ja taandus. Mõne silmapilgu pärast astus Alan Campbell sisse, olles väga tõsine ja üsna kahvatu; kahvatust suurendasid veel tema süsimustad juuksed ja tumedad kulmud.

„Alan, see on teist lahke. Täna, et tulite.”

„Mina olin nõuks võtnud mitte kunagi enam oma jalga üle teie läve tõsta, Gray. Kuid teie ütlesite, et see on elu ja surma küsimus.” Ta hääli oli karm ja külm. Ta rääkis pikkamisi ja kindlasti. Väeramata uurivas pilgus, mille ta juhtis Dorianile, paistis põlgus. Käed hoidis ta oma karakullmantli taskuis ja tegi, nagu ei paneks ta täheleegi liigutust, millega teda tervitati.

„Jah, see on elu ja surma küsimus, Alan, ja enam kui ühele isikule. Istuge.”

Campbell istus laua äärde toolile ja Dorian asetust tema vastu. Nende kahe silmad kohtusid. Doriani silmis oli lõpmatu kaastundmus. Ta teadis, et see, mida ta tahtis paluda, oli hirmus.

Pärast piinlikku vaikimist kummardus ta üsna rahulikult ettepoole, ja kuna ta iga oma sõna mõju hooliga silmas pidas, ütles ta:

„Selle maja ülemisel korral, lukustatud ukse taga, ruumis, kuhu keegi peale minu ei pääse, istub laua ääres surnud mees. Ta on juba kümme tundi surnud. Ärge erutage ja ärge vaadake mulle nõnda otsa. Kes see mees on ja kuidas ta suri, need on asjad, mis teisse ei puutu. Teie ülesandeks oleks aga...”

„Pidage, Gray. Ma ei taha midagi rohkem teada. Kas see, mis te mulle ütlete, on tõsi või mitte, see minusse ei puutu. Mina loobun teie ellu segamast täiesti. Hoidke oma hirmsad saladused iseendale. Need ei huvita mind enam põrmugi.”

„Alan, nad huvitavad teid. Vähemalt see huvitab teid. Mul on teist väga kahju, Alan. Kuid ma ei või parata. Teie olete ainuke inimene, kes võib mind päästa. Ma pean teid asjaoluga tutvustama. Mul pole valikut, Alan, teie olete teadlane. Teie tunnete keemiat ja muud selletaolist. Teie olete katsetanud. Teie ülesandeks oleks — see seal ülal hävitada, hävitada nõnda, et temast ei jääks jälgegi järele. Keegi ei näinud, kui see isik siia majja astus. Tõepoolest oletatakse praegu, et ta on Pariisis. Kuude jooksul ei panda tema kadumist tähele. Kui teda hakatakse kord taga otsima, siis ei tohi temast siin olla enam märkigi leida. Teie, Alan, peate muutma tema enese ja ka kõik, mis temale kuulub, peotäieks tuhaks, mille võib tulde lendu lasta.”

„Teie olete hull, Dorian.”

„Ah, ma lootsin, et nimetate mind Dorianiks.”

„Teie olete hull, ütlen ma teile — hull kujutledes, et mina hakkaksin sõrmeotsagi liigutama teie aitamiseks, hull oma hirmsa pihtimisega. Ma ei taha selle asjaga midagi tegemist teha, ükskõik mis see ka oleks. Või arvate, et mina läheksin oma head nime hävitama teie

pärast? Mis puutub see minusse, mis saatana tegusid teie olete teinud?”

„See oli enesetapp, Alan.”

„See rõõmustab mind. Kuid kes ajas seda tegema? Vististi teie.”

„Loobute teie ikka veel seda minu heaks tegemast?”

„Muidugi loobun ma. Mina ei taha sellega absoluutselt midagi tegemist teha. Mul on üsna ükskõik, mis häbisse teie langete. Teie olete kõike seda ära teeninud. Ma ei kurvastaks, kui oleksite avalikult teotatud. Kuidas julgete üldse mind kõigi seast maailmas selleks välja valida, et segada neisse koledustesse? Arvasin, et teil peaks inimeste loomusest rohkem aimu olema. Teie sõber lord Henry Wotton pole teile nähtavasti kuigi palju psühholoogiast rääkinud, ükskõik mis ta muidu teile õpetanud. Miski ei või mind ajada ainustki sammu astuma teie aitamiseks. Teie olete valele mehele sattunud. Minge mõne oma sõbra juurde. Ärge tulge minu juurde.”

„Alan, see oli mõrtsukatöö. Mina tapsin ta. Teie ei tea, kui palju ta oli pannud mind kannatama. Missugune minu elu ka oleks, see mees oli tema rikkumises rohkem süüdi kui vaene Harry. Tema võib-olla ei kavatsenud seda, tulemus oli ometi sama.”

„Mõrtsukatöö! Armuline jumal! Dorian, olete teie siis juba seal maal? Mina teid üles ei anna, see pole minu asi. Pealegi areteeritakse teid ilma minutagi. Keegi ei saa muidu kurjategijaks, kui ta pole teinud mingit rumalust. Kuid mina ei taha sellega midagi tegemist teha.”

„Te peate sellega tegemist tegema. Oodake, oodake silmapilgukski, kuulake mind. Ainult kuulake mind, Alan. Mina nõuan ju teilt, Alan, ainult teaduslikku eks-

perimenti. Teie käite ju haigemajades ja surnukuurides ning need koledused, mis te seal teete, ei eruta teid. Kui see mees lamaks kusagil inetus lahkamiskambris või haisvas laboratooriumis tinalaual punaste torudega vere äravoolamiseks, siis näeksite temas ainult imelist uurimuseset. Ainuski juuksekarv ei liiguks teie peas. Ja teie ei arvaks, et teete midagi halba. Otse selle vastu arvaksite, et teie teete inimsoole head, suurendate inimsoo teadmiste hulka, rahuldate oma vaimset uudishimu või toimetate midagi muud selletaolist. Mina ei vaja teilt ju midagi muud, kui olete teinud juba nii sagedasti varemalki. Tõepoolest, korjuse hävitamine peaks vähem hirmus olema kui nii mõnigi asi, mida te olete harjunud tegema. Ja pidage meeles, see on ainuke asitõend minu vastu. Kui see leitakse, olen mina kadunud, ja kindlasti leitakse ta, kui teie mind ei aita.”

„Mul pole vähematki soovi teid aidata. Teie unustate selle. Mina olen kogu asja vastu lihtsalt ükskõikne. Sellel pole minuga midagi tegemist.”

„Alan, ma palun teid. Mõtelge minu seisukorrale. Just enne teie tulekut pidin hirmu pärast aru kaotama. Millalgi saate ehk ise tunda, mis tähendab hirm. Ei! Ärge mõtelge selle peale. Vaadake asja ainult teaduslikult seisukohalt. Teie ei küsi ju, kust tulevad korjused, millega teie katsetate. Ärge küsige ka nüüd. Mina olen temast juba liigagi rääkinud. Ma palun tehke seda. Ükskord olime sõbrad, Alan.”

„Ärge rääkige neist päevadest, Dorian: nad on surnud.”

„Surnud viibivad mõnikord. See mees seal ülal ei taha kaduda. Tema istub laua ääres longus pea ja väljasirutatud kätega. Alan! Alan! Kui te mind ei aita, olen

ma hävitatud. Mind tõmmatakse võllasse, Alan! Kas mõistate? Mind puuakse minu teo pärast üles.”

„Asjata on seda stseeni jätkata. Mina loobun kategooriliselt selles asjas midagi tegemast. Hullumeelus on minult midagi selletaolist nõuda.”

„Teie loobute?”

„Jah.”

„Ma vannutan teid, Alan.”

„See on asjata.”

Jällegi ilmus Dorian Gray silmi endine kaastundmus. Siis sirutas ta käe, võttis tüki paberit ja kirjutas sinna peale midagi. Ta luges selle kaks korda hoolega läbi, pani ta hoolikalt kokku ja lükkas üle laua. Kui oli seda teinud, tõusis ta üles ja läks akna alla.

Campbell vaatas üllatatult talle otsa, võttis siis paberi ja avas selle. Lugesed läks ta nägu surnukahvatuks ja ta langes toolil tagasi. Äkki läks tal hirmus halvaks. Talle tundus, nagu peksaks ta süda end kusagil tühjas õõnsuses surnuks.

Pärast kaht, kolme minutit kohutavat vaikimist pöördus Dorian ümber, astus istujale selja taha ja pani käe tema õlale.

„Mul on nii kahju, Alan,” lausus ta, „kuid teie ei jätnud mulle muud valikut. Mul on juba kiri valmis kirjutatud. Siin ta on. Te näete aadressi. Kui teie mind ei aita, siis pean ta ära saatma. Teie teate, mis oleks selle tulemuseks. Kuid teie aitate mind. Võimatu oleks teil nüüd loobuda. Ma katsusin teid hoida, seda peate isegi tunnistama, kui õiglane olete. Aga teie olite karm, tõre ja haavav. Teie talitasite minuga, nagu pole seda teinud veel ükski inimene, vähemalt elusatest mitte. Mina kannatasin seda. Nüüd on minu käes kord tingimusi teha.”

Campbell kattis näo kätega ja värin vapustas ta keha.

„Jah, nüüd on minu kord tingimusi teha, Alan. Teie tunnete neid. Asi on üsna lihtne. Ärge erutage nii väga, töö tahab teha. Hakake peale ja lõpetage ta.”

Oie kostis Campbell'i huulilt ja ta värises kogu kehast. Kella tiksumine kaminal näis jagavat aja üksikuiks aatomiteks ja igäuks neist oli hirmus taluda. Ta tundis, nagu tõmmataks talle raudvitsa ümber pea ja nagu oleks teda juba see häbi tabanud, millega teda ähvardati. Käsi ta õlal tundus tinaraskena. See oli väljakannatamatu ja näis teda puruks rusuvat.

„Alan, te peate kohe otsustama.”

„Ma ei või seda teha,” ütles ta masinlikult, nagu suudaksid sõnad asja muuta.

„Teie peate. Teil pole valikut. Ärge viivitage.”

Ta mõtles silmapilgu. „On ülal toas tuli?”

„Jah, seal on gaasituli asbestiga.”

„Ma pean koju minema ja laboratooriumist mõned asjad tooma.”

„Ei, Alan, teie ei lahku siit majast. Kirjutage paberile, mis vajate, ja minu teener võtab voorimehe ning läheb toob nad teile.”

Campbell kriipseldas mõned read ja kuivatas nad, kuna ta ümbrikule oma abilise nime kirjutas. Dorian luges kirja hoolega läbi. Siis kõlistas ta ja andis selle oma teenrile, käskides teda saadud asjadega võimalikult ruttu tagasi tulla.

Kui eestoa uks oli kinni langenud, võpatas Campbell närviliselt ja tõusis toolilt ning läks kamina juurde. Ta värises nagu ägedas palavikus. Minutit kakskümmend ei rääkinud kumbki mees. Kärbes pirises rahu-rikkuvalt toas ja kella tiksumine kostis vasaralöökidena.

Kui kell löi üks, pöördus Campbell ümber ja vaadates Dorianile otsa nägi tema silmad pisaratega täidetud olevat. Selle kurva näo puhtuses ja süütuses oli midagi, mis ärritas ta tulisele vihale. „Teie o'lete alatu, lõpmata alatu!” pomises ta.

„Tasa, Alan: teie päästsite mu elu,” ütles Dorian.

„Teie elu? Armuline taevas! Mis elu see küll on! Teie langesite aste-astmelt ja nüüd olete juba kuriteoni jõudnud. Seda tehes, mida ma kavatsen teha, mida teie sunnite tegema, ei mõtle ma teie elu peale.”

„Ah, Alan,” lausus Dorian ohtes, „sooviksin, et teil oleks tuhandendikki sellest kaastundmusest minu vastu, mis minul on teie vastu.”

Rääkides pöördus ta kõrvale ja vaatas välja aeda. Campbell ei vastanud.

Kümne minuti pärast kostis ükselt koputus ja teener astus sisse, kandes suurt keemiliste ainete mahagonkasti, pikka teras- ja platinatraadi rulli ja kaht imeliku kujuga raudklambrit.

„Pean ma asjad siia jätma, sir?” küsis ta Campbell'ilt.

„Jah,” vastas Dorian. „Ja kahjuks pean ma teid veel välja saatma, Francis. Mis on selle mehe nimi Richmondis, kes varustab Selbyt orhideedega?”

„Harden, sir.”

„Jah, Harden. Te peate kohe Richmondi minema ja temale ütleva, et ta saadaks mulle kaks korda rohkem orhideesid kui ma tellinud, ning võimalikult vähe valgeid. Üldse ei vajagi ma valgeid. Täna on kena päev ja Richmond on nii kena paik, muidu ma poleks teid sellega tülitanudki, Francis.”

„Sellest pole midagi, sir. Mis ajaks pean ma tagasi olema?”

Dorian vaatas Alani poole. „Kui kaua vältab teie katse?” küsis ta külmal, ükskõiksel toonil. Kolmanda isiku juuresolek näis andvat talle haruldaselt julgust.

Campbell kortsutas kulmu ja hammustas huult. „Tundi viis,” vastas ta.

„Siis on küllalt, kui te kella poole kaheksaks tagasi olete, Francis. Või pidage — pange mulle ülikond ümberriietuseks välja. Siis võite ka öhtut kasutada. Kodus ma lõunat ei söö, nõnda ei vaja ma teid.”

„Täna teid, sir,” ütles teener toast lahkudes.

„Nüüd, Alan, ei või enam silmapilkugi raisata. Kui raske see kast on! Ma kannan teil selle üles. Teie ise toote teised asjad.” Ta rääkis kärsitult ja käskiva't. Campbell tundis end käsualusena. Üheskoos lahkusid nad ruumist.

Kui nad jõudsid trepi ülemisele otsale, võttis Dorian taskust võtme ja pööras selle lukus ringi. Siis peatus ta ja silmi ilmus tal rõhutud helk. Ta värises.

„Ma arvan, ma ei suuda sisse astuda, Alan,” lausus ta.

„Mul on see ükskõik. Ma ei vaja teid,” ütles Campbell külmalt.

Dorian avas pooleldi ukse. Seda tehes nägi ta oma nägu pildil päikesepaistel irvitamas. Pildi ees põrandal lamas eesriie. Tal tuli meelde, et mineval ööl esimest korda kogu elus oli ta unustanud seda saatuslikku lõuendit katmast, ja ta tahtis sisse tormata, kuid pörkas hirmuvärinal tagasi.

Mis oli see vastikult särav ja märg laik tema teisel käel, nagu oleks lõuend higistanud verd? Kui kole see oli! Koledam, nagu talle silmapilguks näis, kui see vaikne asi, mis lamas väljasirutatult laual ja mis polnud

ennast kogu aeg liigutanud, vaid aina endisel paigal püsinud, otsustades tema veidra varju järele laigulisel vaibal.

Ta tõmbas sügavasti hinge tagasi, lükkas ukse pisut laiemale lahti ja astus ruttu poolsuletud silmil ja kõrvalpööratud näol sisse, otsustades mitte ainustki pilku heita korjuse'le. Siis kummardus ta, võttis kuldpurpurilise riide ja viskas selle üle pildi. Nõnda jäi ta seisma, julgemata ümber pöörduda, ja silmad kiindusid tal vaiba mustri joonistusse. Ta kuulis Campbell'i sisse kandvat raske kasti, rauad ja teised asjad, mida ta tarvitas eelolevaks koledaks toiminguks. Ta hakkas mõtlema, et kas nad Basil Hallward'iga üldse on kohanud, ja kui see on sündinud, mis nad siis teineteisest on arvanud.

„Jätke mind nüüd üksi,” ütles kare hää'l tema selja taga.

Ta pöördus ümber ja tõttas välja, ainult seda märgates, et korjus oli tagaspidi toolile heidetud ja Campbell vahtis kollaselt helkivasse näkku. Trepist alla minnes kuulis ta võtit lukus pööratavat.

Tükk aega pärast kella seitset tuli Campbell raamatukogusse tagasi. Ta oli kahvatu, kuid täiesti rahulik. „Ma tegin, mis te mult nõudsite,” lausus ta. „Ja nüüd, elage hästi. Ärgem saagem enam kunagi kokku.”

„Teie päästsite mind hävingust, Alan. Seda ei suuda ma unustada,” ütles Dorian lihtsalt.

Niipea kui Campbell oli lahkunud, läks ta üles. Toas oli kole salpeeterhappe hais. Kuid see, mis oli istunud laua ääres, oli jäljetult kadunud.

VIIETEISTKÜMNES PEATÜKK

Samal õhtul kell pool üheksa astus Dorian Gray elegantselt rietatuna, suur kimp parma kannikesi nõõp-augus, kummarduvatest teenritest mööda leedi Narborough' võõrussaali. Ta otsaesisel värisesid ärritatud närvid ja ta tundis end metsikult erutatuna, kuid tema liigutused majaproua käele kummardudes olid kerged ja meeldivad nagu ikka. Võib-olla tundub inimene just siis kõige enam iseendana, kui ta etendab mõnd osa. Kindlasti ükski, kes Dorian Gray'd nägi, ei tulnud mõttele, et tema oleks võinud läbi kannatada ühe meie aja hirmsamaid tragöödiad. Need ilusavormilised sõrmed ei võinud ometi kunagi nuga haarata ega need naeratavad huuled jumalat ja kõike head needa. Tema isegi ei saanud muidu kui pidi oma rahulikkust imetlema ja silmapilguks tundis ta teravalt oma kahekordse elu hirmsat naudingut.

See oli väike seltskond, suure rutuga kokku kutsutud leedi Narborough' poolt, kes oli õige arukas naine ja kes, nagu lord Henry seda armastas nimetada, oli alal hoidnud haruldaselt suure inetuse. Ta oli olnud ühe meie igavama saadiku eeskujulik abikaasa, ja kuna ta oli tema viisakalt matnud iseenda joonistatud marmormausoleumisse ning oma tütreid pannud rikastele, vana-

poolsetele meestele, andus ta ise praegu prantsuse kirjan-dusele, prantsuse köögikunstile ja prantsuse vaimukusele, kui ta seda kusagil juhtus leidma.

Dorian oli tema erilisi lemmikuid ja alati kinnitas ta, ta olevat äärmiselt rõõmus, et ta teda pole kohanud nooremail päevil.

„Tean, mu kallis, mina oleksin teisse pööraselt armunud,“ armastas ta korrata, „ja oleksin teie pärast kõik üle parda heitnud. On suur õnn, et tol ajal veel teie peale ei mõeldud. Nõnda elasin oma ea, ilma et mul oleks väikesemat flirtigi olnud. Muidugi oli see kõik Narborough' süü. Ta oli hirmus lühikese nägemisega, ja mis löbu oleks petta meest, kes midagi ei näe.“

Ta külalised olid sel õhtul õige igavad. Selle põhjuseks oli, nagu ta Dorianile üsna kulunud lehviku varjul seletas, tema tütar, kes äkki siia oli ilmunud, pealegi veel ühes oma mehega, mis veel halvem.

„Mina arvan, see pole temast sugugi kena, mu kallis,“ sosistas ta. „Muidugi külastan neid igal suvel, kui tulen Homburgist, ja peatun mõni aeg nende juures, sest minutaoline vana naisterahvas vajab vahetevahel värsket õhku ja pealegi raputan mina nad tööpoolest unest. Teil pole ju aimugi, mis elu nad seal elavad. See on puhas, rikkumata maaelu. Nad tõusevad vara, sest neil on ju nii palju teha, ja lähevad vara magama, on ju neil nii vähe mõelda. Juba kuninganna Eliisabeti ajast saadik pole naabruses ainustki skandaali olnud ja sellepärast uinuvad nad peale lõunat kõik magama. Teie ei pea nende juurde istuma, vaid minu kõrval olema ja mind löbustama.“

Dorian lausus sõbraliku meelitussõna ja laskis silmad lauas ringi käia. Õige: see oli tööpoolest igav seltskond. Kaht lauasistujat polnud ta kunagi varem näinud

ja teiste seas olid — Ernest Harrowden, üks neid kesk-ealisi keskpärasusi, kes on Londoni klubides nii harilikud nähtused ja kel pole ainustki vaenlast, kuna nad aga ise oma sõpradelegi ei meeldi; leedi Roxton, neljakümne-seitsme-aastane kongus ninaga ülesmukitud naine, kes püüdis alati oma head nime määrada, kuid kes oli sedavõrd inetu, et keegi tema kohta midagi halba ei uskunud, mis oli talle muidugi suureks pettumuseks; mrs. Erlyne, keegi pealetükkiv, meeldiva sosina ja punaste juustega tühisus; leedi Alice Chapman, majaproua tütar, igav, kohmakas naine, üks neid iseloomulikke briti nägusid, mida pärast nende kohtamist enam kunagi ei mäleta; ja tema abikaasa, punasepalgeline ja valge põskhabemega olend, kes nagu paljud teisedki temataolised arvas, et liialdatud joviaalsusega võib tasuda täieliku mõttepuuduse.

Dorianil oli peaaegu kahju, et ta siia oli tulnud, kuni leedi Narborough viimaks pilgu suurele kuldpronksist kellale heitis, mis ilutses oma toreda joonestikuga punase riidega kaetud kaminal, ja ütles:

„Kui hirmus, et Henry Wotton nii hiljaks jääb! Juhuslikult saatsin täna hommikul tema juurde ja ta lubas kindlasti mulle mitte lasta pettumust osaks saada.”

See lohutas pisut, et Harry pidi siia tulema; ning kui üks viimaks avanes ja kõrvu kostis lord Henry aeglane meloodiline hääl, mis andis võluvuse mingile ebaavameelsele vabandusele, kadus Dorianil tühimus.

Kuid süüa ei võinud ta midagi. Roog roa järel möödus puutumatuna. Leedi Narborough ei lakanud teda sõnumast, nimetades tema tegu „haavamiseks vaesele Adolphe'ile, kes korraldas söögisedeli erilisel just teile”, ja vahetevahel heitis ka lord Henry pilgu temale, imes-

tades tema vaikust ja hajameelsust. Aeg-ajalt täitis teener tema klaasi vahuviinaga. Ta jõi ahnelt ja ta janu näis kasvavat.

„Dorian,” ütles lord Henry viimaks, kui pakuti juba linnupraadi, „mis on teiega täna õhtul? Te olete ju sootuks haiglane.”

„Mina arvan, ta on armunud,” hüüdis leedi Narborough, „ja ta ei julge minule sellest rääkida, kartes minu armukadedust. Tal on täiesti õigus, Seda ma oleksin ka.”

„Kallis leedi Narborough,” lausus Dorian naerata-des, „ma pole juba kogu nädal armunud olnud — sest ajast saadik enam mitte, kui madame de Ferrol linnast lahkus.”

„Kuidas teie mehed küll sellesse naisesse võite armuda!” hüüdis vana leedi. „Seda ei suuda ma tõesti mitte mõista.”

„See on lihtsalt sellepärast, et ta tuletab aegu meelde, kus teie olite alles väike tütarlaps, leedi Narborough.” ütles lord Henry. „Ta on ühendav lüli teie lühikeste kleitide ja meie vahel.”

„Ta ei tuleta koguni mitte minu lühikesi kleite meelde, lord Henry. Kuid ma mäletan teda kolmekümne aasta eest Viinis ja tean ka, kui *décolletée* ta siis oli,”

„Tema on ikka veel *décolletée*,” vastas lord Henry, võttes oma pikkade sõrmedega õlimarja, „ja kui ta on hästi elegantses kleidis, siis paistab ta nagu halva prantsuse romaani *édition de luxe*. Ta on tõepoolest imeline ja täis üllatusi. Tema perekondlikud võimed on haruldased. Kui tema kolmas mees suri, muutusid tema juuksed mure tõttu otse kuldseks.”

„Kuidas te ometi nõnda võite, Harry!” hüüdis Dorian.

„See on väga romantiline seletus,” naeris majaproua. „Kuid tema kolmas mees, lord Henry! Ega te ometi arva, et Ferrol on juba neljas?”

„Muidugi, leedi Narborough.”

„Sellest ei usu ma ainustki sõna.”

„Noh, eks küsige mr. Gray'lt. Tema on ta lähimaid sõpru.”

„On see tõsi, mr. Gray?”

„Tema ise kinnitab seda,” ütles Dorian. „Küsisin temalt, kas ta ehk Marguerite de Navarre viisil nende südameid sisse ei balsameeri ja neid oma vöö külge ei riputa. Ta ütles, tema ei tegevat seda sellepärast, et neil pole südant üldse olnudki.”

„Neli meest! Ausõna, see on *trop de zèle!*”

„*Trop d'audace*, ütlesin mina tema'e,” tähendas Dorian.

„Oo! Temal on kõigeks julgust küll, mu kallis. Ja mis moodi on see Ferrol? Ma ei tunne teda.”

„Iusate naiste mehed kuuluvad kurjategijate klassi,” ütles lord Henry viina rüübrates.

Leedi Narborough lõi teda lehvikuga. „Lord Henry, ma pole sugugi üllatatud, et maailm ütleb, teie olla haruldaselt halb.”

„Aga missugune maailm ütleb seda?” küsis lord Henry kulme kergitades. „See võib olla ainult tulev maailm. Praeguse maailmaga olen ma parimas vahekorras.”

„Kõik, keda tunnen, ütlevad, teie olla väga halb,” hüüdis vanaproua pead raputades.

Lord Henry tegi silmapilguks tõsise näo. „See on lihtsalt pöörane,” ütles ta viimaks, „kuis inimesed tänapäev ringi käivad ja su selja taga asju räägivad, mis on täiesti ja absoluutselt tõsi.”

„Eks ole ta lihtsalt parandamatu?” hüüdis Dorian oma toolil ettepoole kummardudes.

„Seda loodan ma,” ütles majaproua naerdes. „Aga kui te tõepoolest kõik madame de Ferroli nii naeruväär- sel viisil jumaldate, siis pean ma uuesti mehele minema, et moes olla.”

„Teie ei lähe enam kunagi mehele, leedi Narbo- rough,” rääkis lord Henry vahele. „Teie olite selleks liiga õnnelik. Kui naine uuesti mehele läheb, siis sellepärast, et ta oma esimest meest põlgas. Kui mees uuesti abi- ellub, siis sellepärast, et ta oma esimest naist jumaldas. Naised proovivad õnne, mehed panevad ta mängule.”

„Narborough polnud täiuslik,” hüüdis vanaproua.

„Kui ta seda oleks olnud, siis poleks teie teda armas- tanud, mu kallis leedi,” kõlas vastus. „Naised armasta- vad meid meie puuduste pärast. Kui meil neid küllalt on, siis annavad nad meile kõik andeks, isegi meie mõistuse. Kardan, et te pärast neid sõnu mind enam kunagi lõu- nale ei kutsu, leedi Narborough, aga ometi on see täiesti tõsi.”

„Muidugi on see tõsi, lord Henry. Kui meie naised teid teie puuduste pärast ei armastaks, kus oleksite siis kõik? Mitte ainuski teist ei võiks kunagi abielluda. Te o'leksite kari õnnetuid vanapoisse. Mitte aga, et see teid palju muudaks. Tänapäev elavad kõik abielumehed nagu poissmehed ja poissmehed nagu abielumehed.”

„*Fin de siècle* ¹⁾,” lausus lord Henry.

„*Fin du globe* ²⁾,” vastas majaproua.

„Soovin, et oleks *fin du globe*,” ütles Dorian ohates. „Elu on suur pettumus.”

¹⁾ Sajandi lõpp.

²⁾ Maailma lõpp.

„Ah, mu kallis,” hüüdis leedi Narborough kindaid kätte pannes, „ärge ometi tulge minule rääkima, et olete elu juba tühjaks ammutanud. Kui mees seda ütleb, siis on teada, et elu on tema tühjaks ammutanud. Lord Henry on väga halb ja mina soovin mõnikord, et mina seda oleksin olnud; kuid teie olete loodud heaks — teie näete nii hea välja. Ma pean teile kena naise otsima. Lord Henry, kas te ei arva mitte, et mr. Gray peaks abielluma?”

„Seda olen ma talle alati ütelnud, leedi Narborough,” ütles lord Henry kummardudes.

„Siis peame tal'e kohase partii valima. Täna õhtul loen hoolega Debrett'i ja kirjutan sealte kõik valitavad noored leedid välja.”

„Ühes nende aastatega, leedi Narborough?” küsis Dorian.

„Muidugi, ühes nende aastatega, ainult pisut parandatuina. Kuid ülepeakaela ei tohi midagi teha. Tahan, et see oleks, mida „The Morning Post” nimetab kohaseks partiiks, ja et te mõlemad saaksite õnnelikuks.”

„Missugust rumalust inimesed küll õnnelikust abielludest räägivad!” ütles lord Henry. „Mees võib iga naisega seni õnnelik olla, kui ta teda ei armasta.”

„Ah! missugune küünik te olete!” hüüdis vanaproua oma tooli tagasi lükates ja leedi Ruxton'ile pead noogutades. „Te peate varsti jällegi minu juurde lõunale tulema. Teie kõnelus kõvendab mu närve paremini kui kõik vahendid, mis sir Andrew mulle kirjutab. Te peate mulle ütlema, keda te armastate kohata. Tahaksin, et see oleks kena seltskond.”

„Ma armastan mehi, kel tulevik, ja naisi, kel minevik,” vastas lord Henry. „Või arvate, et nii saaks ainult naisseltskond?”

„Kardan, et nõnda,” ütles majaproua naerdes ja tõusis üles. „Tuhat vabandust, leedi Ruxton,” lisas ta juurde, „ma ei pannud tähele, et te polnud veel oma sigaretti lõpetanud.”

„Pole viga, leedi Narborough. Niikuinii suitsetan liiga. Tulevikus tahan pisut piiri panna.”

„Palun seda mitte teha, leedi Ruxton,” ütles lord Henry. „Parajus on saatuslik asi. Parajus on vilets nagu kehv toit. Rohkem kui vaja maitseb nagu piduroog.”

Leedi Ruxton vaatas talle uudishimulikult otsa. „Te peate mõnel õhtupoolikul minu poole tulema ja seda mulle seletama, lord Henry. See kõlab võluva õpetusena,” lausus ta toast välja minnes.

„Ja nüüd, ärge siis liiga kauaks oma poliitika ja keelekandmise juurde jääge,” hüüdis leedi Narborough lävelt. „Tulge meile varsti järele, muidu läheme ülal riidu.”

Mehed naersid ja mr. Chapman tõusis pühalikult alt laua otsast ja läks selle ülemisse otsa. Dorian Gray muutis oma paika ja istus lord Henry kõrvale. Mr. Chapman hakkas valju häälega rääkima seisukorrast alamkojas. Teisitimõtlejate üle ta ainult naeris. Sõna *doctrinaire*, mis on igale briti vaimule hirmutiseks, ilmus korduvalt tema väljenduses. Mõnd allitereerivat eessõna tarvitas ta oma kõnekeele ilustusena. Union-Jacki¹⁾ tõmbas ta lehvimäe mõtte haripunktile. Päritud tõulise meelenüriduse — seda nimetas ta mõnusasti inglise terveks aruks — tegi ta õigeks seltskonna kaitsevalliks.

Naer pingutas lord Henry huuli ja ta pöördus ümber ning vaatas Dorianile otsa.

¹⁾ Inglise ja Iiri ühendatud kuningriigi lipp.

„On teil juba parem, mu kallis?” küsis ta. „Te näite täna üsna haiglasena.”

„Ma olen päris terve, Henry. Olen väsinud. See on kõik.”

„Eile öösel olite võluv. Väike hertsoginna on teisse otse armunud. Ta rääkis mulle, et tahab Selbysse tulla.”

„Ta lubas tulla kahekümnendal.”

„Tuleb ka Monmouth sinna?”

„Seda küll, Harry.”

„Ta tüütab mind hirmsasti, peaaegu niisama palju kui hertsoginnatki. See on väga arukas, naiseks ehk liigagi arukas. Tal puudub nõrkuse kirjeldamatu kaasakiskuvus. Savija'lad on need, mis teevad kalliks kuju kulla. Tema jalad on väga kenad, kuid nad pole savist. Valged portselanjalad, kui scovite. Ta on läbi tule käinud, ja mida tuli ei hävita, seda kõvendab ta. Tal on kogemusi olnud.”

„Kui kaua on ta juba mehel?” küsis Dorian.

„Igaviku, kinnitas ta ise minule. Peeriseisuse järgi otsustades peaks see kümme aastat olema, kuid kümme aastat Monmouth'iga peab küll igavikuga võrduma. Kes tuleb veel?”

„Oo, Willoughby'd, lord Rugby abikaasaga, sinne majaproua, Geoffrey Clouston, harilik seltskond. Ka lord Grotrian'i palusin.”

„Tema meeldib mulle,” ütles lord Henry. „Suurem hulk ei salli teda, aga minule ta tundub võluvana. Oma ülielegantsuse riietuses tasub ta ikka oma ülikultuuriga. Ta on väga moodne tüüp.”

„Ma ei tea, kas ta saab tulla, Harry. Võib-olla peab ta isaga Monte Carlosse minema.”

„Ah! Missugune häda on vahel inimeste omastega!

Katsuge teha, et ta tuleks. Ah jaa, Dorian, eile öösel jooksite õige varakult minema. Te lahkusite enne üht-teistkümmend. Mis tegite pärast seda? Kas läksite otse-teed koju?”

Dorian heitis talle kiire pilgu ja kortsutas kulmu.

„Ei, Harry,” lausus ta viimaks, „koju läksin alles kella kolme paiku.”

„Läksite teie klubisse?”

„Jah,” vastas ta. Siis hammustas ta huult. „Ei, seda ei tahtnud ma öelda. Klubisse ei läinud ma. Kolasin ümber. Olen unustanud, mis tegin... Kui juurdlev te olete, Harry! Te tahate alati teada, mis teine teinud. Mina püüan alati unustada, mis ma teinud. Läksin koju kell pool kolm, kui vajate täpset aega. Võtme olin koju unustanud ja teener laskis mu sisse. Kui scovite kinnitavaid teateid, võite minu teenrilt nõuda.”

Lord Henry kehtas õlgu. „Kallis poiss, nagu puutuks see minusse! Lähme üles saali. Sherrit mitte, mr. Chapman, tänan. Midagi on teiega juhtunud, Dorian. Õelge mulle, mis see on. Te olete täna sootuks käest ära.”

„Jätke mind, Harry. Ma olen närviline ja halvast meeolus. Homme või ülehommest tulen teie poole. Vabandage mind leedi Narbrough' ees. Ma ei tule üles. Lähnen koju. Ma pean koju minema.”

„Hea küll, Dorian. Loodan teid homme teeajal näha. Ka hertsoginna tuleb.”

„Katsun tulla, Harry,” ütles ta toast lahkudes. Koju sõites märkas ta, et hirmutunne, millest ta arvas end olevat vabanenud, oli temasse tagasi pöördunud. Lord Henry juhuslik küsimus oli tema närvid lõdvaks teinud ja ometi vajas ta oma närve veelgi. Hädaohtlikud asjad pidi hävitama. Ta võpatas. Paljas mõtegi, et ta neid peab puutuma, oli talle vastik.

Ometi pidi seda tegema. See oli tal selge. Ja kui ta oli raamatukogu ukse lukku keeranud, avas ta salaurka seinä puuvoodris, kuhu ta oli visanud Basil Hallward'i mantli ja pauna. Leegitses hele tuli. Ta pani halge veel juurde. Kõrbevate riiete ja põleva naha hais oli hirmus. Nõudis kolmveerand tundi, enne kui kõik oli hävitatud. Lõpuks tundis ta end jõuetuna ja tal hakkas paha. Ja kui ta oli pilulises vasknõus süüdanud mõned alzhiri lõhnaküünlad, pesi ta oma käsi ja otsaesist külma muskuslõhnalise äädikaga.

Äkki võpatas ta. Tema silmad omandasid imeliku läike ja närviliselt pures ta oma alumist huult. Kahe akna vahel seisis suur eebenipuust firenze kapp elevandiluu- ja sinikivi-ilustistega. Ta silmitses seda nagu asja, mis võlub ja ajab ka hirmu peale, mida igatsed ja mida ka peaaegu nead. Ta hingamine kiirenes. Hullumeelne igatus valdas teda. Ta süütas sigareti ja viskas ta siis minema. Silmalaud langesid sedavõrd, et pikad kähardunud ripsmed puutusid peaaegu palet. Aga ikka veel silmitses ta kappi. Viimaks tõusis ta sohvalt, kus ta oli lamanud, läks kapi juurde, keeras ukse lukust lahti ja puutus mingit salavedru. Kolmenurgeline sahtel ilmus pikkamisi nähtavale. Ta sõrmed liikusid loomusunniliselt selle poole, läksid sisse ja tabasid seal midagi. See oli väike kunstlikult valmistatud must kuldilustistega hiina lakk-karp, mille külgedel olid laineliste joonte mustrid ja mille siidpaelte otsas ümmarikud kristallid ning tupsud pununud metall-lõngadest. Ta avas kasti. See oli roheline, läikiv, vahataoline aine, millel imelik raske lõhn.

Ta viivitas mõne silmapilgu, näol imelikult liikumatu naeratus. Siis käis värin tal kehast läbi, kuigi tuba oli hirmus palav, ja ta pöördus ümber ning vaatas kella.

Puudus kaksikümmend minutit kaheteistkümnest. Ta pani kasti tagasi ja sulges kapi ukse ning läks siis magamistuppa.

Kui läbi tumeda õhu helisesid kesköö metallised löögid, hiilis Dorian Gray lihtsasti rietatuna, sall kaela ümber, vaikselt majast välja. Bondi tänavalt leidis ta tubli hobusega voorimehe. Ta hüüdis selle ja vaiksel häälel ütles, kuhu sõita.

Mees raputas pead. „Minule on see liiga kaugel,” lausus ta.

„Siin on teile sovereign,” ütles Dorian. „Kui hästi sõidate, saate teise veel.”

„Hea küll, sir,” vastas mees, „tunni aja pärast olete päral.”

Ja kui sõitja oli vankrisse astunud, pööras voorimees hobuse ümber ja kihutas jõe poole.

KUUETEISTKÜMNES PEATÜKK

Hakkas sadama külma vihma ja loitvad tänavatuled paistsid tontlikena pisarlevas udus. Joogikohti suleti parajasti ja tumedad mees- ja naiskujud surusid nende uste ümber. Mõnest baarist kostis hirmus naer. Teistes karjusid ja lõugasid joodikud.

Vankris seljakil, müts silmile surutud, vaatles Dorian Gray ükskõiksel pilgul suure linna räpast häbi ja aeg-ajalt kordas ta endamisi lord Henry sõnu, mis see talle oli ütelnud esimesel kohtamisel: „Ravida hinge meelte ja meeli hinge abil.” Jah, see oli kogu saladus. Ta oli seda sagedasti proovinud ja tahtis seda teha ka nüüd. Leidus oopiumiurkaid, kus võis osta unustust, leidus hirmsaid urkaid, kus hävitati vanade pattude mälestused uute pattude hullumeelsusega.

Kuu rippus madalal taevas nagu kollane pealuu. Aeg-ajalt sirutas peletislikult määratu pilv oma pika käe ja varjas ta. Gaasilaternad muutusid harvemaks, tänavad kitsamaks ja pimedamaks. Kord eksis voorimees teelt ja pidi pool miili tagasi sõitma. Hobune auras, kui ta sulistas veelompidest läbi. Troska küljeaknaid kattis hall fanellitaoiline rõskus.

„Ravida hinge meelte ja meeli hinge abil!” Kuidas need sõnad tal kõrvus helisesid! Tema hing oli muidugi

surmani haige. Oli see tõsi, et meeled võiksid teda ravida? Süütu veri oli valatud. Millega võis seda heaks teha? Ah, selleks polnud mingit lunastust! Aga kui oli võimatu andeksandmine, siis oli ometi võimalik unustus. Ja ta otsustas olnu unustada, rusuks tallata ja purustada, nagu tehakse seda maoga, kes sind hammustanud. Tõepoolest, mis õigus oli Basil Hallward'il temaga nõnda rääkida, nagu ta seda oli teinud? Mis andis talle meelevalda teiste kohtunikuks hakata? Ta oli asju rääkinud, mis olid hirmsad, koledad ja väljakannatamatud.

Troska logises vaevaga edasi, kord-korralt ikka aeglasemalt, nagu talle näis. Ta avas akna ja hüüdis mehele, et ta sõidaks kiiremini. Kohutav oopiuminälg hakkas teda närima. Ta kurk põles ja ta peened käed haarasid kramplikult teineteisest kinni. Hullumeelselt virutas ta kepiga hobust. Mees naeris ja laksutas piitsa. Tema naeris vastu ja mees vaikis.

Tee tundus lõpmatuna ja tänavad mingisuguse harkisjalgse ämbliku musta võrguna. Üksluisus muutus väljakannatamatuks, ja kuna udu tihenes, hakkas tal hirm.

Siis möödusid nad üksildastest telliskivitehastest. Udu hõrenes pisut ja ta silm seletas imelikku pudelitaolist löövi apelsinivärvilise lehvikuna paistva tulega. Koer hakkas nende mööda sõites haukuma ja eemal pimeduses karjus rändav merikajakas. Hobune komistas rööpas, pöördus siis kõrvale ja hakkas nelja minema.

Natukese aja pärast lahkusid nad saviselt teelt ja müristasid jällegi prügitatud tänavail. Suurem hulk aknaid oli pime, aga siin-seal liikusid fantastilised varjud valgustatud eesriietel. Dorian vaatles neid huvitatult. Nad liikusid nagu marionetid, kel oleks elu sees.

Ta vihkas neid, Tume pöörane viha täitis ta südame. Kui nad ümber nurga pöördusid, karjus keegi naine neile midagi avatud uksest ja kaks meest jooksid troskale umbes sada jardi järele. Voorimees andis neile piitsaga.

Õeldakse, kired ajavad meie mõtted ringis keerlema. Ja tõesti kordasidki Dorian Gray kokkulitsunud huuled mitmesuguses teisendis saladuslikke sõnu meeltest ja hingest, kuni oli neis leidnud oma meeoleolu täieliku väljenduse ja mõistusliku õigustuse oma kirgedele, mis tema südant ka ilma selle õigustusega oleksid vallanud. Rakukesest rakukesse roomas ajus ainuke mõte. Ja metsik eluihk, see inimese hirmsamaid isusid, tormas jõuliselt läbi tema erkude ja värisevate kehakoekiudude. Inetus, mis oli talle kord vastik, sest ta muutis asjad reaalseks, sai talle nüüd kalliks just samal põhjusel. Inetus oli ainuke reaalsus. Kähisev karjumine, jälk urgas, taltsutamata elu jõhker vägivald ja inimjätiste ja varaste põhjatu alatuski tundusid oma intensiivses väljendusvormis elavamana kui ilusad kunstikujud ja unistuslikud luulevarjud. Seda vajas ta unustamiseks. Kolme päeva pärast on ta vaba.

Äkki peatus mees nõksatades pimedas põiktänavas nurgal. Üle madalate katuste ja kärniliste korstnate tõusid mustad laevamastid. Valge udu kahlakad rippusid viirastuslikkude purjedena peelepuil.

„Vist siin kusagil, sir, eks?“ küsis ta kähisevalt läbi troskaaugu.

Dorian kargas üles ja vahtis ümber. „Sellest aitab,“ vastas ta, astus ruttu välja, andis voorimehele lubatud lisaraha ja hakkas kiiresti kalda poole minema. Siin-seal helkis mõni tuli hiiglasuure kaubalaeva päras. Valgus värises ja virvendas lompides. Punane helk paistis välis-

maale määratud aurikult, mis laadis süsi peale. Märg sillutis paistis ligunenud vihmamantlina.

Ta pöördus ruttu pahemale, heites pilku aeg-ajalt tagasi, kas ehk keegi talle järele ei tule. Minuti seitsme, kaheksaga jõudis ta viletsa majakese juurde, mis oli kiiluna pistetud kahe tehase vahele. Katusekambris säras tuli. Dorian peatus ja koputas eriliselt.

Natukese aja pärast kostsid sammud koridorist ja kett võeti vaikselt avaneva ukse eest. Dorian astus sisse, ilma et oleks sõnagi lausunud inetule küürakale kujule, mis taandus võõra möödudes varju. Koridori lõpul rippus närune roheline eesriie, mis hõljus ja rappus läbi avatud ukse sisse lipsanud tuules. Dorian lükkas eesriide kõrvale ja astus pikka madalasse ruumi, mis näis millalgi olnud mingisugune kolmanda järgu tantsusaal. Ümber ringi müüri põlesid kiirgavalt säravad gaasituled, mida tumestasid ja paljundasid nende vastas asuvad kärbeste rüvetatud peeglid. Tulede taga seisid soonelisest plekist rāpased helgiheitjad värisevate valgusetastena. Põrandat kattis ookrivarvi saepuru, mis siin-seal juba poriseks tallatud ja mahaläigitatud jookidega laiguliseks tehtud. Mõned malailased kükitasid väikese söeahju juures, mängisid tinast märkidega ja näitasid lobisedes oma valgeid hambaid. Ühes nurgas rinnuli laual, pea kätel, lamas madrus, ja kireva leti ääres, mis võttis ruumi ühe külje enda alla, seisis kaks kõhna naist, irvitades vana mehe üle, kes pühkis oma kuue-käiseid jälkusega näoilmes.

„Tema usub, et tal on punased sipelgad seljas,“ naeris teine neist, kui Dorian mööda läks. Mees vaatas hirmunult naervale naisele otsa ja hakkas vinguma.

Ruumi lõpul oli väike trepp, mis viis pimedasse kambrisse. Kui Dorian mööda kolme kõikuvat astet üles

ruttas, lõi talle vastu raske oopiumi lõhn. Ta tõmbas sügavasti hinge ja tema ninasõõrmed värisesid sügavas naudingus. Seest leidis ta siledate kollaste juustega noormehe, kes kummardus lambi kohal, süüdates pikka, peent piipu; Doriani nähes tõstis ta pea, vaatas talle otsa ja nokutas viivitades pead.

„Teie siin, Adrian?” lausus Dorian.

„Kus mujal peaksin ma siis olema?” vastas noormees ükskõikselt. „Keegi ei taha ju minuga enam tege- mist teha.”

„Arvasin, et olete Inglismaalt lahkunud.”

„Darlington ei taha midagi minu heaks teha. Minu vend lunastas viimaks vekslit. Ka George ei kõneta mind enam... Mul ükskõik,” lisas ta ohatas. „Seni kui jätkub veel seda ainet, inimene sõpru ei vaja. Arvan, minul on liiga palju sõpru olnud.”

Dorian võpatas ja vaatas neid veidraid kujusid, mis lamasid fantastilises poosides nürustel madratsitel. Väändunud liikmed, avatud suud ja läiketa pärani silmad võlusid teda. Tema teadis, missuguses taevas nad kannatasid ja millises tumedas pörgus neile õpetati mõne uue rõõmu saladust. Neil oli parem kui temal. Tema oli mõtte vanglas. Mälestus pures tema hinge hirmsa haigusena. Aeg-ajalt arvas ta nägevat Basil Hallward'i silmi endale otsa vaatavat. Sellest hoolimata tundis ta, et siia ei või jääda. Adrian Singleton'i juuresolek segas teda. Ta vajab paika, kus ükski ei teaks, kes ta on. Ta tahtis pääseda iseendast.

„Mina lähen edasi kuhugi mujale,” ütles ta natuke aja pärast.

„Dokki?”

„Jah.”

„See hull kass on kindlasti seal. Siin ei sallita teda enam.”

Dorian kehtas õlgu. „Armastajaist naistest on mul villand. Need, kes vihkavad, on huvitavamad. Pealegi, aine on seal parem.”

„Sama mis siingi.”

„Mulle meeldib seal rohkem. Tulge jooge midagi. Ma pean midagi võtma.”

„Ma ei vaja midagi,” lausus noormees.

„Pole viga.”

Adrian Singleton ajas enda jalule ja läks Doriani järel leti äärde. Nüruses turbanis ja kulunud mantlis segavereline hindulane teretas inetul naeratusel, kui ulatas neile konjakipudeli ja kaks klaasi. Kaks naist nihkusid lähemale ja hakkasid lobisema. Dorian pööras selja nende poole ja ütles vaikselt häälel midagi Adrian Singleton'ile.

Moonutatud naeratus, tuletades meelde malailase irvitust, kortsutas teise naise nägu. „Täna oleme väga uhked,” pilkas ta.

„Jumala pärast, ärge rääkige minuga,” karjus Dorian jalga vastu põrandat lüües. „Mis te tahate? Raha? Sähke! Ärge rääkige enam kunagi minuga.”

Kaks punast sädet välgatasid üürikeseks naise pondunud silmis, siis kustusid nad ja pilk oli endiselt tuhm ja klaasine. Ta viskas pea selga ja kahmas ahnete sõrmedega rahatükid. Ta kaaslane silmitses teda kades-tavalt.

„See on asjata,” ohkas Adrian Singleton. „Ma ei taha üldse enam tagasi. Milleks seda? Ma olen siin täiesti õnnelik.”

„Kirjutage mulle, kui midagi vajate, eks,” ütles Dorian natukese aja pärast.

„Võib-olla.”

„Head ööd siis.”

„Head ööd,” vastas noormees mööda astmeid üles minnes ja oma kuumendavat suud taskurätikuga pühkides.

Dorian lähenes uksele valuilmega näos. Kui ta eesriide kõrvaldas, kuuldus inetu naer selle naise värvitud huultelt, kellele ta esiti oli raha andnud. „Seal läheb vanakurja maiusroog!” kähises ta karedal häälel.

„Võtku teid saatan!” vastas Dorian. „Te ei tohi mind nii nimetada.”

Naine nipsutas sõrme. „Tahate, et teid hüütaks prints Võlujaks, eks ole?” lõugas ta Dorianile järele.

Unine madrus kargas püsti ja vahtis metsikult enda ümber. Eesruumi ukse kinnipaugatamine kostis talle kõrvu. Ta tormas nagu taga ajades välja.

Dorian Gray tõttas mööda kallast uitsetavas vihmases edasi. Kohtamine Adrian Singleton'iga oli teda imelikult liigutanud ja ta küsis endalt, kas tõesti peab selle noormehe elu hävingu tema arvele kirjutama, nagu Basil Hallward seda nii teotava häbematusena oli ütelnud. Ta hammustas huult ja mõneks silmapilguks muutusid ta silmad nukraks. Siiski, mis puutus see temasse? Elupäevad olid selleks liiga lühikesed, kui et ennast võis vaevata teiste rumaluste koormaga. Igaüks elas iseoma elu ja pidi ise selle eest tasuma. Ainuke kahju selle juures oli, et nii sagedasti iga üksiku eksituse eest pidi maksma. Inimestega asju ajades ei lõpetanud saatus kunagi oma arvet.

Nagu hingeteadlased kinnitavad, leiduvad silmapilgud, mil kirk patu või selle järele, mida inimesed patuks nimetavad, sedavõrd kogu loomust valitseb, et niihästi iga elukiud meie kehas kui ka iga rakuke meie peaaugus näib olevat erutatud hirmsaist ajedest. Naised ja mehed kaotavad niisugusel silmapilgul oma tahtvabaduse. Nad lähenevad automaatidena hirmsale lõpule. Valik on neilt võetud ja südametunnistus surmatud, või kuigi ta elab, siis ainult selleks, et teha vastuhakkamist kütkestavaks ja sõnakuulmatust võluvaks. Sest kõik patud, nagu usuteadlased ei väsi kordamast, on sõnakuulmatuste patud. Kui see kõrge vaim, see kurja koidutäht taevast langes, siis langes ta kui vastuhakkaja.

Tuimana ja kurja ihates tõttas Dorian Gray rikutud vaimu ja hingega, mis himustasid vastuhakkamist, kiirustatud sammul edasi, aga kui ta pöördus pimedasse võlvialusesse, mis oli talle sagedasti olnud teelühenduseks kurikuulsale paigale, kuhu ta tõttas, tundis ta äkki end selja tagant haaratavat, ja enne kui leidis aja ennast kaitsta, virutati ta vastu müüri, jöhker käsi kõril.

Ta võitles hullumeelselt oma elu eest ja hirmsa jõupingutusega õnnestus tal kramplik käsi kõrilt murda. Silmapilk kuulis ta revolvri klõksu, nägi läikivat rauda otseteed vastu oma pead ja lühikese tüseda mehe tumedat kuju enda ees.

„Mis te tahate?” lõõtsutas Dorian.

„Paigal!” ütles mees. „Kui liigutate, lasen teid maha.”

„Te olete hull. Mis olen ma teile teinud?”

„Teie hävitasite Sibyl Vane'i elu,” kõlas vastus, „ja Sibyl Vane oli minu õde. Tema tappis enda. Ma tean

seda. Tema surm on teie hingel. Mina vandusin, et ma teid tapan, kui tagasi tulen. Aastate kaupa olen teid otsinud. Mul polnud selleks pidet ega jälgi. Kaks inimest, kes teid oleksid võinud kirjeldada, olid surnud. Mina teadsin ainult teie hüüdnime, mille Sibyl teile andnud. Täna kuulsin seda juhuslikult. Õiendage jumalaga oma asjad, sest täna öösel peate surema.”

Dorian Gray pidi hirmu pärast peaaegu minestama. „Mina pole teda kunagi tundnud,” kogeles ta. „Mina pole ka kunagi temast kuulnud. Teie olete hull.”

„Parem pihtige oma patud, sest nii tõesti kui mu nimi on James Vane, peate teie surema.” See oli hirmus silmapilk. Dorian ei teadnud, mis öelda või teha. „Põlvili!” urises mees. „Annan teile ainult ühe minuti palvetamiseks, rohkem mitte. Täna öösel lähen laevale, et Indiasse sõita, ja enne tahan oma ülesande täita. Üks minut. See on kõik!”

Doriani käed langesid jõuetult kõrvale. Hirmust oimetuna ei teadnud ta, mis teha. Äkki välgatas meeletu lootus tal peaaegu.

„Pidage!” hüüdis ta. „Kui kaua aega on sellest, kui teie õde suri? Õelge ruttu!”

„Kaheksateist aastat,” ütles mees. „Miks te seda küsite? Mis puutuvad siia aastad?”

„Kaheksateist aastat,” naeris Dorian Gray võiduvarjundiga hääles. „Kaheksateist aastat! Viige mind laterna alla ja vaadake mulle näkku.”

James Vane viivitas silmapilgu, ilma et oleks mõistnud, mis teine arvas. Siis haaras ta Dorian Gray'ist kinni ja vedas ta võlvialusest välja.

Kuigi tuules vabisev tuli oli tume ja värisev, ometi jätkus selle valgusest madrusele tõenduseks, missugu-

sesse hirmsasse eksitusse ta nähtavasti oli langenud, sest selle mehe näos, keda tema oli tahtnud tappa, paistis kogu poisikeslik õitseng, kogu nooruse rikkumatu puhtus. Ta näis olevat pisut üle kahekümne, vaevalt vanem — või polnud sedagi — kui oli olnud tema õde nii paljude aastate eest lahkudes. Oli selge, see mees ei võinud tema õe elu hävitaja olla.

Ta laskis lahti ja tuikus tagasi. „Mu jumal! mu jumal!” hüüdis ta, „ja mina oleksin teid tapnud.”

Dorian tõmbas sügavasti hinge tagasi. „Karvapealt oleksite hirmsa kuriteo korda saatnud, mees,” ütles ta karmilt talle näkku vaadates. „Olgu see teile hoiatuseks, et te kättemaksu endale ülesandeks ei teeks.”

„Andke andeks, sir,” pomises James Vane. „Ma eksisin. Juhuslik sõna selles neetud urkas viis mind valeleele.”

„Minge parem koju ja pange pistol kõrvale, muidu võite sekeldustesse sattuda,” ütles Dorian, pöördus kannal ümber ja läks pikkamisi mööda tänavat minema.

Hirmunult jäi James Vane seisma. Ta värises kogu kehast. Natukese aja pärast ilmus nõretava müüri äärest pimedusest tulevalgusse must vari ja hiilis vaikselt sammul tema juurde. Seisja tundis, kuidas käsi tema käele pandi, ja võpatades vaatas ta ümber. See oli teine neist naistest, kes olid kõrtsis joonud.

„Miks te ei tapnud teda?” sosistas ta kõhna nägu otse mehe oma lähedale pannes. „Tean, teie jooksite Daly juurest tema tagaajamiseks välja. Teie loll! Te oleksite pidanud ta tappa. Tal on palju raha ja halvem on ta ka kui ükski teine.”

„Tema pole see, keda otsin,” vastas Vane, „ja mina ei vaja kellegi raha. Mina vajan ainult ühe mehe elu. See,

kelle elu ma vajan, peaks praegu olema neljakümne ümber. Tema aga on ainult pisut enam kui poisike. Jumalale tänu, et tema veri minu kätele ei tulnud."

Naine naeris kibedalt. „Pisut enam kui poisike!” irvitas ta. „Inimene, sellest on ligemale kaheksateist aastat, kui prints Võluja minust selle tegi, mis ma olen.”

„Teie valetate!” karjus James Vane.

Naine tõstis käed taeva poole. „Jumala nimel, ma räägin tõtt,” karjus ta.

„Jumala nimel?”

„Lööge mind surnuks, kui see nõnda pole. Tema on kõige halvemaid, kes siin käivad. Öeldakse, tema müünud ilusa näo eest oma hinge kuradile. Ligikaudu kaheksateistkümne aasta eest kohtasin teda. Sest ajast saadik pole ta palju muutunud. Aga mina olen,” lisas ta moonutatud irvitusel juurde.

„Teie vannute seda?”

„Ma vannun seda,” kostis kähisev vastukaja naise koltunud suust. „Aga ärge rääkige sellest temale,” vingus ta, „ma kardan teda. Andke mulle pisut raha öömajaks.”

James Vane tormas vandudes minema ja tõttas tänavanurgale, kuid Dorian Gray oli kadunud. Kui ta tagasi vaatas, siis polnud ka naist enam näha.

SEITSMETEISTKÜMNES PEATÜKK

Nädal hiljem istus Dorian Gray Selby Royali talveaias ja jutles ilusa hertsoginna Monmouth'iga, kes ühes oma abikaasaga, välimuselt väsinud kuuekümnepäevase mehega, viibis tema külaliste seas. Oli teeaeg ja laual seisva suure pitskattega lambi pehme valgus langes serviisi peenele portselanile ja taotud hõbedale, mille juures hertsoginna täitis majaproua kohuseid. Ta valged käed liikusid kenasti tasside vahel ja ta täidlad, punased huuled naeratasid millegi üle, mida Dorian oli temale sosistanud.

Lord Henry lamas seljakil siidiga kaetud korvtoolis ja vaatles neid. Virsikuvärvilisel diivanil istus leedi NARBOROUGH ja tegi, nagu kuulaks ta hertsogit, kes kirjeldas uusimat brasiilia putukat, millega ta oma korjandust oli täiendanud. Kolm noormeest, kes kandsid elegantseid smoking-üliskondi, pakkusid mõnedele daamidele teeküpsiseid. Kogu seltskond oli kaksteist inimest ja järgmiseks päevaks oli külalistele lisa oodata.

„Millest teie kahekesi räägite?” küsis lord Henry laua äärde astudes ja oma tassi sinna pannes. „Loodan, Gladys, et Dorian teile minu kavatsusest on jutustanud kõike ümber ristida. See on suurepärane mõte.”

„Aga mina ei vaja ümberristimist, Harry,” ütles

hertsoginna ja vaatas oma imeliste silmadega mehele otsa. „Mina olen oma nimega täiesti rahul ja ma olen kindel, mr. Gray omaga samuti.”

„Kallis Gladys, neid kaht nime ei taha ma muuta. Need mõlemad on täiuslikud. Mina mõtlesin peaaesjalikult lilli. Eile lõikasin endale orhidee, nõopaugu tarvis. See oli imeliselt laiguline loomake, ilus kui seitse veripattu. Hajameelsel silmapilgul küsisin ühelt aednikult, kuidas on selle nimi. Tema ütles, see olevat mingisugune Robinsoniana eriliik või midagi muud selletaolist hirmsat. On kurb tõde, et oleme ande kaotanud meeldivaiks nimedeks. Nimed aga on kõik. Mina ei vaidle kunagi tegude, vaid ikka ainult sõnade pärast. Siin peitubki põhjus, miks ma harilikku realismi kirjanduses vihkan. Mees, kes võib labida labidaks nimetada, peaks olema sunnitud teda tarvitama. See on ainuke ülesanne, milleks ta kõlvuline.”

„Kuidas peaksime siis teid nimetama, Harry?” küsis hertsoginna.

„Tema nimi on prints Paradoks,” ütles Dorian.

„Mina tunnustan teda jalamaid,” hüüdis hertsoginna.

„Aga mina ei taha sellest kuuldagi,” naeris lord Henry ja laskus toolile. „Niisugusest hüüdnimest ei saaks enam kunagi lahti! Mina loobun sellest aunimest.”

„Kõrgused ei tohi loobuda,” langes ilusalt huulilt hoiatus.

„Teie tahaksite siis, et ma trooni kaitseksin?”

„Jah.”

„Ma kuulutan homse päeva tõesid.”

„Mina eelistan tänase päeva eksitusi,” vastas hertsoginna.

„Teie võtate mult mu relvastuse, Gladys,” hüüdis lord Henry tema ülemeelikusele vastavas toonis.

„Ainult kilbi, Harry, mitte piiki.”

„Mina ei võitle kunagi ilu vastu,” ütles lord Henry käega viibates.

„See on teie eksitus, Harry, uskuge mind. Teie hindate ilu liiga kõrgelt.”

„Kuidas võite seda öelda? Mõõnan, et mina arvan — parem on olla ilus kui hea. Kuid teisest küljest pole keegi rohkem valmis kui mina tunnustama, et parem on olla hea kui inetu.”

„Inetus on siis üks seitsmest veripatust?” hüüdis hertsoginna. „Mis saab siis teie võrdlusest orhideega?”

„Inetus on üks seitsmest verivoorusest, Gladys. Teie kui hea toori ei tohi neid alahinnata. Ölu, piibel ja seitse verivoorust on Inglismaast selle teinud, mis ta on.”

„Teie ei armasta siis oma kodumaad?” küsis hertsoginna.

„Mina elan siin.”

„Et seda parem oleks teda arvustada.”

„Pean ma ehk ühinema Euroopa otsusega tema kohta?” küsis lord Henry.

„Mis nad siis meist ütlevad?”

„Et Tartuffe olevat välja rännanud Inglismaale ning siin oma poe avanud.”

„Kuulub see teile, Harry?”

„Ma annan selle teile.”

„Ma ei või seda tarvitada. See on liiga õige.”

„Teil ei tarvitse karta. Meie suguvennad ei tunne endid üheski kirjelduses.”

„Nad on nimelt praktilised.”

„Nemad on rohkem kavalad kui praktilised. Kui nad

oma pearaamatus arved lõpetavad, tasakaalustavad nad rumaluse rikkusega ja pahe silmakirjalikkusega."

„Ometi oleme teinud suuri asju.”

„Suured asjad on meile kaela laotud, Gladys.”

„Meie oleme nende raskust talunud.”

„Ainult kuni börsini.”

Hertsoginna raputas pead. „Minul on usk meie tõusu,” hüüdis ta.

„See näitab ainult ettevõtliku võidulepääsu.”

„Ta areneb.”

„Langus võib mind rohkem.”

„Ja kunst?” küsis hertsoginna.

„See on haigus.”

„Armastus?”

„Illusioon.”

„Ja religioon?”

„Moodne tõekspidamise aseaine.”

„Teie olete kahtleja.”

„Ei kunagi! Kahtlus on usu algus.”

„Mis te siis olete?”

„Määratlus on piiritlus.”

„Andke mulle tugipunkt.”

„Lõngad katkevad. Teie kaotaksite tee labürindis.”

„Te ajate mind segi. Räägime millestki muust.”

„Meie majahärra on tore jutuvaine. Juba aastate eest ristiti ta prints Vólujaks.”

„Ah! Ärge tuletage mulle seda meelde,” hüüdis Dorian Gray.

„Meie majahärra on täna õhtul päris hirmus,” vastas hertsoginna punastades. „Tema usub, Monmouth kosinud minu puhtteaduslikkude põhimõtete tõttu, sest mina olevat moodsate liblikate seas parim eksemplar.”

„Loodan, et ta nõelu teisse ei torgi, hertsoginna,” naeris Dorian.

„Oo, selle eest muretseb juba minu toaneitsi, mr. Gray, kui ta minuga pahandab.”

„Ja miks ta teiega pahandab, hertsoginna?”

„Kõige tühisemate asjade pärast, mr. Gray, uskuge. Harilikult sellepärast, et tulen koju kümme minutit enne üheksat ja ütlen temale, et pean olema rietatud poole üheksaks.”

„Kui arutu ta on! Te peaksite talle üles ütlema.”

„Ma ei või, mr. Gray. Tema loob minule kübarad. Kas mäletate seda, mida ma leedi Hilstone'i aiapidul kandsin? Muidugi ei, aga see on teist väga kena, et kinnitate, nagu mäletaksite. Noh, tema tegi selle eimillestki. Kõik head kübarad on eimillestki.”

„Nagu kõik head kuulsusedki, Gladys,” rääkis lord Henry vahele. „Iga avaldatud mõju toob ikka vaenlase. Et olla populaarne, peab olema keskpärasus.”

„See ei käi naiste kohta,” ütles hertsoginna pead raputades. „Ja naised valitsevad maailma. Kinnitan, meie ei kannata keskpärasusi. Meie naised armastame, nagu keegi ütleb, oma kõrvadega, samuti nagu teie mehed armastate silmadega, kui te üldse armastate.”

„Mulle näib, et me midagi muud ei teegi,” lausub Dorian.

„Ah! Siis ei armasta teie tõeliselt kunagi, mr. Gray,” vastas hertsoginna pilkava nukrusega.

„Minu kallid Gladys!” hüüdis lord Henry. „Kuidas võite ometi seda öelda? Romantika elab kordamisest ja kordamine muudab iha kunstiks. Pealegi, iga kord, kui keegi armastab, on ainuke kord, mil ta üldse armastanud. Esemete vahetamine ei muuda kire ainupärasust.”

Ta ainult süvendab. Elus võime teha parimal korral ainult ühe kogemuse ja elusaladus peitub võimaluses — seda kogemust võimalikult sagedasti korrata.”

„Isegi siis, kui on selles haavata saadud, Harry?” küsis hertsoginna vähe aja pärast.

„Eriti just siis, kui on haavata saadud,” vastas lord Henry.

Hertsoginna pöördus ümber ja vaatas Dorianile otsa, imelik ilme näos. „Mis teie selle kohta ütlete, mr. Gray?” küsis ta.

Dorian viivitas pisut. Siis viskas ta oma pea tagasi ja naeris. „Mina ühinen alati Harry arvamisega, hertsoginna.”

„Isegi siis, kui tal pole õigus?”

„Harryl on alati õigus, hertsoginna.”

„Ja teeb siis tema filosoofia teid õnnelikuks?”

„Ma pole kunagi õnne otsinud. Kes vajab õnne? Mina olen otsinud lõbu.”

„Ja olete seda leidnud, mr. Gray?”

„Sagedasti. Liiga sagedasti.”

Hertsoginna ohkas. „Mina otsin rahu,” ütles ta, „ja kui ma nüüd riietuma ei lähe, siis ei leia ma seda täna õhtul mitte.”

„Lubage endale mõned orhideed tuua, hertsoginna,” hüüdis Dorian jalule karates ja mööda talveaeda eemale minnes.

„Teie flirdite temaga hirmsasti,” ütles lord Henry oma täditütrelle. „Olge parem ettevaatlik. Ta on väga võluv.”

„Kui ta seda ei oleks, siis poleks lahingut.”

„Tähendab — kreeklased kohtavad kreeklasi?”

„Mina olen troojalaste pool. Nemad võitlesid naise eest.”

„Neid löödi.”

„On halvemat kui vangi sattuda,” vastas hertsoginna.

„Te kihutate siis lontis ratsmetega?”

„Kiirus annab elu,” kõlas vastulööök.

„Täna öösel kirjutan oma päevaraamatusse.”

„Mida?”

„Et põletatud laps armastab tuld.”

„Mina pole isegi kõrvetatud. Minu tiivad on puutumata.”

„Te tarvitate neid kõigeiks muuks, kuid mitte lennuks.”

„Julgus on meestest naistesse läinud. See kogemus on meile uus.”

„Teil on võistleja.”

„Kes?”

Lord Henry naeris. „Leedi Narborough,” sosistas ta. „See otse jumaldab teda.”

„Teie ajate mu hirmu täis. Meile, kes oleme romantikud, on vanaaja võitlus saatuslik.”

„Romantikud! Teil on kõik moodsa teaduse meetodid.”

„Mehed on meid kasvatanud.”

„Aga teid mitte seletanud.”

„Määrake meie sugu,” kõlas väljakutse.

„Sfinksid ilma saladusteta.”

Hertsoginna vaatas naeratades mehele otsa. „Kui kauaks mr. Gray jääb!” ütles ta. „Lähme talle appi. Ma pole talle veel oma kostüümi värvi ütelnud.”

„Aa! teie peate oma kostüümi värvi kohandama tema lilledele, Gladys.”

„See oleks enneaegne alistumine.”

„Romantiline kunst algab oma kõrgema tipuga.”

„Ma pean taandumiseks pääsetee varuma.”

„Partlaste eeskujul?”

„Nemad leidsid pääsu kõrves. Mina seda ei või.”

„Naistel pole igakord valikut,” vastas lord Henry, kuid vaevalt sai ta lause lõpetada, kui aia kaugemast otsast kostis surutud ohe, millele järgnes mingi raske asja tume kukkumine. Kõik kargasid üles. Hertzoginna seisis hirmust liikumatuna. Kartus silmis, tormas lord Henry läbi palmide ja leidis Dorian Gray telliskivipõrandal lamamas, nagu allpool.

Kohe kanti ta sinisesse saali ja pandi seal sohvale. Lühikese aja pärast tuli ta meelemärkusele ja vaatas üllatunult enda ümber.

„Mis on juhtunud?” küsis ta. „Oo! Mul tuleb meelde. Olen ma siin kindlas paigas, Harry?” Ta hakkas värisema.

„Kallis Dorian,” vastas lord Henry, „te ainult minestasite. See on kõik. Te olete enda liiga ära väsitanud. Parem oleks, kui te lõunasöögile ei tuleks. Mina asun teie asemele.”

„Ei, ma tulen,” ütles ta end jalule ajades. „Parem tulen alla. Ma ei pea üksi olema.”

Ta läks oma tuppa ja riietus. Laua ääres avaldas ta metsikut, muretut rõõmu, aga aeg-ajalt vapustas teda hirmujudin, kui tal meelde tuli, et talveaia akna vastu surutuna oli ta näinud James Vane'i silmitsevat nagu nagu valget rätikut.

KAHEKSATEISTKÜMNES PEATÜKK

Järgmisel päeval ei lahkunud ta kodust ja veetis suurema osa ajast oma toas, olles haige surmahirmust ja ometi ükskõikne elu enda vastu. Teadmine, et tema peale peetakse jahti, teda aetakse taga ja varitsetakse, hakkas teda valitsema. Paljas gobelääni liikumine tuules tõi talle värinad. Langenud lehed, mis tuul pildus vastu tinutatud ruute, tundusid talle tema oma nurjunud kavatsustena ja metsikute kahetsustena. Niipea kui ta sulges laud, nägi ta madruse luuravaid silmi röske klaasi taga ja hirm näis jällegi suruvat oma käe tema südamele.

Aga ehk oli see olnud ainult tema kujutelm, mis oli kutsunud ööpimedusest kättemaksu ja asetanud karistuse inetud viirastused tema silmade ette? Tegelik elu oli mingisugune ürgsegu, kuid kujutluses oli midagi hirmsat loogilist. Kujutus just oligi see, mis pani südametunnistuse taga kiusama patusamme. Kujutus sündis ka iga kuritegu kandma iseenda inetuid poegi. Tegelikus maailmas jäid kurjad karistamata ja heateod tasumata. Edu anti tugevaile, kaotus heideti nõrkadele õlgadele. See oli kõik. Pealegi, kui mõni võõras oleks maja ümber hiilunud, siis oleksid teda pidanud nägema teenrid või valvurid. Oleks peenralt leitud mõni jälg, siis oleks aednik

sellest teatanud. Jah, see pidi olema ainult kujutelm. Sibyl Vane'i vend polnud mitte tulnud teda tapma. Tema oli oma laeval minema purjetanud, et kusagil talvisel merel hukkuda. Igatahes tema pärast võis ta olla mureta. Mees ei teadnudki, kes tema oli, ei võinudki seda teada.

Ja ometi — kui see tõesti oli olnud ainult viirastus, kui hirmus oli siis mõelda, et südametunnistus võib sünnitada niisugused fantoomid ja anda neile nähtava kuju, pannes nad isegi sul silma ees liikuma! Missugune peab siis küll tema elu olema, kui ööl ja ka päeval kuritegude varjud teda piiluvad vaikseist nurkadest, irvitavad teda salapaigult, sosistavad talle kõrva pidulaual, äratavad ta oma jäiste sõrmedega, kui ta mõtleb uinuda! Kuna see mõte tal läbi peaaegu roomas, läks ta hirmu pärast valgeks ja õhk tundus äkki olevat külmemaks muutunud. Oo! millisel metsikul hulluse silmapilgul oli ta küll oma sõbra tapnud! Kui tontlikult kohutav oli juba paljas mõte sündmusest! Ta nägi kõike jälle uuesti. Iga inetu üksikasi tuli ühes hirmuga uuesti meelde. Aja mustast kuristikust tõusis kohutavalt punasesse mähituna tema patu kuju. Kui lord Henry kell kuus tema juurde tuli, leidis ta tema nutvana, nagu peaks tal süda lõhkema.

Alles kolmandal päeval julges ta välja minna. Oli midagi selget ja okaspuulõhnalist selles talvehommikus, mis näis talle tagasi toovat rõõmu ja eluiha. Kuid mitte ainult füüsiline ümbrus polnud toonud seda muutust. Tema oma loomus oli tõusnud liialdatud hirmu vastu, mis oli püüdnud kõigutada ja hävitada tema rahuliku tasakaalu. Õrnade ja peente loomustega on ikka nõnda. Nende tugevad erutused peavad kas paanduma või murduma. Nemad kas tapavad inimese või surevad ise. Pealiskaudsed valud ja armastused elavad edasi. Suured armas-

tused ja mured hävivad nende eneste tõttu. Pealegi oli ta nüüd veendunud, et ta oli olnud hirmuhaaratud kujutluse ohver, ja oma hirmus nägi ta nüüd veel midagi haletsemisväärset ja põlastavat.

Pärast einet kõndis ta hertsoginnaga tund aega aias ja siis sõitis ta läbi pargi, et ühineda jahiseltskonnaga. Karge härmatis kattis soolakihina rohu. Taevas oli nagu sinisest metallist kummuli karikas. Õhuke jääkile looris madala, pillirooga palistatud järve pinda.

Männimetsa nurgal märkas ta sir Geoffrey Clouston'i, hertsoginna venna, kes võttis tühje padruneid püüdist välja. Dorian kargas vankrilt maha, käskis kutsaril koju sõita ja läks läbi närtsinud sõnajalgade ning tiheda alusmetsa oma külaliste poole.

„Läheb jaht hästi, Geoffrey?“ küsis ta.

„Mitte väga, Dorian. Ma arvan, suurem osa metsalinde on läinud lagedale. Pärast lõunaodet õnnestub ehk paremini, kui kuhugi mujale läheme.“

Dorian sammus tema kõrval. Terav, lõhnav õhk, metsas helkivad pruunid ja punased värvid, ajajate karedad hääled, mis aeg-ajalt kõlasid, sellele järgnevad teravad paugud — see kõik võlus teda ja täitis ta kaaskiskuva vabadustundega. Teda valdas õnne muretus, võimas rõõmu ükskõiksus.

Äkki tõusis vanast rohusasist sammu paarikümne tagant nende eest mustaga tipitud püstkõrvadega jänes, keda tema pikad tagukoivad edasi viskasid. Ta tõttas lepatihniku poole. Sir Geoffrey pani püssi palge, kuid looma liigutuste ilus tundus midagi nii imelikult võluv, et Dorian Gray hüüdis:

„Ärge laske, Geoffrey. Laske ta elab.“

„Lollus, Dorian!” naeris tema kaaslane, ja kui jänes juba tihnikusse kadus, andis ta tuld. Kostis kaks karjatust, üks valus vaevleva jänese suust, mis oli hirmus, teine surmapiinas inimese suust, mis oli veel hirmsam.

„Armuline taevas! Tabasin ühte ajajat!” hüüdis sir Geoffrey. „Missugune totter küll see mees pidi olema, kes ronis püssi ette! Jätke laskmine seal!” hüüdis ta nii valjusti kui suutis. „Inimest on tabatud.”

Peavaht tuli joostes, kepp käes.

„Kus, sir? Kus ta on?” hüüdis ta. Samal ajal lakkas laskmine kogu liinil.

„Siin,” vastas sir Geoffrey pahaselt ja tõttas tihnikusse. „Miks pagana pärast ei hoia teie oma inimesi tagasi? Kogu mu jaht on tänaseks rikutud.”

Dorian vaatas pealt, kui nad lepatihnikusse kadusid, lükates peeni, painduvaid oksid kõrvale. Mõne silmapilgu pärast ilmusid nad uuesti, kandes enestega mingit keha päiksepaistele. Ta pöördus hirmunult kõrvale. Talle näis, nagu käiks õnnetus igal pool tema kannul, ükskõik kuhu ta läheb. Ta kuulis Geoffrey'd küsivat, kas mees on tõesti surnud, ja kuulis ka peavahi jaatavat vastust. Äkki tundus talle mets täidetuna elavate nägudega. Kuuldus nagu tuhandete jalgade müdin ja vaiksete häälte sumin. Suur vaserinnaline faasan läks läbi okste üle nende peade.

Mõne hetke pärast, mis olid temale ta vapustatud seisukorras nagu lõpmatud piinatunnid, tundis ta kätt oma õlal. Ta võpatas ja vaatas ümber.

„Dorian,” ütles lord Henry, „parem oleks, kui neile ütlen, et täna jaht lõpetatakse. Avaldaks halva mulje, kui laskmist jätkatakse.”

„Sooviksin, et see igaveseks lõpetatakse, Harry,”

vastas ta kibedalt. „Kogu see asi on inetu ja julm. On see mees...?”

Ta ei suutnud lauset lõpetada.

„Kardan küll,” vastas lord Henry. „Ta on kogu laengu rinda saanud. Ta pidi küll peaaegu silmapilkselt surema. Tulge, lähme koju.”

Peaaegu sada jardi läksid nad vaikides teineteise kõrval puistee poole. Siis vaatas Dorian lord Henryle otsa ja ütles raske ohkega:

„See on halb enne, Harry, väga halb enne.”

„Mis asi?” küsis lord Henry. „Oo! see õnnetus, arvan ma. Mu kallid poisid, sinna ei võidud ju parata. See oli mehe oma süü. Miks läks ta püsside ette. Pealegi ei puutu see meisse. Geoffrey'le on see muidugi õige rumal. Ajajat ei tohi kõrvetada, see paneb arvama, et oled halb laskja. Ja Geoffrey ei ole seda, tema laseb väga hästi. Kuid asjata on sellest rääkida.”

Dorian raputas pead. „See on halb enne, Harry. Mul on tundmus, nagu peaks kellegagi midagi halba juhtuma. Minuga võib-olla,” lisas ta juurde, lastes piinatundel käe üle silmade käia.

Vanem mees naeris. „Ainuke hirmus asi maailmas on igavus, Dorian. See on ainuke patt, millel puudub andeksand. Kuid meie pole nähtavasti määratud selle käes kannatama, ehk olgu siis, et asjast ka lõunalaua edasi vaterdatakse. Ma pean neile ütlema, et see aine on keelatud. Ja mis puutub ennustusse, siis pole niisugust asja üldse olemas. Saatus ei läkita käskjalga. Selleks on ta liiga tark või liiga julm. Pealegi, mis võiks teiega juhtuda, Dorian. Teil on maailmas kõik, mida inimene vajab. Pole ainustki hinge, kes rõõmuga ei vahetaks oma paika teie paiga vastu.”

„Pole ainustki inimest, kellega mina paiku ei vahe-
taks, Harry. Ärge naerge nõnda. Mina räägin tõtt. Vilets
talupoeg, kes praegu surma sai, on paremas seisukorras
kui mina. Mul pole hirmu surma ees, vaid ma kardan
surma tulekut. Tema kohutavad tiivad näivad minu üm-
ber lehvivat tinases õhus. Armuline taevas! Kas te ei näe
seal põõsa taga seda meest, kes mind silmitseb, mind
ootab?”

Lord Henry vaatas sinnapoole, kuhu näitas värisev
kinnastatud käsi. „Jah,” ütles ta, „näen seal aednikku
teid ootamas. Ta tahab vististi küsida, mis lilli te õhtuks
lauale soovite. Kui hirmus närviline te olete, mu kallis
poiss! Te peate minu arsti konsulteerima, kui linna
läheme.”

Dorian tõmbas kergemalt hinge tagasi, kui ta nägi
aednikku lähenevat. Mees kergitas kübarat, vaatas silma-
pilguks viivitades lord Henry poole, võttis siis taskust
kirja ja andis oma härrale. „Armuline proua käskis vas-
tust oodata,” lausus ta.

Dorian pistis kirja tasku. „Õelge armulisele prouale,
et ma tulen sisse,” ütles ta külmalt. Mees pöördus ümber
ja läks ruttu maja poole.

„Kui väga naised armastavad teha hädaohtlikke
asju!” naeris lord Henry. „See on üks nende omadusi,
mida ma kõige rohkem imetlen. Naine flirdib igauhega
seni, kui teised pealt vaatavad.”

„Kui väga teie armastate hädaohtlikke asju rääkida,
Harry! Praegusel silmapilgul eksite teie. Minule meeldib
hertsoginna väga, kuid ma ei armasta teda.”

„Ja hertsoginna armastab teid väga, kuigi te temale
vähem meeldite. Nõnda sobite hästi.”

„Teie räägite skandaalist, Harry, aga selleks pole
vähematki põhjust.”

„Iga skandaali aluseks on mingi ebakõlbeline kiin-
dumus,” ütles lord Henry sigaretti süüdates.

„Epigrammi saavutamiseks ohverdaksite igaühe,
Harry.”

„Maailm läheb vabatahtlikult siia ohvrialtarile,”
kõlas vastus.

„Tahaksin, et võiksin armastada,” hüüdis Dorian
Gray sügava liigutusega hääles. „Kuid ma olen nähta-
vasti kire kaotanud ja iha unustanud. Olen liiga kesken-
datud iseendasse. Minu enda isik on mulle muutunud
koormaks. Tahaksin pääseda, ära minna, unustada. Ru-
malus oli üldse siia tulla. Ma pean vististi Harvey'le
telegrafeerima, et ta hoiaks jahtlaeva valmis. Laeval on
kindel.”

„Kindel mille ees, Dorian? Midagi vaevab teid. Miks
ei taha te mulle öelda, mis see on? Te teate, ma oleksin
teile abiks.”

„Ma ei või seda öelda, Harry,” vastas ta kurvalt.
„Ehk on see ka ainult minu kujutus. See õnnetu sünd-
mus erutas mind. Mul on hirmus aimus, nagu võiks ka
minuga midagi niisugust sündida.”

„Missugune rumalus!”

„Loodan, et see on nõnda, aga ma ei saa tundmusest
lahti. Ah! seal on hertsoginna. Ta paistab Artemisena,
kes riietatud rätsepa-õmmeldud kleiti. Nagu näete, oleme
juba tagasi, hertsoginna.”

„Ma kuulsin juba kõik, mr. Gray,” vastas tema.
„Vaene Geoffrey on hirmus ärritatud. Ja nagu kuuldub,
olete teie teda palunud jänest mitte lasta. Kui imelik!”

„Jah, see oli väga imelik. Ma ei tea, mis mind ajas seda ütlema. Mõni tuju, arvan ma. Ta paistis kõige armsamana väikeste elusate olevuste seas. Kuid mul on kahju, et nad sellest mehest teile rääkisid. See on nii inetu lugu.”

„Tüütu lugu!” hüüdis lord Henry vahele. „Sel pole vähematki psühholoogilist väärtust. Oleks Geoffrey seda meelega teinud, kui huvitav oleks see siis olnud! Mina tahaksin heameelega kedagi tunda, kes oleks tõeline mõrvar.”

„Kui hirmus te olete, Harry!” hüüdis hertsoginna. „Eks ole, mr. Gray? Harry, mr. Gray! on jällegi halb. Ta kipub minestama.”

Kõike jõudu koondades sai Dorian endast võitu ja naeratas. „Pole midagi, hertsoginna,” lausus ta. „Minu närvid on hirmsasti käest ära. See on kõik. Kardan, et ma täna liiga palju käisin. Ma ei kuulnud, mis Harry ütles. Oli see midagi väga halba? Mõni teine kord öelge seda mulle. Ma pean vististi minema ja pikali heitma. Te vabandate mind, eks ju?”

Nad olid astmete reani jõudnud, mis viis talveaiast terrassile. Kui klaasuks Doriani järel kinni oli langenud, pöördus lord Henry ümber ja vaatas oma väsinud silmadega hertsoginna otsa. „Olete teie temasse väga armunud?” küsis ta.

Hertsoginna viivitas vastusega pisut ja silmitses maastikku. „Tahaksin seda isegi teada,” ütles ta viimaks.

Lord Henry raputas pead. „Teadmine oleks saatuslik. Kindlusetus on see, mis võib. Udu muudab asjad imeliseks.”

„Võib tee kaotada.”

„Kõik teed lõpevad samal punktil, kallid Gladys.”

„Kus nimelt?”

„Pettumuses.”

„Sellega alustasin oma elu,” ohkas ta.

„Ta tuli krooniga.”

„Olen tüdinud maasikalehtedest ¹⁾.”

„Nad sobivad teile hästi.”

„Ainult avalikus paigas.”

„Teie tunneksite neid vajaka olevat,” ütles lord Henry.

„Mina ei kaota ainustki lillelehte.”

„Monmouth'il on kõrvad.”

„Vanad on raske kuulmisega.”

„On ta kunagi armukade olnud?”

„Tahaksin, et ta oleks olnud.”

Lord Henry vaatas ringi, nagu otsiks ta midagi. „Mis te otsite?” küsis hertsoginna.

„Teie floreti nuppu,” vastas lord. „Teie pillasite ta maha.”

Hertsoginna naeris. „Näokate on mul alles ees.”

„Ta teeb teie silmad meeldivamaks,” kõlas vastus.

Naine naeris jällegi. Tema hambad särasid nagu valged seemned sarlakpunases puuviljas.

Ülal oma toas lamas sohval Dorian Gray, kogu keha koekiududes värisev hirm. Elu oli äkki muutunud liiga vastikuks koormaks, et teda kanda. Õnnetu ajaja hirmus surm püsi ees tihnikus, nagu oleks ta mõni metsloom, tundus Dorianile tema enda surma endena. Lord Henry juhuslikku küünilist nalja kuuldes pidi ta esiti peaaegu minestama.

Kell viis kõlistas ta teenri'e ja andis talle käsu pakida öiseks kiirrongiks, mis linna läheb, ja hoolitseda

¹⁾ Maasikalehed tähendavad hertsogiseisust.

selle eest, et vanker oleks trepi ees pool üheksa. Ta oli otsustanud Selby Royalis mitte enam silma kinni panna. See oli halbaennustav paik. Surm kõndis siin päise päeva ajal. Rohi metsas oli rüvetatud inimverega.

Siis ta kirjutas tähekesse lord Henryle, teatades, et tema läheb linna arsti juurde, ning paludes teda oma äraolekul külaliste lõbustamise eest muretseda. Kui ta kirja ümbrikku pani, kostis ükselt koputus ja teener teatas, ülem jahivalvur soovivat härraga rääkida. Ta kortsutas kulmu ja hammustas huult.

„Saatke ta sisse,” lausus ta mõneminutilise viivituse järele.

Niipea kui mees tuppa astus, võttis Dorian sahtlist tshekiraamatu ja tegi selle lahti.

„Teie tulite muidugi selle tänase õnnetu juhtumuse pärast, Thornton?” ütles ta sulge võttes.

„Jah, sir,” vastas valvur.

„Oli see õnnetu abielus? On tal omakseid, kes temast olenevad?” küsis Dorian tüdinult. „Kui see nii oleks, siis ei tahaks ma neid lasta puudust kannatada, vaid määraksin neile iga summa, mille teie tarviliseks peate.”

„Meie ei tea, kes ta on, sir. Sellepärast julgesingi teid tülitama tulla.”

„Teie ei tea, kes ta on?” ütles Dorian ükskõikseltselt. „Mis te sellega arvate? Kas ta siis teie mehi ei olnud?”

„Ei, sir. Po'e teda kunagi enne näinud. Paistab teine madruse moodi olevat, sir.”

Sulg pudenes Dorian Gray käest ja tal oli tundmus, nagu oleks ta süda äkki lakanud tuksumast. „Madruse moodi?” hüüdis ta. „Ütlesite teie, et madruse moodi?”

„Jah, sir. Ta on seda moodi, nagu oleks ta mõni madrus: mõlemad käed tätoveeritud ja muud sellesarnast.”

„Kas tema juurest midagi leiti?” küsis Dorian üle laua end mehe poole küünitades ja püües silmi talle otsa vahtides. „Midagi, mis ütleks ta nime?”

„Pisut raha, sir, mitte palju, ja kuuelaenguline revolver. Nime mitte mingisugust. Viisaka välimusega mees, sir, ainult toorevõitu. Mingisugune madrus, arva-me meie.”

Dorian kargas jalule. Hirmus lootus lehvits tema ümber. Hullumeelselt haaras ta temast kinni. „Kus on see korjus?” hüüdis ta. „Ruttu! Ma pean teda kohe nägema.”

„Ta on Kodufarmi tühjas tallis, sir. Inimesed ei soovi niisuguseid asju eluhoonesse. Nad ütlevad, korjus toovad õnnetust.”

„Kodufarm! Minge kohe sinna ja oodake mind seal. Ülge tallipoisile, et ta mulle hobuse tooks. Ei, Laske olla. Ma lähen ise talli juurde. Nõnda saab rutemini.”

Vähem kui veerandtunni pärast kihutas Dorian Gray tuhatnelja mööda pikka puiesteed, niipalju kui hobuse jalad suutsid. Puud vuhisesid temast viirastuste reana mööda ja metsikud varjud langesid üle tema tee. Ühel paigal kartis hobune mingit valget posti ja pidi teda sadulast peaaegu maha paiskama. Ta sähvas ratsapiitsaga looma kaelale. See sööstis noolena läbi õhu. Kivid lendasid tema kapjadelt.

Viimaks jõudis ta kohale. Kaks meest kolasisid hoovil ringi. Ta kargas sadulast ja viskas ratsutid ühele neist kätte. Kaugemas tallis paistis valgus. Millegi pärast

arvas ta otsustada võivat, et korjus on seal, ja ta ruttas ukse juurde ning pani käe lingile.

Seal viivitas ta silmapilguks, tundes end seletuse lähedal, mis võib anda või rikkuda ta elu. Siis lõi ta ukse lahti ja astus sisse.

Kaugemal nurgas kottidel lamas korjus, seljas jäme pluus, jalas sinised püksid. Määrdinud taskurätik oli näole laotatud. Lihtne küünal, mis otsapidi pudeli kaela pistetud, põles tema kõrval.

Värin käis Dorian Gray'st läbi. Ta tundis, iseoma käega ei võinud ta mitte seda rätikut näolt eemaldada, ja sellepärast hüüdis ta farmi teenija.

„Võtke see rätik näolt, ma tahan teda näha,” ütles ta haaras toetust otsides uksepiidast kinni.

Kui farmi teenija oli teinud, mis kästud, astus Dorian lähemale. Rõõmukarjatus pääses tema huulilt. Tihnikus mahalastud mees oli James Vane.

Ta seisis seal mõned minutid, vahtides korjust. Koju tagasi ratsutades täitusid ta silmad pisaratega, sest ta tundis end päästetuna.

ÜHEKSATEISTKÜMNES PEATÜKK

„Asjata on teil mulle seletada, et teie tahate heaks saada,” hüüdis lord Henry oma valgeid sõrmi punasesse vasknõusse roosivette kastes. „Teie olete lihtsalt täiuslik. Palun, ärge muutke end mitte.”

Dorian Gray raputas pead. „Ei, Harry, mina olen oma elus liiga palju hirmsaid asju teinud. Enam ei tee ma neid. Oma heade tegudega alustasin eile.”

„Kus te siis olite?”

„Maal, Harry. Olin üksipäinis kusagil väikeses vöö-rastemajas.”

„Kallis poiss,” ütles lord Henry naeratades, „maal võib iga inimene hea olla. Seal pole kiusatusi. See ongi põhjuseks, miks need on nii tsiviliseerumata, kes ei ela linnas. Tsivilisatsioon pole sugugi nii kerge omandada. Selle saavutamiseks on ainult kaks teed: üheks on kultuur, teiseks korruptsioon. Maainimestel pole juhusid ei üheks ega teiseks, nõnda püsivad nad endises seisukorras.”

„Kultuur ja korruptsioon,” kajas Dorianilt vastu. „Mul on aimu mõlemaist. Mulle tundub praegu hirmsana, et neid pidi üheskoos leitama. Sest minul on uus ideaal, Harry. Mina muutun teiseks. Mina arvan, ma olengi juba muutunud.”

„Te pole mulle veel ütelnud, missugune oli teie hea tegu. Või ütlesite teie, et olete juba rohkem teinud kui ühe?” küsis lord Henry, kuna ta ise oma taldrikule võttis väikese punase püramiidi küpsi maasikaid ja neile konnakarbikujulise sõellusikaga lumivalget suhkrut peale raputas.

„Seda võin ma teile jutustada, Harry. Seda lugu ei võikski ma kellelegi teisele jutustada. See kõlab eblakalt, aga teie mõistate, mis ma mõtlen. Tema oli väga ilus ja imeliselt Sibyl Vane'i moodi. Ma arvan, see oligi, mis mind alguses köitis. Te ju mäletate Sibylit, eks? Kui kaugena see juba paistab! Noh, Hetty ei kuulunud muidugi mitte meie klassi. Ta oli lihtsalt külatüdruk. Kuid mina armastasin teda tõesti. Olen päris kindel, et ma teda armastasin. Kogu see imeline maikuu, mis oli meie päralt, jooksin ma kaks või kolm korda nädalas sinna, et teda näha. Eile kohtas ta mind väikeses aias. Õunapuu õilmed langesid vahetpidamata tema juustele ja tema aina naeris. Meie leppisime kokku täna hommikul vara üheskoos põgeneda. Äkki otsustasin ta jätta sama lillelisena, nagu ma ta leidsingi.”

„Mina arvan, selle tundmuse uudsus pidi teile andma tõsise lõbuvärina, Dorian,” rääkis lord Henry vahele. „Kuid selle idüllil võin nüüd mina teie asemel lõpetada: teie andsite talle head nõu ja murdsite tema südame. See oli teie meelesparandamise algus.”

„Harry, te olete hirmus! Teie ei tohi nii koledaid asju rääkida. Hetty süda pole mitte murtud. Muidugi nuttis ta ja tegi muud selletaolist. Kuid tema on igasugusest häbist puhas. Ta võib elada kui Perdita oma mün-tide ja ringlilledel keskel.”

„Ja taga nutta oma truuduseta Florizeli,” ütles lord

Henry toolil seljakile laskudes ja naerdes. „Minu kallis Dorian, teil on kõige imelikumad poisikeselikud meeoleolud. Arvate teie tõesti, et see tüdruk veel kunagi rahuldub kellegagi, kes on pärit tema omast seisusest? Oletan, et ühel ilusal päeval abiellub ta mõne jõhkra voorimehega või irvitava talupojaga. See, et ta elus teid on kohanud, õpetab teda oma meest põlgama ja tema saab õnnetuks. Kõlbeliselt vaatepunktilt otsustades ei või ma tõesti teie loobumist kõrgelt hinnata. Isegi alguseks on ta tühine. Pealegi, kuis võite teie teada, et Hetty ei uju praegu kusagil veskijärves, kus teda ümbritsevad kenad vesiroosid nagu Opheliat.”

„Ma ei suuda seda kannatada, Harry! Teie teete kõik naeruväärseks ja oletate siis kõige tõsisemat tragöödiat. Mul on kahju, et seda teile rääkisin. Teie arvamist ei pane ma mikski. Tean, ma talitsin õieti nõnda tehes. Vaene Hetty! Kui ma täna hommikul farmist mööda ratsutasin, nägin aknal tema kahvatut nägu nagu jasmiinioksa. Ärgem rääkigem sellest enam ja ärge püüdke mind veenda, nagu oleks minu esimene hea tegu mitme aasta jooksul, minu esimene väike eneseohverdus, mida ma tundnud, ainult omasugune patt. Mina tahan paremaks saada. Mina saan paremaks. Jutustage mulle midagi iseendast. Mis sünnib linnas? Ma pole mitu päeva klubis käinud.”

„Arutatakse ikka veel vaese Basili kadu.”

„Peaks arvama, et nad ükskord juba ära väsivad,” ütles Dorian endale viina kallates ja veidi kulmu kortsutades.

„Kallis poiss, nad on ju sellest ainult kuus nädalat rääkinud ja briti publikum ei või ometi sedavõrd oma vaimu pingutada, et kõneainet sagedamini vahetada kui

iga kolme kuu tagant kord. Neil on, peab siiski ütlema, viimasel ajal õnne olnud. Neil oli minu abielulahutus ja siis Alan Campbell'i enesetapmine. Nüüd on neil selle kunstniku saladuslik kadu. Scotland Yard kinnitab ikka veel, et see hallis mantlis mees, kes lahkus Londonist üheksandal novembril kesköise rongiga Pariisi sihis, oli vaene Basil, ja prantsuse politsei toonitab, et Basil pole Pariisi üldse ilmunud. Vististi öeldakse meile paari nädala pärast, et teda nähtud San Franciscos. On imelik, kuid igauht, kes kadunud, öeldakse San Franciscos nähtud olevat. See peab olema imeilus linn, millel kõik teise maailma kenadused."

„Mis on teie arvates Basiliga juhtunud?“ küsis Dorian, tõstes burgundia viina klaasi vastu valget ja imes- tades, kuidas ta küll kadunust nii rahulikult võis kõnelda.

„Mul pole vähematki aimu. Kui Basil arvab heaks end varjata, siis pole minul sellega tegemist. On ta sur- nud, siis ei taha ma sellest mõelda. Surm on ainuke, mis mulle hirmu peale ajab. Ma vihkan teda.“

„Miks?“ küsis noorem mees väsinult.

„Sellepärast, et tänapäev võib kõik üle elada, mitte aga seda,“ ütles lord Henry, lähendades ninale avatud lõhnakarbi kuldvõrestiku. „Surm ja labasus on üheksa- teistkümnendal sajandil ainukesed asjad, mida ei saa olematuks seletada. Kohvi joome muusikatoas, Dorian. Te peate mulle Chopin'i mängima. Mees, kes minu nai- sega ära jooksis, mängis Chopin'i imehästi. Vaene Vic- toria! Ta meeldis mulle väga. Maja on ilma temata üsna üksildane. Muidugi, abielu on ainult harjumus, halb har- jumus. Aga kahju on isegi oma halvemaist harjumusist loobuda. Võib-olla on neist kõige rohkem kahju. Nemad on nii tähtis osa inimese isikust.“

Dorian ei ütelnud midagi, tõusis ainult lauast, läks kõrvaltuppa, istus klaveri ette ja laskis oma sõrmed libi- seda üle mustade ja valgete elevandiluust klahvide. Kui kohv sisse toodi, peatus ta ja vaatas lord Henry poole, öeldes: „Harry, on teil kunagi pähe tulnud, et Basil võiks olla tapetud?“

Lord Henry haigutas.

„Basil oli üldiselt armastatud ja kandis alati teras- kella. Miks pidi teda tapetama? Tema polnud küllalt vaimukas, et omada vaenlasi. Muidugi, tal oli imeline anne maalimises. Kuid võidakse maalida nagu Velasquez ja ometi olla võimatu igav. Basil oli tööpoolest üsna igav. Ainult ükskord elus huvitas ta mind, nimelt siis, kui ta mulle aastate eest rääkis, tema tundvat teie vastu metsi- kut austust ja et teie olevat tema kunstis valitsev aje.“

„Minule meeldis Basil väga,“ ütles Dorian kurbuse ilmega hääles. „Aga kas ei räägita, et ta on tapetud?“

„Oo, mõned lehed teevad seda. Minule aga ei tundu see sugugi tõenäolisena. Tean, Pariisis on hirmsad pai- gad, kuid tema polnud seda sorti mees, kes läheks neisse paikadesse. Temal polnud uudishimu. See oli tema pea- puudus.“

„Mis te ütleksite, Harry, kui ma teile kõneleksin, et mina tapsin Basili?“ küsis Dorian Gray ja pidas nende sõnade juures oma kaaslast teravasti silmas.

„Mina ütleksin teile, mu kallid poisid, et teie püüate poseerida iseloomu, mis teile ei sobi. Iga kuritegu on labane, nagu ka iga labasus on kuritegu. Teie loomuses pole kurjategijaks saada, Dorian. Mul on kahju, kui ma nende sõnadega teie edevust riivan, kuid ma kinnitan, nad on tõsi. Kuritegu kuulub ainult madalamatele klassi- dele. Mina ei laida neid sellepärast põrmugi. Kipun ar-

vama, et kuritegu on neile seesama, mis on meile kunst — lihtsalt meetod haruldaste elamuste saavutamiseks.”

„Meetod elamuste saavutamiseks? Arvate siis teie, et see, kes on kord kuriteo korda saatnud, võiks sama kuritegu korrata? Ärge rääkige.”

„Oo! Kõik muutub lõbuks, kui seda liiga sagedasti korrata,” hüüdis lord Henry naerdes. „See on suurimaid elusaladusi. Kuid mina arvan siiski, tapmine on ometi eksitus. Kunagi ei pea midagi tegema, millest ei võiks peale lõunat kõnelda. Kuid jätame vaese Basili. Tahaksin heameelega uskuda, et tema on nii romantilise otsa leidnud, nagu teie seda olete, kuid ma ei suuda seda. Mina arvan ennemini, et ta kukkus kusagilt omnibuselt Seine'i ja et juht vaikis selle surnuks. Jah, niisugune võis olla tema ots minu arvates. Ma näen teda praegu selili tumehroheline vee all lamamas, kuna rasked lodjad temast üle liuglevad ja pikad väätkasvud tema juustesse hakkavad. Teate, mina arvan, tema poleks enam palju häid teoseid loonud. Viimase kümne aasta jooksul on tema maalimine tublisti allamäge läinud.”

Dorian ohkas ja lord Henry astus üle toa ning hakkas pead silitama tähelepanuväärselt suurel hallil jaava papagoil, kel oli roosa rind ja saba ja kes hõljus bambusest õrrel. Mehe käe puutudes laskis lind oma kortsuliste laugude valge naha üle mustade klaasiste silmade langeda ja hakkas end edasi-tagasi kõigutama.

„Jah,” jätkas lord Henry ümber pöördudes ja rääkis taskust võttes, „tema maalimine läks hoopis allamäge. Näis, nagu oleks ta midagi kaotanud. Oma ideaali oli ta kaotanud. Kui teie ja tema polnud enam suured sõbrad, siis polnud tema ka enam suur kunstnik. Mis ajas teid õige lahku? Mina arvan, ta tüütas teid ära. On see

nii, siis ei andnud ta seda teile kunagi andeks. Nõnda on igavatega ikka. Ah jaa, aga mis on saanud sellest imeilisest portreest, mis ta teist maalís? Ma pole teda vististi kunagi pärast seda näinud, kui ta tema lõpetas. Oo! Mul tuleb meelde, et te mulle juba aastate eest rääkisite, te olevat ta Selbysse saatnud ja ta olevat teel kaotsi läinud või varastatud. Kas te teda tagasi pole saanud? Kui kahju! See oli tööpoolest meistriteos. Mäletan, ma tahtsin teda osta. Tahaksin, et ta mul praegu oleks. Ta kuulus Basili parimasse ajajärku. Sest ajast saadik oli tema teostes ikka halva maalimise ja heade kavatsuste segu, mis annab alati nagu õiguse briti kunsti esindaja nimeks. Kas te oma pildi pärast ajalehtedes ei kuulutanud? Seda oleksite pidanud tegema.”

„Ei mäleta,” vastas Dorian. „Vististi kuulutasin ma. See pilt ei meeldinud mulle kunagi päris hästi. Mul on kahju, et ma selleks istusin. Kogu seda mälestust vihkan ma. Miks te temast räägite? Ikka tuletas ta mulle neid huvitavaid ridu Hamletist või kusagilt mujalt meelde, mis kõlasid — pidage, kuidas see nüüd oli? „Mure maali moodi südametü nägu.” Jah, umbes nõnda kõlas see.”

Lord Henry naeris. „Kui inimene elab oma elu kunstiliselt, siis on peaaegu tema süda,” vastas ta tugitoolile laskudes.

Dorian Gray raputas pead ja võttis klaveril mõned pehmed akordid. „Mure maali moodi südametü nägu.”

Vanem mees laskus seljakile ja vaatas teda pilu silmil. „Siiski, Dorian,” ütles ta natukese aja pärast, „mis kasu on inimesel sellest, kui ta võidab terve maailma ja kaotab — kuidas käib see sõna? — ja kaotab oma hinge?”

Muusika lõppes lahkõlaga ja Dorian Gray kargas üles ning vahtis püües silmil sõbrale otsa. „Miks küsite mult seda, Harry?”

„Kallis poiss,” ütles lord Henry ja tõstis imestades oma kulmud, „küsisin seda sellepärast, et teie ehk võite vastuse anda. See on kõik. Mineval pühapäeval läksin läbi Pargi ja Marble Archi juures seisid väike kogu viletsalt rietatud inimesi, kuulates kedagi labast tänavajutlustajat. Nendest möödudes kuulsin jutlustaja oma kuulajaile näkku kisendavat selle küsimuse. See tabas mind kui miski väga dramaatiline. London on selletaoliste mõjude poolest väga rikas. Vihmane pühapäev, ime-lik mantlis apostel, koguke haiglaselt valgeid nägusid vihmavarjude tilkuvu ulu all ja heledal häälel hüsteerilisilt huulilt õhku paisatud imelised sõnad — see oli omal viisil tõesti peen, päris sugereeriv. Mõtlesin prohvetele vastata, et kunstil on hing, inimesel aga mitte, kuid ma kardan, ta poleks mind mõistnud.”

„Jätke see, Harry. Hing on hirmus tõelisus. Teda võib osta, müüa ja vahetada. Teda võib mürgitada ja täiustada. Meis igaühes on hing. Ma tean seda.”

„Olete selles päris kindel, Dorian?”

„Päris kindel.”

„Ah! siis peab see küll illusioon olema. Asjad, mida inimene tunneb absoluutselt kindlaina, pole kunagi tõsi. See on usu saatuslikkus ja romantika õpetus. Kui tõsine te olete! Ärge olge nii tõsine. Mis on minul või teil tegemist praeguse aja eelarvamustga? Ei! Meie oleme hinge usust loobunud. Mängige mulle midagi. Mängige mulle mõni nokturn, Dorian, ja mängides jutustage mulle, kuidas olete säilitanud oma nooruse. Teil peab olema mingisugune saladus. Mina olen teist ainult kümme

aastat vanem ja ometi olen juba kortsus, elatanud ja kollane. Teie olete tõepoolest imetusväärne, Dorian. Te pole kunagi võluvam olnud kui täna õhtul. Te tulete mulle päeva meelde, mil kohtasin teid esimest korda. Siis olite pisut ninakas, väga pelglik ja täiesti omapärane. Muidugi olete teie muutunud, kuid mitte välimuselt. Tahaksin, et te mulle oma saladuse avaldaksite. Et oma noorust tagasi saada, teeksin maailmas kõik, peale kehaliste harjutuste, varase ülestõusmise ja korraliku elu. Noorus! Miski ei võrdu sellega. Rumalus on rääkida nooruse teadmatusest. Ainukesed inimesed, kelle arvamisest ma veel teatud lugupidamisega kuulan, on need, kes minust palju nooremad. Nemad näivad minust ees olevat. Elu on neile ilmutanud oma uusima ime. Mis puutub vanadesse, siis räägin ma neile alati vastu. Seda teen põhimõtteliselt. Küsid sa neilt nende arvamist asja kohta, mis sündis eile, siis avaldavad nad pühalikult vaateid, mis liikusid a. 1820, mil inimesed kandsid alles kõrgeid kaelasidemeid, uskusid kõike ja ei teadnud mitte midagi. Kui ilus see on, mis te mängite! Tahaksin teada, kas Chopin on selle loonud Mallorcal, kus meri nuttis suvila ümber ja lained pisardusid vastu aknaruute? See on imeliselt romantiline. Missugune õndsus see on, et on olemas vähemalt ükski kunst, mis ei jäljenda tõelisust! Mängige edasi. Täna vajan muusikat. Mulle näib, nagu oleksite teie noor Apollo ja mina teid kuulata Marsyas. Mul on omad mured, Dorian, mida isegi teie ei tea. Vanaduse kurbloolus pole selles, et ollakse vana, vaid et ollakse noor. Mind üllatab mõnikord minu enda tõsidus. Ah, Dorian, kui õnnelik olete teie! Missugust imelist elu olete teie elanud! Teie olete sügavalt joonud kõigest. Te olete viinamarjakobarad oma suulael purustanud. Miski ei jäänud teie eest varjule. Ja see kõik polnud teile roh-

kem kui muusika heli. Ta pole teid hävitanud. Teie olete ikka veel seesama.”

„Ma pole seesama, Harry.”

„Jah, teie olete seesama. Tahaksin teada, missugune on teie ülejäänud elu. Ärge rikkuge teda loobumistega. Praegu olete täiuslik tüüp. Ärge tehke end ebatäiuslikuks. Teie olete praegu täiesti veatu. Teil ei tarvitse oma pead raputada, teie teate, et olete seda. Pealegi, Dorian, ärge petke ennast. Elu ei valitse ei tahe ega kavatsus. Elu on närvide, kehakoekiudude ja pikkamisi ehitatud rakukeste küsimus; nendes otsib varjupaika mõte ja neis asuvad kirgede unistused. Teie võite end kindlana tunda ja pidada ennast tugevaks. Kuid mõni värvitoon kusagil toas või hommikuses taevas, mõni eriline lõhn, mida olete armastanud ja mis toob endaga kaasa varjatud mälestused, mõni rida unustatud luuletusest, mida juhtute uuesti lugema, mõned toonid kusagilt muusikapalast, mille mängimise olete ammugi jätnud — need on need asjad, millest oleneb meie elu, seda ütlen teile, Dorian. Browning kirjutab sellest kusagil, kuid meie omad meeled kujutlevad seda meile. On silmapilke, mil, tundes äkki *lilas blanc'i* lõhna, veedan uuesti oma elu imelikuma kuu. Tahaksin teiega kohad vahetada, Dorian. Maailm on meie mõlema vastu karjunud, aga teid on ta alati jumaldanud. Ja ta jumaldab teid ka tulevikus alati. Teie olete tüüp, mida praegune ajajärk otsib ja mille ta, oma ehmatuses, on leidnud. Ma olen nii rõõmus, et te kunagi midagi pole teinud, ei raidkuju voolinud, ei pilti maalinud ega üldse midagi tootnud väljaspool iseennast! Elu on olnud teie kunst. Teie tegite iseendast muusika. Teie elupäevad on teie sonetid.”

Dorian tõusis klaveri eest ja laskis käe üle juuste

käia. „Jah, elu oli ilus,” lausus ta, „aga ma ei jätka enam sama elu, Harry. Ja teie ei peaks mulle nii kuulmatuid asju rääkima. Teie ei tea minust kõike. Mina arvan, et kui teaksite kõik, isegi teie pööraksite mulle selja. Te naerate. Ärge naerge.”

„Miks jätsite mängimise, Dorian? Minge tagasi ja mängige nokturni uuesti. Vaadake seda meevärvilist kuud, mis ripub tumedas õhus. Ta ootab, et teie teda võluksite, ja teie mängu kuuldes tuleb ta maale lähemale. Teie ei taha? Läheme siis klubisse. See oli imeilus õhtu ja meie peame ta niisama ilusasti lõpetama. White'i juures on keegi, kes tahab hirmsasti teiega tuttavaks saada — noor lord Poole, Bournemouth'i vanem poeg. Tema jäljendab juba teie kaelasidemeid ja on mind palunud ennast teiega tutvustada. Ta on väga meeldiv ja tuletab mulle pisut teid meelde.”

„Loodan, et mitte,” ütles Dorian kurva ilmega silmis. „Aga ma olen täna väsinud, Harry. Ma ei lähe klubisse. On juba peaaegu üksteist ja ma tahan täna varakult voodi minna.”

„Jääge veel. Te pole kunagi nii hästi mänginud kui täna. Teie löögis oli midagi imelist. Selles oli rohkem ilmet kui ma kunagi varem teilt olen kuulnud.”

„See on sellepärast, et ma tahan heaks saada,” vastas Dorian naeratades. „Ma olengi juba pisut muutunud.”

„Minule ei või te muutuda, Dorian,” ütles lord Henry. „Meie kahekesi jääme alati sõpradeks.”

„Ometi mürgitasite mu ükskord mingi raamatuga. Seda ei peaks ma teile kunagi andestama. Harry, lubage mulle, et te seda raamatut enam kellelegi ei laena. See toob õnnetust.”

„Mu kallis poiss, te hakkate tõepoolest kõlblust jutlustama. Te hakkate varsti ümber käima nagu mõni

patust pöördunu või patust pööraja, kes hoiatab rahvast kõigi pattude eest, millest ise juba tüdinud. Kuid teie olete liiga kaasakiskuv, kui et midagi sellist teha. Pealegi, sellel pole ka mingit mõtet. Me oleme, mis me oleme, ja jääme ka selleks, mis me oleme. Mis puutub raamatu mürgistavasse mõjusse, siis sellist asja pole olemas. Kunstil pole mõju teosse. Tema hävitab tahte tegutsemiseks, sest tema on imeliselt viljatu. Raamatud, mida maailm nimetab ebakõlblaks, on need, mis näitavad maailmale tema oma häbi. See on kõik. Kuid jätame kirjanduse arutamise. Tulge homme jälle. Kella üheteistkümne paiku lähen ratsutama. Võiksime üheskoos minna ja pärast võtaksin teid kaasa einele leedi Branksome'i juurde. Ta on võluv naine ja tahab teie arvamist küsida gobeläänide kohta, mida mõtleb osta. Ärge unustage tulemast. Või einestame ehk oma väikese hertsoginna juures? Tema ütleb, et ta teid enam kunagi ei näe. Võib-olla olete Gladyses tüdinud? Mina arvasin seda. Tema terav keel hakkab närvidele. Igatahes olge kell üksteist siin."

„Pean ma tõepoolest tulema, Harry?"

„Kindlasti. Park on praegu suurepärane. Ma ei usu, et seal oleks niisuguseid sireleid näha olnud sest ajast saadik, mil ma teid esimest korda kohtasin."

„Väga hea. Kell üksteist olen siin," ütles Dorian. „Head ööd, Harry."

Ukseni jõudnud, peatus ta silmapilguks, nagu oleks tal midagi öelda. Siis ohkas ta ja astus välja.

KAHEKÜMNES PEATÜKK

Oli imeline öö, nii soe, et Dorian võttis mantli käsi-varrele ja ei pannud isegi oma siidsalli ümber kaela. Koju minnes möödusid temast kaks noormeest õhturiie-tuses. Ta kuulis üht teisele sosistavat: „See on Dorian Gray." Tal tuli meelde, kuidas see temale kord oli meeldinud, kui teda tähele pandi, teda vahiti või temast räägiti. Nüüd oli ta tüdinud iseoma nime kuulmast. Pool selle väikese küla meeldivusest, kus ta viimasel ajal nii sagedasti käinud, peitus selles, et seal keegi ei teadnud, kes ta on. Tüdrukule, kelles ta oli osanud äratada armastuse, kinnitas ta, et tema on vaene, ja see oli teda uskunud. Ükskord ütles ta temale enese kurja olevat ja siis naeris tüdruk ta välja ja vastas, et kurjad inimesed on ikka väga vanad ja väga inetud. Kuidas see tüdruk küll naeris! Nagu laulaks rästas. Ja kui ilus oli ta oma puuvillastes rõivastes ja laiades kübarates! Ta ei teadnud midagi, kuid tal oli kõik, mis Dorian juba kaotanud.

Kodus leidis ta teenri ootamas. Ta saatis selle magama ja heitis raamatukogus sohvale, hakates mõtlema asjust, millest lord Henry temale oli rääkinud.

Oli see tõesti tõsi, et inimene ei või muutuda? Tal tõusis metsik igatsus lapsepõlvise puhtuse järele — roosa-valge lapsepõlve järele, nagu lord Henry seda kord

nimetas. Ta teadis, et oli enda rüvetanud, oma mõistuse rikkunud ja oma fantaasia täitnud koledusega; et oli halvasti mõjunud teistesse, tundes sellest kohutavat rõõmu, ja et oli häbi toonud just neile, kes kõige väärtuslikumad ja lootusrikkamad. Aga kas ei võinud seda kuidagi heaks teha? Kas polnud siis temal enam mingit lootust?

Ah! millisel pöörasel uhkusel ja kire silmapilgul oli ta küll palunud, et portree kannaks tema aastate koorimat ja et tema ise säilitaks igavese nooruse rikkumata hiilguse! Kogu halbust järgnes sellest. Temale oleks parem olnud, kui iga tema elupatt oleks kandnud kindlat, kiiret karistust. Karistuses oleks peitunud puhastus. Mitte „ja anna andeks meile meie patud“, vaid „karista meid meie ülekohtu eest“ peaks olema inimese palve oma kõige õiglasema jumala poole.

Imelikult vormitud peegel, mille lord Henry temale paljude aastate eest kinkinud, seisis laual ja valgeliikmelised cupidod naersid selle ümber nagu vanastigi. Ta võttis selle, nagu tol õudsel öölgi, kui oli esimest korda märganud pildi saatuslikku muutumist, ja vahtis meele-til pisarsilmil lihvitud klaasi. Millalgi oli keegi talle kirjutanud hullumeelse armastuskirja, mis lõppes ebajumaldavate sõnadega: „Maailm on muutunud, sest teie olete loodud elevandiluust ja kullast. Teie huulte looklev joon kirjutab uue ajaloo.“ Nüüd tulid need sõnad tal meelde ja ta kordas neid ikka ja jälle iseendale. Ja ta tundis jälkust iseoma ilu vastu ja paiskas peegli põrandale ning tallas ta kotsadega hõbekildudeks. See oli tema ilu, mis tõi talle hävituse, sama ilu ja noorus, mida ta endale millalgi oli palunud. Ilma nendeta oleks ehk tema elu olnud laiguta puhas. Ilu oli talle olnud ainult näokatteks, noorus ainult pilkeks. Mis oli noorus parimal

korral? Roheline, valmimatu aeg, pealiskaudsete meeleolude ja haiglaste mõtete aeg. Miks oli ta tema kehatet kandnud? Noorus oli ta hävitanud.

Parem oli minevikule mitte mõelda. Teda ei võinud miski muuta. Tema pidi mõtlema iseendale ja oma tulevikule. James Vane oli maetud Selby kirikuaiale nime- tusse hauda. Alan Campbell oli enda maha lasknud oma laboratooriumis, kuid polnud ometi saladust ilmutanud, mis talle peale sunnitud. Ärevus, mis valitses Basil Hallward'i kao tõttu, vaibuks peagi. Ta oligi juba vaibumas. Nõnda siis oli tema seisukord täiesti kindel. Pealegi polnud see Basil Hallward'i surm, mis teda kõige raskemalt rusus. Teda vaevas tema enda hinge elav surm. Basil oli maalinud portree, mis hävitas tema elu. Seda ei võinud ta temale andeks anda. Just see portree oli kõik teinud. Basil oli temale asju rääkinud, mis väljakannatamatud, ometi oli tema seda kuulanud rahulikult. Tapmine oli lihtsalt silmapilkne hullumeelsus. Mis puutus Alan Campbell'i surma, siis oli see tema enda tegu. Tema ise valis selle tee. Temal, Dorianil, polnud sellega midagi tegemist.

Uus elu! Seda vajas ta. Seda ootas ta. Kindlasti oli ta temaga juba algust teinud. Igatahes oli ta juba armu andnud ühele süütule olevusele. Tema ei tahtnud enam kunagi süütuid kiusatusse viia. Tahtis olla hea.

Hetty Merton'ist mõeldes tõusis tal küsimus, kas ehk pilt lukustatud ruumis pole muutunud. Kindlasti pidi ta nüüd vähem hirmus olema kui tänini. Kui tema elu muutub puhtaks, võib-olla suudab ta siis iga kurja kire tunnuse näolt peletada. Võib-olla ongi juba kurja tunnused sealt kadunud. Ta tahtis minna ja vaadata.

Ta võttis laualt lambi ja ronis mööda treppi üles.

Ust avades lendas imelik rõõmuilme üle tema võõrastavalt noore näo ja püsis silmapilguks tema huulil. Jah, tema tahtis olla hea ja see inetu asi, mida ta teiste eest varjas, ei pea enam talle hirmutiseks olema. Talle tundus, nagu olekski juba see raske koorem temalt kerkinud.

Ta astus vaikselt sisse ja lukustas enda järel ukse, nagu tal viisiks, ning tõmbas purpurse eesriide pildilt. Valu- ja vihakarjatus lipsas ta huulilt. Ta ei suutnud mingit muutust tähele panna, ainult silmi oli ilmunud kavalus ja huuli ümbritsevaisse kortsudesse silmakirjalikkus. Pilt oli ikka alles jälk, jälgim veel kui enne — ja punane härmatis, mis rüvetas kätt, oli selgemaks läinud, värskelt valatud vere karvaliseks muutunud. Ta lõi värisema. Oli see siis ainult edev auahnus, mis oli ajanud teda seda head tegu tegema? Või iha uue elamuse järele, nagu oli tähendanud lord Henry pilkaval naeratusel? Või oli see kirk teatud osa mängida, mis teeb meid mõnikord paremaks kui tõepoolest oleme? Või oli see kõik üheskoos? Ja miks oli see punane laik endisest suuremaks läinud? Hirmsa tõvena oli ta üle kortsunud sõrmede roomanud. Verd oli ka värvitud jalul, nagu oleks ta sinna tilkunud — verd isegi käel, millega ta polnud nuga hoidnud. Tunnistada? Täheandas see, et tema pidi oma süü tunnista-
tama? Enda üles andma ja surma minema? Ta naeris. Ta tundis, see mõte oli pöörane. Pealegi, kui ta olekski tunnistanud, kes oleks teda uskunud? Tapetust polnud vähematki jälge järel. Kõik temale kuuluv oli hävitatud. Tema ise oli põletanud selle, mis oli alla jäänud. Maailm ütleks lihtsalt, ta on hulluks läinud. Nad paneksid ta kinni, kui ta oma tõendust ei jäta... Ometi oli tema kohus tunnistada, kannatada häbi ja anda avalikult rahuldus. Oli olemas jumal, kes käskis inimesi oma patte

tunnistada niihästi maale kui ka taevale. Miski ei võinud teda enne puhtaks pesta, kui ta oli tunnistanud oma patu. Tema patt? Ta kehtas õlgu. Basil Hallward'i surm tundus talle tühisena. Ta mõtted käisid Hetty Merton'i kannul. See peegel, tema hinge peegel, millesse ta vaatas, oli ülekohtune. Edevus? Uudishimu? Silmakirjalikkus? Kas siis tema loobumuses mitte midagi muud ei olnud? Seal oli midagi muud. Vähemalt arvas tema ise nõnda. Kuid kes võis öelda?... Ei. Seal polnud mitte midagi muud. Edevuses oli ta neiule armu andnud. Silmakirjalikkuses oli ta kandnud headuse näokatet. Uudishimus oli ta püüdnud salata iseend. Nüüd mõistis ta seda.

Aga see tapmine — pidi see teda kogu eluaeg taga kiusama? Pidi teda tema minevik alati koormama? Pidi ta tõesti tunnistama? Ei kunagi. Tema vastu oli ainus tõendus — see pilt. Selle tahtis ta hävitada. Milleks oli ta teda nii kaua hoidnud? Millalgi oli ta lõbu tundnud tema muutumist ja vananemist vaadeldes. Hiljem ei tundnud ta enam mingit lõbu. Ta oli toonud temale uneta öid. Kodust eemal viibides oli see teda täitnud hirmuga, et võõrad silmad võiksid pilgu temale heita. Ta oli toonud tema kirgedesse nukruse. Juba tema paljas meeldetuletus oli hävitanud tal nii mõnegi rõõmsa silmapilgu. Ta oli temale nagu südametunnistus. Jah, ta oli südame-
tunnistus. Tema pidi ta hävitama.

Ta vaatas ümber ja nägi nuga, millega oli pistnud surnuks Basil Hallward'i. Ta oli teda mitu korda puhas-
tanud, kuni tal polnud enam ainustki laiku. Ta säras ja läikis. Nagu tappis ta kunstniku, samuti tahtis ta tappa ka tema pildi ja kõik, mis temaga ühenduses. Ta tahtis tappa mineviku, ja kui see oleks surnud, siis oleks ta vaba. Ta tahtis tappa selle pöörase hinge-elu ja vabana

tema inetuist hoiatusist leiaks ta rahu. Ta võltis noa ja löi sellega pilti.

Kuuldus karjatus ja prantsatus. Karjatus oli oma surmavalus nii hirmus, et kohkunud teenrid ärkasid ja ronisid oma toast välja. Kaks härrat, kes all platsil möödusid, peatusid ja vaatasid üles suure maja poole. Nad läksid, kuni leidsid politseiniku, ja tõid selle kohale. See kõlistas mitu korda, kuid vastust ei tulnud. Ainult kusa-gil kõrgel katuse all aknas helkis tuli, muidu oli kogu maja pime. Natukese aja pärast läks politseinik ära ja jäi seisatama naabrusse sammaskäigu alla, et vaadelda.

„Kelle maja see on, konstaabel?” küsis vanem härra politseinikult.

„Mr. Dorian Gray maja, sir,” vastas politseinik.

Härrad vaatasid teineteisele otsa ja läksid irvitades edasi. Üks neist oli sir Henry Ashton'i onu.

Maja sees aga, selles osas, kus asusid teenrid, kes praegu ainult pooleldi riietatud, räägiti salaja sosis-tades isekeskis. Vana mrs. Leaf nuttis ja ringutas käsi. Francis oli surnukahvatu.

Veerandtunni pärast ronisid tema kutsar ja veel üks teener mööda treppi üles. Nad koputasid, kuid ei tulnud mingit vastust. Nad hüüdsid. Kõik oli vaikne. Lõpuks, pärast asjatuid katseid ust sisse murda, ronisid nad katusele ja laskusid sealt palkonile. Aknad andsid kergesti järele: nende riivid olid vanad.

Kui nad sisse astusid, leidsid nad seinal rippumas suurepärase portree oma härrast, nagu nad teda viimati näinud — kogu tema imelises nooruses ja ilus. Põrandal lamas õhturiietuses surnud mees, nuga südames. Tema oli närtsinud, kortsus ja vastiku näoga. Nad ei tundnud teda enne, kui olid vaadelnud tema sõrmuseid.